

PREDLOG ZAKONA O VAROVANJU KULTURNE DEDIŠČINE (ZVKD-2)

A. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM ZAKONA

1.1. Ocena stanja

Kulturna dediščina (v nadaljnjem besedilu: dediščina) in njene vrednosti so rezultat udejstvovanja in sobivanja različnih družbenih skupin in kultur na našem ozemlju skozi čas. Predstavljajo temelj slovenske družbe, njene samobitnosti, državotvornosti in suverenosti, družba pa jim pripisuje poseben pomen. V ohranjanju in varovanju dediščine svoje vrednote prepoznavajo prebivalke in prebivalci Slovenije. Še več, skupna dediščina predstavlja del globalnega bogastva in prispeva k skupni identiteti človeštva – je torej skupno dobro preteklih, sedanjih in prihodnjih generacij vsega sveta. Kot izhaja iz Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2024-2031 (Uradni list RS, št. 61/2024; v nadaljnjem besedilu: Resolucija o NPK),¹ predstavlja dediščina dinamično gibalno pripadnosti, saj spodbuja skupne vrednote, vključenost, medkulturni dialog in občutek skupnosti. Njeno ohranjanje služi kot ključen povezovalni element družbe. Dediščina osmišlja skupno preteklost, sooblikuje kulturo bivanja tukaj in zdaj, in služi kot dokaz in vir družbenega razvoja. Pri tem lahko kot temelj za razvoj strpne in vključujoče družbe služi le ustrezno urejeno proučevanje, prepoznavanje, poznavanje in nenazadnje tudi varstvo dediščine kot sklop ukrepov države, občin in drugih subjektov varstva, s katerimi zagotavljajo obstoj in bogatitev dediščine. Varovanje dediščine kot najširša družbena praksa ohranjanja in upravljanja z dobrinami iz preteklosti, ki nosijo dediščinski pomen, ter tudi pravno varstvo morata temeljiti na priznavanju in spoštovanju raznolikosti kulturnih izrazov in na zavezanosti k vključevanju dediščine različnih skupnosti, skupin in posameznikov. Resolucija o NPK poudarja še, da zahteva celostno ohranjanje kulturne dediščine vključevanje različnih državnih organov in strokovnih ustanov, lokalnih in drugih zainteresiranih skupnosti ter predvideva konstruktivno sodelovanje med njimi. Tem usmeritvam je sledil tudi nov Zakon o varovanju kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: zakon).

Pomen dediščine in njenega varstva izhaja tudi iz 73. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a; v nadaljnjem besedilu: Ustava), ki določa, da je vsakdo dolžan varovati dediščino, država in občine pa morajo skrbeti za njeno ohranjanje. Slednja obveznost države izhaja tudi iz 5. člena Ustave. Navedeni določbi torej državo (in občine) zavezuje k aktivnemu ustvarjanju pogojev za varovanje dediščine, pri čemer ne zadošča le prizadevanje, temveč se mora to prizadevanje odraziti v rezultatu. Z zakonom se zagotavlja varovanje dediščine na zakonski ravni.

Varovanje dediščine kot temelja za spoštovanje kulturne raznolikosti, sodobno ustvarjalnost, kakovost okolja in bivanja, trajnostni razvoj in kulturni turizem je zato v javnem interesu.

Področje dediščine in njenega varstva je trenutno sistemsko urejeno v Zakonu o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD 39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE; v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1), ki je bil sprejet leta 2008. Kljub pomembnim sistemskim spremembam, ki jih je v pravni red prinesel ZVKD-1, so se v času od njegove uveljavitve v praksi pokazale nekatere pomanjkljivosti veljavne zakonske

¹ Resolucija o NPK je dostopna na spletni strani: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2024-01-2119/resolucija-o-nacionalnem-programu-za-kulturo-2024-2031-renpk24-31>.

ureditve, ki otežujejo učinkovito, kakovostno in sistematično varovanje dediščine. Posledično se je v pojavila potreba po pripravi – in sprejetju – novega zakona, ki bo naslovil problematične dele ZVKD-1, optimiziral ter mestoma dopolnil postopke varstva dediščine v ZVKD-1 in uredil področja, ki jih ZVKD-1 ne ureja oziroma jih ne ureja celovito.

a) Prva večja pomanjkljivost

Prva sistemska pomanjkljivost ZVKD-1, ki terja celovito prenovo zakona, se kaže v slabši preglednosti oziroma nejasnosti temeljnih konceptov varstva dediščine. Veljavna zakonska ureditev ima namreč pomanjkljive opredelitve izrazov, ki se jih nedosledno uporablja v posameznih členih. Poleg tega vsebuje ZVKD-1 več nejasnosti v zvezi s posebnim varstvom dediščine in postopkom njegove vzpostavitve. Za povprečnega naslovnika pravnih norm je nepregledna tudi ureditev izdaje dovoljenj oziroma soglasij za posege v dediščino. Vse to ima za posledico:

- nepotrebne zaplete v postopkih varstva dediščine in posledično podaljševanje njihovega trajanja,
- averzijo lastnikov dediščine do vzpostavitve posebnega varstva na dediščini v njihovi lasti in posledično njihovo nesodelovanje v postopkih varstva dediščine oziroma nasprotovanje vzpostavitvi posebnega varstva in
- povečano število nezakonitih posegov v dediščino in posledično nepovratno poškodovanje oziroma uničenje le-te.

Učinkovitost varstva dediščine, ki jo je zasledoval zakonodajalec s sprejetjem ZVKD-1, je zaradi tega zmanjšanja. V praksi pa je to privedlo tudi do propadanja kulturnih spomenikov (v nadaljnjem besedilu: spomenik) oziroma registrirane dediščine po ZVKD-1.

Posodobitev konceptov varstva dediščine in opredelitve izrazov v ZVKD-1 terja tudi uveljavitev mednarodno sprejete terminologije, konceptov in teorije, ki težišče skrbi za dediščino odmikajo zgolj od strokovnjakov in se osredotočajo na pomen varovanja dediščine za družbo.

b) Druga večja pomanjkljivost

Učinkovitost varstva dediščine je nerazdružljivo povezana s širšimi spremembami v družbi, na kar opozarja tudi Resolucija o NPK. To terja prilagajanje zakonodaje novim oziroma spremenjenim potrebam in navadam naslovnikov pravnih norm (npr. mladim). Druga večja pomanjkljivost ZVKD-1 se tako kaže v ureditvi poslovanja državnih in občinskih organov ter postopanja pravnih in fizičnih oseb v postopkih varstva dediščine. Veljavna ureditev namreč ne omogoča digitalizacije postopkov varstva dediščine, temveč (i) ohranja nekatere komunikacijske prakse (kot so obveznosti objave javnih naznanil v tisku, pošiljanja vsega gradiva v fizični obliki in izvedbe javne obravnave v živo), ki v dobi digitalizacije niso več potrebne, in (ii) ne omogoča sodelovanja deležnikov v postopkih varstva dediščine preko informacijskega sistema, kot je to že omogočeno v postopkih graditve in prostorskega načrtovanja. S tem se postopki varstva dediščine po nepotrebnem podaljšujejo, državni in občinski organi ter naslovniki pravnih norm pa se soočajo z obremenitvami in stroški, ki jih prinaša »fizično« poslovanje. V zvezi s posodobitvami metod vodenja postopkov varstva dediščine je v zakonu predvidena tudi ustrezna regulacije digitalizacije, zlasti v povezavi z varstvom osebnih podatkov, ki mora biti skladno z evropskimi in nacionalnimi predpisi na tem področju. V zakonu je posebna pozornost namenjena prav zagotovitvi mehanizmov varstva osebnih podatkov in doslednega zmanjševanja tveganj za nastanek nepravilnosti pri njihovi obdelavi.

c) Tretja večja pomanjkljivost

Tretja večja pomanjkljivost, ki terja sprejem novega zakona, se kaže v pomanjkljivi ureditvi področja muzejske dejavnosti v ZVKD-1. Kot izhaja iz Nacionalne strategije za muzeje in galerije 2024-2028 (v nadaljnjem besedilu: Nacionalna strategija), se muzeji (tudi) zaradi neustrezne ureditve tega področja v ZVKD-1 spopadajo s številnimi sistemskimi, programskimi in kadrovskimi izzivi. Manko enotnih standardov in odsotnost ureditve javne muzejske mreže za muzeje, ki izvajajo javno službo muzejev na državni ravni (v nadaljnjem besedilu: državna javna služba muzejev), ima za posledico, da se vsak muzej samostojno spopada s pogosto nefleksibilno zakonodajo in neurejenim sistemom financiranja, kar za muzeje predstavlja veliko breme. Zaradi odsotnosti sistemske ureditve muzejskega področja prav tako:

- ni jasno določenih meril, ki bi zagotavljala strokovno, transparentno in odgovorno upravljanje muzejev in dediščine, s katero ti muzeji razpolagajo, in
- ni ustrezno urejena razmejitev med državnimi, občinskimi in drugimi muzeji pri opravljanju državne javne službe muzejev ter njeno financiranje.

Zastarelost veljavne ureditve varstva premične in nesnovne dediščine na tem področju se nenazadnje kaže tudi v tem, da ZVKD-1 še ne sledi posodobljeni definiciji oziroma opredelitvi muzejev, ki jo je leta 2022 sprejel Mednarodni muzejski svet (angl. »*International Council of Museums*«; v nadaljnjem besedilu: ICOM) in ki muzej opredeljuje kot:

»Stalno neprofitno ustanovo, ki deluje v korist družbe, raziskuje, zbira, konservira, interpretira ter razstavlja snovno in nesnovno dediščino. Muzeji so odprti za javnost, dostopni in vključujoči ter spodbujajo raznovrstnost in trajnostni razvoj. Delujejo in komunicirajo etično, profesionalno in v sodelovanju s skupnostmi, pri čemer omogočajo raznovrstne izkušnje za izobraževanje, uživanje, premišljevanje in širjenje znanja.«²

Nova opredelitev je pomembna, saj širi javno poslanstvo muzejev, zlasti glede dostopnosti zbirk in sodelovanja s skupnostmi, prav tako pa spodbuja raznovrstnost in trajnostni razvoj ter etično in profesionalno komunikacijo. S predlaganimi spremembami ureditve muzejske dejavnosti – in drugimi instituti – se v skladu z Nacionalno strategijo zasleduje tudi: (i) krepitev vloge muzejev kot nosilcev in soustvarjalcev trajnostne prihodnosti, (ii) celovito upravljanje za izboljšanje fizične in digitalne dostopnosti muzejskih zbirk, (iii) krepitev strokovnega razvoja zaposlenih in izvajanje sodobnih programov, (iv) sistematsko posodobitev državne javne službe muzejev in galerij, (v) sodobne muzejske stavbe in oprema za poglobljeno in celovito izkušnjo dediščine in (vi) vzpostavitev muzejske mreže kot podpore mednarodni kulturni izmenjavi in raziskovanju.

Navedene in druge pomanjkljivosti ZVKD-1, ki bodo predstavljene v nadaljevanju v poglavju »2. Cilji, načela in pogloblitve rešitve zakona«, je treba zaradi obsežnosti konceptualnih sprememb oziroma novih rešitev za področje varovanja dediščine kot tudi zaradi njihove siceršnje obsežnosti v skladu z Nomotehničnimi smernicami³ nasloviti in odpraviti s sprejetjem novega zakona.

1.2. Razlogi za sprejem zakona

Glavni razlog za pripravo in sprejem predloga zakona je dejstvo, da predstavlja neustrezna ureditev varstva dediščine v ZVKD-1 tveganje za njeno celostno ohranjanje za prihodnje generacije. Kot izhaja iz Resolucije o NPK, se soočamo s hudo podnebno in okoljsko krizo, ki v obliki številnih naravnih nesreč vse bolj določa prostor ustvarjalcev in izvajalcev, vpliva na način življenja skupnosti ter ogroža dediščino in povzroča škodo na njej. Poleg tega dediščino vse bolj ogrožajo tudi vojne in oboroženi spopadi po svetu in v Evropi, v katerih prihaja do

² Nova muzejska definicija ICOM-a je dostopna na spletni strani: <https://icom-slovenia.si/2022/08/28/nova-muzejska-definicija-2/>.

³ Nomotehnične smernice so dostopne na spletni strani: <https://www.gov.si teme/nomotehnika/>.

namernega poškodovanja in plenjenja dediščine. Glede na pomen dediščine in njenih vrednosti za družbo na eni strani ter podnebne, okoljske in socialne pretrse na drugi strani je treba nujno zagotoviti, da bo dediščina tudi v prihodnje v ustrezni meri varovana, odporna in predvsem, da bodo v čim večji meri olajšani postopki njenega varstva. Zakon zagotavlja to na zakonski ravni.

Posegi v dediščino in slabo upravljanje z njo so pogosto nepovratni, dediščina pa je lahko zaradi tega izgubljena za vedno. Ocena stanja nakazuje, da terja ureditev področja varstva dediščine celovito in sistemsko usmerjeno posodobitev. V trenutno veljavnemu ZVKD-1 je mogoče identificirati vrsto pomanjkljivosti, med katerimi so bile najpomembnejše že predstavljene v podpoglavju »1.1. Ocena stanja«. Njihovega reševanja se – glede na obseg potrebnih sprememb – ni mogoče lotiti z noveliranjem veljavnega zakona oziroma s spreminjanjem njegovih posameznih členov. Najučinkovitejši način odprave največjih pomanjkljivosti ZVKD-1 je zato sprejetje novega zakona, ki hkrati predstavlja tudi priložnost za celovito prenovu ureditve varstva dediščine v delih, ki so takšne prenove potrebni. Glede tistih področij varstva dediščine, za katere je bilo ocenjeno, da so v trenutno veljavnem zakonu urejena ustrezno, se določbe iz ZVKD-1 z manjšimi nomotehničnimi in vsebinskimi popravki prenašajo v zakon. To velja za ureditev nepremične dediščine v ZVKD-1, ki je v temeljih urejena primerno, potrebna pa je manjših popravkov zaradi modernizacije in optimizacije postopkov vzpostavitve posebnega varstva na nepremični dediščini in izdaje dovoljenj oziroma soglasij za posege vanjo (npr. glede digitalizacije poslovanja).

V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni poglobitni razlogi za sprejem zakona.

a) Izzivi in spremembe v sodobnem času

Podnebne spremembe imajo neposreden vpliv na varovanje in ohranjanje dediščine. Vse pogostejše smo namreč priča naravnim nesrečam, kot so poplave in neurja, ki imajo lahko katastrofalne posledice tudi za dediščino. Ogroženost dediščine zaradi podnebnih sprememb je aktualna problematika, ki se je zavedamo tudi v Sloveniji in ki jo moramo nasloviti z ustreznimi spremembami zakonodaje na vseh področjih. S tem bo Slovenija sledila priporočilom mednarodnih organizacij, ki opozarjajo na nujnost učinkovite zaščite dediščine in njene trajnostne obnove v primeru naravnih nesreč. V Evropskem okviru ukrepanja na področju dediščine iz leta 2019 (v nadaljnjem besedilu: Evropski okvir), ki ga je pripravil Generalni direktorat za izobraževanje, mladino, šport in kulturo pri Evropski komisiji, je bilo med drugim že poudarjeno, da je dediščina krhka in ranljiva ter izpostavljena uničenju in propadanju zaradi določenih nevarnosti, med katere spadajo tudi podnebne spremembe.⁴ Slovenija je tudi aktivno sooblikovala evropske in mednarodne dokumente ter se pridružila uveljavljanju politik pod okriljem Evropske komisije in Unesca. Ključna dokumenta na tem področju sta Krepitev odpornosti kulturne dediščine na podnebne spremembe: Kjer zeleni dogovor sreča kulturno dediščino, ki predstavlja končno poročilo skupine strokovnjakov držav članic Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU),⁵ in Podnebni ukrepi za svetovno dediščino, ki so ga sprejele države podpisnice Unescove Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list SFRJ 56-947/1974; nadaljnjem besedilu: Konvencija).⁶ Na vpliv podnebnih sprememb na področju varovanja dediščine opozarjajo tudi nacionalne resolucije in strategije.

⁴ Evropski okvir je dostopen na spletni strani: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/84664>.

⁵ Končno poročilo je dostopno na spletni strani: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/CULT/DV/2022/10-24/Strengtheningculturalheritageresilienceforclimate_EN.pdf

⁶ Sprejeti podnebni ukrepi so dostopni na spletni strani: <https://whc.unesco.org/en/climatechange/>.

Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 (Uradni list RS, št. 119/21 in 44/22 – ZVO-2; v nadaljnjem besedilu: Resolucija o DPSS)⁷ tako vsebuje usmeritve za varstvo dediščine za prilagajanje in blaženje podnebnih sprememb. Resolucija o DPSS poudarja, da so za celostno ohranjanje dediščine pomembni ukrepi, ki razvijajo inovativne, preventivne in zaščitne mehanizme. Pri tem se bo Slovenija skladno z Resolucijo o DPSS zavzemala za izbiro tistih mehanizmov, ki bodo upoštevali dediščino pri zmanjševanju koncentracije toplogrednih plinov, tveganj nesreč in drugih vplivov podnebnih sprememb. Prav tako bo Slovenija spodbujala raziskave za spremljanje vplivov podnebnih sprememb na dediščinske skupnosti in raziskave preventivnih ter zaščitnih konservatorskih postopkov ohranjanja dediščine. Kot izhaja iz Resolucije o DPSS, bo (na tem področju) ključna identifikacija in digitalizacija ogrožene dediščine. Resolucija o DPSS nazadnje s tem v zvezi omenja tudi prizadevanje za zagotovitev finančnih spodbud za prenovo stavbne dediščine in dajanje prednosti prenovi pred novogradnjo.

Na pomen dediščine v kontekstu podnebne problematike opozarja tudi Nacionalna strategija. Predvideva pomemben prispevek muzejev k dvigu ozaveščenosti o vlogi dediščine pri spoprijemanju s podnebno in okoljsko krizo, predvsem z oblikovanjem programov, razstavami in dogodki, ki bodo spodbujali dialog, razprave in izmenjavo mnenj o navedeni problematiki. Krepitev vloge muzejev kot nosilcev in soustvarjalcev trajnostne prihodnosti je v Nacionalni strategiji prepoznana kot ključna strateška usmeritev. Muzeji so prostor skupnosti, ki omogoča učenje o trajnostnem razvoju, ekologiji ter o pomenu ohranjanja dediščine, skupnega spomina in varovanja okolja za prihodnost. Pri tem lahko muzeji skladno z Nacionalno strategijo prispevajo tudi k diskurzu o družbenih vprašanjih in varovanju skupnega spomina na splošno. S svojimi dejavnostmi spodbujajo družbeno odgovorno razmišljanje in delovanje pri obiskovalcih ter širši javnosti, kar je eden od ključnih elementov trajnostnega ravnanja.

Predstavljene aktivnosti Slovenije jasno kažejo zavedanje, da podnebne spremembe in naravne nesreče ogrožajo dediščino. Tovrstna prizadevanja je treba prenesti tudi v nacionalno zakonodajo in jim s tem dati zavezujočo moč. Zakon zato predvideva vzpostavitev učinkovitih mehanizmov preventivnega ohranjanja in odzivanja ter sanacije že (kritično) ogrožene oziroma poškodovane dediščine.

Trajnostni izzivi niso omejeni le na podnebne spremembe in njihove posledice, ki lahko fizično poškodujejo dediščino. Zaradi hitro spreminjajoče se družbe je treba zagotoviti, da se dediščina ohranja ne glede na strukturne spremembe v družbi, in zato vzpostaviti ustrezna varovala, ki bodo zagotavljala trajnostno in odporno varstvo dediščine za prihodnje generacije. Slednje poudarja tudi Resolucija o NPK, ki pri usmeritvah varstva dediščine izhaja iz temeljne usmeritve, da se dediščina ohranja celostno in strokovno, v vseh oblikah in na vseh področjih. Resolucija o NPK izpostavlja skupnostni pomen varstva, ohranjanja, razumevanja, oživljanja, promocije in uporabe dediščine ter njenega vključevanja v lokalna in mednarodna okolja. Zaradi tega je ključno, da se razvoj varovanja dediščine v predlogu zakona usmeri v trajnostno ohranjanje kulturne dediščine, vključujoč refleksijo družbenega dogajanja in spodbujanje možnosti posameznikov in različnih skupin za participacijo. Zgolj s tem bo mogoče doseči večgeneracijsko sodelovanje in medkulturno povezovanje.

b) Digitalizacija

Razvoj digitalne tehnologije oziroma infrastrukture omogoča poenostavljeno postopanje v postopkih varstva dediščine ter celovito digitalno vodenje zbirk podatkov o dediščini. Digitalizacija torej omogoča predvsem (i) modernizacijo celotnega sistema varstva dediščine, (ii) večjo dostopnost dediščine preko uporabe digitalnih tehnologij ter njeno ohranjanje v digitalni obliki in s tem zaščito pred uničenjem – tako pred naravnimi nesrečami, kot so požari in poplave, kot tudi človeškimi posegi, kot so oboroženi spopadi, vandalizem in človeške

⁷ Resolucija o DPSS je dostopna na spletni strani: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=RESO131>.

napake. Digitalizacija postopkov varstva dediščine poleg navedenega omogoča tudi povsem praktične rešitve pri lažšanju komunikacije med državnimi in občinski organi ter naslovniki pravnih norm. Obveščanje lastnikov dediščine in njihovo občevanje z državnimi in občinskimi organi v postopkih varstva dediščine trenutno praviloma poteka v fizični obliki, kar je v digitalni dobi nepotrebno, saj se lahko vse navedeno doseže z elektronskim poslovanjem, če pravna oziroma fizična oseba to želi.

Digitalizacija je ključen sestavni del doseganja temeljnih strateških ciljev Resolucije o NPK. Usmeritve v okviru prvega stebra, naslovljenega »Kultura za povezano družbo«, namreč zahtevajo zagotovitev razvitega sistema posredovanja kulturnih vsebin in njihove dostopnosti. Med kulturne vsebine spada dediščina, katere dostopnost je treba zagotavljati vsem prebivalkam in prebivalcem Slovenije v enaki meri. To še posebej velja za zagotavljanje dostopnosti tistih vsebin, povezanih z dediščino, ki se izvajajo v okviru (državne) javne službe ali je njihovo izvajanje v javnem interesu. Varstveni pristop z digitalizacijo omogoča, da se dediščina (zlasti muzejska gradiva), zajame in hrani v digitalni obliki, ki je bistveno lažje dostopna in ki ne zahteva fizične prisotnosti osebe. Pri tem je ključno opozoriti, da se dostopnost dediščine ne nanaša zgolj na digitalizirano dediščino, zato se z zakonom zagotavlja čim bolj enakomeren regionalni »fizični« dostop do dediščine – decentralizacija varstva dediščine.

Nekateri vidiki digitalizacije so bili predstavljeni že v podpoglavju »1.1. Ocena stanja«, zato v tem delu niso ponovno izpostavljeni.

c) Uskladitev z mednarodnimi načeli in politikami

Veljavna ureditev varstva dediščine v ZVKD-1 ni usklajena z novjšim mednarodnimi načeli in politikami na tem področju. Gre predvsem za neustrezno opredelitev muzejev, ki ni v skladu z opredelitvijo ICOM-a, in opredelitev dediščine, ki ne odraža novjših standardov Unesca. Zakon te pomanjkljivosti odpravlja in v celoti sledi novim mednarodnim načelom in politikam.

d) Ureditev področja muzejev

Reformo muzejske dejavnosti predvideva že Nacionalna strategija. Ta poudarja potrebo po vsebinski, tipološki, organizacijski povezanosti različnih velikih muzejev v enotno delujoč sistem z enotnimi standardi na področju muzejske dejavnosti. Povezovanje muzejev v muzejsko mrežo je tako eden glavnih ciljev Nacionalne strategije, ki si prizadeva za spodbujanje muzejev k povezovanju obstoječih kakovostnih programov in digitaliziranih zbirk v enotno ponudbo ter njihovemu mednarodnemu sodelovanju. Temu sledi tudi zakon, ki vsebuje posebno poglavje o muzejih.

Številni vidiki ureditve področja muzejev so bili predstavljeni že v podpoglavju »1.1. Ocena stanja«, zato v tem delu niso ponovno izpostavljeni.

e) Večja preglednost in racionalizacija postopkov varstva dediščine

Nejasnosti glede varstvenih režimov na dediščini in njihove vzpostavitve na eni strani ter nerazumljivost ureditve pridobivanja dovoljenj oziroma soglasij za posege v dediščino na drugi strani predstavljajo tveganje za manj učinkovito ali manj pravilno varstvo dediščine. Preglednost in jasnost zakonske ureditve je izredno pomembna, saj omogoča lažje razumevanje varstva dediščine za naslovnike pravnih norm ter posledično povzroča manj nejasnosti v postopkih varstva dediščine. To izhaja tudi iz Resolucije o NPK, ki v zvezi z doseganjem cilja ustreznega varstva dediščine določa, da morajo biti vsi vidiki ohranjanja dediščine podkrepljeni z vizijo k uporabniku usmerjenega varovanja dediščine. Kot je bilo že poudarjeno, je neustrezna zlasti veljavna ureditev varovanja premične dediščine in nesnovne dediščine, ki ne dosega standardov varovanja nepremične dediščine. (Pojmovno) nejasno in

nepregledno pa je urejeno tudi varstvo arheoloških ostalin, tako premične kot nepremične arheološke dediščine. Zakon zato s spremembami in popravki veljavne ureditve sledi večji preglednosti in racionalizaciji postopkov varstva dediščini, pri čemer posebno pozornost namenja prav navedenim področjem.

f) Terminološka jasnost

ZVKD-1 pomanjkljivo opredeljuje izraze in jih mestoma tudi nesistematično uporablja v posameznih členih. Veljavna zakonska ureditev je zato težje razumljiva, manj koherentna in težavna za izvajanje. Nomotehnična pravilnost in notranja skladnost zakona po drugi strani odpravlja nepotrebne ovire in zaplete pri izvajanju zakona ter naslovnikom pravnih norm zagotavlja predvidljivost oziroma pravno varnost. Kot primer neustrezne opredelitve in nesistematične rabe v ZVKD-1 je mogoče izpostaviti naslednje pojme »arheološke najdbe«, »arheološke ostaline« in »arheološko najdišče«, »predhodne raziskave« in »raziskave«, ki so povprečnemu posamezniku težko razumljivi. Zakon na tem področju vzpostavlja večjo terminološko jasnost in zasleduje čim bolj sistematično rabo pojmov v vseh členih zakona.

g) Mednarodno povezovanje

Pomen dediščine in njenih vrednosti se razteza onkraj državnih mej, saj je dediščina dobrina, ki je skupna vsem prebivalcem sveta in torej služi tudi kot povezovalni element med različnimi skupinami oziroma kulturami. Upošteva se navedeno je treba spodbujati mednarodno sodelovanje med akterji varovanja dediščine, saj prav slednje spodbuja strpnost, prav tako pa širi spoznanja o raznolikosti in pomenu dediščine.

Eden od temeljnih strateških ciljev Resolucije o NPK je tako večji poudarek na mednarodnem povezovanju na področju kulture, vključno s področjem varovanja dediščine. Stremljenje k skrbi za dediščino namreč nujno pomeni tudi omogočanje njenega celostnega ohranjanja in ohranjanja kulturne raznolikosti, ustvarjalnosti in prepoznavnosti v mednarodnem prostoru. Resolucija o NPK poudarja, da se z gradnjo medkulturnega prostora v družbi spodbuja strpnost. Zato je nujno spodbujanje raznovrstnih gostovanj, raziskav in ostalih mednarodnih sodelovanj med akterji varstva dediščine. Zagotoviti je treba načine za povezovanje s tujimi institucijami ter omogočiti lažje posojanje tujih predmetov na začasne razstave. Pri tem daje Resolucija o NPK ključen poudarek tudi na prepoznavnosti slovenske dediščine v mednarodnem prostoru, ki jo je mogoče doseči le z nadzorovanim kroženjem in posojanjem te dediščine v mednarodni prostor. Pomen mednarodnega sodelovanja je poudarjen tudi v Nacionalni strategiji, ki konkretno usmerja deležnike k mednarodnemu povezovanju. Zakon zato vključuje posebno poglavje o imuniteti in jamstvu za povračilo škode v primeru izmenjave oziroma posoje kulturne dediščine, ki omogoča mednarodno sodelovanje med institucijami (predvsem muzeji) pri posojanju dediščine za razstave doma in v tujini.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1. Cilji

Cilj predloga zakona je celovito urediti področje varovanje dediščine in ga prilagoditi potrebam današnjega časa. To vključuje modernizacijo, optimizacijo ter večjo preglednost in določnost različnih vidikov varstva dediščine. Predlog zakona stremi k odpravi pomanjkljivosti, ki jih je Ministrstvo za kulturo (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo) skupaj z drugimi deležniki identificiralo v postopku priprave zakona in ki so podrobneje predstavljene v poglavju »1. Ocena stanja in razlogi za sprejem zakona«. Z ukrepi v zakonu, ki so usmerjeni v varstvo dediščine in njenih vrednosti ter ozaveščanje o njenem pomenu za posameznike, skupine in družbo kot celoto, zakon prispeva tudi k trajnostnemu razvoju, večjemu razumevanju in spoštovanju med različnimi kulturami ter njihovemu sodelovanju in stremljenju k bolj uravnoteženemu in celostnemu odnosu do prostora samega.

Bistveni cilj zakona je upoštevanje dediščine in vrednosti, ki jih predstavlja, kot pomembnih gradnikov širše skupnosti. V okviru ureditve varovanja dediščine je treba spodbujati njeno raziskovanje in krepi izobraževalni vidik o pomenu obstoja dediščine. Dediščina z razvojem digitalizacije postaja bistveno bolj dostopna, kar terja ustrezne zakonske spremembe in modernizacijo orodij digitalizacije na področju varstva dediščine. Cilj zakona je še podpiranje trajnostnega kulturnega turizma ter integracija varovanja dediščine vanj v čim večji meri.

V nadaljevanju so predstavljeni nekateri pomembnejši cilji zakona, kolikor niso bili predstavljeni že v podpoglavjih »1.1. Ocena stanja« in »1.2. Razlogi za sprejem zakona«.

a) Modernizacija sistemov varstva dediščine

Zakon področja ureditve v ZVKD-1, za katere se je izkazalo, da že omogočajo ustrezno stopnjo varovanja dediščine, zgolj posodablja, kjer je to potrebno oziroma smotno. Pri tem je cilj enostavnejša in preglednejša obravnava v postopkih vzpostavitve varstvenega režima, izdaje kulturnovarstvenih pogojev in pridobivanja soglasij. Zakon predvsem z digitalizacijo zasleduje optimizacijo navedenih postopkov. Uvaja tudi digitalizacijo izvajanja drugih nalog Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Zavod) ter javnih služb na področju konservatorstva in arheologije.

V okviru digitalizacije področja varovanja dediščine zakon opredeljuje nadgradnjo registra dediščine (v nadaljnjem besedilu: Register) in vzpostavitev informacijskega sistema kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Informacijski sistem) z namenom povečevanja digitalne dostopnosti podatkov o dediščini in omogočanja digitalnega poslovanja v postopkih njenega varstva. Cilj je čim bolj celosten, hitrejši in enostavnejši dostop uporabnikov do podatkov o dediščini in postopkov varstva dediščine, prav tako pa tudi boljše izkoriščenost in dostopnost že digitaliziranih vsebin. Register se bo – tako kot že do sedaj – osveževal sistematično in s tem zagotavljal kar najbolj aktualne in relevantne podatke o dediščini. Zakon podrobneje opredeljuje tudi pravila za vpis in izbris iz registra dediščine, saj to terjata tako varstvo osebnih podatkov kot tudi hitra izvedba postopkov.

b) Celovita prenova muzejske dejavnosti

Celovita prenova muzejske dejavnosti in javne (državne oziroma lokalne) službe muzejev je eden pglavitnih ciljev predloga zakona. S celovito prenovalo se zasleduje predvsem sistematična ureditev tega področja v zakonu, jasnejša opredelitev (državne) javne službe muzejev, uvedba lokalne javne službe muzejev ter pregledna delitev muzejev na različne vrste glede na njihovega ustanovitelja. Zakon s temi spremembami zasleduje enotno ureditev muzejske dejavnosti, uveljavljenost v okolju, boljše dostopnost muzejev in tudi njihovo bolj skladno povezovanje s turističnim sektorjem.

c) Izboljšanje mehanizmov varstva

Med pomembnejšimi cilji zakona je tudi izboljšanje mehanizmov varstva, ki so se izkazali za nezadostne. Zakon zasleduje:

- jasnejšo povezavo varstvenih režimov nepremične dediščine s prostorskimi akti,
- višjo raven varstva premične dediščine preko institutov »nacionalnega bogastva« in »predmetov in zbirk posebnega pomena«,
- višjo raven varstva nesnovne dediščine preko instituta »ogrožene dediščine« in »seznama dobrih praks« in
- preglednejšo ureditev varstvenih režimov na področju arheologije.

Zakon med mehanizme varstva uvaja še omejitve oglaševanja na območju spomenikov in varstvenih območij dediščine, z namenom ohranjanja (te) dediščine v njenem pristnem izgledu ter preprečevanja njenega izrabljanja v komercialne namene. Pri tem zakon dopušča nekatere izjeme glede oglaševanja, ki pa tudi v tem primeru ne sme biti v nasprotju z njenimi vrednostmi.

d) Krepitev javne službe

Krepitev javne službe Zavoda je med pomembnejšimi cilji zakona. Pri tem se z zakonom zasleduje predvsem doslednejša razmejitev med opravljanjem javne službe in tržne dejavnosti Zavoda, kar se je v praksi pokazalo kot problematično. Zakon uvaja jasno razmejitev med njima, ki poudarja primaren pomen opravljanja javne službe in bo na transparenten način omogočila Zavodu tudi poslovanje na trgu v skladu z zakonskimi omejitvami.

e) Varstvo dediščine v izrednih razmerah

V zakonu je posebna pozornost namenjena tudi področju varstva dediščine v izrednih razmerah, ki v ZVKD-1 ni bilo urejeno. Kot je bilo že omenjeno, imajo lahko naravne nesreče in oboroženi spopadi katastrofalne posledice za dediščino, zaradi česar je treba (že) na zakonski ravni določiti obveznosti subjektov varstva dediščine in vzpostaviti ustrezne pravne podlage za ukrepanje države. Zakon v posebnem poglavju tako (i) določa dolžno ravnanje subjektov varstva dediščine, (ii) vzpostavlja pravno podlago za sprejemanje začasnih ukrepov varstva dediščine s strani ministra za kulturo (v nadaljnjem besedilu: minister) in (iii) omogoča namenitev sredstev za (so)financiranje odprave posledic izrednih razmer na dediščini iz državnega proračuna.

2.2. Načela

S pripravo zakona se sledi načelu jasnosti predpisov ter z njim povezanima načeloma pravne predvidljivosti predpisov in pravne varnosti naslovnikov pravnih norm, ki so (pod)načela pravne države iz 2. člena Ustave. Z zakonom se zato posodoblja terminologijo, ki je bila v ZVKD-1 mestoma nenatančna in nerazumljiva, in se jo sistematično uporablja v zakonu.

Načelo jasnosti predpisov se odraža tudi v sistematični zasnovi zakona, ki sledi naravnemu procesu varovanja dediščine z vidika naslovnika pravnih norm in posamezne vidike varstva dediščine ureja znotraj zaokroženih poglavij, ki se nato, kjer je to smiselno, členijo še na oddelke in pododdelke:

I. poglavje: Vsebuje temeljne določbe, pri čemer najprej določa vsebino predloga zakona ter instituta dediščine in varovanja dediščine, nato opredeljuje temeljne pojme ter javni interes, javno korist in javno službo na področju varovanja dediščine ter se zaključí s temeljnimi načeli, ki so podlaga za varovanje dediščine in so podrobneje predstavljena v nadaljevanju.

II. poglavje: Celovito ureja vzpostavitev posebnega varstva dediščine, ki je predpogoj za nastanek večine (pravnih) posledic za lastnike in uporabnike dediščine. V poglavju so predvideni ločeni oddelki, ki se nadalje delijo na pododdelke, za nepremično in premično dediščino, arheološke ostaline in nesnovno dediščino.

III. poglavje: Na enem mestu ureja varstvo dediščine v postopku priprave prostorskih aktov, s čimer se zagotavlja varstvo dediščine (in predvsem arheoloških ostalin) že na stopnji sprejemanja teh aktov in ne šele ob konkretnih posegih, kot je gradnja, ko je nevarnost za (nenamerno) poškodovanje dediščine oziroma arheoloških ostalin bistveno večja.

IV. poglavje: Vsebuje določbe o varstvu dediščine v primeru izrednih razmer, in sicer določa obveznosti subjektov varstva dediščine in vzpostavlja ustrezne pravne podlage za ukrepanje države.

V. poglavje: Na enem mestu ureja vsa vprašanja povezana z lastninsko in drugimi pravicami na dediščini ter omejitvami le-teh, ki so posledica vzpostavitve varstvenega režima na dediščini v skladu z II., III. in IV. poglavjem.

VI. poglavje: Sistematično ureja posege v dediščino in arheološke ostaline ter z njimi povezane postopke obravnave oziroma soglasja zanje. Poglavje vključuje ureditev raziskav arheološke ostaline – vključno s pogoji za opravljanje le-te – in druge dediščine ter postopke za izdajo kulturnovarstvenega soglasja in kulturnovarstvenih pogojev.

VII. poglavje: Vsebuje določbe v zvezi z upravljanjem dediščine, ki zavezujejo lastnika, pri čemer določbe poglavja bistveno ne odstopa od ureditve v ZVKD-1.

VIII. poglavje: Celovito ureja vprašanja v zvezi s trgovanjem z dediščino, uvozom in izvozom dediščine ter vračanjem dediščine, ki so vsebinsko povezana, saj ima trgovanje z dediščino pogosto mednarodni element.

IX. poglavje: Nadaljuje z mednarodnimi elementi iz prejšnjega odstavka in ureja imuniteto in jamstvo za povračilo škode v primeru posoje (tuje) dediščine za razstavo, kar predstavljajo novost v slovenskem pravnem redu.

X. poglavje: Vzpostavlja Svet za kulturno dediščino (v nadaljnjem besedilu: Svet) kot nov strokovni posvetovalni organ ministra, ki ga sestavljajo strokovnjaki in organizacije s področja varovanja dediščine.

XI. poglavje: Sistematično ureja delovanje Zavoda kot pristojne organizacije za izvajanje državne javne službe varstva nepremične dediščine in vsebuje določbe v zvezi z delovanjem Zavoda, ki odstopajo od splošne ureditve v sistemskih Zakonu o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91, 8/96, 36/00 – ZPDZC in 127/06 – ZJZP) in Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17, 21/18 – ZNOrg, 3/22 – ZDeb in 105/22 – ZZNŠPP). Poleg tega opredeljuje državno javno službo varstva nepremične dediščine in ureja tržno dejavnost Zavoda.

XII. poglavje: Celovito ureja muzejsko dejavnost z opredelitvijo muzejev in njihovih nalog, ureditvijo državne in lokalne javne službe muzejev, uzakonitvijo sistema financiranja muzejev in ureditvijo ravnanja z muzejskim gradivom. Muzeji so v zakonu opredeljeni kot ključne organizacije za izvajanje javne službe varstva premične dediščine.

XIII. poglavje: Ureja Koordinatorja varstva nesnovne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Koordinator) kot osrednjega izvajalca javne službe varstva nesnovne dediščine in s tem zaokroži poglavja o najpomembnejših izvajalcih javne službe varstva nepremične, premične in nesnovne dediščine.

XIV. poglavje: Vsebuje določbe o nevladnih organizacijah na področju varstva dediščine kot pomemben gradnik zagotavljanja celostnega ohranjanja dediščine in delovanje prostovoljcev na področju varstva dediščine.

XV. poglavje: Ureja strokovno delo na področju varstva dediščine.

XVI. poglavje: Enotno in pregledno ureja financiranja ukrepov varstva dediščine ter nadomestila in olajšave za lastnike dediščine, ki so bili v ZVKD-1 urejeni na različnih mestih.

XVII. poglavje: Na enem mestu sistemsko ureja varstvo osebnih podatkov, pridobivanje in povezovanje podatkov, vzpostavitev Informacijskega sistema in vodenje zbirk podatkov z namenom zagotavljanja preglednosti področja in čim višje stopnje varstva osebnih podatkov.

XVIII. poglavje: Ureja nadzor nad izvajanjem zakona, pri čemer ne odstopa bistveno od ureditve v ZVKD-1.

XIX. poglavje: Določa kazenske določbe, pri čemer ne odstopa bistveno od ureditve v ZVKD-1.

XX. poglavje: Vsebuje prehodne in končne določbe.

Temeljna načela varovanja dediščine so v primerjavi z veljavno zakonsko ureditvijo podrobneje določena in zbrana na enem mestu v samostojnem oddelku I. poglavja zakona. Nekatera od teh so bila vključena že v ZVKD-1, vendar v okviru posameznih drugih institutov, zaradi česar se v praksi ne upoštevajo v zadostni meri. Z namenom modernizacije in višje stopnje varstva dediščine so v zakon vključena tudi nova načela, ki sledijo mednarodnim trendom na področju varovanja dediščine. Pregledna in jasna temeljna načela so pomembna, saj zagotavljajo, da so druge določbe zakona interpretirane skozi ta načela, ki odsevajo družbeni razvoj, aktualne spremembe v družbi ter nova znanstvena spoznanja.

Kot nova razlagalna vodila je moč izpostaviti:

Načelo skupne odgovornosti: Načelo skupne odgovornosti poudarja vpliv dediščine kot dela globalnega bogastva na družbo kot celoto ter določa skupno odgovornost za njeno varovanje. Namen razlage določb zakona skozi načelo skupne odgovornosti je v razumevanju dediščine kot povezovalnega elementa celotne družbe. Gre za izraz temeljne vrednote, ki je skupna pripadnikom skupnosti – to je varovanja dediščine kot temeljnega gradnika posameznikove in kolektivne identitete. Na ta način je vzpostavljeno mišljenje, da je vsak odgovoren za dediščino oziroma za njeno varovanje.

Načelo medsebojnega spoštovanja: Načelo medsebojnega spoštovanja izhaja iz razumevanja, da je dediščina način povezovanja različnih kultur in vrednosti. Je temelj za razumevanje človeške zgodovine in preteklih dosežkov, ki so bili ustvarjeni na podlagi sodelovanja številnih generacij. V okviru varovanja dediščine je pomembno priznavati in spoštovati njihovo raznolikost. Del spoznanja, da dediščina temelji na medsebojnem spoštovanju, mora biti tudi zavezanost k varovanju dediščine različnih kultur, skupin in posameznikov. Pomen dediščine namreč presega posameznika, skupino ali nacijo in je bistven za obstoj družbe. Z vključitvijo načela medsebojnega spoštovanja v zakon se tako zasleduje strpno in vključujočo družbo, kar prispeva h kakovosti življenja, dobremu počutju in občutku za skupnost.

Načelo odpornosti in trajnostnega razvoja: Načelo odpornosti in trajnostnega razvoja poudarja, da se z varovanjem dediščine zagotavlja njena odpornost na gospodarske, socialne in okoljske šoke ter trajne strukturne spremembe v družbi. Opozarja tudi na pomen varovanja dediščine kot dela trajnostne rabe prostora in upravljanja naravnih virov. To načelo odseva potrebo po prilagoditvi na spremembe in izzive, s katerimi se sooča sodobni svet in ki lahko predstavljajo nevarnost za ohranitev

dediščine za prihodnje generacije ter poudarja, da mora biti varovanje dediščine vzdržno tako z okoljskega kot tudi družbenega vidika.

Previdnostno načelo: Previdnostno načelo poudarja, da je dediščina edinstvena in nenadomestljiva, posegi vanjo pa so pogosto nepovratni. Gre za pomembno razlagalno načelo, ki spodbuja razumevanje, da je dediščina krhka. Zaradi tega je z dediščino treba ravnati previdno in z zavedanjem, da ne gre za nekaj, kar je lahko obnovljivo.

Načelo skrbnega ravnanja: Načelo skrbnega ravnanja poudarja odgovoren pristop k varovanju dediščine. S tem se krepi zavedanje, da je treba z dediščino ravnati skrbno, spoštljivo in preudarno. Del načela skrbnega ravnanja je tudi poudarjanje individualne odgovornosti, in sicer z določanjem obveznosti obveščanja o obstoju stvari, za katero obstaja domneva, da ima lastnosti dediščine, in o obveznosti o ravnanju s takšno stvarjo v skladu z določbami zakona.

Druga načela, ki so bila upoštevana pri zasnovi določb zakona, so:

Načelo omejitve pravic: Načelo določa, pod katerimi pogoji se lahko omejijo pravice na dediščini in poudarja, da se le-te omejujejo v najmanjši meri, ki je potrebna za doseg ciljev, ki se jih z varstvom dediščine zasleduje.

Načelo dostopnosti: Načelo poudarja, da ima vsak pravico do dostopa do dediščine ter podrobneje določa načine uresničevanja te pravice in pozitivne obveznosti države in občin pri zagotavljanju dostopa do dediščine ranljivim skupinam.

Načelo transparentnosti: Načelo poudarja pomen dostopnosti, preglednosti in razumljivosti postopkov varstva ter določa sodelovanje pravnih in fizičnih oseb v postopkih varstva dediščine.

Načelo celostnega varstva dediščine: Načelo poudarja pomen celovitega, sistematičnega in strokovno utemeljenega pristopa k varovanju dediščine. Država zagotavlja celostno varstvo dediščine z izvajanjem javne službe varstva dediščine in vključevanjem načel varovanja dediščine v različne strateške in razvojne politike na nacionalni in mednarodni ravni.

2.3. Poglavitne rešitve predloga zakona

V nadaljevanju so predstavljene poglavitne rešitve zakona, ki so urejene v samostojnih poglavjih zakona. Nekatere poglavitne rešitve so bile že podrobneje predstavljene v podpoglavjih »1.1. Ocena stanja«, »1.2. Razlogi za sprejem zakona« in »2.1. Cilji«, zato v tem podpoglavju niso ponovno izpostavljene.

a) Naslov zakona

Spreminja se naslov zakona, in sicer v Zakon o varovanju kulturne dediščine in ne več Zakon o varstvu kulturne dediščine. S spremembo se zasleduje uskladitev naslova zakona z njegovo vsebino. Varovanje dediščine je namreč pojem, ki združuje vse vrste strategij, zakonskih, tehničnih ukrepov in dejavnosti, povezanih z dediščino, ter predvsem deležnikov, ki sodelujejo pri varovanju (posameznikov, skupnosti in skupin), medtem ko je varstvo dediščine podrejen pojem in je omejeno na določene pravne, organizacijske, finančne, strokovne in druge ukrepe, ki sami ne omogočajo celostnega ohranjanja dediščine.

Spremembi naslova je prilagojena tudi terminologija v zakonu.

b) Splošne določbe

Zakon uvaja posodobljeno terminologijo, ki je bolj jasna in omogoča lažje razumevanje zakonskih institutov za uporabnika. Z zakonom se uvaja tudi nekatera nova temeljna načela, ki jih ZVKD-1 ni vseboval in ki so bila podrobneje predstavljena v podpoglavju »2.2. Načela«. Načela poudarjajo družbeno solidarnost, sodelovanje in medsebojno spoštovanje različnih kultur pri varovanju dediščine ter stremijo k razumevanju dediščine kot vira družbenega napredka. Načela tudi posebej izpostavljajo, da je dediščina dragocena, kar terja previdnost pri poseganju vanjo.

Pomembna sprememba, ki jo prinaša zakon, je tudi prenovljena opredelitev nepremične in premične dediščine, ki je opredeljena kot stvar, ki ima vrednosti dediščine. To pomeni, da vpis v Register ni več konstitutivni pogoj za nastop posledic, ki jih v zvezi z varstvom dediščine določa zakon.

c) Vzpostavitev varstva

Vzpostavitev varstva dediščine je v ločeno urejena za nepremično in premično dediščino, arheološke ostaline in nesnovno dediščino.

Varstvo nepremične dediščine

Varstvo nepremične dediščine v zakonu v večji meri sledi ureditvi v ZVKD-1. Pri tem zakon uvaja spremembe predvsem na področju digitalizacije, s katerimi se zasleduje enostavnejše poslovanje oziroma občevanje z Zavodom in drugimi pristojnimi organizacijami v postopkih vzpostavitve (posebnega) varstva nepremične dediščine. Zakon omogoča udeležencem postopka razglasitve spomenika poslovanje v elektronski obliki. Pobuda za razglasitev spomenika se bo lahko vložila v elektronski obliki preko Informacijskega sistema ali (tako kot doslej) v fizični obliki oziroma po pošti. Zavod bo imel v skladu z zakonom obveznost priprave predloga za razglasitev spomenika v Informacijskem sistemu. Uporaba Informacijskega sistema pa za javnost ne bo obvezna, saj vsi udeleženci v teh postopkih nimajo dostopa do Informacijskega sistema oziroma do njega ne znajo dostopati. Za spomenike lokalnega pomena se bo lahko uporabljal tudi občinski informacijski sistem.

Seznanitev lastnika dediščine s predlogom razglasitve spomenika bo še naprej potekala z individualno seznanitvijo po pošti ali v izjemnih primerih z javnim naznanilom. Javna obravnava se bo lahko opravila preko spleta, kjer bodo dostopna tudi gradiva za razglasitev spomenika. Javnost, vključno z lastniki, bo lahko svoje mnenje oddala v Informacijskem sistemu ali še naprej v fizični obliki, in sicer po pošti ali osebno. Zakon nadalje omogoča, da se lastnika v pozivu, da v predvidenem roku poda svoje mnenje glede razglasitve spomenika, usmeri na relevantna gradiva, objavljena na spletu, pri čemer bodo ta še vedno dostopna v fizični obliki na lokaciji območne enote Zavoda, ki je razglasitev predlagala, oziroma na lokaciji občine.

Varstvo premične dediščine

Ureditev varstva premične dediščine se bistveno spreminja, saj je v skladu z zakonom vzpostavitev varstva premične dediščine vezana na status nacionalnega bogastva in ne več na status premičnega spomenika, kot ga določa ZVKD-1. V skladu z novo ureditvijo pridobi premična dediščina status nacionalnega bogastva po samem zakonu, če izpolnjuje zakonsko določene pogoje (sodi v eno od kategorij, določenih v zakonu). Zakon nadalje vzpostavlja tudi posebno kategorijo premične kulturne dediščine, in sicer »predmete in zbirke posebnega pomena«, ki imajo kulturno vrednost za Slovenijo zaradi svojega pomena, in s tem omogoča vzpostavitev varstvenega režima na premični dediščini v lasti oseb zasebnega prava, če te s tem soglašajo.

Arheološke ostaline

Varstvo arheoloških ostalin se zagotavlja v posebnem oddelku poglavja. Arheološke ostaline so deležne varstva na podlagi samega zakona, pri čemer ima Zavod pristojnost izdaje ukrepov za zagotovitev varstva arheoloških ostalin do njihove identifikacije v okviru raziskave arheoloških ostalin. Identifikacija arheoloških ostalin je v zakonu opredeljena kot javna služba Zavoda, kar pomeni, da lahko raziskavo arheoloških ostalin v tej fazi opravlja le Zavod. V preostalem delu je izvedba raziskav arheoloških ostalin prepuščena tržnim dejavnikom, pri čemer pa morajo njihovi izvajalci izpolnjevati zakonsko določene pogoje. Ureditev varstva arheoloških ostalin v zakonu je tako – v primerjavi z veljavno ureditvijo v ZVKD-1 – preglednejša za naslovnike pravnih norm, poleg tega pa predvideva višnjo stopnjo njihovega varstva.

Nesnovna dediščina

Zakon področje nesnovne dediščine ureja podrobneje od ZVKD-1. Vzpostavitev varstva nesnovne dediščine je za razliko od snovne dediščine zagotavljana z vpisom praks, predstavitev, izrazov, znanja in veščin (v nadaljnjem besedilu: nesnovne dediščine) v register nesnovne dediščine in evidentiranjem njihovih nosilcev. Mehanizem razglašanja nesnovne dediščine za kulturni spomenik (nesnovno dediščino posebnega pomena) se ukinja, saj v stroki ni bil dobro sprejet in ni sledil mednarodnim načelom in praksam, zato se je v praksi omejeno izvajal in ni zaživel na terenu. Vpis nesnovne dediščine v register nesnovne dediščine je tako konstitutiven pogoj za nastop posledic. Dodatno zakon predvideva, da se v register nesnovne dediščine lahko vpiše tudi ogrožena dediščina. Z namenom deljenja dobrih izkušenj, pristopov in primerov varstva nesnovne dediščine se v zakonu vzpostavlja tudi nov institut dobrih praks, ki bodo vpisane na javno dostopen seznam dobrih praks. Z zakonom se tako raven varovanja nesnovne dediščine ob upoštevanju specifičnosti varovanja nesnovne dediščine približuje uveljavljenemu sistemu varovanja snovne dediščine.

d) Varstvo dediščine v razvojnih načrtih in planih

Zakon uvaja ureditev priprave strokovne podlage za prenovo območja z dediščino, s čimer preoblikuje veljavni mehanizem. Upoštevajoč smernice ministrstva bo treba strokovno podlago pripraviti za območja naselbinske dediščine, kulturne krajine ali območja druge dediščine, ki je spomenik ali varstveno območje dediščine.

Predlog zakona uvaja tudi posebno ureditev varstva dediščine, ki je vpisana na Seznam svetovne dediščine iz 11. člena Konvencije. V postopku priprave plana, katerega izvedba bo lahko pomembno vplivala na svetovno dediščino, njeno vplivno območje ali njeno širšo vplivno območje, bo treba vselej izvesti presojo vplivov na dediščino. To presojo bo treba izvesti tudi pred graditvijo ali drugim posegom v prostor, ki bo lahko posegla v svetovno dediščino, v njeno vplivno območje ali v njeno širšo vplivno območje. V postopku presoje je predvidena tudi možnost ministrstva, da zaprosi za mnenje organov po Konvenciji, zato predlog zakona predvideva prekinitev postopka za ta čas.

e) Varstvo dediščine v izrednih razmerah

Zakon uvaja posebno poglavje, ki je namenjeno ukrepom varstvu dediščine pred naravnimi nesrečami in oboroženimi spopadi (izredne razmere). Zakon med drugim določa dolžno preventivno in aktivno ravnanje subjektov varstva dediščine, vzpostavlja pravno podlago sprejemanje začasnih ukrepov varstva dediščine, s katerimi se lahko poseže v pravice in obveznosti pravnih in fizičnih oseb, ter omogoča namenitev javnih sredstev za financiranje odprave posledic izrednih razmer na dediščini, če sredstva niso bila zagotavljana v skladu s predpisi, ki urejajo odpravo posledic škode zaradi izrednih razmer.

f) Lastništvo, omejitve in ravnanje z dediščino

Zakon ureditve lastništva dediščine in omejitve pravic na dediščini ne spreminja bistveno, uvaja pa nekatere nove institute, s katerimi se zasleduje višja raven varovanja dediščine, med drugim prepoved oglaševanja na spomenikih in varstvenih območjih dediščine z nekaterimi izjemami in predkupno pravico države na premični dediščini s statusom nacionalnega bogastva.

g) Posegi

Zakon uvaja preglednejšo ureditev raziskav dediščine in raziskav arheoloških ostalin ter na zakonski ravni določa pogoje, ki jih morajo izpolnjevati (zasebni) izvajalci raziskav arheoloških ostalin. Z zakonom se nadalje odpravlja možnost odstranitve dediščine v okviru instituta izravnalnega ukrepa z izjemo odstranitve arheološke ostaline. Preostala ureditev (izdajanja) kulturnovarstvenih soglasij za poseg v dediščino se v bistvenem ne spreminja od ureditve v ZVKD-1. Z vidika spodbujanja digitalizacije v postopkih varstva in uvedbe Informacijskega sistema pa zakon uvaja možnost vložitve vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja elektronsko v Informacijskem sistemu.

h) Upravljanje dediščine

Zakon uvaja vsebinsko opredelitev dejavnosti, ki obsegajo upravljanje dediščine. Nadalje uvaja tudi možnost države ali občine, da določi, da javni zavod opravlja javno službo upravljanja dediščine za spomenik državnega ali lokalnega pomena. Zakon predvideva tudi možnost oddaje spomenika v najem osebi zasebnega prava pod tržno vrednostjo najemnine, če se s tem:

- izboljša ohranitev, javna dostopnost in upravljanje spomenika,
- uresničuje javni interes na področju varstva dediščine ali
- zavarujejo vrednosti dediščine, ki utemeljujejo razglasitev dediščine za spomenik.

i) Trgovanje, uvoz, izvoz in vračanje

Zakon v ureditev trgovanja z dediščino ne posega bistveno, uvaja pa obvezen vpis trgovcev z dediščino (v nadaljnjem besedilu: trgovci) v razvid trgovcev, ki ga vodi ministrstvo. Uvaja tudi strožje standarde skrbnosti pri opravljanju te dejavnosti, saj določa, da mora trgovec ravnati z dolžno skrbnostjo, ki jo zakon opredeljuje v 4. členu, in razširja pojasnilno dolžnost trgovca.

Zakon uvoz in vnos dediščine usklajuje z Uredbo (EU) 2019/880 Evropskega parlamenta in sveta z dne 17. aprila 2019 o vnosu in uvozu predmetov kulturne dediščine (UL L št. 151 z dne 7. 6. 2019, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba EU 2019/880) ter ju pogojuje z dovoljenjem ministra, če v Uredbi EU 2019/880 ni določeno drugače. Ureditev izvoza in iznosa dediščine ter vračanja dediščine se v bistvenem ne spreminja od veljavne ureditve v ZVKD-1 in je skladna z Uredbo Sveta (ES) št. 116/2009 z dne 18. decembra 2008 o izvozu predmetov kulturne dediščine (Kodificirana različica) (UL L št. 39 z dne 10. 2. 2009, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba Sveta (ES) št. 116/2009).

Postopki vračanja ostajajo v zakonu v bistvenem enako urejeni, kot so v ZVKD-1.

j) Imuniteta in jamstvo za povračilo škode

Zakon ureja možnost podelitve imunitete pred zasegom (tuje) dediščine, ki se podeli tuji pravni osebi javnega prava za (tuo) dediščino, ki jo ima ta v posesti kot lastnik ali na drugi zakoniti podlagi. Imuniteto pred zasegom lahko podeli minister v primeru poseje dediščine zaradi njenega razstavljanja v muzejih v Sloveniji. Imuniteta pred zasegom preprečuje izvedbo kateregakoli ukrepa v civilnem sodnem postopku ali v upravnem postopku, ki bi preprečeval

ali omejeval razpolaganje s predmetom imunitete. Gre za ukrep, ki omogoča mobilnost kulturnih dobrin za namene razstavljanja, saj jih varuje pred zasegom ob njihovi posoji za razstavo v Sloveniji. S tem se Slovenija pridružuje številnim drugim evropskim državam (npr. Avstriji, Franciji in Združenemu Kraljestvu), ki takšen institut že poznajo in ga v praksi tudi redoma uveljavljajo. Uvedba tega instituta povečuje možnost razstavljanja predmetov (tuje) kulture dediščine, nadalje in tesneje integrira Republiko Slovenijo v (mednarodni) kulturni prostor ter omogoča prelivanje znanja in izkušenj v Republiko Slovenijo in s tem krepi domač kulturni prostor.

Poleg imunitete pred zasegom zakon ureja tudi možnost jamstva za povračilo neposredne materialne škode lastnikom ali upravljavcem (tuje) dediščine v primeru odtujitve ali poškodovanja teh predmetov, ki so razstavljeni na začasni razstavi v muzeju v Sloveniji (tuji predmeti) ali v tujini (slovenski predmeti). Vlada lahko izdaj jamstvo v primerih, ko slovenska pravna oseba javnega prava posoja predmete za razstavo v tujini ali ko si muzej izposodi predmete iz tujine za razstavo v Sloveniji. Jamstvo se podeli s sklepom Vlade in je nepreklicno ter brezpogojno.

Instituta imunitete pred zasegom in jamstva za povračilo škode predstavljata novost v slovenskem pravnem sistemu. V zakon sta vključena, saj je ustrezna ureditev navedenih institutov ključna za spodbujanje mednarodnega posojanja (tuje) dediščine, ki spodbuja strpnost, prav tako pa širi spoznanja o varstvu dediščine. Slednje je poudarjeno tudi v Resoluciji o NPK in Nacionalni strategiji.

k) Svet za kulturno dediščino

Zakon uvaja Svet kot strokovno posvetovalno telo ministra na področju varovanja dediščine. Sestavljajo ga strokovnjakinje in strokovnjaki (v nadaljnjem besedilu: strokovnjaki), ki jih minister imenuje na predlog različnih deležnikov (npr. strokovna združenja, zbornice, visokošolske in raziskovalne organizacije ter nevladne organizacije). Strokovnjaki bodo v okviru Sveta podajali strokovna mnenja, predloge in povezovali tudi sorodna področja (arhivsko in knjižnično).

l) Zavod za varstvo kulturne dediščine

Zakon ureja organiziranost Zavoda na območne enote, Restavratorski center, Center za preventivno arheologijo in Center za razvoj (v nadaljnjem besedilu: organizacijske enote). Območne enote se uvajajo z namenom decentralizacije opravljanja zakonskih nalog javne službe na svojem območju. Vsaka organizacijska enota ima vodjo, ki organizira in vodi delo ter poslovanje in je odgovorna za strokovnost dela.

Zakon podrobneje ureja javno službo varstva nepremične dediščine v skladu z novo organiziranostjo Zavoda in opredeljenimi strateškimi oziroma izvedbenimi dokumenti. Z zakonom se ustrežneje in podrobneje ureja možnost Zavoda za opravljanje tržne dejavnosti poleg dejavnosti javne službe. Zavod lahko tržno dejavnost opravlja zgolj, če gre za dejavnosti, povezane z dejavnostmi javne službe, ki so v zakonu taksativno naštet, pri čemer mora biti tržna dejavnost jasno razmejena od opravljanja javne službe in ne sme posegati v zmožnost Zavoda za opravljanje javne službe. Zakon določa, da se obseg tržne dejavnosti določi s soglasjem ministra.

m) Muzejska dejavnost

Z zakonom se posodablja opredelitev muzeja v skladu z definicijo ICOM-a iz leta 2022. Zaradi potrebe po sistematični ureditvi muzejev in muzejske dejavnosti v pravnem redu so muzeji celovito urejeni v posebnem poglavju zakona. Zakon muzeje organizacijsko ločuje na (i) državne muzeje, ki jih ustanovi država za opravljanje državne javne službe, (ii) občinske

muzeje, ki jih ustanovijo občina ali več občin za opravljanje občinske javne službe, in (iii) zasebne muzeje, ki jih ustanovijo fizične ali pravne osebe zasebnega prava v obliki zavoda. Muzeji, ki izpolnjujejo zakonske pogoje, se lahko vpišejo v razvid muzejev, kar predstavlja pogoj za pridobitev statusa muzeja in nekaterih drugih možnosti sofinanciranja.

Zakon ponovno uvaja mrežo slovenskih muzejev, s katero se zagotavlja stabilno in kakovostno izvajanje državne javne službe muzejev na območju Slovenije. Sestavljajo jo državni muzeji, občinski in zasebni muzeji s pooblastilom. Slednji bodo lahko pridobili pooblastilo za opravljanje javne državne službe muzejev, če te ne bo mogoče zagotoviti z državnimi in občinskimi muzeji. Pooblastilo za opravljanje javne državne službe muzejev bo podeljeno po postopku javnega razpisa, s čimer se zagotavlja pošten in konkurenčen postopek izbire. Financiranje občinskih muzejev s strani države ostaja v predlogu zakona nespremenjeno, in sicer je omejeno na največ 80 odstotkov vseh stroškov muzeja.

Zakon uvaja tudi lokalno javno službo muzejev, za katero je predvideno, da bo v celoti financirana s strani občin in bo pomembno dopolnjevala javno službo in delovanje muzejev v njihovem okolju in za lokalno skupnost.

n) Koordinator varstva nesnovne dediščine

Zakon v bistvenem ne spreminja ureditve koordinatorja državne javne službe varstva nesnovne dediščine, kot se izvaja v praksi. Zaradi pomena varstva nesnovne dediščine pa ga ureja v ločenem poglavju in ga natančneje določa.

o) Nevladne organizacije in prostovoljci

Zakon ne spreminja temeljne ureditve pogojev za pridobitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju varstva dediščine, posodobljena je tudi ureditev opravljanja prostovoljskega dela. Zakon pri spremembah sledi praksi.

p) Strokovno delo

Zakon v bistvenem ne spreminja ureditve strokovnega dela, ki velja za strokovne delavce v javni službi varstva. Ureja tudi izpopolnjevanje za delo v varstvu, po katerem posameznik pridobi potrdilo, ki je lahko pogoj za zaposlitev ali nadaljevanje dela.

q) Financiranje, nadomestila in olajšave

Zakon vse določbe glede financiranja, nadomestil in olajšav na področju varstva dediščine ureja v enem poglavju, kar prispeva k preglednosti ureditve. Pri tem ne odstopa bistveno od ureditve financiranja, nadomestil in olajšav v ZVKD-1.

r) Zbirke podatkov

Z zakonom se uvaja Informacijski sistem, ki ga za opravljanje nalog državne javne službe varstva dediščine, podpora občinam ter za omogočanje elektronskega poslovanja na področju varstva dediščine, vodi ministrstvo. S tem se uresničuje cilj digitalizacije sistemov varstva dediščine. Elektronsko poslovanje omogoča lažje vodenje, vzdrževanje in povezovanje podatkov, ki so relevantni za varstvo dediščine. Moderniziran sistem varstva dediščine prav tako zasleduje namen enostavnejšega dostopanja do podatkov in zagotavljanja njihove varnosti.

Za potrebe varstva dediščine zakon predvideva obdelavo osebnih podatkov.⁸ Pri tem so zaradi preglednosti vsi registri in evidence, ki jih uvaja zakon, urejeni v enotnem poglavju. Obdelava osebnih podatkov v zakonu je skladna z drugim odstavkom 38. člena Ustave in z Uredbo (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (UL L 119, 4. 5. 2016, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Splošna uredba), in sicer podlago za obdelavo podatkov določa oziroma predstavlja zakon, ki tudi izrecno opredeljuje in konkretizira vrsto osebnih podatkov, ki se obdelujejo, namen obdelave osebnih podatkov, kategorijo posameznikov, na katere se osebni podatki nanašajo, upravljavca osebnih podatkov, osebe, ki lahko do osebnih podatkov dostopajo ter rok hrambe osebnih podatkov. Prav tako opredeljuje nadzor nad obdelovanjem osebnih podatkov in varstvo tajnosti osebnih podatkov.

r) Nadzorstvo

Zakon v bistvenem ne spreminja ureditve nadzorstva.

s) Kazenske določbe

Zakon v bistvenem ne spreminja ureditve kazenskih določb.

r) Prehodne in končne določbe

S prehodnimi in končnimi določbami se ureja prehod na novo ureditev, prenehanje veljavnosti ZVKD-1 in na njegovi podlagi sprejetih podzakonskih aktov ter začetek veljavnosti zakona. Hkrati se podaljšuje uporabo ZVKD-1, saj je treba za začetek uporabe zakona sprejeti številne podzakonske akte.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA NA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

Sredstva za uveljavitev zakona so zagotovljena v državnem proračunu, namenjenem kulturi, v letih 2025-2026.

4. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

4.1 Prikaz ureditve v pravnem redu Evropske unije

Zakon ustrezno prenaša Direktivo 2005/36/ES in Uredbo (EU) 2019/880, kot je bilo že podrobneje pojasnjeno v podpoglavju »2.3. Poglavitne rešitve predloga zakona«.

4.2 Prikaz ureditve v najmanj treh pravnih sistemih držav članic Evropske unije

Ureditev varstva dediščine je izrazito družbeno, kulturno in zgodovinsko pogojena. Upošteva se navedeno se (zakonska) ureditev varstva dediščine med državami članicami EU močno razlikuje in izhaja zlasti iz njihove preteklosti ter zgodovinskega načina urejanja in dojemanja dediščine. Z drugimi besedami, države članice EU urejajo področje varstva dediščine neenotno. Nekatere dediščino varujejo v več različnih zakonih, ki urejajo različne vidike in institucije varstva (npr. uvoz in izvoz dediščine, muzejska dejavnost, knjižnična dejavnost itd.),

⁸ Obdelava osebnih podatkov je definirana v Splošni uredbi o varstvu osebnih podatkov kot vsako dejanje ali niz dejanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki ali nizi osebnih podatkov z avtomatiziranimi sredstvi ali brez njih, kot je zbiranje, beleženje, urejanje, uporaba, razkritje s posredovanjem, razširjanje ali drugačno omogočanje dostopa.

medtem ko druge združujejo vidike varstva dediščine v obsežnejših krovnih zakonih. Slednje prepoznavajo pomen enovitega varstva dediščine, ki omogoča združevanje tistih vidikov varstva, ki so različnim vrstam dediščine (npr. nepremični in premični dediščini) in različnim institucijam varstva dediščine (npr. vsem javnim zavodom) skupni.

V Sloveniji je varstvo dediščine urejeno v ZVKD-1. ZVKD-1 enotno ureja varstvene režime vseh oblik dediščine, posege v dediščino in javno službo varstva dediščine in institucije, ki so z varstvom dediščine povezane. Med slednje se uvrščajo tudi muzeji kot izvajalci javne službe varstva premične dediščine. Ureditev muzejev je tako integralni del ZVKD-1. Smiselno enako sta varstvo kulturne dediščine urejala tudi Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/99, 110/02 – ZGO-1, 126/03 – ZVPOPKD in 16/08 – ZVKD-1; v nadaljnjem besedilu: ZVKD) in Zakon o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/, Uradni list RS, št. 26/92, 75/94 – ZUJIPK, 7/99 – ZVKD in 56/99 – ZON; v nadaljnjem besedilu: ZNKD). Razlog za takšno odločitev še v okviru Socialistične Republike Slovenije je bila predvsem želja po naprednejši ureditvi varstva (premične) dediščine s ciljem zagotavljanja njenega celostnega ohranjanja v primerjavi s predhodno ureditvijo, ki je varstvo dediščine urejala v več ločenih zakonih. Upošteva vse navedeno zakon zato v celoti vztraja pri enovitem varstvu dediščine.

Zakon ne odstopa od systemskega pristopa k varstvu dediščine, ki izhaja iz ZNKD, ZVKD in ZVKD-1. Muzejska dejavnost je zato urejena v posebnem poglavju zakona, kar omogoča njeno ustrezno (podrobnejšo in zaokroženo) obravnavo, a še vedno znotraj enovitega (krovnega) zakona. V postopku priprave zakona je bilo ocenjeno, da je v slovenskem prostoru ohranitev ureditve muzejske dejavnosti v predlogu zakona kot krovnem zakonu na področju varovanja dediščine smiselno in primerno ter zgodovinsko upravičeno. Muzejska dejavnost je namreč na območju Slovenije v večji meri urejena kot javna (državna ali lokalna) služba, kar kaže na neločljivo povezanost med muzejsko dejavnostjo in dediščino, katere varovanje je v javnem interesu. To je predvsem posledica zgodovinsko pogojenega več desetletnega prepletanja muzejske dejavnosti in javne službe varstva dediščine. Z drugimi besedami, muzeji so pomemben in nepogrešljiv del javne službe varstva dediščine, njihovo delovanje vsebinsko povezuje vsa področja dediščine (snovno in nesnovno). Še več, s svojim delovanjem bistveno dopolnjujejo in nadgrajujejo uveljavljeni sistem varstva, ki je v preteklosti temeljil predvsem na strokovnjakih in strokovnih institucijah, bil manj odprt za sodelovanje javnosti in odziven na potrebe lokalnega okolja ali skupnosti. Koherentna ureditev javne službe varstva dediščine v enovitem (krovnem) zakonu omogoča tudi učinkovito varstvo, ki je v javnem interesu in mora biti primarno vodilo pri zakonskem urejanju. Ureditev muzejske dejavnosti v enovitem zakonu nikakor ne pomeni, da je zaradi tega obravnavana manj celovito oziroma podrejena drugim institutom varstva dediščine. To nenazadnje izhaja tudi iz sistematike zakona, ki muzejsko dejavnost obravnava v posebnem in obsežnem (ločenem) poglavju. S tem jasno, podrobno in transparentno ureja opravljanje te dejavnosti v Sloveniji, a jo hkrati ohranja znotraj enovitega (krovnega) zakona, ki ureja varovanje kulturne dediščine z vsemi njenimi deležniki.

a) Splošna ureditev

Avstrija

Avstrija ureja področje varstva dediščine v zveznih Zakonu o kulturni dediščini in Zakonu o muzejih.

Avstrijski zvezni Zakon o kulturni dediščini varuje nepremične in premične predmete, ki jih je ustvaril človek in ki so zgodovinskega, umetniškega ali drugega kulturnega pomena, če je zaradi tega pomena njihovo ohranjanje v javnem interesu. Zgodovinski, umetniški ali drug kulturni pomen lahko izhaja iz predmetov samih ali pa iz njihovega odnosa do drugih predmetov oziroma njihove lokacije glede na druge predmete. Zakon o vseh vrstah dediščine govori kot o spomenikih, ki jih ločuje na nepremične spomenike, premične spomenike, posebej pa ureja arheološke ostaline.

Estonija

Estonija ureja področje varstva dediščine v Zakonu o kulturni dediščini, Zakonu o uvozu in izvozu kulturne dediščine in Zakonu o muzejih.

Zakon o kulturni dediščini spomenik kot predmet varstva definira kot premično ali nepremično stvar, njen del ali celovito skupino stvari pod državno zaščito, ki imajo zgodovinsko, arheološko, etnografsko, urbanistično, arhitekturno, umetniško ali znanstveno vrednost, vrednost za zgodovino religij ali drugo kulturno vrednost. Spomeniki se torej delijo na nepremične in premične, posebej pa zakon ureja arheološke ostaline, najdbe in najdišča pod poglavjem z naslovom »Najdbe kulturne vrednosti«.

Portugalska

Portugalska ureja področje varstva dediščine v Zakonu o kulturni dediščini in Zakonu o muzejih.

Portugalska dediščina je po Zakonu o kulturni dediščini sestavljena iz vseh opredmetenih in neopredmetenih sredstev, ki zaradi svoje priznane vrednosti veljajo za pomembna za trajnost in identiteto portugalske kulture skozi čas. Dediščina je smiselno ločena glede na delitev stvari na nepremične in premične, zaradi česar jih zakon ureja ločeno. Posebno poglavje je namenjeno ureditvi arheološke dediščine.

b) Lastništvo dediščine in omejitve pravic

Avstrija

Omejitve lastninske pravice na dediščini se kažejo predvsem prek omejitev prenosa lastninske pravice, tako znotraj meja Avstrije kot tudi mednarodno. Za prodajo ali obremenitev posameznih predmetov iz zbirke je potrebno pisno dovoljenje Zveznega urada za spomenike, če je Zvezni urad za spomenike to zbirko uvrstil pod spomeniško varstvo kot celoto. Odtujitev ali obremenitev brez tega dovoljenja je prepovedana in neveljavna. Prav tako se izvršba na posamezne predmete takšne zbirke na zahtevo Zveznega urada za spomenike prekine. Splošna omejitev lastninske pravice izhaja tudi iz dolžnosti lastnika dediščine vzdrževati dediščino in vzdržati se dejanj, ki bi dediščino lahko poškodovala ali jo uničila.

Estonija

Estonija omejuje lastninsko pravico na dediščini med drugim z omejevanjem posegov v njen zunanji izgled. Na nepremičnih spomenikih in varovanih območjih dediščine so tako brez dovoljenja pristojnega organa prepovedane spremembe na strehi in fasadah objektov, spremembe videza spomenika ali gradnje, vključno s spremembami barvne sheme ter premestitvijo podrobnosti strukturnih elementov. Prepovedano je tudi dodajanje predmetov na spomenike ali varovana območja dediščine, ki škodijo in spreminjajo njihov videz, vključno s premičnimi predmeti, kot so kioski, mediji in oglasi. Glede omejitev izvoza dediščine je skladno s posebnim zakonom, ki ureja uvoz, izvoz in transport dediščine, mogoče spomenik ali predmet pod začasno zaščito iz države odnesti ali izvoziti le začasno. Država ima tudi predkupno pravico ob morebitnem prenosu lastninske pravice na premičnem spomeniku. Država in samoupravna lokalna skupnost pa imata predkupno pravico pri prenosu lastninske pravice na nepremičnini, na kateri leži nepremični spomenik.

Portugalska

Portugalska pozna omejitve lastninske pravice na dediščini, zlasti pri omejevanju prenosa lastninske pravice na dediščini. Posli, opravljeni na portugalskem ozemlju s preničnimi predmeti dediščine so nični, če so opravljeni v nasprotju z določbami nacionalne zakonodaje, ki ureja njihovo odtujitev ali izvoz. Portugalski sistem varstva dediščine pozna predkupno pravico. Muzeji v portugalski mreži muzejev imajo tako predkupno pravico v primeru sodne prodaje ali dražbe kulturnih dobrin, ne glede na njihovo razvrstitev v nacionalni ureditvi.

c) Imuniteta in jamstvo za povračilo škode

Avstrija

Tuji predmeti dediščine, ki so v Avstrijo uvoženi za potrebe razstave, ki je v javnem interesu, lahko uživajo imuniteto. To določajo pravila o varstvu pred zasegom, v skladu s katerim lahko pristojno ministrstvo tuji dediščini podeli začasno imuniteto na predlog avstrijskega muzeja, ki organizira razstavo. Imuniteta se lahko podeli tujim predmetom dediščine v lasti druge države ali tujih zasebnih subjektov. Varstvo pred zasegom lahko traja samo za čas razstave, ko je s tem namenom predmet v enem od avstrijskih zveznih muzejev (to so muzeji, s katerimi upravlja država). Institut imunitete preprečuje kakršnokoli uveljavljanje pravic tretjih oseb zoper tujo dediščino, s katero bi se preprečila njena vrnitev v izvorno državo. Institut imunitete je urejen v posebnem zakonu.

Estonija

Estonija je podpisnica konvencije Združenih narodov o imuniteti dediščine, ki se v državo uvozi za potrebe začasne razstave, ni pa tega besedila prenesla v Zakon o varstvu kulturne dediščine. Na splošno pa za izterjavo muzejskih zbirk in muzejskih predmetov, ki jih zbirke vsebujejo, vseeno veljajo določene omejitve. Določene so v Zakonu o postopku izvršbe.

Nadalje Zakon o muzejih ureja jamstva za škodo, ki lahko nastane na dediščini oziroma v zvezi z njo. Odškodnina lahko krije škodo zaradi poškodovanja, uničenja ali izgube:

- predmeta večje umetniške ali zgodovinske vrednosti ali sklopa takšnih predmetov na razstavi tuje institucije ali osebe, ki je na ogled v državnem muzeju ali muzeju, ki ga je kot ustanovo ustanovila država ali
- muzejskega predmeta ali predmetov, ki so vključeni v nacionalno muzejsko zbirko, razstavljenih v tujini (t. i. izhodna razstava).

Odškodnina za škodo na izhodni razstavi lahko krije škodo, nastalo od trenutka, ko je muzejski predmet ali so predmeti, ki so vključeni v nacionalno muzejsko zbirko, izročeni prevozniku v Estoniji, do trenutka, ko prevoznik izroči te predmete državnemu muzeju ali državni muzejski ustanovi za vrnitev v Estonijo. Odškodnina krije stroške obnove ali nadomestitve teh predmetov, če jih je mogoče obnoviti ali nadomestiti, ali znesek, za katerega se je v primeru poškodbe, uničenja ali izgube muzejskega predmeta ali predmetov, ki so vključeni v nacionalno muzejsko zbirko, zmanjšala skupna finančno ocenljiva vrednost izhodne razstave, če obnova ali nadomestitev teh predmetov ni mogoča. V primeru začasne razstave predmeta večje umetniške ali zgodovinske vrednosti ali sklopa takšnih predmetov, lahko državni muzej in muzej, ki uporablja muzejsko zbirko v državni lasti, od države zahteva odškodnino za kritje neposredne materialne škode, ki jo je utrpel lastnik razstave.

d) Institucije, podobne Svetu za kulturno dediščino

Avstrija

V avstrijskem sistemu varstva kulturne dediščine deluje Svetovalni odbor za spomenike, ki svetuje Zveznemu uradu za spomenike. Člani Svetovalnega odbora za spomenike so

predstavniki relevantnih strok, med drugim umetnostne zgodovine, arhitekture, zgodovine in arheologije. Imenuje jih zvezni minister za izobraževanje, umetnost in kulturo za obdobje šestih let. Člani lahko podajajo strokovna mnenja in svetujejo, v postopkih pred sodiščem pa lahko delujejo kot izvedenci.

Estonija

V Estoniji deluje Svet za ohranjanje dediščine, ki je organiziran v sklopu Ministrstva za kulturo. Gre za svetovalno telo, ki ga sestavljajo strokovnjaki s področja varstva dediščine in drugih povezanih strok. Njegova primarna naloga je podajanje mnenj glede interpretacije Zakona o varstvu kulturne dediščine.

Portugalska

Portugalski sistem varstva dediščine pozna združenja za varstvo kulturne dediščine. To so združenja, ustanovljena posebej za spodbujanje varstva in poznavanja kulturne dediščine. Ta združenja sestavljajo svetovalni odbor Portugalskega generalnega direktorata za kulturno dediščino.

e) Muzejska dejavnost

Avstrija

Muzejska dejavnost v Avstriji je urejena v posebnem zveznem Zakonu o muzejih, ki je ločen od Zakona o varstvu kulturne dediščine. Razlog za ločeno obravnavo je v tem, da gre za zvezni zakon, ki ureja samo zvezne muzeje. Ti so v njem tudi poimensko navedeni. Opredeljuje jih kot znanstvene ustanove javnega prava, ki so jim nepremični in premični spomeniki zaupani z namenom opravljanja kulturnopolitičnega in znanstvenega poslanstva. Zvezni muzeji so tako kulturne ustanove, ki zbirajo, ohranjajo, znanstveno obdelujejo in dokumentirajo pričevanja o preteklosti in sedanjosti umetnosti, tehnike, narave in znanosti, ter jih dajejo na voljo javnosti. Ker gre za zvezne muzeje v lasti države, so tudi financirani na zvezni ravni.

Estonija

Estonija ureja muzejsko dejavnost v Zakonu o muzejih. V zakonu je muzej opredeljen kot kulturna in izobraževalna ustanova, ki je odprta za javnost in katere naloga je zbirati, ohranjati, raziskovati in razširjati duhovno in materialno dediščino človeka in njegovega okolja v izobraževalne, znanstvene in izkustvene namene. Muzeji se ločujejo na državne muzeje, državne muzejske ustanove, muzeje pravne osebe javnega prava, občinske muzeje in zasebne muzeje.

Dejavnosti državnega muzeja se primarno financirajo iz državnega proračuna. Sredstva pa državni muzej lahko pridobiva tudi iz dotacij, donacij in plačljivih storitev, povezanih z njegovo dejavnostjo, ki jih lahko opravlja, če ne ovirajo opravljanja njegovih zakonskih nalog. Tudi druge vrste muzejev lahko prejmejo dotacije za delovanje iz državnega proračuna prek pristojnega ministrstva, če:

- dejavnosti muzeja izpolnjujejo zakonske zahteve,
- je predmetno področje muzeja pomembno za nacionalno kulturo,
- je muzej odprt vse leto, zbirka pa je uporabnikom na voljo na zahtevo,
- ima muzej dolgoročni razvojni načrt, vključno z načrtovano uporabo financiranja za poslovanje in finančnim načrtom za naslednja tri leta in
- muzej svojo zbirko dopolnjuje na ciljno usmerjen način, ki temelji na zbirateljskih prizadevanjih muzeja.

Minister, pristojen za področje muzejske dejavnosti, vzpostavi zbirko podatkov muzejev za namen evidentiranja predmetov kulturne dediščine kot muzejskih predmetov, hranjenja zbranih podatkov o muzejskih predmetih, evidentiranja opravljenih postopkov ter za namen brezplačne javne dostopnosti muzejskih predmetov.

Portugalska

Portugalska ureja muzejsko dejavnost v Zakonu o muzejih, ki je ločen od Zakona o varstvu kulturne dediščine. Zakon o muzejih po vrsti ločuje nacionalne (državne) muzeje in občinske muzeje. Naziv nacionalnega muzeja lahko uporabljajo samo tisti muzeji, ki izpolnjujejo določene pogoje ter jih imenuje minister, pristojen za kulturo, ki pridobi obvezno mnenje Sveta muzejev. Naziv občinskega muzeja lahko uporablja samo tisti muzej, ki ga občina pooblasti za uporabo imena. Država, avtonomne regije in občine spodbujajo partnerstva med javnimi in zasebnimi organizacijami za ustanavljanje muzejev.

Uveljavljena je Portugalska muzejska mreža, ki je organizirana kot sistem nekaterih muzejev, ki so akreditirani v skladu z Zakonom o muzejih. Portugalska muzejska mreža temelji na prostovoljnem članstvu, vzpostavlja se postopoma in je namenjena decentralizaciji, posredovanju in sodelovanju med muzeji. Za akreditacijo lahko zaprosi vsak muzej, odvisna pa je od izpolnjevanja določenih zahtev:

- muzej mora izvajati zakonske muzeološke naloge,
- muzej mora imeti dovolj človeških in finančnih virov,
- pravilnik muzeja mora biti odobren in
- muzej mora zagotavljati ustrezen dostop javnosti.

5. PRESOJA POSLEDIC, KI JIH BO IMEL SPREJEM ZAKONA

5.1 Presoja administrativnih posledic

/

5.2 Presoja posledic za okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki

/

5.3 Presoja posledic za gospodarstvo

/

5.4 Presoja posledic za socialno področje

/

5.5 Presoja posledic za dokumente razvojnega načrtovanja

/

5.6 Presoja posledic na druga področja

Zakon bo imel posledice na področju varstva osebnih podatkov.

Zakon vzpostavlja Informacijski sistem in nove evidence, v okviru katerih se obdelujejo osebni podatki. Za potrebe presoje učinkov zakona na varstvo osebnih podatkov so ključne ocene obsega obdelave, nujnosti in sorazmernosti obdelave, tveganj in varnostnih ukrepov. Predmet presoje so tudi jasnost dokumentiranja postopka in odločitev v zvezi z varstvom osebnih

podatkov, transparentnost obdelave in skladnost s predpisi, ki jo urejajo, način izmenjave osebnih podatkov med nosilci obdelave ter ocena ustreznosti obdobja hrambe podatkov.

Osebnih podatki se za potrebe dosege ciljev varstva dediščine zbirajo, obdelujejo, shranjujejo in izmenjujejo. Med vire osebnih podatkov spadajo zlasti kataster nepremičnin in zemljiška knjiga ter evidence o davkih. Zakon pa predvideva tudi povezovanje z drugimi zbirkami osebnih podatkov, s katerimi razpolagajo državni organi. Zakon nadalje natančno določa namen obdelave osebnih podatkov, in sicer je namen obdelave podatkov učinkovit sistem varstva dediščine. Pri tem zakon omogoča učinkovitejšo izvedbo teh procesov preko digitalizacije, kar omogoča hitrejše, natančnejše in učinkovitejše postopanje v korist naslovnikov zakona. Dejanski dostop do osebnih podatkov je v zakonu urejen skladno s predpisi in se omejuje na potrebe obdelave v konkretnem primeru. Zakon z namenom zagotavljanja čim višje stopnje varstva osebnih podatkov predvideva tudi vzpostavitev t. i. »digitalne sledi« za vsak dostop do osebnih podatkov, ki niso javno objavljeni, s čimer se omogoča sledljivost.

Presoja posledic na varstvo osebnih podatkov terja tudi oceno nujnosti in sorazmernosti obdelave osebnih podatkov. Obdelava osebnih podatkov, kot jo ureja zakon, je nujna za zagotavljanje učinkovitega varstva dediščine. Učinkovitega varstva dediščine namreč ni mogoče doseči brez posedovanja in obdelovanja podatkov o dediščini. Obdelava osebnih podatkov pa je tudi sorazmerna, saj ukrepi niso posplošeni za vsako obdelavo, temveč so prilagojeni okoliščinam konkretnega primerja. Sorazmernost obdelave je namreč odvisna od jasno določenih ciljev varstva dediščine in potrebe po zbiranju določenih kategorij podatkov glede na namen in vrsto varstva dediščine. Zakon tako za vsako zbirko posebej določa, kateri podatki se obdelujejo in kdo lahko do njih dostopa.

Predvidena obdelava osebnih podatkov lahko predstavlja določena tveganja, ki morajo biti predvidena, da se lahko kar najbolj učinkovito omejujejo. Potencialna tveganja vključujejo kršitve režima varstva osebnih podatkov, morebiten nepooblaščen dostop do osebnih podatkov ter njihova zloraba. Da bi bile morebitne nepravilnosti pri obdelavi osebnih podatkov prepoznane, se s strani ministrstva uvaja izobraževanje zaposlenih o korektni obdelavi osebnih podatkov in zaznavi tveganj. Na ta način se bo dosegala ustrezna stopnja zavedanja o pomembnosti pravilnega obdelovanja osebnih podatkov, prav tako pa bo zasledovan cilj večje pozornosti zaposlenih na morebitne kršitve varstva osebnih podatkov. Kot že omenjeno pa se z zakonom vzpostavlja tudi t. i. »digitalna sled«.

Predlog zakona je skladen tudi z zahtevami glede transparentnosti obdelave osebnih podatkov, saj le-to zagotavlja vsem posameznikom, katerih podatki se obdelujejo. Prav tako zakon upošteva usmeritve Informacijskega pooblaščenca glede korektnosti obdelave osebnih podatkov ter določa vse potrebne mehanizme, ki jih zahteva zakonodaja o varstvu osebnih podatkov.

Izmenjava podatkov med izvajalci javne službe varstva, ministrstvom in drugimi pooblaščenimi organizacijami poteka z namenom, da se v največji meri zagotavlja varstvo dediščine. Izmenjava osebnih podatkov, ki je skladna s predpisi, tako pripomore k preprečitvi nepravilnosti na področju varstva dediščine, pa tudi k lažjemu odkrivanju napak in posledičnemu omejevanju škode, ki jo lahko povzročijo.

Obdobje hrambe osebnih podatkov za namene varovanja dediščine neomejeno, saj je treba zagotoviti celostno ohranjanje dediščine za prihodnje generacije. Takšna hramba je skladna z zakonodajo na področju varstva osebnih podatkov.

B. BESEDILO ČLENOV

I. POGLAVJE TEMELJNE DOLOČBE

1. oddelek Uvodne določbe

1. člen (vsebina zakona)

(1) Ta zakon ureja varovanje slovenske kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: dediščina), vlogo države, občin in drugih oseb javnega in zasebnega prava pri njenem varovanju ter pravice in obveznosti oseb iz tega odstavka z namenom omogočiti celostno ohranjanje dediščine.

(2) S tem zakonom se v pravni red Republike Slovenije prenaša Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij (UL L št. 255 z dne 30. 9. 2005, str. 22) v delu, ki se nanaša na priznavanje poklicnih kvalifikacij na področju varstva dediščine.

(3) Ta zakon za izvrševanje Uredbe Sveta (ES) št. 116/2009 z dne 18. decembra 2008 o izvozu predmetov kulturne dediščine (Kodificirana različica) (UL L št. 39 z dne 10. 2. 2009, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba Sveta (ES) št. 116/2009) in Uredbe (EU) 2019/880 Evropskega parlamenta in sveta z dne 17. aprila 2019 o vnosu in uvozu predmetov kulturne dediščine (UL L št. 151 z dne 7. 6. 2019, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba EU 2019/880) določa omejitve, pristojni organ in kazni za kršitev uredbe.

(4) S tem zakonom zagotavlja Republika Slovenija tudi varovanje kulturne dediščine drugih držav, ki se začasno nahaja na ozemlju Republike Slovenije.

2. člen (dediščina)

(1) Dediščina so dobrine, podedovane iz preteklosti, ki imajo za prebivalke in prebivalce Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: prebivalci) poseben kulturni, zgodovinski, umetniški, znanstveni, estetski, antropološki ali družbeni pomen in ki jih prebivalci prepoznajo kot odraz svojih nenehno razvijajočih se vrednot, prepričanj, znanj in tradicij. Dediščina zajema vidike okolja, ki so rezultat vzajemnega delovanja med ljudmi in prostorom skozi čas.

(2) Dediščina je skupno dobro.

(3) Dediščina se deli na snovno in nesnovno dediščino. Snovno dediščino sestavljata premična in nepremična dediščina.

3. člen (varovanje dediščine in ukrepi njenega varstva)

(1) Varovanje dediščine zagotavlja nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine ter njeno celostno ohranjanje.

(2) Varovanje dediščine temelji na skrbi za dediščino in se zagotavlja predvsem z vzdrževanjem, obnovo, prenovo, uporabo, oživljanjem, upravljanjem, zaščito in ohranjanjem.

(3) Ukrepi varstva dediščine (v nadaljnjem besedilu: ukrepi varstva) so pravni, upravni, organizacijski, finančni in drugi ukrepi države in občin, namenjeni varovanju dediščine. Posamezne ukrepe varstva, razen pravnih in upravnih, lahko v skladu z določbami tega zakona izvajajo tudi drugi subjekti varstva.

4. člen (izrazi)

Posamezni izrazi, uporabljeni v tem zakonu, imajo naslednji pomen:

1. »arheološka najdba« je premična arheološka ostalina, ki je strokovno identificirana kot dediščina;
2. »arheološke ostaline« so vse stvari in vsakršni sledovi človekovega delovanja iz preteklih obdobij na površju, v zemlji in vodi:
 - katerih ohranitev in preučevanje prispevata k odkrivanju zgodovinskega razvoja človeštva in njegove povezanosti z naravnim okoljem,
 - za katere sta glavni vir informacij arheološko raziskovanje ali odkritja in
 - za katere je mogoče domnevati, da so v zemlji ali vodi vsaj 100 let in da imajo lastnosti dediščine.Arheološke ostaline so tudi stvari, povezane z grobišči, določenimi na podlagi predpisov o vojnih grobiščih, in z vojno, skupaj z arheološkim in naravnim kontekstom, ki so bile v zemlji ali vodi vsaj 50 let. Strokovno identificirane arheološke ostaline so dediščina;
3. »arheološko najdišče« je originalni kraj deponiranja in odkrivanja arheoloških ostalin. Strokovno identificirano arheološko najdišče je dediščina;
4. »arhiv arheološke raziskave« je rezultat raziskave arheoloških ostalin oziroma posameznega arheološkega najdišča skupaj z vsemi arheološkimi najdbami, vzorci in celotno dokumentacijo, ki spremlja arheološko terensko delo in potersko obdelavo arheoloških zapisov;
5. »dediščina, varovana v prostoru« je nepremična dediščina, za katero je varstveni režim določen v prostorskem aktu skladno s 34. členom tega zakona;
6. »dokumentiranje« je zbiranje, urejanje in hranjenje podatkov o dediščini, njenih vrednostih, stanju, lokaciji in drugih dejstvih, pomembnih za izvajanje varovanja dediščine;
7. »dolžna skrbnost« je skrbnost, ki se izkazuje s preverjanjem izvora premičnin z vrednostmi dediščine na podlagi razpoložljivih podatkov iz javno dostopnih evidenc in registrov ter drugih javno dostopnih informacij na svetovnem spletu, v strokovnih organizacijah in pri lastnikih;
8. »družbeni pomen« ali pomen dediščine za družbo je sklop vrednosti, ki jih ima dediščina za skupnost ter posameznice in posameznike (v nadaljnjem besedilu: posamezniki) zaradi svojih kulturnih, vzgojnih, razvojnih, znanstvenih, estetskih, verskih, simbolnih, identifikacijskih, povezovalnih in drugih potencialov;
9. »inventarna knjiga« je trajna evidenca zbirke, iz katere je razviden celoten fond z osnovnimi podatki za vsak predmet ali enoto premične dediščine, ki je del zbirke;
10. »iznos« je fizični prenos premične dediščine iz Republike Slovenije v drugo državo članico Evropske unije ali v državo članico Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru;
11. »iskanje arheoloških ostalin« so dejanja na površju zemlje, pod njim ali v vodi, ki so opravljena z namenom, da se odkrijejo novi podatki o arheoloških ostalinah, in ki lahko vodijo v odkritje arheoloških najdišč in arheoloških najdb;
12. »izravnalni ukrep« je ukrep varstva, s katerimi se omili izguba ali poškodovanje arheološke ostaline;
13. »izvoz oziroma uvoz« je postopek fizičnega prenosa premične dediščine iz oziroma v Republiko Slovenijo kot dela carinskega območja Skupnosti v oziroma iz tretje države,

- ki ni država članica Evropske unije ali Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru;
14. »konservatorski načrt« je elaborat, s katerim se določijo varovane sestavine spomenika, ki jih je treba ohranjati, in usmeritve za njegovo prenovo;
 15. »kulturna dediščina druge države« so premičnine, ki jih je mogoče po predpisih države izvora uvrstiti med kulturno dediščino te države;
 16. »kulturna krajina« je nepremična dediščina, ki je odprt prostor z naravnimi in ustvarjenimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in uporabo pretežno določajo človekovi posegi in dejavnost;
 17. »mreža slovenskih muzejev« so muzeji, ki izvajajo državno javno službo muzejev iz 132. člena tega zakona;
 18. »muzej« je stalna neprofitna organizacija, ki deluje v korist družbe in ki raziskuje, zbira, konservira, interpretira in razstavlja premično in nesnovno dediščino. Je odprt in dostopen javnosti, vključujoč ter spodbuja izobraževanje, širjenje znanja, raznovrstnost in trajnostni razvoj v sodelovanju skupnosti;
 19. »muzejski predmet« je inventarizirana premična dediščina iz 39. člena tega zakona;
 20. »muzejska zbirka« je zbirka muzejskih predmetov;
 21. »nacionalno bogastvo« je premična dediščina, ki izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka 37. člena tega zakona;
 22. »naselbinska dediščina« je nepremična dediščina, ki v naravi predstavlja mestno, trško ali vaško jedro, njegov del ali drugo območje poselitve;
 23. »nedovoljen poseg« je vsak poseg, ki se izvaja v nasprotju s tem zakonom;
 24. »nepremična dediščina« so nepremičnine ali njihovi deli z vrednostmi dediščine;
 25. »nesnovna dediščina« je nesnovna dobrina iz drugega in tretjega odstavka 47. člena tega zakona;
 26. »obnova« so različne vrste posegov, zlasti z vidika materialov in tehnologij, ki zagotavljajo obstoj dediščine ob hkratnem upoštevanju značilnosti, sestavin in značaja dediščine;
 27. »ohranjanje« so dejavnosti, ki so namenjene spoznavanju in razumevanju lastnosti dediščine, zagotavljanju ali povečanju njene zaščite in njeni obnovi oziroma ki so usmerjene v preprečevanje uničenja dediščine in podaljševanje njenega obstoja, kot tudi dejavnosti, ki so povezane s prenašanjem in negovanjem nesnovnih tradicij, izročil in znanj, ki so namenjene varovanju nesnovne dediščine v sodelovanju z njenimi nosilci;
 28. »oživljanje« so dejavnosti, ki omogočajo vključevanje dediščine v sodobno življenje, njeno trajnostno uporabo in uživanje v njej s ciljem doseči ustrezno uravnoteženost med varovanjem dediščine in razvojem;
 29. »plan« je plan, program, načrt ali drug splošni akt, katerega izvedba ima vpliv na dediščino ali njeno varstvo;
 30. »pooblaščen oseb« je uradna oseba pristojne organizacije ali druga oseba, pooblaščen za izvajanje nalog varstva dediščine po tem zakonu;
 31. »poseg« so dela, dejavnosti in ravnanja iz 83. člena tega zakona;
 32. »predmet ali zbirka posebnega pomena« je predmet premične dediščine ali zbirka iz prvega odstavka 38. člena tega zakona;
 33. »premična dediščina« so premičnine z vrednostmi dediščine;
 34. »prenova« je sklop različnih dejavnosti z gospodarskega, socialnega, tehničnega in kulturnega področja, s pomočjo katerih se ob ustreznem prostorskem načrtovanju zagotovita obstoj in oživljanje dediščine;
 35. »prikaz vrednotenja dediščine v prostoru« je del informacijskega sistema kulturne dediščine in vsebuje podatke o dejanskem stanju dediščine in njenem vrednotenju v prostoru, ki je na razpolago pripravljavcem plana kot strokovna podlaga;
 36. »pristojna organizacija« je subjekt, ki izvaja državno javno službo varstva dediščine in je pristojen za izvajanje ukrepov varstva;
 37. »register« je osrednja zbirka podatkov o dediščini, sestavljajo ga register nepremične dediščine, register premične dediščine in register nesnovne dediščine;

38. »spomenik« je nepremična dediščina, ki je razglašena za spomenik v skladu s prvim odstavkom 21. člena tega zakona;
39. »spomeniško območje« je območje nepremične dediščine, ki je zaradi svojega družbenega pomena, skladne zasnove in topografske določljivosti zavarovano kot spomenik na podlagi tega zakona;
40. »uporaba« so stalne ali občasne dejavnosti, ki se opravljajo v dediščini, ob njej ali v povezavi z dediščino in pri tem vplivajo nanjo;
41. »varovane sestavine« so snovni ali nesnovni elementi dediščine oziroma njeni atributi, ki izražajo vrednosti dediščine in omogočajo njeno razumevanje, in se jih ohranja z ukrepi varstva;
42. »varstveni režim« so pravila, ki ob upoštevanju družbenega pomena dediščine in na podlagi njenega vrednotenja konkretizirajo omejitve lastninske pravice ter drugih upravičenj na stvari in določajo ukrepe varstva;
43. »varstveno območje dediščine« je območje iz prvega odstavka 30. člena tega zakona;
44. »varovanje« je takšno ravnanje z dediščino, ki z redno skrbjo in vključujočim pristopom omogoča obstoj dediščine in njeno uporabo posamezniku, skupinam in skupnosti v skladu s prvim in drugim odstavkom 3. člena tega zakona;
45. »vnos« je fizični prenos premične dediščine iz države članice Evropske unije ali države članice Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru v Republiko Slovenijo;
46. »vplivno območje« je širša okolica spomenika ali dediščine, ki je določena z zgodovinskega, funkcionalnega, prostorskega, simbolnega in socialnega vidika in znotraj katere morajo biti posegi v prostor in dejavnosti prilagojeni celostnemu ohranjanju spomenika ali dediščine, ali v kateri se presojuje vplivi na dediščino;
47. »vrednosti dediščine« izhajajo iz kulturnih, vzgojnih, razvojnih, znanstvenih, estetskih, verskih, simbolnih, identifikacijskih, povezovalnih in drugih pomenov ali potencialov dediščine in so razlog, zaradi katerega družba prepoznava dediščino kot tako pomembno, da jo je treba varovati za sedanje in prihodnje generacije. Dediščina ima lahko več vrednosti;
48. »vzdrževanje« so dela, ki so namenjena ohranitvi obstoječega stanja dediščine in katerih cilj je preprečiti oziroma upočasniti slabšanje stanja dediščine zaradi različnih dejavnikov;
49. »zaščita« so ukrepi in dejavnosti za preprečevanje poškodb ali uničenja dediščine;
50. »zbirka« je skupina predmetov premične dediščine s sorodnimi vrednostmi dediščine, ki jih lahko povezuje skupen vsebinski, zgodovinski, kulturni, izvorni ali prostorski kontekst.

5. člen **(subsidiarna uporaba zakona)**

Glede vprašanj postopka, ki niso urejena s tem zakonom, se subsidiarno uporabljajo določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek, če ta zakon ne določa drugače.

2. oddelek Javni interes in javna korist

6. člen **(javni interes)**

(1) Javni interes na področju varovanja dediščine (v nadaljnjem besedilu: javni interes) je celostno ohranjanje dediščine za sedanje in prihodnje generacije.

(2) Javni interes se uresničuje zlasti z:

1. identificiranjem, dokumentiranjem, proučevanjem in interpretiranjem dediščine;
2. ohranjanjem, varovanjem dediščine in preprečevanjem škodljivih vplivov nanjo;
3. omogočanjem dostopa do dediščine in do informacij o njej;

4. predstavljanjem dediščine javnosti in razvijanjem zavesti o vrednotah, povezanih z dediščino;
5. vključevanjem vedenja o dediščini v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje;
6. spodbujanjem potenciala dediščine za trajnostni razvoj;
7. spodbujanjem kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij;
8. sodelovanjem javnosti pri varovanju dediščine.

(3) Država in občine uresničujejo javni interes z izvajanjem in podpiranjem ukrepov varstva in drugih aktivnosti, ki zasledujejo cilje tega zakona, ter opravljanjem javne službe varstva dediščine (v nadaljnjem besedilu: javna služba varstva). Pri uresničevanju javnega interesa država in občine sodelujejo z lastnicami in lastniki dediščine (v nadaljnjem besedilu: lastnik), drugimi subjekti varstva, nevladnimi organizacijami, civilno družbo, strokovnjaki na področju varovanja dediščine in drugimi pravnimi in fizičnimi osebami.

7. člen **(javna korist)**

(1) Za uresničitev javnega interesa in v skladu s previdnostnim načelom iz 14. člena tega zakona se lahko lastninska ali druga pravica na dediščini odvzame ali omeji v javno korist.

(2) Na podlagi tega zakona so predmet javne koristi za varovanje dediščine:

1. spomeniki;
2. varstvena območja dediščine;
3. dediščina, varovana v prostoru;
4. nacionalno bogastvo;
5. arheološke najdbe in arheološka najdišča;
6. nesnovna dediščina, vpisana v register.

(3) Šteje se, da je javna korist za odvzem ali omejitev lastninske ali druge pravice na stvari izkazana, kadar je to potrebno zaradi varovanja dediščine.

8. člen **(strategija varovanja dediščine)**

(1) Strategija varovanja kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: strategija) v skladu z javnim interesom določa cilje, usmeritve in ukrepe za zagotavljanje nadaljnega obstoja in obogatitve dediščine ter njeno ohranjanje, vzdrževanje, obnovo, prenovo, uporabo, upravljanje, oživljanje in zaščito na ozemlju Republike Slovenije.

(2) Ministrica oziroma minister, pristojen za dediščino, (v nadaljnjem besedilu: minister) sprejme strategijo po pridobitvi mnenja Sveta za kulturno dediščino (v nadaljnjem besedilu: svet).

(3) Strategija je lahko del nacionalnega programa za kulturo ali samostojen razvojni dokument Vlade Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada). Če je samostojen razvojni dokument vlade, se sprejema za obdobje najmanj štirih let, pri čemer vsebuje tudi dolgoročne usmeritve, ki presegajo to obdobje.

(4) Strategija je podlaga za pripravo dokumentov razvojnega načrtovanja in določanje politik na področju kulture, urejanja prostora, varstva okolja in narave, varstva v izrednih razmerah, graditve, stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, turizma, kmetijstva in gozdarstva, raziskovanja ter informacijske družbe, vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter drugih vsebinsko povezanih področjih.

(5) Minister lahko sprejeme ločeno strategijo varovanja kulturne dediščine za posamezno zvrst dediščine, če oceni, da je to zaradi posebnosti njenega varovanja smotrno.

3. oddelek
Javna služba

9. člen (javna služba varstva)

(1) Javna služba varstva obsega dejavnosti javne službe varstva nepremične, premične in nesnovne dediščine.

(2) V okviru javne službe varstva se zagotavlja tudi varstvo arheoloških ostalin.

(3) Dejavnost javne službe varstva opravljajo Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljnjem besedilu: zavod), drugi državni zavodi s področja nepremične dediščine, državni in občinski muzeji ter muzeji s pooblastilom, Služba za premično dediščino in muzeje (v nadaljnjem besedilu: služba), Koordinator varstva nesnovne dediščine (v nadaljnjem besedilu: koordinator) in druge pravne in fizične osebe v skladu s tem zakonom.

(4) Natančen obseg izvajanja javne službe varstva v določenem obdobju se določi v sklepu ali pogodbi o financiranju v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo.

10. člen (nadzor nad izvajanjem javne službe varstva)

(1) Nadzor nad izvajanjem javne službe varstva izvaja ministrstvo, pristojno za ohranjanje dediščine (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo).

(2) Kadar ministrstvo ugotovi, da izvajalec ne opravlja javne službe varstva v skladu s predpisi ali odločitvijo ministrstva, mu naloži odpravo pomanjkljivosti ali nepravilnosti in določi rok za izvedbo teh dejanj.

(3) Če do izteka roka pomanjkljivosti ali nepravilnosti niso odpravljene, je to lahko razlog za:

- razrešitev poslovodnega organa ali organa upravljanja izvajalca javne službe varstva, če je ustanovitelj izvajalca javne službe država ali občina, ali
- odvzem pooblastila iz drugega odstavka 136. člena tega zakona.

(4) V dvomu, ali je konkretna naloga del izvajanja javne službe varstva, in v kompetenčnih sporih med izvajalci javne službe varstva odloči minister.

4. oddelek
Načela

11. člen (načelo skupne odgovornosti)

(1) Dediščina in z njo povezane kulturne dobrine so del globalnega bogastva in prispevajo k skupni identiteti človeštva. Dediščina je skupno dobro preteklih, sedanjih in prihodnjih generacij. Njeno uničenje ali poškodovanje vpliva na posameznike, skupine, skupnosti in družbo kot celoto.

(2) Varovanje dediščine je skupna odgovornost države, občin, lastnikov dediščine, nevladnih organizacij, civilne družbe, strokovnjakov s področja varovanja dediščine in drugih pravnih in fizičnih oseb.

12. člen **(načelo medsebojnega spoštovanja)**

(1) Varovanje dediščine temelji na priznavanju in spoštovanju raznolikosti kulturnih izrazov ter vključevanju različnih kultur, skupin in posameznikov, ne glede na njihove osebne okoliščine.

(2) Z varovanjem dediščine se razvija strpna in vključujoča družba, kar prispeva h kakovosti življenja, dobremu počutju in občutku za skupnost.

13. člen **(načelo odpornosti in trajnostnega razvoja)**

(1) Z varovanjem dediščine se zagotavlja odpornost družbe na gospodarske, socialne in okoljske spremembe ter na trajne strukturne spremembe v družbi.

(2) Varovanje dediščine je pomemben del trajnostnega upravljanja naravnih virov in rabe prostora ter prispeva k obvladovanju podnebnih sprememb.

14. člen **(previdnostno načelo)**

(1) Varovanje dediščine temelji na zavedanju, da so lahko posegi vanjo nepovratni.

(2) Vsakdo se je dolžan vzdržati posegov, za katere domneva oziroma bi moral in mogel domnevati, da predstavljajo nevarnost za poškodovanje ali uničenje dediščine ali stvari, za katere domneva oziroma bi moral in mogel domnevati, da imajo lastnost dediščine.

(3) Pristojna organizacija lahko v primeru visoke ravni tveganja za poškodovanje ali uničenje dediščine v skladu s previdnostnim načelom izdajo soglasja za poseg zavrne.

(4) Kadar je mogoče na podlagi razpoložljivih informacij utemeljeno domnevati, da grozi nevarnost za poškodovanje ali uničenje dediščine ali stvari, za katero je mogoče domnevati, da ima lastnost dediščine, lahko pristojna organizacija ali minister sprejme ukrepe za obvladovanje tveganja za varstvo dediščine v skladu s tem zakonom.

15. člen **(načelo skrbnega ravnanja)**

(1) Lastniki, upravljavci in uporabniki z dediščino ravnajo skrbno, spoštljivo, preudarno in ob upoštevanju različnih skupnosti, skupin in posameznikov ter družbenega pomena dediščine.

(2) Vsakdo je dolžan pristojno organizacijo obvestiti o obstoju stvari, za katero domneva, da ima lastnosti dediščine, in s stvarjo, za katero domneva, da ima lastnosti dediščine, ravnati v skladu s tem zakonom.

16. člen **(načelo omejitve pravic)**

(1) Pravice na dediščini se lahko omejijo le v javno korist, kadar je to potrebno za varovanje dediščine, ali s pravicami drugih.

(2) Lastninska pravica in druge pravice na dediščini se omejijo v najmanjšem možnem obsegu, ki je potreben za uresničevanje javnega interesa. Država, občine in drugi subjekti varstva izberejo tiste ukrepe, ki so ob doseganju enakih učinkov najmanj omejujoči za lastnike ter neposredne posestnice in posestnike dediščine (v nadaljnjem besedilu: posestnik).

17. člen (načelo dostopnosti)

(1) Vsakdo ima pravico do dostopa do dediščine, njene trajnostne uporabe in sodelovanja pri njenem varovanju.

(2) Pravica do dostopa iz prejšnjega odstavka se zagotavlja zlasti z:

- zagotavljanjem enakega dostopa do dediščine vsem, ne glede na invalidnost, starost, gmotno stanje ali katerokoli drugo osebno okoliščino,
- državno in lokalno javno službo varstva,
- digitalnim dostopom do dediščine,
- izobraževanjem in programi usposabljanja na področju varovanja dediščine in
- javno dostopnostjo informacij v zvezi z dediščino in zbirk podatkov iz drugega odstavka 164. člena tega zakona.

(3) Država in občine si z aktivnimi ukrepi varstva prizadevajo za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do dediščine za osebe iz prve alineje prejšnjega odstavka.

18. člen (načelo transparentnosti)

(1) Postopki varstva dediščine morajo biti dostopni, pregledni in razumljivi.

(2) Država, občine in drugi subjekti varstva omogočajo sodelovanje lastnikov, nevladnih organizacij, strokovnjakov s področja varovanja dediščine in drugih pravnih in fizičnih oseb v postopkih varstva dediščine v skladu s tem zakonom in drugimi predpisi.

(3) Informacije o varstvu dediščine so javno dostopne v skladu s tem zakonom in zakonom, ki ureja dostop do informacij javnega značaja.

19. člen (načelo celostnega ohranjanja dediščine)

(1) Varovanje dediščine temelji na celovitem, sistematičnem in strokovno utemeljenem pristopu, ki zagotavlja celostno ohranjanje dediščine.

(2) Država zagotavlja celostno ohranjanje dediščine z izvajanjem strategije, javne službe varstva in z vključevanjem v druge strateške in razvojne politike nacionalno in mednarodno.

II. POGLAVJE VZPOSTAVITEV VARSTVA DEDIŠČINE

1. oddelek Nepremična dediščina

20. člen

(posebno varstvo nepremične dediščine)

(1) Posebno varstvo nepremične dediščine se vzpostavi na nepremičnini, vpisani v register:

- z razglasitvijo za spomenik,
- z določitvijo varstvenega območja dediščine ali
- s pridobitvijo statusa dediščine, varovane v prostoru.

(2) Nepremična dediščina, ki ne uživa posebnega varstva v skladu s tem oddelkom, uživa varstvo v skladu s splošnimi določbami tega zakona.

1. pododdelek Varstvo spomenika

21. člen (spomenik)

(1) Nepremična dediščina se razglasi za spomenik, če:

- predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti,
- je pomemben del prostora ali kulturne dediščine Republike Slovenije ali njenih lokalnih skupnosti ali
- predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom.

(2) Nepremična dediščina iz prejšnjega odstavka se razglasi za spomenik državnega pomena, če je izjemnega pomena za državo, za spomenik lokalnega pomena pa, če je posebnega pomena za občino.

(3) Nepremična dediščina se lahko razglasi kot posamezni spomenik ali kot spomeniško območje. Kot posamezni spomenik se razglasi posamezna nepremičnina iz tretjega odstavka 168. člena tega zakona, kot spomeniško območje pa območje dediščine iz četrtega odstavka 168. člena tega zakona.

(4) Del spomenika je tudi njegova neposredna okolica ter pritikline, ki s spomenikom sestavljajo prostorsko, funkcionalno ali pomensko celoto. Pritikline postanejo del spomenika z razglasitvijo spomenika, če so vpisane v seznam pritiklin.

22. člen (razglasitev spomenika)

(1) Zavod pripravi predlog za razglasitev spomenika (v nadaljnjem besedilu: predlog za razglasitev) po lastni presoji, če so izpolnjeni pogoji iz prvega odstavka prejšnjega člena. Zavod pripravi predlog za razglasitev v informacijskem sistemu kulturne dediščine.

(2) Vsakdo lahko na zavod naslovi pobudo za pripravo predloga za razglasitev. Pobuda se lahko vloži elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti. Če zavod zavrne pobudo, mora pobudnika seznaniti s svojo odločitvijo in z razlogi zanjo.

(3) V predlogu za razglasitev lahko zavod opredeli zlasti naslednje kategorije varstvenih režimov:

1. zahteve glede varovanja spomenika;
2. zahteve glede posegov;
3. ukrepe za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami in za primer izrednega ali vojnega stanja (v nadaljnjem besedilu: izredne razmere);
4. omejitve pravnega prometa;

5. način upravljanja spomenika;
6. zahteve glede raziskovanja, proučevanja in dokumentiranja;
7. zahteve glede dostopnosti spomenika za javnost, zlasti časovne okvire.

(4) Zavod o pripravi predloga za razglasitev seznanjeni lastnika dediščine, za katero je predlagano, da se razglasil za spomenik, in mu da možnost, da v osmih dneh poda svoje mnenje o razglasitvi. Lastnik lahko vložil mnenje elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti. Zavod se opredeli do mnenja in o tem obvesti lastnika preko informacijskega sistema kulturne dediščine, če je lastnik mnenje vložil elektronsko, ali po pošti, če je lastnik mnenje vložil osebno ali po pošti.

(5) Lastnika se obvešča po pošti ali z javnim naznanilom, če je ta način zaradi večjega števila, težke dosegljivosti ali neznanega naslova primernejši. Zavod lastnika seznanjeni, da so gradiva (razlogi za razglasitev, osnutek akta o razglasitvi in kartografske priloge) dostopna v elektronski obliki v informacijskem sistemu kulturne dediščine in v fizični obliki na sedežu območne enote zavoda oziroma občine. Kadar se izvede javna obravnava, obveščanje lastnikov v skladu s tem odstavkom ni potrebno.

(6) Zavod lahko pred pripravo predloga za razglasitev izvedbe javno obravnavo o razglasitvi spomenika, mora pa jo izvesti, če gre za razglasitev spomeniškega območja. O javni obravnavi se javnost obvesti z objavo datuma obravnave, načina dostopnosti gradiv, rokov za podajo mnenj in navedbo organa, ki mnenja sprejema. Obvestilo o obravnavi se objavi v informacijskem sistemu kulturne dediščine in na svetovnem spletu najmanj deset dni pred javno obravnavo. V času do javne obravnave so gradiva iz prejšnjega odstavka dostopna v elektronski obliki v informacijskem sistemu kulturne dediščine in v fizični obliki na sedežu območne enote zavoda oziroma občine.

(7) Na javni obravnavi se predstavijo razlogi za razglasitev, osnutek akta o razglasitvi in kartografska dokumentacija. Vsakdo ima možnost, da ustno ali pisno poda svoje mnenje v zvezi z razglasitvijo. Pisno mnenje iz prejšnjega odstavka se lahko vložil v informacijskem sistemu kulturne dediščine oziroma po pošti do roka za podajo mnenj, navedenega v obvestilu o obravnavi ali osebno na javni obravnavi. Zavod se mora do mnenj opredeliti.

(8) Postopek razglasitve spomenika lokalnega pomena vodi pristojni organ občine ob smiselni uporabi določb drugega do osmega odstavka tega člena. Predlog za razglasitev spomenika lokalnega pomena pripravi zavod. Seznanitev lastnikov s predlogom za razglasitev spomenika lokalnega pomena oziroma javno obravnavo izvede pristojni organ občine ob sodelovanju zavoda. Občina lahko za seznanitev javnosti uporablja svoj informacijski sistem.

23. člen **(akt o razglasitvi)**

(1) Spomenik državnega pomena se razglasi z odlokom vlade, spomenik lokalnega pomena pa z odlokom predstavniškega organa občine (v nadaljnjem besedilu: akt o razglasitvi).

(2) Akt o razglasitvi vsebuje:

1. identifikacijo spomenika, vključno z določitvijo meje spomenika;
2. vrednote, ki utemeljujejo razglasitev dediščine za spomenik;
3. varovane sestavine;
4. varstveni režim spomenika;
5. vplivno območje, kadar je to zaradi zagotavljanja prostorske celovitosti spomenika potrebno, vključno z določitvijo meje vplivnega območja;
6. varstveni režim v vplivnem območju;
7. morebitno obveznost javne dostopnosti spomenika;

8. zahteve glede upravljanja ter morebitno obveznost sprejema načrta upravljanja dediščine;
9. podatke o pritiklinah, ki so sestavni del spomenika;

(3) Meja spomenika in vplivnega območja se določi tako, da jo je mogoče grafično prikazati v katastru nepremičnin.

(4) Na podlagi akta o razglasitvi se pravni status spomenika in njegovega vplivnega območja, če je obveznost vpisa za vplivno območje določena z aktom o razglasitvi, zaznamuje v zemljiški knjigi kot zaznamba spomenika. Organ iz prvega odstavka pošlje akt o razglasitvi zemljiškoknjižnemu sodišču, ki v skladu z zakonom, ki ureja zemljiško knjigo, odloči o zaznambi spomenika.

(5) Zaznamba spomenika v zemljiški knjigi se ne izvede za spomeniška območja, razen v delih, ki obsegajo arheološka najdišča, ali v delih, kjer zahtevo za zaznambo določi akt o razglasitvi.

(6) Akt o razglasitvi se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije ali v uradnem glasilu občine.

24. člen **(razglasitev na podlagi dogovora)**

(1) V primeru obsežnejšega območja z razvojnimi problemi in izzivi, na katerem se nahaja dediščina, ki izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka 21. člena tega zakona, se lahko vlada in občina, na območju katere je dediščina, dogovorita za skupno varovanje dediščine z dogovorom. K dogovoru lahko pristopijo drugi subjekti varstva, ki imajo na območju pomembne razvojne naloge ali pristojnosti za izvajanje posameznih razvojnih politik.

(2) Dogovor obsega obveznosti in pravice podpisnikov glede varovanja dediščine, razvojnega načrtovanja, urejanja prostora in izvajanja mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija.

(3) Vlada na podlagi dogovora razglasi območje za spomenik državnega pomena za obdobje veljavnosti dogovora, vendar največ za pet let z možnostjo podaljšanja. Vlada lahko v soglasju s podpisniki dogovora veljavnost dogovora podaljša, če ugotovi, da podpisniki dogovora izvajajo obveznosti, določene z dogovorom, vendar vsakič največ za pet let.

(4) Če podpisniki dogovora svojih obveznosti ne izpolnjujejo, vlada odloči o predčasnem prenehanju statusa spomenika.

25. člen **(enotno zavarovanje)**

(1) Območje, ki poleg tega, da se na njem nahaja dediščina, ki izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka 21. člena tega zakona, izpolnjuje tudi pogoje za ustanovitev širšega zavarovanega območja v skladu z zakonom, ki ureja ohranjanje narave, se lahko z istim aktom zavaruje kot spomenik po tem zakonu in kot širše zavarovano območje po zakonu, ki ureja ohranjanje narave (v nadaljnjem besedilu: območje enotnega zavarovanja).

(2) Sklep o začetku postopka za enotno zavarovanje območja sprejme vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave (v nadaljnjem besedilu: minister za ohranjanje narave), v primeru, če se območji iz prejšnjega odstavka prostorsko prekrivata, varstvene in razvojne usmeritve pa so dopolnjujoče in v medsebojni povezavi učinkovitejše. Postopek priprave in razglasitve se izvede ob smiselni uporabi določb o razglasitvi spomenika

po tem zakonu in določb o ustanovitvi območja enotnega zavarovanja po zakonu, ki ureja ohranjanje narave.

(3) Vlada sprejme akt o zavarovanju območja enotnega zavarovanja na predlog ministra in ministra za ohranjanje narave. Območje enotnega zavarovanja nosi naziv spomenik ali naziv katerega od širših zavarovanih območij po zakonu, ki ureja ohranjanje narave.

26. člen **(razglasitev spomenika, ki vpliva na ohranjanje narave)**

(1) Kadar se razglasitev spomenika državnega pomena nanaša na območje, ki je varovano ali zavarovano v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, se meje spomenika in varstveni režim spomenika v aktu o razglasitvi določijo na podlagi usklajenega predloga ministra in ministra za ohranjanje narave.

(2) Kadar se razglasitev spomenika lokalnega pomena nanaša na območje, ki je varovano ali zavarovano v skladu s predpisi s področja ohranjanje narave, se meje spomenika in varstveni režim spomenika v aktu o razglasitvi določijo v soglasju z ministrom za ohranjanje narave.

27. člen **(začasna razglasitev)**

(1) Minister sprejme odlok o začasni razglasitvi nepremične dediščine za spomenik državnega pomena (v nadaljnjem besedilu: odlok o začasni razglasitvi) na predlog zavoda, če:

- je mogoče utemeljeno sklepati, da so izpolnjeni pogoji iz prvega odstavka 21. člena tega zakona, in
- obstaja nevarnost, da bo dediščina uničena ali bodo okrnjene njene vrednosti v prostoru.

(2) Zavod mora v predlogu utemeljiti izpolnjenost pogojev iz prejšnjega odstavka, predlagati varstveni režim v obsegu, ki omogoča najnujnejše varstvo spomenika, in vplivno območje ter varstveni režim v njem, ki še zagotavljata prostorsko celovitost spomenika.

(3) Odlok o začasni razglasitvi obsega varstveni režim in trajanje začasne razglasitve.

(4) Začasna razglasitev lahko traja največ eno leto, minister pa jo lahko v primeru utemeljenih razlogov podaljša največ še za eno leto.

(5) Minister z odlokom razveljavi začasno razglasitev, če prenehajo razlogi za začasno razglasitev pred iztekom njenega trajanja.

(6) V postopku odločanja o začasni razglasitvi se ne uporabljajo določbe o pripravi predloga za razglasitev, o obveščanju lastnikov v postopku priprave in o javni obravnavi iz 22. člena tega zakona.

(7) Zavod mora hkrati s predlogom za začasno razglasitev začeti postopek priprave predloga za razglasitev. Nepravočasna priprava predloga za razglasitev ni razlog za podaljšanje začasne razglasitve. Če se začasna razglasitev nanaša na območja, varovana ali zavarovana v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, zavod o predlogu za začasno razglasitev obvesti ministra za ohranjanje narave.

(8) Minister lahko sprejme odlok o začasni razglasitvi tudi v primeru, če je zavod pripravil predlog za razglasitev za spomenik lokalnega pomena, pa predstavniški organ občine predloga za razglasitev v celoti ali v bistvenem delu ni upošteval.

(9) Kadar se začasna razglasitev nanaša na območje, varovano ali zavarovano v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, minister o sprejemu odloka o začasni razglasitvi seznaniti tudi ministra za ohranjanje narave.

(10) Odlok o začasni razglasitvi, njenem podaljšanju in razveljavitvi se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije ali v uradnem glasilu občine.

(11) Določbe tega člena se smiselno uporabljajo za začasno razglasitev spomenika lokalnega pomena, ki jo sprejme občina za spomenik lokalnega pomena na svojem območju.

28. člen (dvakratna razglasitev)

Če je nepremična dediščina razglašena za spomenik državnega pomena in za spomenik lokalnega pomena, si varstveni režimi in drugi ukrepi varstva v obeh aktih o razglasitvi ne smejo nasprotovati. V primeru nasprotovanja v tem delu veljajo določbe akta o razglasitvi spomenika državnega pomena in ukrepi varstva, izdani na njegovi podlagi.

29. člen (prenehanje statusa spomenika)

(1) O prenehanju statusa spomenika odloči organ, pristojen za razglasitev spomenika, po postopku, ki je predpisan za razglasitev spomenika, in ob soglasju zavoda.

(2) Postopek prenehanja statusa spomenika začne organ po lastni presoji ali na predlog zavoda ali lastnika. Če poda predlog za prenehanje statusa spomenika zavod, se šteje, da je podano soglasje iz prejšnjega odstavka.

(3) Na podlagi akta o prenehanju statusa spomenika se izbriše zaznamba spomenika v zemljiški knjigi. Organ iz prvega odstavka tega člena pošlje akt o prenehanju statusa spomenika zemljiškoknjžnemu sodišču, ki v skladu z zakonom, ki ureja zemljiško knjigo, odloči o izbrisu zaznambe spomenika.

(4) Akt o prenehanju statusa spomenika se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije ali v uradnem glasilu občine.

2. pododdelek Varstvo varstvenih območij dediščine

30. člen (varstvena območja dediščine)

(1) Varstveno območje dediščine je območje, ki se določi z namenom celostnega ohranjanja nepremične dediščine, ki je zaradi svojih vrednosti in razvojnih potencialov pomemben del prostorskih ureditev.

(2) Merila za določitev varstvenih območij dediščine so predvsem:

- družbeni pomen dediščine,
- zgodovinski kontekst dediščine in
- značilnosti in vrednosti dediščine v prostoru.

(3) Vlada določi vrste varstvenih območij dediščine ter varstvenih usmeritev in predpiše podrobnejša merila za njihovo določitev.

(4) Kadar je nepremična dediščina na varstvenem območju dediščine razglašena za spomenik, veljajo v primeru nasprotja varstvenih režimov določbe akta o razglasitvi, če zagotavljajo višjo stopnjo varstva dediščine.

31. člen **(določitev varstvenih območij dediščine)**

(1) Zavod pripravi predlog za določitev varstvenih območij dediščine (v nadaljnjem besedilu: predlog za določitev) na podlagi podatkov iz registra in prikaza vrednotenja dediščine v prostoru. Zavod pripravi predlog za določitev v informacijskem sistemu kulturne dediščine.

(2) Ministrstvo pred sprejetjem akta o določitvi varstvenih območij dediščine (v nadaljnjem besedilu: akt o določitvi) omogoči vpogled v predlog za določitev in izvede javno predstavitev.

(3) Javnosti se omogoči dajanje predlogov in pripomb na objavljen predlog za določitev v roku, ki ni krajši od 30 dni. Predlogi in pripombe se lahko vložijo v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti.

(4) Ministrstvo z javnim naznanilom v informacijskem sistemu kulturne dediščine in v svetovnem spletu določi kraj in čas za vpogled, rok za podajo predlogov in pripomb ter datum javne predstavitve. V času do roka za oddajo predlogov in pripomb je predlog za določitev dostopen v elektronski obliki v informacijskem sistemu kulturne dediščine in v fizični obliki na kraju in v času, ki je določen v javnem naznanilu.

(5) Ministrstvo s predlogom za določitev seznanja občino, na območju katere je predvideno varstveno območje dediščine. Občina lahko poda mnenje k predvideni določitvi varstvenega območja dediščine v roku 30 dni.

(6) Ministrstvo se v sodelovanju z zavodom opredeli do predlogov in pripomb iz tretjega odstavka tega člena in mnenja iz prejšnjega odstavka. Opredelitev se v anonimizirani obliki objavi v informacijskem sistemu kulturne dediščine.

(7) Kadar se predvideno varstveno območje dediščine nanaša na območje, varovano ali zavarovano skladno s predpisi s področja ohranjanje narave, minister določi meje varstvenega območja dediščine in varstvene usmeritve v soglasju z ministrom za ohranjanje narave.

32. člen **(akt o določitvi)**

(1) Minister z aktom o določitvi določi varstvena območja dediščine in predpiše podrobnejše varstvene usmeritve v povezavi s posameznimi lastnostmi dediščine v varstvenih območjih.

(2) Akt o določitvi vsebuje:

- identifikacijo varstvenega območja dediščine,
- vrsto varstvenega območja dediščine,
- cone znotraj varstvenega območja dediščine (v nadaljnjem besedilu: cone),
- varovane sestavine in podrobnejše varstvene usmeritve za cone, in
- določitev meje varstvenega območja dediščine in con.

(3) Varstveno območje dediščine in cone se določijo tako, da jih je mogoče grafično prikazati v katastru nepremičnin.

(4) Za izvedbo postopka določitve varstvenih območij dediščine in objavo gradiv iz drugega odstavka prejšnjega člena se uporablja informacijski sistem kulturne dediščine.

(5) Akt o določitvi se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije tako, da se v njem objavi tekstualni del, grafični del pa se objavi z navedbo identifikacijske številke, pod katero je akt o določitvi v celoti objavljen v informacijskem sistemu kulturne dediščine. Akt o določitvi se objavi v informacijskem sistemu kulturne dediščine hkrati z objavo v Uradnem listu Republike Slovenije.

33. člen **(sprememba ali ukinitve varstvenega območja dediščine)**

O spremembi ali ukinitvi varstvenega območja dediščine odloči minister po postopku, ki je predpisan za določitev varstvenega območja dediščine.

3. pododdelek Varstvo dediščine, varovane v prostoru

34. člen **(dediščina, varovana v prostoru)**

Nepremična dediščina pridobi status dediščine, varovane v prostoru, s sprejetjem prostorskega akta, ki določa varstvene usmeritve in obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja pred posegi vanjo.

35. člen **(določitev prostorskih izvedbenih pogojev)**

(1) S prostorskim aktom se lahko določijo varstvene umeritve – prostorski izvedbeni pogoji za varstvo dediščine predvsem glede:

1. lege in velikosti;
2. tlorisnih in višinskih gabaritov;
3. oblikovanja
4. prostorskih dominant;
5. gradbenih linij;
6. parcelacije;
7. namembnosti;
8. dostopnosti za javnost.

(2) Nabor in vsebinske rešitve prostorskih izvedbenih pogojev morajo temeljiti na strokovnih podlagah, smernicah in mnenjih, izdanih v postopkih priprave prostorskih aktov, in biti pripravljeni tako, da zadostijo javnemu interesu na področju varovanja dediščine.

(3) Prostorski izvedbeni pogoji za varstvo dediščine se določijo ob smiselni uporabi zakona, ki ureja urejanje prostora.

2. oddelek Premična dediščina

36. člen **(posebno varstvo premične dediščine)**

(1) Posebno varstvo premične dediščine se vzpostavi s pridobitvijo statusa nacionalnega bogastva.

(2) Premična dediščina, ki ne uživa posebnega varstva kot nacionalno bogastvo, uživa varstvo v skladu s splošnimi določbami tega zakona.

37. člen (nacionalno bogastvo)

(1) Nacionalno bogastvo je premična dediščina, ki je:

- inventarizirana kot del zbirke muzeja, ki je vpisan v razvid muzejev,
- inventarizirana kot del zbirke javnega arhiva, javne knjižnice ali cerkve oziroma druge verske skupnosti,
- arheološka najdba,
- pritiklina spomenika iz četrtega odstavka 21. člena tega zakona ali
- predmet ali zbirka posebnega pomena.

(2) Premična dediščina pridobi status nacionalnega bogastva na podlagi zakona.

38. člen (predmet ali zbirka posebnega pomena)

(1) Predmet ali zbirka posebnega pomena je premična dediščina, ki:

- ni vpisana v inventarno knjigo muzeja, vpisanega v razvid muzejev, in
- ima za Republiko Slovenijo kulturno vrednost zaradi svojega pomena (v nadaljnjem besedilu: pogoj kulturne vrednosti).

(2) Premična dediščina pridobi status predmeta ali zbirke posebnega pomena z razglasitvijo.

(3) Šteje se, da je pogoj kulturne vrednosti izpolnjen, če premična dediščina izpolnjuje najmanj enega od naslednjih meril:

1. je delo pomembnega ustvarjalca oziroma ustvarjalke v Republiki Sloveniji;
2. je povezana s pomembnim dogodkom ali osebnostjo v zgodovini Republike Slovenije;
3. je pomembno vplivala na razvoj umetnosti, umetniških gibanj in umetniških praks v Sloveniji;
4. je povezana z lokacijo, nepremično ali naravno dediščino, pomembno za Republiko Slovenijo;
5. je predmet ali zbirka, ki ima poseben znanstveni, raziskovalni in izobraževalni pomen;
6. je predmet ali zbirka, ki simbolizira ali predstavlja nacionalno identiteto;
7. je edini ali izjemno redek predmet določene zvrsti dediščine, kot so opredeljene v pravilniku iz četrtega odstavka 133. člena tega zakona.

(4) Ministrstvo začne postopek razglasitve premične dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena po lastni presoji, če je izpolnjen pogoj kulturne vrednosti. Vsakdo lahko na ministrstvo naslovi pobudo za razglasitev premične dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena. Pobuda se lahko vloži elektronsko, osebno ali po pošti.

(5) Ministrstvo pred razglasitvijo dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena pridobi soglasje lastnika te dediščine. Lastnik se obvešča po pošti ali z javnim naznanilom, če je ta način zaradi težke dosegljivosti ali neznanega naslova primernejši.

(6) Minister odloči o razglasitvi dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena na podlagi mnenja službe, ki ga pripravi v sodelovanju s pristojnim muzejem.

(7) Predmet ali zbirka posebnega pomena se razglasi z odločbo ministra.

(8) Odločba vsebuje:

1. splošne podatke o predmetu ali zbirki;
2. podatke o lastniku;
3. utemeljitev izpolnjevanja pogoja kulturne vrednosti;
4. pristojni muzej;
5. omejitve razpolaganja;
6. podatke o morebitni javni dostopnosti predmeta ali zbirke;
7. prilogi z opisom in fotografijo predmeta ali zbirke.

(9) V register premične dediščine se vpišejo podatki iz 1. točke prejšnjega odstavka tega člena. Če je predmet ali zbirka javno dostopna, se vpišejo tudi podatki iz 2. točke prejšnjega odstavka in lokaciji.

(10) Vsakokratni lastnik mora o spremembi lastništva predmeta ali zbirke posebnega pomena obvestiti ministrstvo.

39. člen (inventarizacija)

(1) Muzej lahko vpiše v inventarno knjigo muzeja kot muzejski predmet oziroma muzejsko zbirko premično dediščino, ki:

- je v lasti ustanovitelja muzeja;
- ni vpisana v inventarno knjigo drugega muzeja, ki je vpisan v razvid muzejev, in
- izpolnjuje pogoj kulturne vrednosti.

(2) Ne glede na tretjo alinejo prejšnjega odstavka lahko muzej vpiše v inventarno knjigo muzeja tudi premično dediščino, ki ima posebno kulturno vrednost za občino ali širše lokalno okolje.

(3) Predmet lahko muzej izpiše iz inventarne knjige muzeja na podlagi pravnomočne sodne ali inšpekcijske odločbe ali če ugotovi, da je izvor premične dediščine sporen ali da nima lastnosti iz tretje alineje prvega odstavka ali drugega odstavka tega člena.

(4) Postopek vpisa in izpisa premične dediščine iz inventarne knjige muzeja podrobneje določi minister.

3. oddelek Arheološke ostaline

40. člen (varstvo arheoloških ostalin)

Arheološke ostaline uživajo varstvo na podlagi zakona.

1. pododdelek Odkritje, dostop in iskanje

41. člen (odkritje arheološke ostaline)

(1) Kdor odkrije na površju, v zemlji ali vodi arheološko ostalino, mora poskrbeti, da ostane ta nepoškodovana ter na mestu in v položaju, kot jo je odkril. O odkritju mora najpozneje naslednji delovni dan obvestiti zavod ali najbližji muzej. Dolžnost obvestila o odkritju imajo

najditelj, lastnik zemljišča, drug stvarnopravni upravičenec na zemljišču ali posestnik zemljišča, v primeru graditve objekta pa tudi investitor in odgovorni vodja del.

(2) V kraj odkritja lahko v sedmih dneh po obvestilu iz prejšnjega odstavka posega le pooblaščen oseba zavoda, razen če pooblaščen oseba zavoda odloči drugače ali če obstaja nevarnost za zdravje in življenje ljudi ali za obstoj arheološke ostaline.

(3) Pooblaščen oseba zavoda postopa v skladu s 44. členom tega zakona, če gre za arheološko najdbo, ali v skladu s 46. členom tega zakona, če gre za arheološko najdišče.

42. člen **(dostop do arheoloških ostalin za potrebe varstva)**

(1) Lastnik oziroma posestnik nepremičnine mora zaradi varstva arheoloških ostalin pri izvedbi zemeljskih del dopustiti dostop pooblaščen osebe zavoda na neograjeno zemljišče, po predhodnem obvestilu lastniku oziroma posestniku pa tudi na ograjeno zemljišče in v objekte, razen v stanovanjske prostore, ne glede na to, ali so arheološke ostaline najdene ali ne.

(2) Če lastnik ali posestnik nepremičnine oziroma druga oseba ne dovoli dostopa iz prejšnjega odstavka, ima pooblaščen oseba zavoda pravico izvesti te aktivnosti ob pomoči policije.

(3) Lastnik oziroma posestnik, ki so se mu zaradi zagotovitve varstva po prvem odstavku poslabšali pogoji za gospodarsko izkoriščanje nepremičnine, je upravičen do nadomestila iz 155. člena tega zakona.

(4) Lastnik oziroma posestnik ima pravico do odškodnine za škodo, povzročeno z aktivnostmi iz prvega odstavka tega člena.

43. člen **(iskanje arheoloških ostalin)**

(1) Iskanje arheoloških ostalin in uporaba iskalnikov kovin in drugih tehničnih sredstev za te namene sta dopustna samo na območjih, ki ne uživajo posebnega varstva iz 20. člena tega zakona ali niso arheološko najdišče, vpisano v register, in s predhodnim dovoljenjem zavoda. Zavod izda dovoljenje osebi, ki je strokovno usposobljena za iskanje arheoloških ostalin.

(2) Prodajalci so dolžni kupce iskalnikov kovin seznaniti, da je prepovedana njihova uporaba z namenom pridobivanja arheoloških ostalin.

(3) Minister predpiše podrobnejše pogoje za izvajanje dejavnosti iz prvega odstavka tega člena.

2. pododdelek **Varstvo arheoloških najdb**

44. člen **(odločba o arheološki najdbi)**

(1) Pooblaščen oseba zavoda v roku iz drugega odstavka 41. člena tega zakona prouči, ali gre pri odkriti arheološki ostalini, ki je premičnina, za dediščino.

(2) Pooblaščen oseb zavoda ima pravico vzeti odkrito premoženje za potrebe identifikacije. Če se izkaže, da ne gre za dediščino, zavod vse odvzete premoženja po opravljeni identifikaciji vrne najditelju in izda odločbo, da premoženje ni dediščina.

(3) Zavod izda najditelju, lastniku zemljišča in osebi, ki je o odkritju obvestila zavod, odločbo o tem, da je arheološka ostalina dediščina, če pooblaščen oseb v postopku raziskave arheološke ostaline ugotovi, da premoženje izpolnjuje pogoje glede trajanja nahajanja na površju, v zemlji ali vodi iz 2. točke 4. člena tega zakona in ima premoženje vrednosti dediščine.

(4) Pooblaščen oseb zavoda lahko podaljša rok iz drugega odstavka 41. člena tega zakona še za največ sedem dni, če raziskave arheološke ostaline v prvotnem roku ni bilo mogoče opraviti.

(5) Pritožba zoper odločbo iz tretjega odstavka tega člena ne zadrži predaje arheološke najdbe pristojnemu muzeju.

45. člen **(nagrada naključnemu najditelju arheološke najdbe)**

(1) Naključni najditelj arheološke najdbe, ki je ravnal v skladu s prvim odstavkom 41. člena tega zakona, lahko pridobi nagrado. Višina nagrade ne sme presegati vrednosti odkritja.

(2) Na predlog najditelja ali muzeja, ki mu je bila arheološka najdba predana, ministrstvo izvede postopek odločanja o upravičenosti do nagrade in njeni višini. V postopku ministrstvo ugotovi pomen arheološke najdbe in višino nagrade na podlagi strokovnega mnenja pristojnega muzeja. Zoper odločitev ministrstva lahko najditelj vložijo tožbo pri upravnem sodišču.

3. pododdelek **Varstvo arheoloških najdišč**

46. člen **(odločba o arheološkem najdišču)**

(1) Če pooblaščen oseb zavoda utemeljeno domneva, da so na določenem zemljišču arheološke ostaline, in grozi nevarnost za njihovo poškodovanje ali uničenje, lahko zavod to zemljišče določi za arheološko najdišče, dokler ne opravi raziskavo arheološke ostaline. V primeru odkritja iz prvega odstavka 41. člena tega zakona je treba izdati odločbo v roku iz drugega odstavka navedenega člena oziroma četrtega odstavka 44. člena tega zakona.

(2) Z odločbo o arheološkem najdišču se določijo območje najdišča, vrsta in obseg raziskave arheološke ostaline za identifikacijo iz prve alineje prvega odstavka 85. člena tega zakona, lahko pa se omeji ali prepove gospodarska in druga raba zemljišča, ki ogrožajo obstoj arheoloških ostalin.

(3) Odločba o arheološkem najdišču je veljavna največ šest mesecev.

(4) Pritožba zoper odločbo o arheološkem najdišču ne zadrži izvršitve.

(5) Rok za opravo raziskave arheološke ostaline na zemljišču, za katero ima investitor pridobljeno pravomočno gradbeno dovoljenje za pripravljala dela ali za gradnjo objekta ali drugega posega v prostor, je največ 60 dni od izdaje odločbe. Z dovoljenjem lastnika zemljišča se lahko določi daljši rok.

(6) Minister lahko na predlog zavoda rok iz prejšnjega odstavka podaljša na največ 90 dni v primeru raziskava arheološke ostaline na zemljišču iz prejšnjega odstavka, če raziskava arheološke ostaline v prvotnem roku iz utemeljenih razlogov, ki niso na strani zavoda, ni bilo mogoče opraviti.

(7) Kot utemeljeni razlogi se štejejo predvsem obseg in težavnost izvedbe raziskave arheološke ostaline, vremenske razmere in drugi nepričakovani zunanji vzroki oziroma izjemne okoliščine.

4. oddelek Nesnovna dediščina

47. člen **(varstvo nesnovne dediščine)**

(1) Varstvo nesnovne dediščine se vzpostavi z vpisom v register.

(2) V register se vpišejo prakse, predstavitve, izrazi, znanja in veščine, ki jih skupnosti, skupine in posamezniki (v nadaljnjem besedilu: nosilci) prenašajo iz roda v rod in jih nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino. V register se vpišejo tudi z njimi povezane premičnine (orodja, predmeti in izdelki) in kulturni prostori, kjer se ta dediščina predstavlja ali izraža (v nadaljnjem besedilu: enota nesnovne dediščine).

(3) V register se lahko vpišejo tudi prakse, predstavitve, izrazi, znanja in veščine, za katere je prenos iz roda v rod zmanjšan do te mere, da je ogrožen obstoj te nesnovne dediščine.

(4) Kot nesnovna dediščina se štejejo zlasti:

- ustna izročila in izrazi, vključno z jezikom,
- uprizoritve in predstavitve,
- družbene prakse, rituali in praznovanja,
- znanje in prakse o naravi in svetu in
- tradicionalna obrtna znanja, spretnosti in veščine.

(5) Za vpis v register mora nesnovna dediščina izpolnjevati predvsem naslednja merila:

1. je pomemben del življenja na ozemlju Republike Slovenije ali lokalnih skupnosti;
2. predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom;
3. predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti;
4. se izvaja ob spoštovanju etičnih načel;
5. je s strani prebivalcev prepoznana kot skupna nesnovna dediščina, trajno pomembna za lokalno skupnost ali širše območje;
6. je dostopna in predstavljena javnosti.

(6) Koordinator lahko oblikuje podrobnejša merila za vpis nesnovne dediščine v register.

48. člen **(vpis nesnovne dediščine v register nesnovne dediščine)**

(1) Koordinator pripravi predlog za vpis enote nesnovne dediščine v register (v nadaljnjem besedilu: predlog za vpis) po lastni presoji, če so izpolnjeni pogoji iz drugega ali tretjega odstavka prejšnjega člena. Koordinator pripravi predlog za vpis v informacijskem sistemu kulturne dediščine.

(2) Vsakdo lahko na koordinatorja naslovi pobudo za pripravo predloga za vpis. Pobuda se lahko vloži elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti.

(3) V predlogu za vpis lahko koordinator poleg varstvenih usmeritev iz 49. člena tega zakona predlaga tudi dodatne varstvene usmeritve.

(4) Koordinator lahko v predlogu za vpis predlaga, da se istočasno z vpisom nesnovne dediščine v register v njem evidentira nosilca (v nadaljnjem besedilu: evidentiranje nosilca), ki izpolnjuje pogoje iz tretjega odstavka 50. člena tega zakona.

(5) Vpis enote nesnovne dediščine in evidentiranje nosilca v registru izvede ministrstvo.

49. člen **(varstvene usmeritve za nesnovno dediščino)**

(1) Varstvene usmeritve za nesnovno dediščino obsegajo ukrepe za zagotovitev obstoja in obogatitve nesnovne dediščine.

(2) Ukrepi iz prejšnjega odstavka vključujejo prepoznavanje, dokumentiranje, raziskovanje, spodbujanje, izboljševanje, prenašanje in oživitev različnih vidikov nesnovne dediščine.

(3) Varstvene usmeritve za nesnovno dediščino upoštevajo z nesnovno dediščino povezane premičnine in kulturne prostore ter morebitne avtorske in sorodne pravice, izhajajoče iz nesnovne dediščine.

50. člen **(evidentiranje nosilca)**

(1) Koordinator pripravi predlog za evidentiranje nosilca po lastni presoji, če so izpolnjeni pogoji iz tretjega odstavka tega člena. Koordinator pripravi predlog za evidentiranje nosilca v informacijskem sistemu kulturne dediščine.

(2) Vsakdo lahko na koordinatorja naslovi pobudo za pripravo predloga za evidentiranje nosilca. Pobuda se lahko vloži elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti.

(3) Kot nosilca nesnovne dediščine se lahko evidentira posameznika, skupino ali skupnost, ki poustvarja nesnovno dediščino kot odziv na svoje okolje, jo formalno in neformalno prenaša skupnosti ter se aktivno vključuje v njeno varovanje.

(4) Ministrstvo evidentira nosilca na predlog koordinatorja. Koordinator mora pridobiti soglasje nosilca za evidentiranje. Ministrstvo nosilca o evidentiranju obvesti.

51. člen **(seznam dobrih praks)**

(1) Ministrstvo za promocijo programov, projektov in dejavnosti, ki zagotavljajo obstoj in obogatitev nesnovne dediščine, vzpostavi seznam dobrih praks. Seznam dobrih praks je namenjen deljenju dobrih izkušenj, pristopov in primerov varovanja nesnovne dediščine.

(2) Na seznam dobrih praks se na predlog koordinatorja vpisujejo programi, projekti in dejavnosti ter evidentirajo njihovi izvajalci (v nadaljnjem besedilu: izvajalec dobre prakse), ki:

- zagotavljajo obstoj oziroma obogatitev nesnovne dediščine,
- zagotavljajo spoštovanje nesnovne dediščine in nosilcev in
- dvigujejo zavedanje o pomembnosti nesnovne dediščine na lokalni in državni ravni.

(3) Ministrstvo izvajalca dobre prakse evidentira na seznamu dobrih praks, če ta s tem soglaša.

(4) Glede vprašanj, ki jih ta člen ne ureja, se smiselno uporabljajo določbe tega zakona o vpisu nesnovne dediščine v register oziroma evidentiranju.

III. POGLAVJE VARSTVO DEDIŠČINE V RAZVOJNIH NAČRTIH IN PLANIH

52. člen (varstvo dediščine v planih)

(1) Pripravlavec plana mora pri pripravi plana upoštevati varovanje dediščine in vanj vključevati ukrepe varstva.

- (3) Varovanje dediščine se v postopkih priprave in sprejemanja plana zagotavlja:
- z upoštevanjem aktov o razglasitvi, aktov o določitvi in rezultatov raziskav arheoloških ostalin,
 - s presojo vplivov na dediščino najmanj v obsegu dediščine iz prejšnje alineje v okviru presojanja vplivov na podlagi predpisov o varstvu okolja in urejanju prostora ter mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija (v nadaljnjem besedilu: presoja vplivov na dediščino) in
 - z upoštevanjem smernic in mnenj v postopku priprave prostorskih aktov.

(3) Presoja vplivov na dediščino se izvede tudi, če v območju posega ni spomenikov ali varstvenih območij dediščine, vendar se pričakuje posreden ali neposreden vpliv na dediščino ali arheološke ostaline.

(4) Upoštevanje varovanja dediščine je treba zagotoviti v vseh fazah priprave plana, še posebej tistih njegovih delov, ki so neposredna podlaga za izdajanje soglasij za posege.

(5) Če za območje določenega plana ne obstaja prikaz vrednotenja dediščine v prostoru ali če ta ni dovolj podroben, se za ta plan lahko pripravi strokovna zasnova, ki obsega vsebino iz drugega odstavka 166. člena tega zakona.

(6) Strokovna zasnova se pripravi v obsegu, vsebini in obliki, ki ustreza zahtevnosti obravnavane problematike, omogoča usklajevanje razvojnih in varstvenih interesov v postopkih prostorskega in razvojnega načrtovanja ter dopolnjuje informacije za presojo vplivov na dediščino. Pripravi se lahko za posamezno enoto dediščine ali posamezno območje z več enotami dediščine.

(7) Strokovno zasnovo pripravi zavod.

53. člen (obvezne sestavine prostorskih aktov)

(1) V prostorskih aktih, ki imajo neposreden vpliv na dediščino in njeno varstvo, in v prostorskih ukrepih, izdanih na podlagi predpisov o urejanju prostora, se upošteva varovanje spomenikov in varstvenih območij dediščine.

(2) Prostorske ureditve v vplivnem območju spomenika morajo biti prilagojene prostorskim možnostim tako, da družbeni pomen in vrednosti spomenika v prostoru niso okrnjeni.

54. člen (smernice)

(1) V postopku priprave prostorskega akta pripravljavec akta pridobi smernice, ki jih izda ministrstvo. S smernicami se na podlagi strategije, aktov o razglasitvi in aktov o določitvi ter ob smiselni uporabi prikaza vrednotenja dediščine v prostoru, rezultatov raziskav arheoloških ostalin ter drugih strokovnih podlag opredelijo usmeritve, izhodišča in pogoji za varstvo dediščine v prostorskem aktu.

- (2) Smernice obsegajo predvsem:
- usmeritve za celostno ohranjanje dediščine,
 - predloge rešitev in ukrepov varstva,
 - predlog prostorskih izvedbenih pogojev za varstvo dediščine, kadar se pripravlja akt, ki določa prostorske izvedbene pogoje, in
 - predlog, vrsto, obseg in vsebino strokovnih podlag, ki jih je treba izdelati.

(3) V smernicah se lahko glede na predvideni poseg določijo vplivna območja dediščine, za katere se predlaga varovanje dediščine na podlagi prostorskega akta.

(4) Če je za prostorski akt treba izvesti presojo vplivov na dediščino, smernice obsegajo tudi prikaz vplivnih območij ter vrste in vire podatkov, ki omogočajo presojo vplivov na podlagi predpisov o varstvu okolja in urejanju prostora ter mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija.

(5) Če obstoječi podatki ne omogočajo presoje vplivov na arheološke ostaline ali če ti podatki niso dovolj natančni, se s smernicami lahko opredelijo potrebne raziskave arheoloških ostalin za identifikacijo iz prve alineje prvega odstavka 85. člena tega zakona, s katerimi se zagotovijo dodatni podatki za izvedbo presoje vplivov.

(6) Smernice, ki se nanašajo na dediščino, ki ni določena v prvem odstavku prejšnjega člena, so priporočilne narave.

55. člen (predlog prostorskih izvedbenih pogojev)

(1) Predlog prostorskih izvedbenih pogojev za varovanje dediščine se kot del smernic določi po enotah urejanja prostora in po posameznih enotah dediščine, predvsem glede lege in velikosti, parcelacije, gradbenih linij, tlorisnih in višinskih gabaritov, prostorskih dominant, namembnosti, dostopnosti za javnost in oblikovanja javnih prostorov.

(2) Predlog prostorskih izvedbenih pogojev za varovanje dediščine določi primere, v katerih je treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje za posege v dediščino, ki je vpisana v register, ali v enoto urejanja prostora.

56. člen (strokovna podlaga za prenovo območja z dediščino)

(1) Strokovna podlaga za prenovo območja z dediščino je strokovna podlaga za načrtovanje prenove območja skladno s predpisi o urejanju prostora, ki se pripravi za območja naselbinske dediščine, kulturne krajine ali območja druge nepremične dediščine, ki je spomenik ali varstveno območje dediščine. Pripravi se za celotno območje dediščine ali za bistveni del tega območja.

(2) Strokovna podlaga za prenovo območja z dediščino je namenjena načrtovanju prenove območja in ohranjanju vrednosti dediščine ob izvedbi analize stanja dediščine, prepoznavi omejitev in potreb ter usmerjanju varstva dediščine.

(3) S strokovno podlago za prenovo območja z dediščino se opredeli predvsem naslednje:

1. območje dediščine in sestavne dele območja dediščine;
2. splošne značilnosti območja dediščine v njegovem širšem prostorskem, časovnem in kulturnem kontekstu;
3. prostorske značilnosti območja dediščine v odnosu do okolice, njegova zasnova in oblikovanost ter značilnosti njegovih sestavnih delov;
4. oceno stanja dediščine glede na okolico;
5. oceno stanja območja dediščine in sestavnih delov na območju;
6. usmeritve za varovanje dediščine.

(4) Obseg, vsebina in roki za izdelavo strokovne podlage za prenovo območja z dediščino se skladno s predpisi o urejanju prostora ustrezno prilagodijo vrsti, vsebini in namenu prostorskega akta, za katerega se strokovna podlaga pripravlja, in se določijo v začetnem delu postopka priprave prostorskega akta.

(5) Strokovno podlago za prenovo območja z dediščino pripravi zavod.

57. člen (mnenje)

(1) Pred sprejetjem prostorskega akta je treba pridobiti mnenje ministrstva, s katerim se ugotovi sprejemljivost predlaganih rešitev v predlogu prostorskega akta z vidika varstva dediščine.

(2) V primeru negativnega mnenja ministrstvo obrazloži razloge in napoti pripravljavca prostorskega akta, da napravi določene spremembe in dopolnitve.

(3) Zahtevi za izdajo mnenja morata biti priložena predlog prostorskega akta in obrazložitev o upoštevanju smernic.

(4) Neupoštevanje smernic, ki so priporočilne narave, ni razlog za izdajo negativnega mnenja.

58. člen (presoja vplivov na svetovno dediščino)

(1) Zaradi varovanja dediščine, ki je vpisana na Seznam svetovne dediščine iz 11. člena Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list SFRJ – MP, št. 56/74) (v nadaljnjem besedilu: svetovna dediščina), je treba v postopku priprave plana, katerega izvedba lahko pomembno vpliva na svetovno dediščino, njeno vplivno območje ali njeno širše vplivno območje, pred odobritvijo vselej izvesti presojo vplivov na dediščino.

(2) Presojto vplivov na dediščino je treba izvesti tudi pred odobritvijo gradnje ali drugega posega v prostor, ki lahko posega v svetovno dediščino, v njeno vplivno območje ali v njeno širšo vplivno območje.

(3) Ministrstvo o postopku priprave plana iz prvega odstavka tega člena ali graditve ali drugega posega v prostor iz drugega odstavka tega člena obvesti Odbor za svetovno dediščino in ga zaprosi za mnenje.

(4) Ministrstvo oziroma organ, ki vodi postopek po zakonu, ki ureja graditev objektov, ali zakonu, ki ureja varstvo okolja, s sklepom prekine postopek do prejema mnenja Odbora za svetovno dediščino, vendar najdlje za 12 mesecev. Za prekinitev postopka se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek. Zoper sklep o prekinitvi postopka ni posebne pritožbe.

(5) Pri presoji vplivov iz prvega in drugega odstavka tega člena se ob upoštevanju smernic in metodologije za presojto vplivov na svetovno dediščino opredeli razvojne možnosti ter pričakovane pozitivne in negativne vplive na svetovno dediščino, preuči alternativne možnosti in njihove vplive ter določi omilitvene ukrepe, ki jih je treba upoštevati pri izvedbi posega v prostor ali graditve z namenom ohranjanja izjemne univerzalne vrednosti svetovne dediščine.

59. člen **(raziskava arheoloških ostalin na območju prostorskega akta)**

(1) Na območjih prostorskih aktov, ki so podlaga za izdajo kulturnovarstvenih soglasij in za katere raziskave arheoloških ostalin za identifikacijo iz prve alineje prvega odstavka 85. člena tega zakona niso bile opravljene dovolj natančno v postopku priprave prostorskega akta, se po uveljavitvi teh aktov po potrebi opravijo dodatne raziskave arheoloških ostalin v skladu s programom dela in finančnim načrtom zavoda iz 120. člena tega zakona.

(2) Zavod pripravi načrt dodatnih raziskav arheoloških ostalin z namenom natančnejše določitve ukrepov varstva.

IV. POGLAVJE **VARSTVO DEDIŠČINE V IZREDNIH RAZMERAH**

60. člen **(ravanje v izrednih razmerah)**

(1) V izrednih razmerah subjekti varstva izvajajo ukrepe varstva za zaščito dediščine, zmanjševanje škode na dediščini, preprečevanje protipravne prilastitve dediščine in drugih ravnanj in pojavov, katerih temeljni cilj oziroma posledica je uničenje ali poškodovanje dediščine.

(2) Z namenom boljšega obvladovanja tveganj, zmanjšanja ranljivosti ter omejevanja škode na dediščini v primeru izrednih razmer, subjekti varstva iz tretjega odstavka 9. člena tega zakona predhodno načrtujejo in izvajajo ustrezne preventivne ukrepe varstva (v nadaljnjem besedilu: preventivni ukrepi za varstvo dediščine v izrednih razmerah).

(3) Preventivni ukrepi za varstvo dediščine v izrednih razmerah se načrtujejo in izvajajo v okviru javne službe varstva.

61. člen **(posebni začasni ukrepi za varstvo dediščine v izrednih razmerah)**

(1) Če je mogoče na podlagi informacij iz drugega odstavka tega člena utemeljeno sklepati, da obstaja nevarnost za namerno uničenje ali nedovoljeno odtujitev dediščine, lahko minister s sklepom odredi posebne začasne ukrepe varstva za zaščito dediščine v izrednih razmerah (v nadaljnjem besedilu: posebni začasni ukrepi). Posebni začasni ukrepi se lahko nanašajo tudi na zaščito objektov, v katerih se hrani dediščina.

(2) Minister sprejeme odločitev o odreditvi posebnih začasnih ukrepov na podlagi informacij o varnostnem tveganju pristojnih varnostnih in obveščevalnih služb ter informacij, ki jih ministru posredujejo subjekti varstva iz tretjega odstavka 9. člena tega zakona.

(3) Posebni začasni ukrepi so:

- omejitev ali prepoved dostopa ali gibanja na območju spomenika, vplivnega območja spomenika in arheološkega najdišča ali na območju, na katerem se hrani ali nahaja nacionalno bogastvo,
- izročitev nacionalnega bogastva v hrambo pristojnemu muzeju za čas trajanja nevarnosti,
- premestitev nacionalnega bogastva na varno lokacijo in
- drugi ukrepi, s katerimi se zmanjša ali prepreči možnost za poškodovanje ali uničenje dediščine zaradi izrednih razmer in s katerimi se ne določa pravic in obveznosti pravnih in fizičnih oseb.

(4) Minister lahko odredi samo tiste posebne začasne ukrepe, ki so nujno potrebni, da se prepreči ali zmanjša nevarnost za nastanek škode iz prvega odstavka tega člena.

(5) Minister v sklepu določi:

- obseg in vrste posebnih začasnih ukrepov,
- dediščino, na katero se posebni začasni ukrepi nanašajo,
- območja, za katera velja omejitev ali prepoved iz prve alineje tretjega odstavka tega člena, in
- čas veljavnosti sklepa, ki ne sme presegati 30 dni.

(6) Sklep se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

62. člen **(odprava posledic izrednih razmer na dediščini)**

(1) Za odpravo posledic škode na dediščini zaradi izrednih razmer se lahko namenijo sredstva iz državnega proračuna, če ukrepi odprave posledic naravnih nesreč na dediščini niso financirani iz javnih sredstev v skladu s predpisi, ki urejajo odpravo posledic škode zaradi izrednih razmer.

(2) Sredstva iz prejšnjega odstavka se dodeljujejo na podlagi načrta odprave posledic škode.

(3) Z načrtom odprave posledic škode se določijo ukrepi za odpravo posledic škode na dediščini zaradi izrednih razmer in oceni višina potrebnih sredstev po posameznih ukrepih. Strošek odprave posledic vključuje tudi sredstva, ki so potrebna za izvedbo strokovnega nadzora nad izvedenimi ukrepi.

(4) Strokovni nadzor nad izvedenimi ukrepi za odpravo posledic škode zaradi izrednih razmer na nepremični dediščini izvaja zavod, na premični dediščini pa služba.

(5) Glede vprašanj, ki jih ta člen ne ureja, se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja odpravo posledic naravnih nesreč.

(6) Minister podrobneje predpiše pogoje pridobitve sredstev iz prvega odstavka tega člena in način njihove pridobitve.

V. POGLAVJE LASTNIŠTVO, OMEJITVE IN RAVNANJE Z DEDIŠČINO

1. oddelek Lastništvo

63. člen **(lastninska pravica na dediščini)**

Pravne in fizične osebe lastninsko pravico na dediščini pridobivajo in z njo razpolagajo v skladu s tem zakonom.

64. člen **(lastništvo arheoloških najdb)**

(1) Arheološka najdba, ki jo kdor koli odkrije ali drugače pridobi na površju, v zemlji ali vodi na ozemlju Republike Slovenije, je last Republike Slovenije, če se z odločbo iz drugega odstavka 44. člena tega zakona ugotovi, da je dediščina.

(2) Določba prejšnjega odstavka ne velja za arheološke najdbe, ki izvirajo iz vojnih grobišč, za katere je lastništvo ugotovljeno.

(3) Razpolaganje z arheološkimi najdbami, ki so bile nezakonito izkopane ali drugače nezakonito pridobljene na ozemlju Republike Slovenije ali ki so bile zakonito izkopane in nezakonito obdržane, je prepovedano.

(4) Pravni posli in enostranske izjave volje iz prejšnjega odstavka so nične.

65. člen **(lastništvo premične dediščine v muzejih)**

(1) Muzejski predmeti in muzejske zbirke, katerih odkup je financirala Republika Slovenija, so last Republike Slovenije. V primeru sofinanciranja je Republika Slovenija solastnica teh predmetov oziroma zbirk v sorazmernem deležu.

(2) Določbe prejšnjega odstavka se smiselno uporabljajo za lastništvo muzejskih predmetov in muzejskih zbirk, katerih odkup je financirala oziroma sofinancirala občina.

(3) Arheološke najdbe, ki so vpisane v inventarno knjigo muzeja, ki izvaja državno javno službo muzejev, in premična dediščina, ki je vpisana v inventarno knjigo državnega muzeja, so last Republike Slovenije.

(4) Premična dediščina, vpisana v inventarno knjigo muzeja, je last ustanovitelja muzeja, če ta zakon ne določa drugače.

66. člen **(dediščina brez lastnika)**

Če dediščina nima lastnika ali če njen lastnik ni znan in ga ni mogoče ugotoviti ali če dediščina ostane brez lastnika, postane last Republike Slovenije.

2. oddelek
Omejitve lastninske pravice

1. pododdelek
Predkupna pravica in razlastitev

67. člen
(predkupna pravica na nepremični dediščini)

(1) Država ima predkupno pravico na:
- spomeniku državnega pomena in
- nepremičnini v vplivnem območju spomenika državnega pomena, če je tako določeno v aktu o razglasitvi.

(2) Občina, ki je spomenik razglasila, ima predkupno pravico na:
- spomeniku lokalnega pomena in
- nepremičnini v vplivnem območju spomenika lokalnega pomena, če je tako določeno v aktu o razglasitvi.

Občina ima predkupno pravico tudi na nepremičnini iz prejšnjega odstavka, ki je na njenem območju, če država ni izkoristila predkupne pravice v skladu s tem členom.

(3) Predkupna pravica iz prvega in drugega odstavka tega člena ne velja za spomeniška območja, razen v delih, ki obsegajo arheološka najdišča, ali če akt o razglasitvi zahteva zaznambo spomeniškega območja v zemljiški knjigi.

(4) Lastnik nepremičnine iz prvega ali drugega odstavka tega člena mora o nameravani prodaji pisno obvestiti predkupnega upravičenca. Ponudba mora vsebovati podatke o nepremičnini, ceni in drugih pogojih prodaje.

(5) Minister ali pristojni organ občine v 30 dneh sporoči lastniku, ali bo država oziroma občina izkoristila predkupno pravico. Če država predkupne pravice ne izkoristi, o tem minister obvesti občino, na območju katere je nepremičnina iz prvega odstavka tega člena, ta pa lahko predkupno pravico izkoristi v nadaljnjih 30 dneh.

(6) Predkupni upravičenec lahko predkupno pravico prenese na tretjo osebo, če se s tem izboljšata ohranjanje in javna dostopnost spomenika ter zagotovi takšna uporaba, ki je skladna z družbenim pomenom spomenika. Če je predkupni upravičenec država, odloča o prenosu predkupne pravice na tretjo osebo vlada, če je upravičenec občina, pa pristojni organ občine.

(7) Če nihče od predkupnih upravičencev ne uveljavlja predkupne pravice oziroma če predkupni upravičenec odstopi od uveljavitve predkupne pravice, lahko prodajalec proda nepremičnino iz prvega oziroma drugega odstavka tega člena drugemu kupcu. Pogodbena cena ne sme biti nižja od ponudbene cene.

(8) Notar overi podpis prodajalca in kupca na kupoprodajni pogodbi pred potekom roka iz petega odstavka tega člena, če prodajalec predloži izjavo predkupnega upravičenca, da odstopa od uveljavitve predkupne pravice.

(9) Pogodba o prodaji nepremičnine iz prvega in drugega odstavka tega člena, sklenjena v nasprotju s tem členom, je nična, razen če:
- status spomenika oziroma njegovega vplivnega območja ni bil zaznamovan v zemljiški knjigi in

- kupec ni vedel in tudi ni mogel vedeti, da ima nepremičnina status spomenika oziroma vplivnega območja spomenika.

(10) Predkupni upravičenec po tem zakonu ima prednost pred morebitnimi predkupnimi upravičenci, določenimi z drugimi zakoni, razen v primeru predkupne pravice države na nepremičninah v zavarovanih območjih, za katere je država sprejela akt o zavarovanju, ki se izvaja v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave.

(11) Predkupna pravica se izključi, če lastnik prodaja stvar iz prvega ali drugega odstavka tega člena svojemu zakoncu, sorodnici oziroma sorodniku v ravni vrsti, posvojiteljici oziroma posvojitelju, posvojenki oziroma posvojencu ali osebi javnega prava, katere ustanoviteljica je država ali občina.

68. člen **(predkupna pravica na premožni dediščini)**

(1) Država ima predkupno pravico na dediščini s statusom nacionalnega bogastva.

(2) Lastnik premožnine iz prejšnjega odstavka mora o nameravani prodaji pisno obvestiti službo (v nadaljnjem besedilu: obvestilo o nameravani prodaji), ali pristojni muzej, pristojni muzej o nameravani prodaji obvesti službo. Služba med pristojnimi muzeji opravi poizvedbo o interesu za pridobitev premožnine za javno zbirko in pripravi mnenje o uveljavitvi predkupne pravice. Najkasneje v sedmih dneh ministrstvu posreduje obvestilo o nameravani prodaji skupaj z mnenjem. Predkupno pravico v imenu države uveljavlja ministrstvo.

(3) Rok za uveljavitev predkupne pravice je 60 dni.

(4) Pogodba o prodaji premožnine iz prvega odstavka tega člena, sklenjena v nasprotju s tem členom, je nična, razen če:

- status nacionalnega bogastva ni bil zaznamovan v registru in
- kupec ni vedel in tudi ni mogel vedeti, da ima premožnina status nacionalnega bogastva.

(5) Za predkupno pravico na premožni dediščini se smiselno uporabljajo določbe tega zakona o predkupni pravici na nepremični dediščini.

69. člen **(razlastitev)**

(1) Lastninska pravica na spomeniku se lahko odvzame proti odškodnini ali nadomestilu v naravi.

- (2) Lastninska pravica se lahko odvzame, če:
- so spomenik ali njegove varovane sestavine ogrožene in če njihove ohranitve ni mogoče doseči na drug način ali
 - ni mogoče na drug način zagotoviti dostopnosti spomenika v skladu z aktom o razglasitvi.

(3) Poseg v lastninsko pravico mora biti sorazmeren javni koristi, zaradi katere pride do razlastitve.

(4) Razlastitev za spomenike državnega pomena predlaga vlada, za spomenike lokalnega pomena pa pristojni organ občine, ki je spomenik razglasila.

(5) Razlastitveni zavezanec je fizična ali pravna oseba, ki ima v lasti nepremičnino, ki je predmet razlastitve. Razlastitveni zavezanec je lahko tudi oseba javnega prava, razen države.

(6) Lastninska pravica se odvzame na način in po postopku, ki ga za razlastitev in omejitev lastninske pravice določa zakon, ki ureja urejanje prostora.

2. pododdelek
Druge omejitve in obveznosti

70. člen
(omejitev prenosa lastninske pravice na zbirki)

Na zbirkah s statusom nacionalnega bogastva je prenos lastninske pravice dopusten le, če se s prenosom lastninske pravice zagotavlja ohranjanje zbirke.

71. člen
(prepoved obremenitve nacionalnega bogastva)

Pravni posli in enostranske izjave volje, s katerimi se obremenjuje nacionalno bogastvo, so nični.

72. člen
(dolžnost obveščanja)

(1) Lastnik oziroma posestnik dediščine oziroma stvari, za katero se domneva, da ima lastnost dediščine, mora pristojni organizaciji na njen poziv nuditi potrebne podatke o dediščini oziroma o stvari, za katero se domneva, da ima lastnost dediščine.

(2) Stroški zbiranja in obdelave podatkov iz prejšnjega odstavka bremenijo državo.

(3) Lastnik oziroma posestnik spomenika ali nacionalnega bogastva mora pomanjkljivosti ali škodo na spomeniku ali nacionalnem bogastvu nemudoma sporočiti pristojni organizaciji.

(4) Lastnik oziroma posestnik spomenika ali nacionalnega bogastva mora seznaniti kupca spomenika ali nacionalnega bogastva s spomeniškim statusom oziroma statusom nacionalnega bogastva in omejitvami, ki iz tega izhajajo.

73. člen
(javna dostopnost spomenikov)

(1) Spomeniki morajo biti dostopni javnosti v skladu z določbami akta o razglasitvi.

(2) Najnižja časovna obveznost dostopnosti spomenika javnosti se določi v aktu o razglasitvi v sorazmerju z zmožnostmi lastnika oziroma posestnika in pomenom spomenika za javnost.

(3) Lastnik oziroma posestnik spomenika, ki je bil deležen sredstev ministrstva, namenjenih varstvu dediščine, zagotavlja dostopnost spomenika javnosti v skladu z določbami v pogodbi oziroma odločbi o sofinanciranju ukrepov varstva.

(4) Najnižja časovna obveznost dostopnosti spomenika javnosti se v pogodbi oziroma odločbi določi glede na obseg sofinanciranja ter umetniške in zgodovinske vrednosti

spomenika. Časovna obveznost ne sme biti nižja od časovne obveznosti, določene v aktu o razglasitvi.

74. člen **(dostop do spomenika za potrebe njegovega varstva)**

(1) Lastnik oziroma posestnik spomenika mora pooblaščenim osebam dopustiti dokumentiranje in raziskovanje spomenika.

(2) Če lastnik, posestnik oziroma druga oseba ne dovoli dostopa iz prejšnjega odstavka, ima pooblaščenca osebna zavoda pravico izvesti te aktivnosti ob pomoči policije.

(3) Lastnik oziroma posestnik ima pravico do odškodnine za škodo, povzročeno z aktivnostmi iz prvega odstavka tega člena.

75. člen **(dolžnost varstva spomenika)**

(1) Lastnik mora zagotavljati varstvo spomenika v skladu s svojimi zmožnostmi.

(2) Zavod lastniku z odločbo odredi delno ali celotno izvedbo ukrepov varstva v skladu z zmožnostmi lastnika in ob upoštevanju koristi in ugodnosti, ki jih ima lastnik od spomenika. Zmožnosti lastnika ter koristi in ugodnosti se presojuje v okviru obdavčljivega premoženja oziroma obdavčljivega prihodka lastnika.

(3) Zavod lahko v primeru neupravičenega neupoštevanja odločbe, ki ogroža vrednosti spomenika ali njegovo uporabo, na lastnikove stroške izvede sam odredjene ukrepe varstva oziroma zaupa njihovo izvedbo drugemu. Za povrnitev stroškov ima država oziroma občina, ki je financirala izvedbo ukrepov varstva, pravico uveljavljati obligacijskopравни zahtevek proti lastniku.

(4) Pri presoji sorazmernosti zavod upošteva koristi in ugodnosti, ki izvirajo iz statusa spomenika. Lastnik se ne more sklicevati na obremenitve zaradi zvišanih stroškov varstva spomenika, ki so nastali zaradi opustitve varstva in rednega vzdrževanja spomenika po tem ali drugem zakonu.

(5) Podatke o obsegu obdavčljivega premoženja in obdavčljivega prihodka posreduje lastnik.

76. člen **(označevanje spomenikov in nacionalnega bogastva)**

(1) Z namenom izboljšanja dostopa javnosti se spomeniki označijo.

(2) Ne glede na prejšnji odstavek se spomenik ne označi, če je to v nasprotju s koristmi varstva dediščine ali drugo javno koristjo.

(3) Označijo se lahko tudi nepremičnine, v katerih se hrani premična dediščina s statusom nacionalnega bogastva.

(4) Označevanje v skladu s tem členom predstavlja obliko varstva dediščine za primer oboroženih spopadov v skladu z obveznostmi, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija.

(5) Način označevanja predpiše minister. Način označevanja območij enotnega zavarovanja predpiše minister v soglasju z ministrom za ohranjanje narave.

77. člen (omejitev oglaševanja)

(1) Na spomenikih in varstvenih območjih dediščine je postavljanje trajnih ali začasnih objektov, naprav in predmetov za oglaševanje prepovedano, če ni s tem členom določeno drugače.

(2) Dovoljeno je oglaševanje za lastne potrebe, kot je obveščanje javnosti o kulturnih dogodkih in prireditvah.

(3) Poleg oglaševanja iz prejšnjega odstavka je dovoljeno tudi drugo oglaševanje, če to ni v nasprotju z akto o razglasitvi oziroma akto o določitvi in pod pogoji, ki jih določa prostorski izvedbeni akt.

(4) Oglaševanje ne sme biti v nasprotju z vrednostmi dediščine.

(5) Minister s podzakonskim aktom podrobneje določi dopustne načine in oblike oglaševanja tako, da se z oglaševanjem prekomerno ne krni izgleda dediščine.

78. člen (hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva)

(1) Lastnik oziroma posestnik mora skrbeti za hranjenje in varovanje nacionalnega bogastva v skladu z minimalnimi zahtevami, določenimi v predpisu iz petega odstavka tega člena.

(2) Pristojni muzej preverja ustreznost hranjenja in varovanja nacionalnega bogastva in daje lastnikom oziroma posestnikom nacionalnega bogastva navodila in nasvete za njegovo hranjenje in varovanje.

(3) Lastnik oziroma posestnik mora zagotoviti varen prevoz nacionalnega bogastva skladno s predpisom iz petega odstavka tega člena.

(4) Če da lastnik oziroma posestnik nacionalno bogastvo drugi osebi za razstavljanje ali druge namene, lahko s pogodbo nanjo začasno prenese obveznosti izpolnjevanja zahtev glede hranjenja in prevoza.

(5) Minister določi minimalne strokovne, tehnične in prostorske zahteve, ki jih morajo izpolnjevati lastniki oziroma posestniki pri hranjenju in varovanju ter prevozu nacionalnega bogastva.

79. člen (hranjenje arheoloških najdb in postopek za pridobitev dokazila o izvoru)

(1) Hranjenje arheoloških najdb je dovoljeno le s posedovanjem dokazila o izvoru.

(2) Dokazilo o izvoru je listina, kot je sklep o dedovanju, dovoljenje o izvozu, oporoka, pogodba, odločba sodišča ali upravnega organa, izpisek iz evidence prodaje, ali druga verodostojna listina, iz katere izhaja, da je oseba arheološko najdbo zakonito pridobila v last ali hrambo. Dokazilo o izvoru je lahko tudi izvedensko mnenje, izjava prejšnjega lastnika ali druge priče ali druga dokumentacija, kot je fotografija, posnetek ali objava v publikaciji. Kot dokazilo o izvoru se šteje tudi prijava o najdbi ali prijava o hrambi v skladu s tem zakonom.

(3) Pravna ali fizična oseba, ki hrani arheološko najdbo brez posedovanja dokazila o izvoru, mora o tem obvestiti ministrstvo.

(4) Ministrstvo na podlagi obvestila ali po uradni dolžnosti izvede postopek, v katerem na podlagi strokovnega mnenja pristojnega muzeja z odločbo ugotovi, ali:

- arheološka najdba izvira z ozemlja Republike Slovenije,
- je bila odkrita ali drugače pridobljena po 31. 7. 1945 in
- so jo predpisi, ki so veljali v času odkritja ali drugačne pridobitve, opredeljevali kot dediščino v lasti države.

(5) Posestnik iz tretjega odstavka tega člena mora pooblaščenim osebam pristojnega muzeja dopustiti dokumentiranje in raziskovanje najdbe za potrebe priprave strokovnega mnenja.

(6) Če se v postopku ugotovi, da arheološka najdba ne izvira z ozemlja Republike Slovenije, da je bila odkrita ali drugače pridobljena pred 31. 7. 1945 ali da je predpisi, ki so veljali v času odkritja ali drugačne pridobitve, niso opredeljevali kot dediščino v lasti države, arheološka najdba ostane v posesti osebe, ki jo je hranila pred začetkom postopka.

(6) Odločba iz četrtega odstavka tega člena se šteje kot dokazilo o izvoru za potrebe hrambe arheološke najdbe na ozemlju Republike Slovenije in ne kot dokazilo o lastništvu ali kot dovoljenje iz prvega odstavka 102. člena tega zakona.

3. pododdelek

Razpolaganje z dediščino v lasti države in občin

80. člen

(odtujitev dediščine v lasti države ali občine)

(1) Spomenik v lasti države ali občine je dopustno odtujiti, če se s tem:

- izboljšajo ohranjanje, javna dostopnost in upravljanje spomenika,
- uresničuje javni interes ali
- zavarujejo vrednosti dediščine, ki utemeljujejo razglasitev dediščine za spomenik.

(2) Ne glede na prejšnji odstavek se lahko odtuji nepremičnina v območju spomenika, ki sama po sebi ni spomenik.

(3) Ne glede na prvi odstavek se ne sme odtujiti spomenika v lasti države ali občine, ki je zavarovan na podlagi posebnih predpisov, odločb ali mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija. Vlada lahko z uredbo določi prepoved odtujitve tudi za druge spomenike v lasti države ali občine, če je to v nacionalnem interesu.

(4) Ne glede na prvi odstavek tega člena se ne sme odtujiti spomenika v lasti države ali občine, ki je arheološko najdišče in je namenjeno predstavitvi javnosti.

(5) Ne glede na določbe drugega in tretjega odstavka tega člena je pod pogoji iz prvega odstavka tega člena dopustna odtujitev spomenika v lasti države ali občine, če gre za prenos lastninske pravice na spomeniku med državo in občino.

(6) Odločitev o odtujitvi spomenika v lasti države sprejme vlada na podlagi predhodnega mnenja ministra, odločitev o odtujitvi spomenika v lasti občine pa sprejme pristojni organ občine.

(7) Minister se v mnenju opredeli do izpolnjevanja pogojev za odtujitev iz prvega in tretjega odstavka tega člena.

(8) Arheološke najdbe, odkrite na ozemlju Republike Slovenije, se ne sme odtujiti.

(9) Nacionalnega bogastva v lasti države ali občine, ki ga hrani pristojni muzej, ni dopustno odtujiti, razen če gre za izmenjavo predmeta, ki pomeni bistveno dopolnitev muzejske zbirke. O odtujitvi odloča minister oziroma pristojni organ občine, ki je ustanoviteljica muzeja, na predlog muzeja.

(10) Sredstva, dosežena s prodajo dediščine v lasti države ali občine, se lahko namenijo le za ukrepe varstva ali nakup dediščine.

3. oddelek Ravnanje

81. člen (pravica do pojasnil, nasvetov in navodil)

(1) Lastnik oziroma posestnik nepremične dediščine ima pravico do brezplačnih pojasnil, nasvetov in navodil zavoda v zvezi z lastnostmi, družbenim pomenom in varovanjem nepremične dediščine.

(2) Lastnik premične dediščine ima pravico do brezplačnih nasvetov pristojnega muzeja v zvezi z varovanjem premične dediščine. Lastnik nacionalnega bogastva ima pravico do brezplačnih pojasnil, nasvetov in navodil pristojnega muzeja v zvezi z lastnostmi, kulturno vrednostjo, hranjenjem, varovanjem in prevozom nacionalnega bogastva.

(3) Lastnik oziroma posestnik uveljavlja pravice iz tega člena z vložitvijo zahtevka pri pristojni organizaciji elektronsko, po pošti ali osebno. Pristojna organizacija evidentira vložitev zahtevka.

(4) Pristojna organizacija je dolžna v nujnih primerih, kadar dediščini grozi neposredna nevarnost poškodovanja ali uničenja, lastniku ali posestniku nuditi strokovno pomoč iz tega člena nemudoma, najkasneje pa v treh dneh od vložitve zahtevka v skladu s prejšnjim odstavkom.

82. člen (prepoved uporabe podobe in imena spomenika brez soglasja lastnika)

(1) Nihče ne sme uporabljati podobe in imena spomenika za pridobitne namene brez soglasja lastnika. Lastnik lahko s soglasjem določi tudi višino nadomestila za uporabo.

(2) Višino nadomestila za uporabo podobe in imena spomenikov v lasti države določa minister s podzakonskim aktom.

VI. POGLAVJE POSEGI

1. oddelek Poseg

83. člen (poseg)

(1) Poseg so vsa dela, dejavnosti in ravnanja, ki kakorkoli spreminjajo videz, strukturo, notranja razmerja in uporabo dediščine ali arheološke ostaline ali ki dediščino ali arheološko ostalino uničujejo, razgrajujejo ali spreminjajo njeno lokacijo, zlasti pa posegi, ki so trajni oz. nepovratni, kot na primer:

1. sprememba dediščine, ki se šteje za gradnjo v skladu s predpisi s področja graditve objektov;
2. dela pri vzdrževanju in uporabi dediščine;
3. premeščanje dediščine ali njenih delov;
4. dejavnosti in ravnanja, ki se izvajajo v zvezi z dediščino ali neposredno z njo;
5. iskanje in raziskave arheoloških ostalin;
6. raziskave druge dediščine;
7. odstranitev dediščine zaradi izgube varovanih sestavin.

(3) Poseg je trajen, če dediščine ni mogoče povrniti v prvotno obliko brez nesorazmernih stroškov (nepovratnost posega).

2. oddelek Raziskava

84. člen (opredelitev in vrste raziskav)

(1) Raziskava so dela, s katerimi se proučujejo dediščina, deli dediščine in arheološke ostaline in pridobivajo podatki o njihovi pristnosti, pomenu, stanju in ogroženosti, ter dela, s katerimi se arheološka ostalina nadzorovano odstrani.

(2) Raziskave se glede na način posega delijo na:

- neinvazivne raziskave, ki fizično ne posegajo v dediščino ali je ne spreminjajo,
- šibko invazivne raziskave, ki delno fizično posegajo v dediščino in je pri tem ne spreminjajo, in
- invazivne raziskave, ki fizično posegajo v dediščino in jo pri tem spreminjajo oziroma odstranijo.

(3) Neinvazivne raziskave ne štejejo za poseg, zato zanje ni treba pridobiti kultunovarstvenega soglasja ali dovoljenja za raziskavo.

(4) Raziskave se glede na predmet raziskave delijo na raziskave arheološke ostaline in raziskave druge dediščine.

85. člen (raziskave arheološke ostaline)

(1) Raziskavo arheološke ostaline pred posegi v prostor ali pred graditvijo je potrebno opraviti zato, da se:

- pridobijo informacije, potrebne za identificiranje in vrednotenje arheološke ostaline (v nadaljnjem besedilu: raziskava arheološke ostaline za identifikacijo) ali
- natančneje določijo ukrepi varstva arheološke ostaline in arheološkega najdišča, ki uživa posebno varstvo iz 20. člena tega zakona (v nadaljnjem besedilu: raziskava arheološke ostaline za določitev ukrepov varstva).

(2) Raziskave arheološke ostaline za identifikacijo se opravi v primerih iz 44., 46. in petega odstavka 54. člena tega zakona. Raziskave arheološke ostaline za identifikacijo opravlja zavod kot javno službo.

(3) Raziskave arheološke ostaline za določitev ukrepov varstva se opravi, če to zahteva zavod s kulturnovarstvenimi pogoji kot pogoj za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja.

(4) Raziskava arheološke ostaline obsega tudi poterensko obdelavo arhiva arheološke raziskave.

(5) Trajno hranjenje arhivov arheološke raziskave se zagotavlja z njihovim hranjenem v depojih pristojnih muzejev ali v depojih regij. Rok za predajo celotnega in originalnega arhiva raziskave pristojnemu muzeju je pet let po zaključku terenskih del raziskave arheoloških ostalin. Pristojni muzej zagotovi dostop do arhiva arheološke raziskave strokovni javnosti.

(6) Ureditev gradbišča oziroma spremljevalna dela v zvezi s posegom, ki šteje za gradnjo v skladu s predpisi s področja graditve objektov, niso del raziskave arheološke ostaline.

86. člen **(dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline)**

(1) Pred izvedbo raziskave arheološke ostaline je treba pridobiti dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline (v nadaljnjem besedilu: dovoljenje za raziskavo).

(2) Dovoljenje za raziskavo se izda pravni ali fizični osebi zasebnega prava, ki razpolaga s kadri, opremo in sredstvi, ki omogočajo izvedbo raziskave arheoloških ostalin v skladu s strokovnimi standardi, določenimi v pravilniku iz šestega odstavka tega člena.

(3) Minister izda dovoljenje za raziskavo, če:

- raziskavo vodi posameznik, ki izpolnjuje pogoje za imenovanje za vodjo raziskave iz 87. člena tega zakona,
- raziskavo nadzoruje zavod in
- so za raziskavo, vključno s poterensko obdelavo arhiva arheološke raziskave, zagotovljena zadostna finančna sredstva.

(4) Za dajanje mnenj v postopku izdaje dovoljenja za raziskavo minister imenuje strokovno komisijo, ki jo sestavljajo strokovnjaki arheologi s področja varstva nepremične in premične dediščine ter z akademskega področja.

(5) Dovoljenje za raziskavo preneha veljati po poteku dveh let od njegove pravnomočnosti, razen če se raziskava, zaradi katere je bilo dovoljenje dano, začne izvajati v tem roku. Čas veljavnosti dovoljenja za raziskavo, ki je bilo izdano v postopkih sofinanciranja raziskav arheoloških ostalin iz drugega odstavka 159. člena, se določi skladno s predpisi o izvrševanju državnega proračuna.

(6) Minister s pravilnikom podrobneje predpiše postopek in pogoje za izdajo dovoljenja za raziskavo, zahteve za izvajanje in poročanje, nadzor ter strokovne standarde raziskave arheoloških ostalin. V pravilniku se določi tudi način in obseg dela strokovne komisije.

87. člen **(pogoji za imenovanje vodje in drugih udeležencev raziskave arheološke ostaline)**

(1) Za vodjo raziskave arheološke ostaline se lahko imenuje posameznik, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

- ima izobrazbo s področja arheologije, pridobljeno po študijskih programih druge stopnje, oziroma izobrazbo, ki ustreza ravni izobrazbe s področja arheologije, pridobljene po študijskih programih druge stopnje v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo,

- je bil namestnik vodje raziskave pri vsaj petih raziskavah arheoloških ostalin,
- je avtor ali soavtor vsaj petih objavljenih ali drugače javno dostopnih končnih strokovnih poročil o raziskavah, ki so po raziskovalnem postopku in obsegu primerljive s predlagano raziskavo, in
- ima izpolnjene vse obveznosti iz predhodno izdanih dovoljenj za raziskavo, pri čemer ima lahko največ tri neoddana končna poročila o raziskavah, opravljenih v preteklosti.

(2) Za namestnika vodje raziskave arheoloških ostalin se lahko imenuje posameznik, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

- ima izobrazbo s področja arheologije, pridobljeno po študijskih programih druge stopnje, oziroma izobrazbo, ki ustreza ravni izobrazbe s področja arheologije, pridobljene po študijskih programih druge stopnje v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo,
- je kot arheolog-pomočnik sodeloval pri vsaj petih raziskavah arheoloških ostalin in
- je avtor ali soavtor vsaj dveh objavljenih ali drugače javno dostopnih končnih strokovnih poročil o raziskavah, ki so po zvrsti in obsegu primerljive s predlagano raziskavo.

(3) Arheolog-pomočnik je posameznik, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

- ima izobrazbo s področja arheologije, pridobljeno po študijskih programih prve stopnje, oziroma izobrazbo, ki ustreza ravni izobrazbe s področja arheologije, pridobljene po študijskih programih prve stopnje v skladu z zakonom, ki ureja visoko šolstvo, in
- je vsaj štiri mesece sodeloval pri raziskavah arheoloških ostalin.

(4) V primeru podvodnih raziskav morajo biti vodja in drugi udeleženci raziskave arheološke ostaline, ob izpolnjevanju pogojev iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena, usposobljeni za potapljanje z avtonomno potapljaško opremo, to je najmanj potapljači 3. stopnje ali tehnični potapljači 1. stopnje skladno z uredbo vlade, ki določa merila za potapljanje, in imeti zdravniško potrdilo o zdravstveni sposobnosti za potapljanje v skladu z zakonom, ki ureja varstvo pred utopitvami.

3. oddelek

Kulturnovarstveno soglasje in kulturnovarstveni pogoji

88. člen

(kulturnovarstveno soglasje)

(1) Kulturnovarstveno soglasje je treba pridobiti za poseg v:

- spomenik,
- vplivno območje spomenika, če to obveznost določa akt o razglasitvi,
- varstveno območje dediščine, če akt o določitvi ne določa drugače, in
- dediščino, varovano v prostoru, v skladu s prostorskim aktom.

(2) Kulturnovarstveno soglasje za poseg, ki predstavlja odstranitev dediščine zaradi izgube varovanih sestavin, se lahko izda, če je dediščina prekomerno dotrajana in poškodovana in tega ni mogoče odpraviti z običajnimi sredstvi, potrebnimi za obnovo, ali če dediščina ogroža varnost ljudi in premoženja.

(3) V kulturnovarstvenem soglasju iz prejšnjega odstavka se lahko določi ukrepe dokumentarnega varstva skladno z devetim odstavkom 168. člena tega zakona.

(4) Kulturnovarstvenega soglasja iz drugega odstavka tega člena ni mogoče izdati, če se ugotovi, da je izguba varovanih sestavin posledica namernega poškodovanja oziroma uničenja dediščine, ali če je dediščina začasno razglašena za spomenik.

(5) Kulturnovarstveno soglasje ni potrebno za:

- poseg, ki je nujen za odvrnitev nepredvidljive nevarnosti uničenja ali poškodovanja dediščine ali za odvrnitev nevarnosti za ljudi in premoženje (v nadaljnjem besedilu: nujni poseg). O nujnem posegu je treba takoj po njegovi izvedbi obvestiti zavod in zaprositi za izdajo naknadnega kulturnovarstvenega soglasja,
- raziskavo, ki jo opravlja zavod v okviru javne službe varstva,
- raziskavo arheoloških ostalin, za katero je potrebno dovoljenje iz 86. člena tega zakona, in
- poseg v arheološko najdišče, če ne gre za poseg v tla in na območju ne velja drug varstveni režim, zaradi katerega je pred posegom treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje.

(6) Kulturnovarstveno soglasje se šteje za mnenje po zakonu, ki ureja graditev objektov.

89. člen (izdaja kulturnovarstvenega soglasja)

(1) Vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja se vloži pri zavodu. Vloga lahko vloži elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti.

(2) Vlogi za poseg, za katerega je treba pridobiti gradbeno dovoljenje, je treba priložiti projektno dokumentacijo, ki jo za pridobitev projektnega soglasja določajo predpisi o graditvi, za poseg, za katerega ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja, pa je treba priložiti opis in grafični prikaz, iz katerega so razvidni obstoječe stanje ter lokacijske, funkcionalne, oblikovne in tehnične značilnosti nameravanega posega.

(3) Če je tako določeno s kulturnovarstvenimi pogoji, je treba vlogi priložiti tudi dokazila o izpolnitvi pogojev iz šestega odstavka 90. člena tega zakona.

- (4) Zavod izda kulturnovarstveno soglasje za poseg v:
- spomenik ali vplivno območje spomenika v skladu z aktom o razglasitvi in prostorskim aktom, če ta ni v nasprotju z aktom o razglasitvi;
 - varstveno območje dediščine v skladu z aktom o določitvi in prostorskim aktom, če ta ni v nasprotju z aktom o določitvi, in
 - dediščino varovano v prostoru v skladu s prostorskim aktom.

(5) Zavod lahko v kulturnovarstvenem soglasju določi način ravnanja v primeru odkritja dediščine ali arheoloških ostalin med posegom, način izvedbe del in način strokovnega nadzora nad njihovo izvedbo, vključno z načinom potrjevanja posameznih faz izvedbe.

(6) Pri odločanju o izdaji kulturnovarstvenega soglasja zavod pretehta razloge za poseg oziroma raziskavo in razloge za ohranjanje dediščine v obstoječi obliki v skladu s previdnostnim načelom iz 14. člena tega zakona. Zavod pri odločanju o izdaji kulturnovarstvenega soglasja v prid odobritve posega upošteva okoliščino, da predlagani poseg omogoča vzpostavitev trajnih gospodarskih temeljev za varovanje dediščine.

(7) Zavod lahko zavrne izdajo kulturnovarstvenega soglasja, če poseg ni v skladu s predpisi iz četrtega odstavka tega člena ali v primeru iz enajstega odstavka 90. člena tega zakona.

(8) Šteje se, da je bilo kulturnovarstveno soglasje izdano, če so bili kulturnovarstveni pogoji pridobljeni in če zavod ni odločil drugače v 15 dneh po vložitvi vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja.

90. člen (kulturnovarstveni pogoji)

(1) Pred izdajo kulturnovarstvenega soglasja je treba pridobiti kulturnovarstvene pogoje.

(2) Vloga se vloži pri zavodu. Vloga se lahko vloži elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti.

(3) V vlogi je treba navesti namen posega in priložiti projektno dokumentacijo, ki jo za pridobitev projektnih pogojev predpisujejo predpisi o graditvi. V primeru posega, za katerega ni treba pridobiti gradbenega dovoljenja, je treba vlogi priložiti ustrezno skico in opis posega.

(4) Zavod s kulturnovarstvenimi pogoji določi zahteve, ki jih mora izpolnjevati projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja ali druga projektna dokumentacija, potrebna za izvedbo posegov.

- (5) Kulturnovarstveni pogoji se določijo za poseg v:
- spomenik ali vplivno območje spomenika v skladu z aktom o razglasitvi in prostorskim aktom, če ta ni v nasprotju z aktom o razglasitvi,
 - varstveno območje dediščine v skladu z aktom o določitvi in prostorskim aktom, če ta ni v nasprotju z aktom o določitvi, in
 - dediščino, varovano v prostoru, v skladu s prostorskim aktom.

(6) Zavod lahko s kulturnovarstvenimi pogoji kot pogoj za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja določi obveznost:

- oprave raziskave arheološke ostaline za določitev ukrepov varstva,
- oprave drugih raziskav dediščine,
- priprave konservatorskega načrta,
- izvedbe presoje vplivov na svetovno dediščino ali
- izvedbe izravnalnega ukrepa iz 92. člena tega zakona.

(7) Zavod obveznost oprave raziskave arheološke ostaline določi, če upravičeno domneva, da so v nepremičnini, ki je predmet posegov, neodkrita dediščina ali arheološke ostaline in grozi nevarnost za njihovo poškodovanje ali uničenje.

- (8) Priprava konservatorskega načrta se lahko zahteva za poseg v spomenik, če:
- je nameravani poseg kompleksen,
 - grozi nevarnost uničenja ali ogrožanja dediščine ali
 - je treba pri posegu izvesti konservatorsko-restavratorska dela.

(9) Šteje se, da pogoji za izdajo kulturnovarstvenega soglasja niso potrebni in se lahko vloži vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja, če zavod pogojev ni izdal v 30 dneh od vložitve vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev. V tem primeru se kot kulturnovarstveni pogoji za pripravo projektne dokumentacije za poseg v:

- spomenik ali vplivno območje spomenika upoštevajo določbe akta o razglasitvi in prostorskega akta, če ta ni v nasprotju z aktom o razglasitvi;
- varstveno območje dediščine upoštevajo določbe akta o določitvi in prostorskega akta, če ta ni v nasprotju z aktom o določitvi;
- dediščino, varovano v prostoru, upoštevajo določbe prostorskega akta.

(10) Če zavod že na podlagi vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev ugotovi, da je poseg sprejemljiv in da kulturnovarstveni pogoji niso potrebni, se vloga za kulturnovarstvene pogoje šteje kot vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja.

(11) Če zavod že na podlagi vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev ugotovi, da poseg ni dopusten ali mogoč, se vloga za izdajo kulturnovarstvenih pogojev šteje kot vloga za

izdajo kulturnovarstvenega soglasja. Zavod na podlagi te ugotovitve zavrne izdajo kulturnovarstvenega soglasja.

(12) Kulturnovarstveni pogoji niso upravni akt.

(13) Minister predpiše vsebino, obliko in način priprave konservatorskega načrta in določi podrobnejši postopek izvedbe presoje vplivov na svetovno dediščino.

91. člen **(čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja in kulturnovarstvenih pogojev)**

(1) Kulturnovarstveni pogoji prenehajo veljati po poteku dveh let od njihove pravnomočnosti. Če se ta rok izteče v času postopka izdaje kulturnovarstvenega soglasja, se čas veljavnosti kulturnovarstvenih pogojev podaljša do pravnomočne odločitve o kulturnovarstvenem soglasju.

(2) Kulturnovarstveno soglasje preneha veljati po poteku dveh let od njegove pravnomočnosti, razen če se poseg, zaradi katerega je bilo soglasje dano, začne izvajati v tem roku. Če je treba za poseg pridobiti gradbeno dovoljenje, in se dvoletni rok izteče v času postopka izdaje gradbenega dovoljenja, se čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja podaljša do pravnomočne odločitve o izdaji gradbenega dovoljenja.

92. člen **(izravnalni ukrep)**

(1) Če je bila arheološka ostalina skupaj s kontekstom nenadzorovano odstranjena z območja arheološkega najdišča, ki uživa posebno varstvo iz 20. člena tega zakona, se lahko, ne glede na prvi odstavek 86. člena tega zakona, njena odstranitev dovoli, če se stranki naloži izvedba izravnalnega ukrepa.

(2) Izravnalni ukrep obsega plačilo denarnega zneska v vrednosti povzročene škode, ki nastane zaradi nenadzorovane odstranitve arheološke ostaline. Višino izravnalnega ukrepa določi minister v ugotovitvenem postopku na podlagi obsega nedovoljenega posega v arheološko najdišče in primerjalnega vrednotenja zavoda.

(3) Minister sprejme navodila za določitev in izvedbo izravnalnih ukrepov. Navodila se objavijo na spletu.

(4) Izravnalni ukrep mora biti po učinku sorazmeren pomenu arheološke ostaline, katere odstranitev se dovoli.

VII. POGlavJE **UPRAVLJANJE DEDIŠČINE**

93. člen **(upravljanje dediščine)**

(1) Upravljanje dediščine obsega izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila dediščina razglašena za spomenik, predvsem vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe in dostopnosti spomenika, predstavljanje spomenika javnosti in spremljanje stanja spomenika. V primeru spomenika, ki je v lasti različnih lastnikov, upravljanje dediščine obsega tudi koordinacijo lastnikov oz. upravljalcev posameznih delov spomenika.

(2) Upravljanje dediščine lahko obsega tudi izvajanje nalog v skladu z zakonom, ki ureja stvarno premoženje države in samoupravnih lokalnih skupnosti.

(3) Upravljalca dediščine morajo imeti vsi spomeniki, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija. Drugi spomeniki morajo imeti upravljalca dediščine, če to določa akt o razglasitvi.

(4) Za spomenik, za katerega je z aktom o razglasitvi določeno, da mora imeti upravljalca dediščine, lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi upravljanje dediščine zagotovi tako, da:

- upravlja dediščino neposredno sam v režijskem obratu,
- ustanovi za upravljanje dediščine javni zavod,
- poveri upravljanje dediščine javnemu zavodu, ki je ustanovljen z namenom upravljanja dediščine, ali
- poveri upravljanje dediščine fizični ali pravni osebi v skladu s predpisi, ki urejajo javno-zasebno partnerstvo.

(5) Vlada lahko za upravljanje dediščine pooblasti subjekt varstva iz tretjega odstavka 9. člena tega zakona, ki je pristojen na ozemlju občine, na katerem je spomenik, in ki je ustanovljen z namenom upravljanja oziroma upravljanja dediščine.

(6) Upravljanje dediščine se lahko poveri upravljavcu zavarovanega območja narave, če je tako določeno v aktu o zavarovanju zavarovanega območja narave in če je upravljavec strokovno usposobljen za upravljanje dediščine.

(7) Upravljanje dediščine se izvaja na podlagi načrta upravljanja dediščine iz 94. člena tega zakona.

(8) Če upravljavec iz četrte alineje četrtega odstavka tega člena v obnovo in vzdrževanje spomenika vlaga lastna sredstva in prevzema druga bremena in tveganja, lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, z upravljavcem sklene koncesijsko pogodbo o upravljanju za obdobje, ki je sorazmerno s finančnimi vložki in tveganji upravljavca. Koncesijska pogodba se sklene v skladu s predpisi, ki urejajo javno-zasebno partnerstvo.

94. člen **(načrt upravljanja dediščine)**

(1) Z načrtom upravljanja dediščine se določijo strateške in izvedbene usmeritve za celostno ohranjanje spomenika in način izvajanja njegovega varstva. Načrt upravljanja dediščine se sprejme za obdobje petih let, pri čemer vsebuje tudi dolgoročne usmeritve, ki presegajo to obdobje.

(2) Načrt upravljanja dediščine je treba sprejeti za spomenike, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija, in za spomenike, za katere to določa akt o razglasitvi.

(3) Načrt upravljanja dediščine pripravi upravljavec dediščine ob strokovni pomoči zavoda najkasneje šest mesecev pred iztekom veljavnega načrta. Načrt sprejme organ, ki je sprejel akt o razglasitvi spomenika.

(4) Načrt upravljanja dediščine vsebuje vsaj:

1. pregled vrednosti spomenika z namenom zagotovitve njihovega obstoja in obogatitve;
2. vizijo varstva in razvoja;
3. strateške in izvedbene cilje upravljanja;
4. upravljavsko strukturo;

5. načrt dejavnosti s finančnim okvirom, še posebej za zagotavljanje dostopnosti in upravljanje obiska;
6. ukrepe za varstvo v izrednih razmerah;
7. kazalnike in način spremljanja izvajanja;
8. rok veljavnosti načrta upravljanja dediščine in način njegovega dopolnjevanja in spreminjanja.

(5) V primeru skupnega upravljanja več teritorialno ali vsebinsko povezanih spomenikov, ki jih upravlja isti upravljavec, se lahko za vse spomenike sprejme enoten načrt upravljanja dediščine.

(6) Če se spomeniško območje prekriva z območjem, varovanim ali zavarovanim na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave, se načrt upravljanja dediščine sprejme v soglasju z ministrom za ohranjanje narave. Pri njegovi pripravi sodeluje tudi organizacija, pristojna za ohranjanje narave.

95. člen **(upravljanje območja enotnega zavarovanja)**

(1) Načrt upravljanja območja enotnega zavarovanja sprejema vlada na predlog ministra in ministra za ohranjanje narave. Vlada imenuje tudi upravljavca območja enotnega zavarovanja.

(2) Upravljavec območja enotnega zavarovanja mora biti strokovno usposobljen za opravljanje nalog ohranjanja naravnih vrednot in varstva dediščine na območju enotnega zavarovanja.

(3) Minister lahko z upravljavcem območja enotnega zavarovanja sklene pogodbo, s katero opredeli naloge upravljanja spomenika.

96. člen **(javna služba upravljanja dediščine)**

(1) Država ali občina lahko določi, da javni zavod iz druge in tretje alineje četrtega odstavka ter šestega odstavka 93. člena tega zakona opravlja naloge upravljanja dediščine kot javno službo varstva.

(2) Poleg upravljanja dediščine lahko javni zavod v okviru javne službe varstva opravlja tudi naslednje naloge:

- predstavljanje spomenika javnosti in razvijanje zavesti o vrednotah, povezanih z dediščino,
- dokumentiranje in raziskave dediščine,
- izvajanje posameznih konservatorsko-restavratorskih del,
- sodelovanje z uporabniki spomenikov ter nudenje strokovne pomoči s posredovanjem pojasnil, nasvetov in navodil in
- sodelovanje pri varstvu dediščine v primeru izrednih razmer.

97. člen **(oddajanje v najem)**

(1) Spomenik ali del spomenika v lasti države ali občine se lahko odda v najem osebi zasebnega ali javnega prava ter v dedni najem fizični osebi, če se s tem:

- izboljšajo varstvo, javna dostopnost in upravljanje spomenika,
- uresničuje javni interes iz prvega odstavka 6. člena zakona ali
- zavarujejo vrednosti dediščine, ki utemeljujejo razglasitev dediščine za spomenik.

(2) Spomenik ali del spomenika se lahko odda v najem ali dedni najem za določen čas, vendar ne dlje kot za 50 let.

(3) Spomenik ali del spomenika se lahko odda v najem tudi pod tržno vrednostjo najemnine, če oddaja spomenika ali njegovega dela v najem z izbrano metodo v skladu z zakonom, ki ureja stvarno premoženje države in samoupravnih lokalnih skupnosti, ni bila uspešna niti v ponovljenem postopku. Vrednost najemnine se lahko zniža največ za petdeset odstotkov za določen čas, opredeljen v pogodbi o oddaji spomenika.

(4) Oddaja v najem iz prejšnjega odstavka se lahko izvede s sklenitvijo neposredne pogodbe, če se neposredna pogodba sklepa najpozneje v šestih mesecih od dneva, ko se je izkazalo, da oddaja v najem z izbrano metodo ni bila uspešna niti v ponovljenem postopku.

(5) Če se spomenik ali del spomenika odda v najem pod tržno vrednostjo najemnine za obdobje, ki je daljše od deset let, se s pogodbo o oddaji spomenika ali njegovega dela lahko določi obseg vzdrževalnih del, ki jih mora opraviti najemnik po preteku petih let.

(6) Država oziroma občina lahko na podlagi pisne izjave enostransko odstopi od pogodbe o oddaji spomenika ali njegovega dela v najem, če najemnik krši pogodbo ali ne ravna v skladu s tem zakonom ali če niso več izpolnjeni pogoji za oddajo iz prvega odstavka tega člena.

(7) Odločitev o oddaji spomenika ali dela spomenika v lasti države v najem sprejme minister, za spomenik ali del spomenika v lasti občine pa pristojni organ občine.

(8) Sredstva, dosežena z oddajo spomenika ali njegovega dela v najem, se lahko namenijo le za ukrepe varstva ali nakup dediščine.

VIII. POGLAVJE TRGOVANJE, UVOZ IN IZVOZ TER VRAČANJE

1. oddelek Trgovanje

98. člen (opravljanje dejavnosti)

(1) Pravne in fizične osebe lahko opravljajo dejavnost trgovanja s premično dediščino (v nadaljnjem besedilu: trgovanje z dediščino), če so vpisane v razvid iz 174. člena tega zakona (v nadaljnjem besedilu: trgovec).

(2) Trgovec se vpiše v razvid z vložitvijo predloga za vpis pri ministrstvu. Predlog vsebuje podatke iz drugega odstavka 174. člena tega zakona in se lahko vloži elektronsko, osebno ali po pošti.

(3) Ministrstvo trgovca obvesti o vpisu v razvid iz 174. člena tega zakona.

99. člen (obveznosti trgovca)

(1) Trgovec preverja izvor dediščine z dolžno skrbnostjo in vodi evidenco nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino.

(2) Trgovec mora kupca dediščine pred sklenitvijo pogodba na jasen in razumljiv način seznaniti z:

- možnostjo omejitve iznosa oziroma izvoza dediščine
- izvedenim preverjanjem izvora dediščine in
- razpoložljivo dokumentacijo in informacijami o izvoru dediščine.

100. člen **(trgovanje s kulturno dediščino drugih držav)**

Določbe tega oddelka se uporabljajo tudi za dejavnost trgovanja s kulturno dediščino drugih držav.

2. oddelek **Uvoz in izvoz**

101. člen **(uvoz in vnos)**

(1) Za uvoz predmetov kulturne dediščine, navedenih v delih B in C Priloge Uredbe (EU) 2019/880, iz tretjih držav je potrebno dovoljenje ministra, če Uredba (EU) 2019/880 ne določa drugače.

(2) Dovoljenje iz prejšnjega odstavka se izda v skladu z in po postopku, določenem v Uredbi (EU) 2019/880.

(3) Če država članica Evropske unije predpisuje dovoljenje za iznos kulturne dediščine v državo članico Evropske unije, je pri njenem vnosu na zahtevo pristojnega organa, organizatorja razstave ali trgovca obvezna predložitev takega dovoljenja.

102. člen **(izvoz in iznos)**

(1) Za izvoz in iznos nacionalnega bogastva in druge premične dediščine, uvrščene na seznam, ki ga sprejme minister, je potrebno dovoljenje ministra (v nadaljnjem besedilu: dovoljenje za izvoz ali iznos).

(2) Trajni izvoz in iznos nacionalnega bogastva je prepovedan, razen v primerih izmenjave muzejskega, arhivskega ali knjižničnega gradiva.

(4) Začasni izvoz in iznos nacionalnega bogastva se dovoli za največ eno leto od datuma prehoda državne meje. Minister lahko dovoljeni čas začasnega izvoza ali iznosa enkrat ali večkrat podaljša, vendar skupno največ za pet let.

(5) Minister lahko dovoljenje za izvoz ali iznos začasno prekliče, če obstaja sum njegove zlorabe. Začasni preklic velja do ugotovitve dejanskega stanja, vendar najdlje tri mesece. V času začasnega preklica izvoz ali iznos ni dovoljen, že izvoženo oziroma izneseno dediščino pa je treba vrniti v Republiko Slovenijo. Če se ugotovi zloraba dovoljenja za izvoz ali iznos, ministrstvo dovoljenje prekliče.

(6) Ministrstvo vodi evidenco o izdanih dovoljenjih za izvoz in iznos.

(7) Podrobnejši način izdaje dovoljenja za izvoz ali iznos ter vodenja evidence določi minister.

3. oddelek

Vračanje

103. člen
(vračanje protipravno odstranjene dediščine)

Ministrstvo koordinira vračanje premične dediščine, ki je bila protipravno odstranjena iz Republike Slovenije, ter vračanje premične dediščine ali kulturne dediščine druge države, ki je bila protipravno odstranjena iz druge države in vnesena v Republiko Slovenijo, v skladu z mednarodnimi pogodbami, katerih podpisnica je Republika Slovenija, in zakonom, ki ureja vračanje protipravno odstranjenih predmetov kulturne dediščine.

104. člen
(rok za vlaganje zahtevkov za vračanje)

(1) Če obstaja utemeljen sum, da je v Republiki Sloveniji premična dediščina ali kulturna dediščina druge države, ki je bila protipravno odstranjena iz države, ki ni država članica, s katero ima Republika Slovenija sklenjen sporazum o vračanju, lahko upravičenci vlagajo zahtevke za vračanje v roku enega leta od dneva, ko so bili seznanjeni s tem, da je dediščina ali kulturna dediščina druge države v Republiki Sloveniji.

(2) Zahtevek za vračanje se sme vložiti pred potekom 30 let od dneva, ko je bila dediščina ali kulturna dediščina druge države protipravno odstranjena iz države iz prejšnjega odstavka, ali pred potekom 75 let, če gre za premičnino iz javne zbirke, zbirke cerkve oziroma druge verske skupnosti ali za premičnino, ki uživa posebno varstvo države, iz katere izvira.

105. člen
(plačilo odškodnine dobrovernemu posestniku)

Dobroverni posestnik, ki je premično dediščino pridobil po tem, ko je bila ta protipravno odstranjena iz Republike Slovenije, je upravičen do pravične odškodnine na podlagi odločbe pristojnega sodišča po tem, ko je premično dediščino vrnil v Republiko Slovenijo. Stroški odškodnine se krijejo iz proračuna Republike Slovenije. Republika Slovenija lahko zahteva vrnitev plačane odškodnine od osebe, ki je premično dediščino protipravno odstranila z njenega ozemlja.

106. člen
(postopki vračanja z državami Evropske unije)

Vračanje protipravno odstranjene premične dediščine ali kulturne dediščine druge države iz držav članic Evropske unije v Republiko Slovenijo ter iz Republike Slovenije v države članice Evropske unije ureja poseben zakon.

IX. POGLAVJE
IMUNITETA IN JAMSTVO ZA POVRAČILO ŠKODE

1. oddelek
Imuniteta pred zasegom

107. člen
(imuniteta pred zasegom)

(1) Minister lahko v soglasju z ministrico oziroma ministrom, pristojnim za zunanje zadeve, tuji pravni osebi javnega prava podeli imuniteto pred zasegom premične dediščine ali kulturne dediščine druge države, ki jo ima tuja pravna oseba javnega prava v posesti kot lastnik ali na drugi zakoniti podlagi (v nadaljnjem besedilu: imuniteta pred zasegom).

(2) Imuniteta pred zasegom preprečuje izdajo kateregakoli ukrepa v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku, ki bi preprečeval ali omejeval razpolaganje s dediščino iz prejšnjega odstavka.

(3) Imuniteta pred zasegom se podeli za namen posoje dediščine iz prvega odstavka tega člena zaradi njenega razstavljanja v muzejih, vpisanih v razvid muzejev iz 137. člena tega zakona, na ozemlju Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: posojena kulturna dediščina).

108. člen **(pogoji za podelitev imunitete pred zasegom)**

(1) Imuniteta pred zasegom se lahko podeli, če:

- se posojena kulturna dediščina običajno hrani zunaj Republike Slovenije,
- posojena kulturna dediščina ni v lasti fizične osebe s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji oziroma pravne osebe s sedežem v Republiki Sloveniji,
- uvoz ali vnos posojene kulturne dediščine ni v nasprotju s tem zakonom, drugimi predpisi in mednarodnimi pogodbami, katerih podpisnica je Republika Slovenija,
- je namen uvoza ali vnosa posojene kulturne dediščine razstavitev na začasni razstavi v Republiki Sloveniji in
- je podelitev imunitete pred zasegom v javnem interesu.

(2) Javni interes je podan zlasti v primeru, kadar je posojena kulturna dediščina pomemben del razstave in je brez podelitve imunitete pred zasegom ne bi bilo mogoče razstaviti na ozemlju Republike Slovenije ali bi bilo to povezano z nesorazmernimi stroški.

(3) Imunitete pred zasegom se ne podeli za premično dediščino, vrnitev katere iz tujine zahteva Republika Slovenija.

109. člen **(postopek podelitve imunitete pred zasegom)**

(1) Postopek podelitve imunitete pred zasegom se začne z vložitvijo vloge za podelitev imunitete, ki jo vloži organizator razstave na zahtevo osebe iz prvega odstavka 107. člena tega zakona.

(2) Vloga mora vsebovati:

1. seznam posojene kulturne dediščine;
2. predviden čas trajanja nahajanja posojene kulturne dediščine na ozemlju Republike Slovenije;
3. podatke o osebi iz prvega odstavka 107. člena tega zakona;
4. izjavo organizatorja razstave, da je uvoz ali vnos posojene kulturne dediščine ni v nasprotju s tem zakonom, drugimi predpisi in mednarodnimi pogodbami, katerih podpisnica je Republika Slovenija;
5. informacije o razstavi;
6. utemeljitev izpolnjenosti pogoja javnega interesa.

(3) Imuniteta pred zasegom se podeli z izjavo ministra.

(4) Minister v izjavi določi:

- posojeno kulturno dediščino, glede katere je podeljena imuniteta pred zasegom,
- čas trajanja imunitete pred zasegom, ki ne sme biti daljši od enega leta,
- organizatorja razstave,

- omejitev razpolaganja s posojeno kulturno dediščino na ozemlju Republike Slovenije na razpolaganje za potrebe njenega razstavljanja teh premičnin v muzeju iz prejšnje alineje.

(5) Minister lahko v izjavi določi tudi omejitev izvoza posojene kulturne dediščine v tretje države.

(6) Izjave ni mogoče preklicati, razen v primeru razpolaganja s posojeno kulturno dediščino v nasprotju s tretjo alinejo četrtega odstavka tega člena ali njenega izvoza iz Republike Slovenije v nasprotju s prejšnjim odstavkom.

(7) Minister s pravilnikom podrobneje določi postopek podelitve imunitete pred zasegom.

110. člen (obveznosti Republike Slovenije iz mednarodnih pogodb)

Določbe 107., 108. in 109. člena tega zakona ne vplivajo na obveznosti Republike Slovenije, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb.

2. oddelek
Jamstvo za povračilo škode

111. člen (jamstvo za povračilo škode)

(1) Vlada lahko za premično dediščino in kulturno dediščino drugih držav, ki je razstavljena na začasni razstavi v muzeju v Republiki Sloveniji ali v tujini (v nadaljnjem besedilu: razstavljena kulturna dediščina), izda jamstvo za povračilo neposredne materialne škode lastnikom ali upravljavcem razstavljene kulturne dediščine zaradi njenega poškodovanja, uničenja ali izgube (v nadaljnjem besedilu: jamstvo za povračilo škode).

- (2) Jamstvo za povračilo škode se lahko izda za:
- razstave v tujini, če razstavljeno kulturno dediščino posoja pristojni muzej in če jamstva za povračilo škode ne prevzame organizator razstave v tujini, in
 - razstave v Republiki Sloveniji, ki jih organizira in si razstavljeno kulturno dediščino iz tujine izposoja pristojni muzej, vendar le za škodo, ki je nastala v Republiki Sloveniji.

(3) Država lahko jamči za povračilo škode na podlagi prvega odstavka tega člena največ do 80 odstotkov višine škode.

112. člen (postopek izdaje jamstva za povračilo škode)

(1) Postopek podelitve jamstva za povračilo škode se začne z vložitvijo vloge za izdajo jamstva, ki jo vloži slovenska pravna oseba javnega prava v primeru iz prve alineje drugega odstavka prejšnjega člena ali organizator razstave v primeru iz druge alineje drugega odstavka prejšnjega člena.

- (2) Vloga iz prejšnjega odstavka vsebuje:
- seznam razstavljene kulturne dediščine, za katero se predlaga izdaja jamstva za povračilo škode,
 - oceno vrednosti razstavljene kulturne dediščine, ki jo izdelata pristojni muzej ali sodni cenilec,

- predviden način transporta in hranjenja razstavljenе kulturne dediščine, vključno z opisom razstavnega prostora, in
- predviden čas trajanja nahajanja razstavljenе kulturne dediščine v tujini oziroma na ozemlju Republike Slovenije.

(3) Jamstvo za povračilo škode podeli vlada s sklepom.

(4) Vlada v sklepu določi razstavljenō kulturno dediščino, glede katere je izdano jamstvo za povračilo škode, njeno vrednost in višino jamstva za povračilo škode v odstotkih. Vlada lahko v sklepu določi tudi omejitve glede načina transporta in hranjenja razstavljenе kulturne dediščine.

(5) Minister s pravilnikom podrobneje določi postopek izdaje jamstva za povračilo škode.

113. člen (lastnost jamstva za povračilo škode)

Jamstva za povračilo škode so nepreklicna, brezpogojna in se unovčujejo na prvi pisni poziv upnika. Republika Slovenija unovčeno jamstvo plača najkasneje v roku 8 delovnih dni od prejema poziva upnika iz katerega je razvidno, da je nastala škoda iz prvega odstavka 111. člena tega zakona.

114. člen (regresni zahtevek)

Država ima v primeru plačila škode v skladu s tem oddelkom pravico zahtevati vračilo plačanih zneskov z zakonitimi zamudnimi obrestmi od tistega, ki je škodo povzročil.

115. člen (višina sredstev)

Skupna višina jamstev iz tega oddelka na letni ravni se določi s predpisi o izvajanju državnega proračuna.

X. POGLAVJE SVET ZA KULTURNO DEDIŠČINO

116. člen (svet)

(1) Svet za kulturno dediščino (v nadaljevanju; svet) ustanovi minister kot strokovno posvetovalno telo na področju varovanja dediščine.

(2) Svet opravlja zlasti naslednje naloge:

- pripravlja mnenja in priporočila glede zakonodaje, strategije in programov varovanja dediščine in spremlja njihovo izvajanje;
- povezuje in omogoča izmenjavo informacij in znanj med strokovnjaki, zavodi in organizacijami ter drugimi deležniki na področju varovanja dediščine;
- obravnava pomembna vprašanja, povezana z varovanjem dediščine, in spodbuja programe za razvijanje zavesti o dediščini;
- podpira vključevanje javnosti in lokalnih skupnosti v procese varovanja in promocije dediščine;
- spremlja mednarodne programe in politike, ki pomembno vplivajo na varovanje dediščine, in

- daje pobude in predloge s področja svojega dela.

(2) V svet imenuje minister 11 strokovnjakinj ali strokovnjakov oziroma predstavnic ali predstavnikov s področja varovanja dediščine. Po eno članico oziroma člana sveta imenuje na predlog:

1. strokovnih združenj s področja muzejev;
2. strokovnih združenj s področja konservatorstva in restavracije;
3. zavoda;
4. službe;
5. koordinatorja;
6. združenja občin;
7. visokošolskih in raziskovalnih organizacij s programi na področju dediščine;
8. strokovnih zbornic s področja prostorskega načrtovanja, arhitekture in krajinske arhitekture;
9. strokovnih združenj s področja arhivske dejavnosti;
10. strokovnih združenj s področja knjižnične dejavnosti;
11. nevladnih organizacij v javnem interesu na področju varovanja kulturne dediščine.

(3) Minister pri sestavi upošteva načelo uravnotežene zastopanosti spolov.

(4) Člani sveta se imenujejo za obdobje petih let z možnostjo ponovnega imenovanja.

(5) Delo članov sveta je častno. Člani sveta so upravičeni do povračila potnih stroškov in drugih morebitnih stroškov, povezanih z delom v svetu. Svet lahko določi, da se namesto povračila stroškov iz prejšnjega stavka izplačujejo sejnine, katerih višina se določi s statutom.

(6) Minister sprejme sklep o ustanovitvi sveta. Način dela sveta v soglasju z ministrom svet podrobneje uredi s poslovníkom.

XI. POGLAVJE ZAVOD ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE

117. člen (zavod)

Zavod je javni zavod, ki ga država ustanovi za izvajanje javne službe varstva nepremične dediščine in z njo povezane premožne in nesnovne dediščine.

118. člen (organiziranost zavoda)

(1) Zavod ima območne enote, Restavratorski center, Center za preventivno arheologijo in Center za razvoj (v nadaljnjem besedilu: organizacijska enota zavoda).

(2) Število in meje območnih enot določi minister.

119. člen (organizacijske enote)

(1) Organizacijska enota ima vodjo, ki organizira in vodi delo ter poslovanje organizacijske enote in je odgovoren za strokovnost njenega dela.

(2) Vodja organizacijske enote je imenovan za dobo pet let in je lahko po poteku te dobe ponovno imenovan.

(3) Vodjo organizacijske enote imenuje in razrešuje direktor zavoda po predhodnem mnenju sveta zavoda. Vodja organizacijske enote se razreši, če nastopijo razlogi za razrešitev direktorja na podlagi zakona, ki ureja zavode.

120. člen **(skupne naloge zavoda)**

(1) Zavod kot javno službo varstva opravlja naslednje naloge:

1. identificira, dokumentira, proučuje, vrednoti in interpretira nepremično dediščino ter z njo povezano premično in nesnovno dediščino;
2. sodeluje z lastniki in drugimi uporabniki dediščine in jim nudi strokovno pomoč s posredovanjem pojasnil, nasvetov in navodil;
3. nudi strokovno pomoč pri postopkih v zvezi s stvarmi z domnevo dediščine;
4. sodeluje pri varstvu dediščine v primeru izrednih razmer;
5. zagotavlja izobraževanje in izpopolnjevanje na področju varstva dediščine;
6. sodeluje pri izvajanju strokovnih izpitov za področje varstva nepremične dediščine;
 7. izvaja programe za razvijanje zavesti o dediščini;
 8. izvaja raziskovalne projekte s področja varstva dediščine;
 9. v postopkih presoje vplivov na svetovno kulturno dediščino sodeluje pri pripravi strokovnih podlag za izdelavo poročil, podaja mnenja k poročilom in spremlja njihovo izvajanje;
10. upravlja spomenike v lasti države v skladu s 93. členom tega zakona;
11. upravlja evidenco raziskav;
12. sodeluje pri pripravi strategije in akcijskega načrta ter predlaga ukrepe za njegovo uresničevanje;
13. predlaga ministru sprejem podzakonskih aktov;
14. opravlja druge naloge s soglasjem ustanovitelja.

(2) Zavod izvaja javno službo varstva v skladu s programom dela in finančnim načrtom zavoda, v katerem se opredelijo vrste in obseg dejavnosti javne službe.

(3) Strateške in izvedbene usmeritve za delovanje zavoda določa strateški načrt v skladu z določbami zakona, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo.

(4) Na podlagi strateškega načrta pripravi zavod akcijski načrt, s katerim se za obdobje petih let določijo aktivnosti, obseg in čas za njihovo uresničitev ter kazalniki za spremljanje njihovega izvajanja. Akcijski načrt sprejme ustanovitelj na predlog zavoda po predhodnem mnenju organov zavoda in ministrstva.

(5) Program dela in finančni načrt temeljita na strateškem in akcijskem načrtu.

121. člen **(naloge območnih enot)**

(1) Zavod v okviru območnih enot kot javno službo varstva opravlja naslednje naloge na področju nepremične dediščine:

1. predlaga vpis dediščine v register;
2. pripravlja predloge za razglasitve spomenikov;
3. pripravlja predloge za določitev varstvenih območij dediščine;
4. sodeluje pri pripravi prikaza vrednotenja dediščine v prostoru;
5. pripravlja gradiva za smernice in mnenja v postopkih priprave planov;
6. sodeluje pri pripravi in potrjuje konservatorski načrt;
7. sodeluje z upravljavci spomenikov pri pripravi predlogov načrtov upravljanja dediščine;

8. pripravlja strokovne podlage za postopke, ki jih vodi ministrstvo;
9. opravlja strokovni nadzor nad raziskavami;
10. opravlja konservatorski nadzor nad posegi v dediščino;
11. v postopkih urbanističnih in arhitekturnih natečajev sodeluje pri pripravi natečajnih nalog in predlaga izvedence s področja varstva kulturne dediščine;
12. pripravlja strokovne podlage za prenovo območij z dediščino.

(2) Zavod v okviru območnih enot na podlagi javnega pooblastila izdaja kulturnovarstvene pogoje in soglasja za posege v dediščino v skladu z 89. in 90. členom tega zakona in odločbe o arheološki najdbi in arheološkem najdišču v skladu s 44. in 46. členom tega zakona.

(3) Območna enota opravlja naloge iz prvega in drugega odstavka tega člena na svojem območju. Direktor zavoda lahko dodeli izvedbo posamezne naloge drugi območni enoti, če je to smotrno za zagotovitev učinkovitejšega varovanja dediščine.

122. člen **(naloge Restavratorskega centra)**

(1) Zavod v okviru Restavratorskega centra kot javno službo varstva opravlja naslednje naloge na področju konservatorstva-restavratorstva:

1. skrbi za razvoj konservatorsko-restavratorske stroke;
2. vodi in izvaja raziskave druge dediščine, potrebne za določanje ukrepov varstva;
3. pripravlja zahtevne konservatorske načrte za spomenike, ki so določeni v programu dela in finančnem načrtu;
4. načrtuje, vodi in izvaja zahtevne konservatorsko-restavratorske posege, ki so določeni v programu dela in finančnem načrtu;
5. sodeluje pri presoji in skrbi za materialno stanje dediščine;
6. vodi in izvaja interventne konservatorsko-restavratorske posege na spomenikih, ki so nujni in zahtevajo takojšnjo izvedbo zaradi preprečitve nadaljnje večje škode, ki je nastala kot posledica izrednih razmer.

(2) Zavod lahko kot drugo dejavnost zavoda v okviru Restavratorskega centra opravlja dejavnosti iz 2., 3. in 4. točke prejšnjega odstavka, ki niso določene v programu dela in finančnem načrtu.

123. člen **(naloge Centra za preventivno arheologijo)**

(1) Zavod v okviru Centra za preventivno arheologijo kot javno službo varstva opravlja naslednje naloge na področju arheologije:

- skrbi za razvoj metod in standardov preventivne arheologije;
- vodi in izvaja raziskave arheoloških ostalin za identifikacijo in
- vodi in izvaja zahtevne raziskave arheoloških ostalin za določitev ukrepov varstva, ki so določene v programu dela in finančnem načrtu.

(2) Zavod lahko kot drugo dejavnost zavoda v okviru Centra za preventivno arheologijo opravlja dejavnosti iz tretje alineje prejšnjega odstavka, ki niso določene v programu dela in finančnem načrtu.

124. člen **(naloge Centra za razvoj)**

(1) Zavod v okviru Centra za razvoj kot javno službo varstva opravlja naslednje naloge:

- skrbi za razvoj smernic in pristopov varovanja nepremične dediščine ter z njo povezane premične in nesnovne dediščine;
- načrtuje in izvaja nacionalne in mednarodne raziskovalne projekte in programe s področja varovanja nepremične dediščine, ki so določeni v programu dela in finančnem načrtu;
- vodi in izvaja naloge s področja založništva, razstavne dejavnosti in razvijanja zavesti o dediščini, ki so določene v programu dela in finančnem načrtu.

(2) Zavod lahko kot drugo dejavnost zavoda v okviru Centra za razvoj opravlja dejavnosti iz druge in tretje alineje prejšnjega odstavka, ki niso določene v programu dela in finančnem načrtu.

125. člen (druge dejavnosti zavoda)

(1) Zavod lahko poleg dejavnosti javne službe varstva opravlja druge dejavnosti iz drugega odstavka 122. člena, drugega odstavka 123. člena in drugega odstavka 124. člena odstavka tega zakona, ki pomenijo prodajo blaga in storitev na trgu (v nadaljnjem besedilu: tržna dejavnost). Opravljanje tržne dejavnosti ne sme posegati v obseg in kakovost izvajanja javne službe.

(2) Zavod v soglasju z ministrstvom v programu dela in finančnem načrtu zavoda določi predviden obseg tržne dejavnosti. Zavod lahko preseže predviden obseg tržne dejavnosti le v soglasju z ministrom.

(3) Zavod mora za opravljanje tržne dejavnosti izdelati cenik z obrazložitvijo, ki vsebuje kalkulativne osnove za oblikovanje cene blaga in storitev in sprejeti akt, s katerim uredi prodajo blaga in storitev na trgu. Cena mora biti določena tako, da so vanjo všteti vsi neposredni in posredni stroški, ki so povezani z opravljanjem tržne dejavnosti in se nanašajo na izdatke za blago, storitve, investicije in investicijsko vzdrževanje, amortizacijo in stroške dela. Svet zavoda daje soglasje k ceniku.

(4) Zavod prihodke in odhodke javne službe ter tržne dejavnosti vodi ločeno v skladu z veljavnimi finančnimi predpisi.

(5) Presežek prihodkov nad odhodki, ustvarjen s tržno dejavnostjo, ki ga zavod izračuna v skladu z zakonom, ki ureja fiskalno pravilo, in zakonom, ki ureja izvrševanja proračuna, mora zavod voditi na ločenem računu. Presežek prihodkov nad odhodki mora zavod nameniti za izvajanje in razvoj dejavnosti, za katere je ustanovljen. O razporeditvi odloči svet zavoda na predlog direktorja.

(6) Zavod za pokritje presežka odhodkov nad prihodki, ustvarjenega iz javne službe, nameni tudi presežek prihodkov nad odhodki, ustvarjen iz tržne dejavnosti. O načinu poravnave primanjkljaja odloči minister na predlog sveta zavoda.

(7) Presežka odhodkov nad prihodki, ustvarjenega s tržno dejavnostjo, zavod ne sme pokriti iz sredstev javne službe. O načinu poravnave primanjkljaja odloča minister na predlog sveta zavoda.

XII. POGLAVJE MUZEJI

1. oddelek Muzej

126. člen (muzej)

(1) Muzej je pravna oseba javnega ali zasebnega prava ali njena organizacijska enota, ki opravlja muzejsko dejavnost.

(2) Opravljanje muzejske dejavnosti obsega zlasti:

- zbiranje, dokumentiranje, hrambo in ohranjanje premične dediščine,
- proučevanje in predstavljanje muzejskih zbirk ter nesnovne dediščine in
- spodbujanje kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij.

(3) Muzej opravlja dejavnosti iz prejšnjega odstavka etično, profesionalno in v sodelovanju z različnimi skupnostmi. Muzej s svojim delovanjem spodbuja dostopnost in vključevanje, raznovrstnost in trajnostni razvoj.

127. člen (vrste muzejev)

Muzeji se glede na ustanovitelja delijo na državne, občinske in zasebne muzeje.

128. člen (državni muzej)

(1) Državni muzej je javni zavod, ki ga ustanovi država za opravljanje državne javne službe varstva na področju premične in nesnovne dediščine (v nadaljnjem besedilu: državna javna služba muzejev). Državni muzej je del mreže slovenskih muzejev.

(2) Ne glede na prejšnji odstavek je lahko državni muzej tudi organizacijska enota javnega zavoda, katerega ustanoviteljica je država, ali organizacijska enota državnega organa.

(3) Vlada z aktom o ustanovitvi določi področje delovanja in poslanstvo državnega muzeja.

- (4) Državni muzej opravlja naslednje naloge poleg opravljanja državne javne muzejev:
- strokovno-svetovalna pomoč muzejem,
 - priprava priporočil in navodil za izboljšanje strokovnega dela v muzejih,
 - priprava priporočil in navodil za zaščito in ohranjanje muzejskih predmetov in muzejskih zbirk in
 - priprava priporočil in navodil za ravnanje z muzejskimi predmeti in muzejskimi zbirkami v primeru izrednih razmer.

129. člen (občinski muzej)

(1) Občinski muzej je javni zavod, ki ga ustanovi občina za opravljanje lokalne javne službe varstva na področju premične in nesnovne dediščine (v nadaljnjem besedilu: lokalna javna služba muzejev).

(2) Pristojni organ ustanovitelja z aktom o ustanovitvi določi področje delovanja in poslanstvo občinskega muzeja.

(3) Javni zavod iz prvega odstavka tega člena lahko ustanovi dvoje ali več občin skupaj.

130. člen
(zasebni muzej)

(1) Zasebni muzej je zavod, ki ga ustanovi fizična ali pravna oseba zasebnega prava.

(2) Ustanovitelj z aktom o ustanovitvi določi področje delovanja in poslanstvo zasebnega muzeja.

2. oddelek
Razvid muzejev

131. člen
(razvid muzejev)

(1) V razvid muzejev se vpisujejo muzeji, ki izpolnjujejo pogoje iz četrtega odstavka tega člena.

(2) Predlog za vpis vložijo muzej v soglasju z ustanoviteljem.

(3) Če je ustanoviteljica muzeja država, se muzej vpiše v razvid muzejev po uradni dolžnosti.

(4) Muzej izpolnjuje pogoje za vpis v razvid muzejev, če:

- hrani dediščino z lastnostmi nacionalnega bogastva;
- zagotavlja dostopnost muzejskih zbirk javnosti najmanj 40 ur tedensko;
- ima izdelan načrt fizičnega in tehničnega varovanja ter škodnega zavarovanja muzejskih zbirk, ki ga potrdi ustanovitelj, in
- izpolnjuje druge minimalne strokovne, prostorske, kadrovske in tehnične zahteve, določene s predpisom, ki ga sprejme minister.

(5) Muzej se izbriše iz razvida muzejev na predlog muzeja ali ustanovitelja ali po uradni dolžnosti, če muzej preneha ali če se ugotovi, da muzej ne izpolnjuje več pogojev iz prejšnjega odstavka.

(6) Razvid muzejev vodi ministrstvo.

3. oddelek
Mreža slovenskih muzejev

132. člen
(mreža slovenskih muzejev)

(1) Z mrežo slovenskih muzejev se zagotavlja izvajanje državne javne službe muzejev na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

(2) Mrežo slovenskih muzejev sestavljajo državni in občinski muzeji ter muzeji s pooblastilom. Muzeji s pooblastilom so lahko del mreže slovenskih muzejev, če izvajanja državne javne službe muzejev na določenem območju ali področju dediščine ni mogoče zagotoviti z državnimi in občinskimi muzeji.

(3) V mrežo slovenskih muzejev so lahko vključeni muzeji, ki so vpisani v razvid muzejev.

(4) Vlada z uredbo o mreži slovenskih muzejev (v nadaljnjem besedilu: uredba) določi:

1. področja premične in nesnovne dediščine, na katerih se izvaja državna javna služba muzejev;
2. občinske muzeje, ki so del mreže slovenskih muzejev;
3. način financiranja državne javne službe muzejev;
4. področno in območno pristojnost muzejev, ki so del mreže slovenskih muzejev;
5. pogoje za opravljanje državne javne službe muzejev in
6. podrobnejši postopek podelitve pooblastila iz 135. člena tega zakona.

(5) Vlada določi področja premične dediščine iz 1. točke prejšnjega odstavka upoštevaje družbeni pomen področja dediščine za prebivalce, obseg in reprezentativnost muzejskih zbirk na področju dediščine in potrebe varstva premične in nesnovne dediščine.

(6) Vlada določi območno pristojnost muzeja iz 4. točke četrtega odstavka tega člena upoštevaje dosedanje pristojnosti, aktivnosti in dokumentacijo muzeja na določenem območju, kadrovske zmogljivosti muzeja na posameznem področju dediščine in morebitne dislocirane enote muzeja.

(7) Vlada določi občinski muzej kot del mreže slovenskih muzejev v soglasju z ustanoviteljem.

(8) Vlada z uredbo določi zlasti naslednje pogoje iz 5. točke četrtega odstavka tega člena:

1. zahtevane lastnosti in obseg muzejskih zbirk;
2. strokovne kadrovske zahteve za kakovostno izvajanje državne javne službe muzejev;
3. izpolnjevanje prostorskih in tehničnih pogojev iz 142. člena tega zakona;
4. zahteve glede prepoznavnosti in uveljavljenosti muzeja na področju premične oziroma nesnovne dediščine;
5. potrebne finančne vire za delovanje muzeja;
6. pridobitev soglasij pristojnih institucij.

(9) Vlada sprejme uredbo na predlog ministra.

4. oddelek Javna služba muzejev

1. pododdelek Državna javna služba muzejev

133. člen (državna javna služba muzejev)

(1) Država zagotavlja izvajanje državne javne službe muzejev.

(2) Muzeji opravljajo državno javno službo muzejev z upravljanjem muzejskih zbirk in drugih nalog iz petega odstavka tega člena v skladu s svojo območno in področno pristojnostjo.

(3) Območna pristojnost državnega muzeja je ozemlje Republike Slovenije, če uredba ne določa drugače. Območno pristojnost občinskega muzeja in muzeja s pooblastilom določa uredba.

(4) Področna pristojnost državnega muzeja so posamezne zvrsti dediščine, kot so opredeljene v pravilniku, ki ga sprejme minister, ki spadajo na področje delovanja državnega muzeja. Področno pristojnost občinskega muzeja in muzeja s pooblastilom določa uredba.

(5) Državna javna služba obsega:

1. delo z muzejskimi zbirkami za njihovo ohranjanje, vključno z dokumentacijo, proučevanjem in preventivno konservacijo;
2. dopolnjevanje muzejskih zbirk z odkupi, volili, donacijami in raziskavami;
3. omogočanje dostopa do informacij o muzejskih zbirkah;
4. predstavljanje muzejskih zbirk javnosti;
5. delo z obiskovalci;
6. izvajanje konservatorsko-restavratorskih posegov;
7. nadzor nad varstvom nacionalnega bogastva;
8. svetovanje lastnikom zbirk glede vodenja inventarnih knjig;
9. evidentiranje dediščine;
10. raziskovanje premožne in nesnovne dediščine;
11. izvajanje programov za razvijanje zavesti o dediščini;
12. izvajanje programov pripravništva, izpopolnjevanja in prakse za izobraževalne programe različnih stopenj;
13. sodelovanje v postopkih varstva dediščine v skladu s tem zakonom;
14. upravljanje z depoji;
15. spodbujanje kulturnega in kreativnega sektorja.

(6) Z uredbo se lahko določi območna pristojnost muzeja tudi za območja, na katerih živijo Slovenci, ki živijo zunaj meja Republike Slovenije. Muzej pri opravljanju državne javne službe muzejev postopa ob smiselni uporabi določb zakona, ki ureja odnose Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, in v skladu s predpisi, ki veljajo na ozemlju države, na območju katere živijo Slovenci.

134. člen **(dostopnost državne javne službe muzejev)**

(1) Muzeji, ki opravljajo državno javno službo muzejev, oblikujejo cenovno politiko vstopnic tako, da je zagotovljena dostopnost muzeja najširšemu krogu obiskovalcev.

(2) Individualni obiskovalci, mlajši od 16 let, so oproščeni plačila vstopnine za dostop do stalnih zbirk muzeja iz prejšnjega odstavka.

(3) Stalne zbirke muzeja iz prvega odstavka tega člena so najmanj en dan v mesecu brezplačno dostopne javnosti.

(4) Stalne zbirke in razstave muzeja iz prvega odstavka tega člena so javnosti dostopne najmanj 6 dni in 48 ur tedensko.

135. člen **(pooblastilo)**

(1) Ministrstvo lahko objavi javni razpis za podelitev pooblastila za izvajanje državne javne službe muzejev z določenega področja dediščine na območju Republike Slovenije ali na ožjem območju zasebnim muzejem (v nadaljnjem besedilu: pooblastilo).

(2) Pooblastilo se podeli za določen čas, ki ne sme biti daljši od 20 let.

(3) Vlogo za prijavo na javni razpis poda muzej ob soglasju ustanovitelja.

(4) Vlogi mora biti priložen:

1. ustanovitveni akt muzeja, v katerem sta opredeljena poslanstvo muzeja in njegova zbiralna politika;
2. koncept ureditve in razvoja muzeja in njegovih zbirk ali strateški načrt, skladno z določbami zakona, ki ureja uresničevanje javnega interesa na področju kulture;

3. soglasje ustanovitelja;
4. soglasja občine oziroma občin, na območju katerih bo muzej izvajal državno javno službo, če se pooblastilo podeli za ožje območje;
5. soglasje muzeja, ki na območju občin iz prejšnje alineje izvaja državno javno službo;
6. ustrezna dokazila, da muzej izpolnjuje zahteve iz uredbe in javnega razpisa.

(5) Ministrstvo po prejemu vlog pridobi mnenje službe o izpolnjevanju zahtev iz uredbe in javnega razpisa ter vladi predlaga najprimernejši muzej.

(6) Vlada izbere muzej s sklepom, v katerem določi:

- muzej, ki se mu podeli pooblastilo,
- začetek izvajanja pooblastila,
- trajanje pooblastila in
- področje in območje izvajanja državne javne službe muzejev.

(7) Ministrstvo, muzej s pooblastilom in njegov ustanovitelj po izdaji sklepa iz prejšnjega odstavka sklenejo pogodbo o izvajanju državne javne službe muzejev, v kateri se določijo obseg in način izvajanja državne javne službe, njeno financiranje, razmerje med sredstvi, ki jih prispevata država in ustanovitelj, dolžnost muzeja, da poroča ministrstvu o vseh dejstvih in pojavih, ki utegnejo vplivati na izvajanje javne službe, način finančnega in strokovnega nadzora države nad izvajanjem javne službe, pogodbene sankcije in način spreminjanja pogodbe.

(8) Ministrstvo preverja izpolnjevanje zahtev iz uredbe in pogodbenih obveznosti najmanj enkrat na pet let. V primeru ugotovitve neizpolnjevanja zahtev ali pogodbenih obveznosti ministrstvo muzeju določi rok za odpravo nepravilnosti, ki ne sme biti krajši od 60 dni.

(9) Glede vprašanj postopka podelitve pooblastila, ki jih ta člen ne določa, se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo.

136. člen **(prenehanje pooblastila)**

(1) Pooblastilo preneha:

- s potekom časa, za katerega je bilo podeljeno,
- z izbrisom muzeja iz razvida muzejev,
- na predlog muzeja ali ustanovitelja, ali
- z odvzemom pooblastila zaradi neizpolnjevanja zahtev iz uredbe ali kršitve pogodbe.

(2) Neizpolnjevanje zahtev iz uredbe je razlog za odvzem pooblastila, če muzej v predpisanem roku ne zadosti zahtevam iz uredbe.

(3) Kršitev pogodbe je razlog za odvzem pooblastila, če:

- muzej ravna s sredstvi, pridobljenimi za izvajanje državne javne službe, v nasprotju s pogodbo,
- muzej s svojim ravnanjem škoduje dediščini in je bil o tem izdan inšpekcijski ukrep, pa muzej v predpisanem roku ni odpravil nepravilnosti, ali
- muzej v predpisanem roku ne odpravi druge nepravilnosti, ki jo je ministrstvo ugotovilo v skladu z osmim odstavkom prejšnjega člena.

(4) Vlada odvzame pooblastilo muzeju na predlog ministrstva.

(5) Ustanovitelj mora tudi po prenehanju pooblastila zagotoviti ustrezno varstvo dediščine. Dediščino, pridobljeno na podlagi opravljanja državne javne službe muzejev, mora

muzej predati v upravljanje državnemu, občinskemu ali drugemu muzeju s pooblastilom, ki ga določi minister. Minister z odločbo določi tudi način in rok predaje dediščine.

137. člen **(izvajanje državne javne službe muzejev v občinskem muzeju)**

(1) Ministrstvo, občinski muzej in ustanovitelj po določitvi občinskega muzeja kot dela mreže slovenskih muzejev v uredbi sklenejo pogodbo o izvajanju državne javne službe muzejev, v kateri se določijo obseg in način izvajanja državne javne službe, njeno financiranje, razmerje med sredstvi, ki jih prispevata država in ustanovitelj, dolžnost muzeja, da poroča ministrstvu o vseh dejstvih in pojavih, ki utegnejo vplivati na izvajanje javne službe, način finančnega in strokovnega nadzora države nad izvajanjem javne službe, pogodbene sankcije in način spreminjanja pogodbe.

(2) Ministrstvo preverja izpolnjevanje zahtev iz uredbe in pogodbenih obveznosti najmanj enkrat na pet let. V primeru ugotovitve neizpolnjevanja zahtev ali pogodbenih obveznosti ministrstvo muzeju določi rok za odpravo nepravilnosti, ki ne sme biti krajši od 60 dni.

138. člen **(financiranje državne javne službe muzejev)**

(1) Država financira delovanje državnih muzejev.

(2) Država sofinancira državno javno službo muzejev v občinskem muzeju v obsegu določenem v pogodbi, vendar največ v višini 80 odstotkov vseh stroškov delovanja muzeja, pri čemer se ne upoštevajo stroški investicij. Ustanovitelj občinskega muzeja financira delovanje muzeja v višini najmanj 20 odstotkov vseh stroškov delovanja muzeja.

(3) V muzeju s pooblastilom država sofinancira stroške državne javne službe skladno s pogodbo.

(4) Država lahko občinskemu muzeju iz drugega odstavka, ki ga ustanovi dvoje ali več občin skupaj in ki presega občinski pomen oziroma zadovoljuje tudi potrebe prebivalcev drugih občin, sofinancira tudi stroške delovanja dislociranih enot.

(5) Vstopnina ter drugi prihodki iz prodaje blaga in storitev muzeja, ki opravlja državno javno službo muzejev, se štejejo za prihodek od opravljanja te službe.

(6) Če ministrstvo ugotovi, da ustanovitelj občinskega muzeja ne financira njegovega delovanja v skladu z drugim odstavkom tega člena, mu z odločbo določi rok za odpravo nepravilnosti. Če ustanovitelj ne odpravi nepravilnosti v predpisanem roku, ravna minister v skladu s predpisi, ki urejajo lokalno samoupravo.

2. pododdelek **Lokalna javna služba muzejev**

139. člen **(lokalna javna služba muzejev)**

(1) Lokalno javno službo muzejev opravljajo občinski muzeji.

(2) Lokalna javna služba muzejev v občinskih muzejih, ki ne opravljajo državne javne službe muzejev, obsega upravljanje muzejskih zbirk, proučevanje in predstavljanje muzejskih zbirk in omogočanje dostopa javnosti do informacij o muzejskih zbirkah.

(3) Lokalna javna služba muzejev v občinskih muzejih, ki opravljajo državno javno službo muzejev, obsega:

- upravljanje muzejskih zbirk na lokacijah v pristojnosti ustanovitelja,
- proučevanje in predstavljanje muzejskih zbirk,
- omogočanje dostopa javnosti do informacij o muzejskih zbirkah,
- proučevanje in predstavljanje druge dediščine, ki ne presega lokalnega pomena, in
- izvajanje programov in dogodkov lokalne skupnosti na področju varovanja dediščine.

140. člen
(financiranje lokalne javne službe muzejev)

Lokalna javna služba muzejev se financira iz proračuna občine.

5. oddelek
Služba za premično dediščino in muzeje

141. člen
(Služba za premično dediščino in muzeje)

(1) Služba je organizirana kot notranja organizacijska enota Narodnega muzeja Slovenije.

(2) Služba opravlja naslednje naloge:

1. vodi register premične dediščine,
2. izvaja analize muzejske dejavnosti,
3. pripravlja skupne dokumente ali predloge dokumentov in aktov, povezanih z upravnim, poslovnim in strokovnim delom muzejev;
4. sodeluje v upravnih in drugih postopkih;
5. opravlja druge naloge za muzeje na podlagi predhodnega dogovora;
6. sodeluje pri varovanju nesnovne dediščine;
7. sodeluje pri izvajanju strokovnih izpitov;
8. se povezuje z strokovnimi in stanovskimi združenji;
9. sodeluje pri programih in projektih na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija;
10. naloge v zvezi s premično dediščino in muzeji po navodilu ministrstva;
11. druge naloge v skladu s tem zakonom.

6. oddelek
Ravnanje z muzejskim gradivom

142. člen
(hranjenje in varovanje muzejskega gradiva)

(1) Muzej mora hraniti in varovati muzejsko gradivo v skladu s standardi, ki jih določi minister.

(2) Ustanovitelj mora ob prenehanju muzeja zagotoviti trajno hranjenje muzejskega gradiva v skladu s standardi za varovanje in hranjenje iz prejšnjega odstavka, če muzejskega gradiva ne prenese na drug muzej v skladu s 144. členom tega zakona.

143. člen
(preverjanje izvora premične dediščine)

Muzej pri pridobivanju premične dediščine z dolžno skrbnostjo preverja njen izvor. Muzej mora vsak sum o nezakonitem izvoru premične dediščine naznaniti inšpektorici oziroma inšpektorju, pristojnemu za dediščino (v nadaljnjem besedilu: inšpektor).

144. člen (prenos muzejskega gradiva)

(1) Ustanovitelj muzeja, ki je vpisan v razvid muzejev, lahko muzejsko gradivo ob prenehanju muzeja prenese le na drug muzej, ki je vpisan v razvid muzejev.

(2) O prenosu muzejskega gradiva iz prejšnjega odstavka ustanovitelj muzeja obvesti ministrstvo, ki lahko v skladu s 68. členom tega zakona uveljavlja predkupno pravico na muzejskih predmetih in muzejskih zbirkah.

(3) Pristojni muzej pred prenosom muzejskega gradiva pregleda muzejsko gradivo iz prvega odstavka tega člena in potrdi inventarno knjigo.

7. oddelek Sofinanciranje programov in projektov v muzejih

145. člen (sofinanciranje programov in projektov v muzejih)

(1) Država lahko na podlagi javnega poziva ali razpisa prispeva sredstva za programe in projekte varstva dediščine s statusom nacionalnega bogastva v muzejih, ki so vpisani v razvid muzejev in ki ne opravljajo državne javne službe muzejev.

(2) Finančna sredstva za sofinanciranje programov in projektov se zagotavljajo v obsegu, ki je določen v sprejetem proračunu Republike Slovenije.

(3) Javni poziv ali razpis za sofinanciranje programov in projektov se izvedbe v skladu z določbami zakona, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo.

XIII. POGLAVJE KOORDINATOR VARSTVA NESNOVNE DEDIŠČINE

146. člen (javna služba varstva nesnovne dediščine)

(1) Državno javno službo varstva nesnovne dediščine opravljajo koordinator, muzeji, ki opravljajo državno oziroma lokalno javno službo muzejev, in zavod.

(2) Naloge koordinatorja opravlja Slovenski etnografski muzej..

(3) Koordinator opravlja kot javno službo varstva naslednje naloge:

1. identificira, dokumentira, proučuje, vrednoti in interpretira nesnovno dediščino;
2. predlaga vpis nesnovne dediščine v register;
3. predlaga evidentiranje nosilcev;
4. predlaga vpis programov, projektov in dejavnosti na seznam dobrih praks;
5. oblikuje podrobnejša merila iz šestega odstavka 47. člena tega zakona;
6. svetuje nosilec glede varovanja nesnovne dediščine;
7. usklajuje delo muzejev in zavoda v zvezi z varovanjem nesnovne dediščine ter z njo povezanih premičnin in kulturnih prostorov;
8. predstavlja nesnovno dediščino javnosti in pri tem sodeluje z njenimi nosilci, posamezniki, skupinami in skupnostmi;

9. izvaja raziskovalne projekte v zvezi z varovanjem nesnovne dediščine in pri tem sodeluje z drugimi izobraževalnimi, raziskovalnimi in znanstvenimi organizacijami;
10. sodeluje pri programih in projektih na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija in
11. opravlja druge naloge v zvezi z nesnovno dediščino po navodilu ministrstva.

(4) Koordinator opravlja druge naloge v skladu s tem zakonom.

147. člen (spremljanje stanja)

Koordinator redno spremlja stanje nesnovne dediščine in njenih nosilcev. Koordinator opravi pregled posamezne enote nesnovne dediščine in njenih nosilcev najmanj enkrat na pet let. Na podlagi ugotovitev koordinator ministrstvu predlaga spremembo vpisa v registru.

XIV. POGLAVJE NEVLADNE ORGANIZACIJE IN PROSTOVOLJCI

1. oddelek Nevladna organizacija v javnem interesu

148. člen (status nevladne organizacije v javnem interesu)

(1) Status nevladne organizacije v javnem interesu na področju varovanja dediščine (v nadaljnjem besedilu: nevladna organizacija v javnem interesu) lahko pridobi nevladna organizacija, ki s svojim delovanjem pomembno prispeva k:

- varovanju dediščine;
- razvijanju zavesti o dediščini;
- širitvi znanja in spretnosti, povezanih z dediščino ali
- usposabljanju in vseživljenjskem učenju na področju varovanja dediščine.

(2) Minister podeli nevladni organizaciji, ki izpolnjuje pogoje iz prejšnjega odstavka, status nevladne organizacije v javnem interesu v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo, in zakonom, ki ureja status nevladne organizacije v javnem interesu.

149. člen (pravica nevladne organizacije)

- (1) Nevladna organizacija v javnem interesu ima pravico:
- dajati mnenja in predloge v zadevah varstva dediščine,
 - udeleževati se sej posvetovalnih telesih ministrstva in občin na področju varovanja dediščine,
 - sodelovati v postopkih priprave strategije in drugih strateških dokumentov države in občin, ki zadevajo varovanje dediščine, in
 - opravljati druge naloge na področju varovanja dediščine na podlagi javnih razpisov.

(2) Nevladna organizacija v javnem interesu, ki je hkrati lastnik dediščine, ima pravico sodelovati v zadevah varstva te dediščine, če ne gre za konflikt interesov med njeno vlogo lastnika dediščine in nevladne organizacije v javnem interesu. V dvomu, ali gre za konflikt interesov, odloči minister.

2. oddelek Prostovoljci v javni službi varstva

150. člen
(opravljanje prostovoljskega dela)

(1) V okviru javne službe varstva lahko delujejo tudi prostovoljci, ki razvijajo zavest javnosti o dediščini, informirajo javnost o dediščini in spremljajo stanje dediščine na terenu.

(2) Razmerje med prostovoljcem in izvajalcem javne službe varstva se ureja s pogodbo.

(3) Prostovoljsko delo v javni službi varstva se opravlja v skladu z določbami zakona, ki ureja prostovoljstvo, če ta člen ne določa drugače.

XV. POGLAVJE
STROKOVNO DELO

151. člen
(strokovno delo na področju javne službe varstva)

(1) Strokovni delavci na področju javne službe varstva morajo imeti ustrezno izobrazbo s področja varstva dediščine, opravljeno usposabljanje in opravljen strokovni izpit za pridobitev strokovnega naziva.

(2) Strokovni delavec, ki se zaposli na področju javne službe varstva, mora opraviti usposabljanje in strokovni izpit najkasneje v dveh letih od sklenitve delovnega razmerja ali po premestitvi na delovno mesto, na katerem je strokovni izpit določen kot pogoj za zasedbo delovnega mesta. Če strokovni delavec ne opravi strokovnega izpita, mu preneha delovno razmerje naslednji dan po poteku roka. Z opravljenim strokovnim izpitom se pridobi strokovni naziv prve stopnje.

(3) Zahteve za imenovanje v strokovni naziv so:

- ustrezna izobrazba oziroma kvalifikacija;
- opravljen strokovni izpit na področju varstva kulturne dediščine;
- delovne izkušnje na področju varstva kulturne dediščine;
- izpolnjevanje drugih pogojev, ki jih določi minister.

(4) Minister predpiše vrste in stopnje strokovnih nazivov, pogoje za usposabljanje na področju varstva dediščine in postopek za opravljanje strokovnega izpita ter pridobitev strokovnih nazivov.

(5) Ministrstvo vodi evidenco posameznikov, ki so pridobili strokovni naziv na področju varstva dediščine.

(6) Vzajemno priznavanje poklicnih kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije za opravljanje reguliranih poklicev se izvaja v skladu z zakonom, ki ureja priznavanje poklicnih kvalifikacij.

(7) Ministrstvo vodi evidenco posameznikov, ki jim je ministrstvo po sistemu vzajemnega priznavanja kvalifikacij državljanom držav članic Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije za opravljanje reguliranih poklicev priznalo poklicno kvalifikacijo.

152. člen
(izpopolnjevanje za delo v varstvu)

(1) Posameznik, ki dela na področju varstva dediščine, ima pravico in dolžnost, da se strokovno izpopolnjuje za delo v varstvu.

(2) Izpopolnjevanje je nadaljevalno ali dopolnilno izobraževanje, s katerim posameznik, ki dela v dejavnosti varstva dediščine, pogloblja znanja, se seznanja z novimi spoznanji, teorijami in metodami v stroki ter razvija kompetence in strokovno napreduje na področju varstva dediščine.

(3) Po izpopolnjevanju pridobi posameznik potrdilo, ki je lahko pogoj za zaposlitev ali nadaljevanje dela.

XVI. POGlavJE FINANCIRANJE, NADOMESTILA IN OLAJŠAVE

153. člen **(pravica do nadomestila)**

(1) Lastnik spomenika je upravičen do nadomestila, če se mu zaradi varstvenega režima poslabšajo pogoji za gospodarsko izkoriščanje spomenika in tega v okviru varstvenega režima ni mogoče nadomestiti z drugo dejavnostjo.

(2) Pogoj za pridobitev pravice do nadomestila je, da varstveni režim omejuje obseg in način gospodarskega izkoriščanja v okviru dejavnosti ali rabe, ki jo je stvar zagotavljala oziroma imela pred razglasitvijo, ali da določa drugačno gospodarsko dejavnost ali rabo od tiste pred razglasitvijo. Lastnik spomenika ni upravičen do nadomestila, če pred razglasitvijo ni gospodarsko izkoriščal stvari v večjem obsegu ali ni imel zagotavljenega dohodka na podlagi predpisov, ki urejajo dejavnost ali rabo take stvari.

(3) Merila za določanje višine nadomestila so:

- razlika med višino prihodkov, kakršne je zagotavljala gospodarska dejavnost pred uveljavitvijo varstvenega režima, in višino prihodkov, ki jih je dejansko mogoče pričakovati po uveljavitvi varstvenega režima,
- ocena gospodarske koristi ali ugodnosti, pridobljene na podlagi statusa spomenika, in
- možnost pridobitve javnih sredstev za izvedbo ukrepov, ki bi omilili izgubo prihodkov od gospodarskega izkoriščanja spomenika.

(4) Nadomestilo se lahko določi v enkratnem znesku ali v letnih zneskih. Nadomestilo za spomenike državnega pomena se določi s pogodbo med ministrstvom in lastnikom, za spomenike lokalnega pomena pa s pogodbo med pristojnim organom občine, ki je spomenik razglasila, in lastnikom.

(5) Rok za vložitev zahtevka za nadomestilo je največ eno leto od uveljavitve akta o razglasitvi. V primeru spomenika državnega pomena se zahtevke za nadomestilo vložijo pri ministrstvu, v primeru spomenika lokalnega pomena pa pri pristojnem organu občine, ki je spomenik razglasila. Ministrstvo oziroma pristojni organ občine o zahtevku za nadomestilo odloči v 60 dneh.

(6) Če se država ali občina, ki je spomenik razglasila, in lastnik ne moreta sporazumeti o višini nadomestila, ga določi pristojno sodišče v nepravdnem postopku.

(7) Če ministrstvo oziroma pristojni organ občine zahtevke za nadomestilo zavrne po temelju, lahko lastnik spomenika po pravnomočnosti zavrnilne odločbe zahtevke za nadomestilo uveljavlja s tožbo v pravnem postopku pred pristojnim sodiščem.

154. člen

(vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nepremične dediščine)

(1) Država ali občina lahko v okviru svojih zmožnosti prispeva javna sredstva za financiranje ali sofinanciranje ukrepov varstva nepremične dediščine, ki uživa posebno varstvo v skladu z 20. členom tega zakona. Država ali občina prednostno financira ali sofinancira ukrepe varstva spomenikov.

(2) Javna sredstva se lahko vložijo tudi za sofinanciranje obresti na bančna posojila, namenjena izvedbi ukrepov varstva nepremične dediščine. Sofinanciranje na letni ravni ne sme preseči pet odstotne obrestne mere na posojilo.

(3) Javna sredstva se lahko vložijo tudi za financiranje interventnih ukrepov varstva nepremične dediščine iz prvega odstavka tega člena, ki so nujni in zahtevajo takojšnjo izvedbo, in interventnih ukrepov varstva nepremične dediščine zunaj meja Republike Slovenije, ki so v nacionalnem interesu. Odločitev o izpolnjenosti pogoja nacionalnega interesa sprejme vlada na predlog ministra.

(4) Država lahko zagotovi sredstva za izvedbo ukrepov iz prejšnjega odstavka v okviru letnih proračunskih sredstev ministrstva, pristojnega za kulturo, namenjenih za kulturno dediščino. Višina interventnih sredstev se določi s sklepom ministra.

(5) O vlaganju javnih sredstev se sklene pogodba med državo ali občino kot financerjem in lastnikom ali investitorjem, ki ima pravico za izvedbo ukrepov na dediščini, ki so predmet pogodbe, kot upravičencem. Pri sklepanju pogodbe se upoštevajo predpisi, ki urejajo uresničevanje javnega interesa za kulturo.

(6) Lastnik mora v primeru prodaje ali izgube lastništva nad nepremično dediščino iz drugih razlogov vrniti javna sredstva, ki so bila vložena vanjo. V pogodbi iz prejšnjega odstavka se določi rok, do katerega velja dolžnost vračanja javnih sredstev.

(7) Kot delež sredstev, ki jih mora zagotoviti lastnik ali investitor, se lahko upošteva tudi vrednost del, ki jih lastnik ali investitor na podlagi navodil pristojne organizacije izvede v lastni režiji, če je tako določeno s pogodbo in če se vrednost teh del določi s primerjavo cen na trgu.

(8) Javna sredstva se izplačujejo po izvedbi del, določenih s pogodbo. Če se izkaže, da dela niso bila izvedena v skladu s pogodbo, je upravičenec dolžan vrniti pridobljena sredstva.

155. člen

(vlaganje javnih sredstev za varovanje nesnovne dediščine)

(1) Država ali občina lahko v okviru svojih možnosti prispeva javna sredstva za projekte varovanja nesnovne dediščine, vpisane v register. Pri projektih je treba zagotoviti sodelovanje nosilcev.

(2) Javna sredstva se lahko vložijo tudi za financiranje interventnih ukrepov varstva nesnovne dediščine, vpisane v register, ki so nujni in zahtevajo takojšnjo izvedbo, in za interventne ukrepe varstva nesnovne dediščine zunaj meja Republike Slovenije, ki so v nacionalnem interesu. Odločitev o izpolnjenosti pogoja nacionalnega interesa sprejme vlada na predlog ministra.

(3) Država lahko zagotovi sredstva za izvedbo ukrepov iz prejšnjega odstavka v okviru letnih proračunskih sredstev ministrstva, pristojnega za kulturo, namenjenih za kulturno dediščino. Višina interventnih sredstev se določi s sklepom ministra za kulturo.

(4) O vlaganju javnih sredstev se sklene pogodba med državo ali občino kot financerjem in izvajalcem projekta iz prvega odstavka oziroma izvajalcem ukrepov varstva iz tretjega odstavka tega člena kot upravičencem. Pri sklepanju pogodbe se upošteva zakon, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo.

(5) Javna sredstva se izplačujejo po izvedbi nalog, določenih s pogodbo. Če se izkaže, da aktivnosti niso bile izvedene v skladu s pogodbo, je upravičenec dolžan vrniti pridobljena sredstva.

156. člen **(sofinanciranje programa občine za obnovo spomenikov)**

(1) Ministrstvo lahko nameni občini dodatna sredstva iz državnega proračuna za sofinanciranje programa vzdrževanja in obnove spomenikov, ki ga za spomenike na svojem območju sprejme občina (v nadaljnjem besedilu: program obnove spomenikov).

(2) Pri določanju višine sofinanciranja posameznega programa obnove spomenikov ministrstvo upošteva število spomenikov na območju občine, morebitne že sklenjene pogodbe o sofinanciranju programa obnove spomenikov na območju občine in določbe predpisov, ki urejajo financiranje občin.

(3) Občina mora za program obnove spomenikov nameniti sredstva iz svojega proračuna najmanj v višini deleža sredstev iz državnega proračuna.

(4) O sofinanciranju programa obnove spomenikov se sklene pogodba med ministrstvom in občino. Sestavni del pogodbe je načrt porabe sredstev. Če občina pripravi program obnove spomenikov za obdobje do štirih let, se lahko sklene ustrezna večletna pogodba, pri čemer se letna višina sredstev določa z aneksom k osnovni pogodbi.

(5) Ministrstvo izbere občine, ki so upravičene do sofinanciranja programa obnove spomenikov, na podlagi javnega razpisa v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa na področju kulture.

157. člen **(financiranje raziskav arheoloških ostalin)**

(1) Investitor gradnje ali drugega posega krije strošek raziskave arheoloških ostalin, ki je potrebna zaradi graditve ali drugega posega, ki posega v dediščino, ki uživa posebno varstvo v skladu z 20. členom tega zakona.

(2) Država lahko v okviru svojih možnosti prispeva javna sredstva za stroške raziskav iz prejšnjega odstavka:

- za določitev sestave in obsega arheoloških ostalin na stavbnem zemljišču, ki je arheološko najdišče, če gradi investitor, ki je fizična oseba, stanovanje za lastne potrebe, ali če se na stavbnem zemljišču gradijo neprofitna najemna stanovanja,
- kot del priprav na obnovo objekta, ki leži v območju naselbinske dediščine, če posege izvaja investitor, ki je fizična oseba, z namenom zagotovitve stanovanja za lastne potrebe ali če se posegi izvajajo z namenom zagotovitve prostorov, namenjenih izvajanju dejavnosti, ki so v javnem interesu,
- kot del priprav za ureditev ali obnovo javnih površin na območju naselbinske ali vrtnoarhitekturne dediščine ali
- za potrebe presoje vplivov izvedbe planov na arheološke ostaline.

(3) Iz državnega proračuna se krijejo stroški iz prve in druge alineje prejšnjega odstavka v deležu, ki je sorazmeren z neto površino, ki je dejansko namenjena stanovanju za lastne potrebe, neprofitnim najemnim stanovanjem ali prostorom, namenjenim izvajanju dejavnosti, ki so v javnem interesu.

(4) Minister predpiše način financiranja raziskav arheoloških ostalin iz drugega odstavka tega člena.

158. člen (zagotavljanje sredstev za varstvo dediščine)

V proračunu Republike Slovenije se zagotavljajo sredstva za:

1. izvajanje državne javne službe varstva;
2. financiranje raziskav v skladu s 159. členom tega zakona;
3. sofinanciranje programov obnove spomenikov v skladu s 158. členom tega zakona;
4. izplačilo nadomestila v skladu s 155. členom tega zakona;
5. financiranje izvedbe posebnih inšpekcijskih ukrepov iz 189., 190., 191., 192. in 193. člena tega zakona;
6. sofinanciranje programov in projektov v muzejih iz 143. člena tega zakona;
7. udejanjanje predkupne pravice iz 67. in 68. člena tega zakona
8. razlastitve v skladu z 69. členom tega zakona;
9. vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nepremične dediščine iz 156. člena tega zakona;
10. vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nesnovne dediščine iz 157. člena tega zakona;
11. odkup muzejskih predmetov in muzejskih zbirk v skladu s 65. členom tega zakona.

XVII. POGLAVJE ZBIRKE PODATKOV

1. oddelek Skupne določbe

159. člen (uporaba zakona)

(1) Osebnih podatki po tem zakonu se obdelujejo skladno z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

(2) Nadzor nad obdelavo osebnih podatkov po tem zakonu opravljajo državni nadzorniki za varstvo osebnih podatkov v okviru pooblastil iz zakona, ki ureja informacijskega pooblaščenca.

160. člen (pridobitev in uporaba podatkov)

(1) Ministrstvo in izvajalci državne javne službe varstva za potrebe varovanja dediščine v skladu s tem zakonom pridobivajo podatke iz:

- evidenc o nepremičninah, kot so zemljiški kataster, kataster stavb, zemljiška knjiga in register nepremičnin, vključno z osebnimi podatki o lastnikih in upravljavcih nepremičnin, in
- davčnih evidenc, vključno z osebnimi podatki o zavezancih in podatki za odmero davka za dajanje nepremičnin v najem, za promet z nepremičninami in za dedovanje nepremičnin ter za odmero davka na premoženje.

(2) Osebni podatki o lastniku, upravljavcu oziroma o drugih upravičencih in davčnem zavezancu iz prejšnjega odstavka so osebno ime, datum rojstva, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo. Podatki o pravni osebi, ki je lastnik, upravljavec oziroma drug upravičenec ali davčni zavezanec, so naziv, sedež in elektronski naslov.

(3) Ministrstvo in izvajalci državne javne službe varstva lahko za potrebe varovanja dediščine v skladu s tem zakonom na kraju samem dokumentirajo in fotografirajo ali na drug način reproducirajo enote dediščine.

(4) V skladu s tem členom pridobljeni podatki se smejo uporabljati v postopku:

1. vodenja registra;
2. dokumentiranja dediščine;
3. identificiranja in evidentiranja dediščine;
4. razglasitve spomenika;
5. začasne razglasitve spomenika;
6. določitve varstvenega območja dediščine;
7. razglasitve predmetov ali zbirk posebnega pomena;
8. izdaje odločbe o arheološki najdbi in odločbe o arheološkem najdišču;
9. izdaje kulturnovarstvenih pogojev in kulturnovarstvenega soglasja;
10. izdaje dovoljenja za raziskave arheoloških ostalin;
11. izdaje dovoljenja za odstranitev arheološke ostaline z izvedbo izravnalnega ukrepa;
12. izvajanja določb o predkupni pravici, razlastitvi, nadomestilu in odškodnini;
13. izvajanja javne službe varstva v zvezi z uporabo, upravljanjem in drugim ravnanjem z dediščino;
14. nadzora nad izvajanjem tega zakona.

(5) Za namen izvajanja postopka razglasitve spomenika lokalnega pomena ima občina pravico do pridobivanja podatkov iz evidenc iz prvega odstavka tega člena.

161. člen **(podzakonski akt o registriranju in dokumentiranju dediščine)**

(1) Minister predpiše podrobno vsebino in način vodenja registra dediščine in drugih evidenc ter minimalno vsebino in način dokumentiranja dediščine.

(2) Minister predpiše skupna merila in zahteve za enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini.

2. oddelek **Informacijski sistem kulturne dediščine**

162. člen **(informacijski sistem kulturne dediščine)**

(1) Ministrstvo za opravljanje nalog javne službe varstva in drugih nalog po tem zakonu, podpora občinam na področju varovanja dediščine ter za omogočanje elektronskega poslovanja na področju varovanja dediščine vodi in vzdržuje informacijski sistem kulturne dediščine.

(2) Informacijski sistem kulturne dediščine vsebuje:

1. podatke registra;
2. podatke evidence kulturnovarstvenih soglasij;
3. podatke evidence dovoljenj za raziskavo arheološke ostaline;
4. podatke seznama dobrih praks;

5. podatke o spomenikih in aktih o razglasitvi;
6. podatke o varstvenih območjih dediščine in aktih o določitvi;
7. podatke prikaza vrednotenja dediščine v prostoru;
8. druge podatke za izvajanje ukrepov varstva.

(3) Podatki iz informacijskega sistema kulturne dediščine so povezani s podatki o nepremičninah.

(4) Informacijski sistem kulturne dediščine zagotavlja elektronsko poslovanje na področju varovanja kulturne dediščine ter omogoča vodenje, vzdrževanje, povezovanje in dostop do podatkov iz drugega odstavka tega člena.

(5) Zbirke podatkov iz drugega odstavka tega člena se vodijo v elektronski obliki in zagotavljajo evidentiranje dostopov do osebnih podatkov in dokumentov, ki vsebujejo osebne podatke in sicer tako, da se shranjujejo podatki o tem, kdo in kdaj je izvajal posamezna opravila v zvezi s posameznim podatkom ali dokumentom. Pri skeniranih dokumentih, ki vsebujejo osebne podatke, se shranjujejo tudi podatki o tem, kdo in kdaj je dokument skeniral.

(6) Podatki iz informacijskega sistema kulturne dediščine so javni in se objavijo na svetovnem spletu, če ta zakon ne določa drugače. Dostop do podatkov v informacijskem sistemu kulturne dediščine je brezplačen.

163. člen (povezovanje podatkov)

(1) Za vodenje postopkov iz petega odstavka 162. člena tega zakona in evidenc na podlagi tega zakona se lahko v okviru informacijskega sistema kulturne dediščine in v okviru drugih informacijskih sistemov, ki podpirajo vodenje evidenc, brezplačno pridobivajo podatki, tudi z neposrednim elektronskim povezovanjem, iz naslednjih zbirk podatkov:

1. iz registra prostorskih enot in registra naslovov, ki ju vodi Geodetska uprava Republike Slovenije, na podlagi identifikacijske oznake prostorske enote ali naslova ali geolokacije: opisne podatke o posameznih prostorskih enotah in naslovih ter druge podatke o lastnostih prostorskih enot in naslovov;
2. iz katastra nepremičnin, ki ga vodi Geodetska uprava Republike Slovenije, na podlagi identifikacijskega znaka nepremičnine ali naslova ali geolokacije: podatke o parcelah, stavbah in delih stavb, druge podatke o lastnostih parcel, stavb in delov stavb ter podatki o lastnikih in upravljavcih nepremičnin (osebno ime, EMŠO in naslov prebivališča za fizično osebo ter naziv, matično številko in sedež za pravno osebo);
3. iz katastra javne infrastrukture, ki ga vodi Geodetska uprava Republike Slovenije, na podlagi identifikacijskega znaka javne infrastrukture ali geolokacije: opisne podatke o posamezni javni infrastrukturi in druge podatke o lastnostih javne infrastrukture;
4. iz zbirk prostorskega informacijskega sistema, ki jih vodi ministrstvo, pristojno za prostor, na podlagi identifikacijske oznake parcele, stavbe ali dela stavbe, če obstaja, ali naslova ali geolokacije: podatke o prostorskih aktih, ki se vodijo v zbirki prostorskih aktov, podatke o graditvi objektov, ki se vodijo v zbirki podatkov o graditvi objektov, podatke o stavbnih zemljiščih, ki se vodijo v evidenci stavbnih zemljišč, in podatke o poseljenih zemljiščih, ki se vodijo v evidenci dejanske rabe poseljenih zemljišč;
5. iz Zemljiške knjige, ki jo vodi zemljiškoknjižno sodišče, na podlagi identifikacijskega znaka nepremičnine: podatke o lastniku in imetniku morebitnih drugih stvarnih ali obligacijskih pravic na nepremičnini (osebno ime, EMŠO in naslov prebivališča za fizično osebo ter naziv, matično številko in sedež za pravno osebo), druge podatke o stvarnih ali obligacijskih pravicah, idealni delež osnovnega pravnega položaja nepremičnine in podatke o zaznambi pravnih dejstev o javnopравnih omejitvah, vključno z zaznambo nepremičnega spomenika;

6. iz centralnega registra prebivalstva, ki ga vodi ministrstvo, pristojno za notranje zadeve, na podlagi davčne številke ali EMŠO: osebno ime, EMŠO, prebivališče in vrsto prebivališča ter naslov za vročanje in elektronski naslov za vročanje;
7. iz Poslovnega registra Slovenije, ki ga vodi Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, na podlagi davčne številke ali EMŠO ali matične številke: naziv in sedež, poslovni naslov, identifikacijsko številko za DDV ali davčno številko, elektronski naslov ter matično številko.
8. iz evidence o davkih in knjigovodske evidence, ki jo vodi Finančna uprava Republike Slovenije, na podlagi davčne številke ali EMŠO ali matične številke: podatke za odmero davka za dajanje nepremičnin v najem, za promet z nepremičninami in za dedovanje nepremičnin;
9. iz evidenc naravovarstvenega informacijskega sistema, ki ga vodi Agencija Republike Slovenije za okolje, na podlagi identifikacijske oznake parcele ali geolokacije: podatke območij s statusom in biodiverzitetne podatke lokacije vrst.

164. člen **(prikaz vrednotenja dediščine v prostoru)**

(1) Del informacijskega sistema kulturne dediščine je prikaz vrednotenja dediščine v prostoru.

(2) Prikaz vrednotenja dediščine v prostoru obsega zlasti:

1. podatke o dediščini iz registra nepremične dediščine;
2. podatke o raziskavah arheoloških ostalin in drugih raziskavah dediščine;
3. podatke o pravnih režimih varstva nepremične dediščine;
4. prikaz območij dediščine v prostoru z opredelitvijo njihovega družbenega pomena, varovanih sestavin, omejitev in predlogov glede prostorskega razvoja dediščine;
5. prikaz razvojnega potenciala dediščine in dobrih praks pozitivnih vplivov dediščine,
6. vplive na dediščino in ostale omejitve zunaj območij dediščine;
7. prikaz ranljivosti in ogroženosti dediščine, predvsem z vidika gradbeno tehničnega stanja, rabe ter izrednih razmer;
8. prikaz zgodovinskih stanj in zgodovinskega razvoja dediščine v prostoru;
9. interaktivno tridimenzionalno pregledovanje dediščine;
10. strokovne zasnove iz 52. člena tega zakona;
11. druge usmeritve in podatke, ki so pomembni za celostno ohranjanje dediščine.

(3) Prikaz vrednotenja dediščine v prostoru vodi ministrstvo za celotno ozemlje Republike Slovenije na podlagi podatkov iz informacijskega sistema kulturne dediščine, podatkov, ki jih ministrstvu posreduje zavod, in drugih podatkov iz postopkov vrednotenja nepremične dediščine.

(4) Ministrstvo prikaz vrednotenja dediščine redno posodablja.

3. oddelek
Register

165. člen **(register)**

(1) Register se vodi z namenom informacijske podpore izvajanju varstva dediščine, strokovni identifikaciji dediščine in pregledu nad dediščino. Register je namenjen tudi predstavljanju, raziskovanju, vzgoji, izobraževanju in razvijanju zavesti javnosti o dediščini.

(2) Register sestavljajo register nepremične dediščine, register premične dediščine in register nesnovne dediščine.

166. člen (vpis v register)

(1) V register se vpisujejo premična, nepremična in nesnovna dediščina.

(2) Nepremično dediščino ministrstvo na predlog zavoda vpiše v register nepremične dediščine. Nepremična dediščina se v register vpiše kot posamezna nepremičnina ali kot območje dediščine.

(3) Kot posamezna nepremičnina se vpiše v register stavba, objekt, ali druga nepremičnina, ki je zgrajena ali sestavljena ali oblikovana z naravnimi sestavinami po načelih krajinske arhitekture ali je arheološko najdišče. Del posamezne nepremičnine so tudi njene sestavine in pritikline, ki so namenjene uporabi ali olepšanju nepremičnine ali so nepogrešljive za njeno delovanje ali razumevanje.

(4) Kot območje dediščine se v register vpiše enovita skupina stavb, naselje ali njegov del, večje arheološko najdišče ali območje kulturne krajine, ki ima kot celota vrednosti dediščine in je medsebojno dovolj povezana, da sestavlja topografsko določljivo celoto nepremične dediščine.

(5) Vsakdo lahko na zavod naslovi pobudo za vpis stvari v register nepremične dediščine. Pobuda se lahko vloži elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti.

(6) Muzejske predmete in muzejske zbirke vpiše v register premične dediščine služba na podlagi podatkov, ki jih posredujejo pristojne organizacije. Pristojna organizacija mora zagotoviti avtomatizirano posredovanje podatkov ali njihovo stalno dostopnost za register preko spletnih storitev. Drugo premično dediščino vpiše služba v register premične dediščine po uradni dolžnosti kot posamezen predmet ali kot zbirko.

(7) Nesnovna dediščina se vpiše v register nesnovne dediščine v skladu z 48. 49. in 51. členom tega zakona.

(8) V registru je zaradi namena dokumentarnega varstva dediščine lahko evidentirana tudi dediščina, ki je bila uničena ali ki iz drugega razloga nima več vrednosti dediščine. V postopkih varstva dediščine se šteje, da takšna dediščina ni vpisana v register.

(9) Vpis v register nepremične dediščine in premične dediščine nima pravnih posledic. Lastnika se o vpisu nepremične in premične dediščine v register ne obvešča.

167. člen (vsebina registra)

(1) Register vsebuje osnovne, varstvene in predstavitvene podatke o dediščini.

(2) Osnovni podatki o dediščini obsegajo zlasti:

1. identifikacijo dediščine;
2. opis dediščine;
3. datacijo dediščine;
4. lokacijo dediščine;
5. avtorja oziroma ustvarjalca dediščine;
6. karakteristično fotografijo ali posnetek dediščine;
7. varstvene usmeritve;
8. povezavo z drugimi enotami dediščine, ki je vpisana v register.

(3) Poleg podatkov iz prejšnjega odstavka obsegajo osnovni podatki o nesnovni dediščini tudi podatke o nosilcu.

(4) Varstveni podatki o dediščini se vodijo za spomenike in nacionalno bogastvo in obsegajo zlasti:

- podatke iz akta o razglasitvi ali odločbe iz sedmega odstavka 38. člena tega zakona,
- varstveni režim in
- podatke o lastniku spomenika ali nacionalnega bogastva.

(5) Predstavitveni podatki o dediščini obsegajo informacije, ki dediščino ponazarjajo v besedilni, grafični ali drugi medijski obliki.

(6) Podatki o lastniku iz tretje alineje četrtega odstavka tega člena so: osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv ter sedež, če gre za pravno osebo.

(7) Podatki o avtorju oziroma ustvarjalcu dediščine iz 5. točke drugega odstavka tega člena so: osebno ime ter opis ustvarjanja, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in opis ustvarjanja, če je imetnik avtorskih pravic pravna oseba.

(8) Podatki o nosilcu iz tretjega odstavka tega člena so: številka nosilca, osebno ime, naslov prebivališča, geolokacija prebivališča, elektronski naslov, telefonska številka, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, če gre za fizično osebo, oziroma številka nosilca, naziv, sedež, geolokacija sedeža, elektronski naslov, telefonska številka, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, če gre za pravno osebo ali drugo obliko združevanja, ki je nosilec.

168. člen **(obdelovanje podatkov v registru)**

(1) Upravljavec registra nepremične dediščine in registra nesnovne dediščine je ministrstvo, upravljavec registra premične dediščine pa služba.

(2) Pristojne organizacije in ministrstvo obdelujejo tiste podatke v registru, ki jih potrebujejo pri opravljanju javne službe varstva oziroma za opravljanje drugih nalog po tem zakonu.

(3) Ne glede na šesti odstavek 164. člena tega zakona niso javni naslednji podatki iz registra:

- podatki o lastniku spomenika ali nacionalnega bogastva iz šestega odstavka 169. člena tega zakona;
- podatki o elektronskem naslovu in telefonski številki nosilca iz osmega odstavka 169. člena tega zakona, če je ta fizična oseba;
- podatki o lokaciji premične dediščine, ki ni javno dostopna.

(4) Pristojne organizacije redno ter v obliki in na način, ki ga določi minister, upravljavcu iz prvega odstavka posredujejo nove podatke iz prejšnjega člena, ki so potrebni za vzdrževanje in posodabljanje registra dediščine.

(5) Fizične in pravne osebe, pri katerih nastajajo vsebine, pomembne za register, so dolžne te vsebine redno, brezplačno ter v obliki in na način, ki ga predpiše minister, posredovati upravljavcu iz prvega odstavka tega člena za potrebe vzdrževanja in posodabljanja registra, če je nastajanje teh vsebin financirano iz javnih sredstev.

(6) Uporabnik registra mora pri uporabi podatkov iz registra navesti register kot vir podatkov.

(7) Podatki v registru se hranijo trajno.

4. oddelek Evidence

169. člen (evidenca kulturnovarstvenih soglasij)

(1) Za vodenje postopkov izdaje kulturnovarstvenih soglasij in kulturnovarstvenih pogojev se v informacijskem sistemu kulturne dediščine vodi in vzdržuje evidenca kulturnovarstvenih soglasij.

(2) V evidenci kulturnovarstvenih soglasij se podatki zbirajo, statistično obdelujejo, hranijo in uporabljajo z namenom spremljanja posegov in stanja dediščine, izvajanja statističnih raziskav ter poročanja.

(3) Evidenca kulturnovarstvenih soglasij vsebuje naslednje podatke:

1. podatke o vlagatelju vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja in investitorju posega;
2. podatke o posegu (vrsta posega, opis posega in podatki o projektni ali drugi dokumentaciji);
3. podatke o nepremičninah (številka parcele, številka stavbe in šifra katastrske občine);
4. podatke o dediščini (identifikacija iz registra);
5. podatke o kulturnovarstvenih pogojih (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, datum izdaje, čas veljavnosti in zaznambe);
6. podatke o kulturnovarstvenih pogojih (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, datum izdaje, čas veljavnosti, zaznambe);
7. podatke o kulturnovarstvenem soglasju (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, vrsta postopka, datum izdaje, podatek o dokončnosti in pravnomočnosti, čas veljavnosti in zaznambe);
8. druge podatke o posegu (obveznost oprave raziskav, obveznost priprave konservatorskega načrta, zahteve glede strokovne usposobljenosti izvajalcev, obveznost izvedbe izravnalnega ukrepa ter drugi podatki in dokumentacija o posegu);
9. podatke o izvedenih raziskavah.

(4) Podatki o vlagatelju in investitorju iz 1. točke prejšnjega odstavka so: osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo.

(5) Osebni podatki iz prejšnjega odstavka se lahko javno objavijo le, če je posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, dal privolitev za javno objavo svojih osebnih podatkov.

(6) Upravljavca evidence kulturnovarstvenih soglasij sta zavod in ministrstvo.

(7) Podatki v evidenci kulturnovarstvenih soglasij se hranijo trajno.

170. člen (evidenca dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin)

(1) Za vodenje postopka izdaje dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin se v informacijskem sistemu kulturne dediščine vodi in vzdržuje evidenca dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin.

(2) V evidenci dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin se podatki zbirajo, statistično obdelujejo, hranijo in uporabljajo z namenom spremljanja posegov v arheološko ostalino in dediščino ter spremljanja njunega stanja.

(3) Evidenca dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin vsebuje naslednje podatke:

1. podatki o vlagatelju in investitorju posega ter naročniku raziskave;
2. podatki o posegu (vrsta posega, opis posega, podatki o projektni ali drugi dokumentaciji);
3. podatki o nepremičninah (številka parcele in šifra katastrske občine);
4. podatki o dediščini (identifikacija iz registra);
5. podatki o kulturnovarstvenih pogojih (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, datum izdaje, čas veljavnosti, zaznambe);
6. podatki o kulturnovarstvenem soglasju (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, vrsta postopka, datum izdaje, podatek o dokončnosti in pravnomočnosti, čas veljavnosti, zaznambe);
7. podatki o dovoljenju za raziskavo arheoloških ostalin (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, vrsta postopka, datum izdaje, podatek o dokončnosti in pravnomočnosti, čas veljavnosti, zaznambe);
8. podatki o dovoljenju za odstranitev arheološke ostaline z izvedbo izravnalnega ukrepa (digitalna oblika dokumenta, identifikacijska številka dokumenta, vrsta postopka, datum izdaje, podatek o dokončnosti in pravnomočnosti, čas veljavnosti, zaznambe);
9. drugi podatki o posegu (obveznost oprave raziskave arheoloških ostalin, dokazila o izpolnjevanju pogojev iz 90. člena tega zakona, vključno z dokazili o zdravstveni sposobnosti za potapljanje, dokazila o zagotovljenih finančnih sredstvih za raziskave arheoloških ostalin in drugi podatki ter dokumentacija o posegu).

(4) Podatki o vlagatelju in naročniku raziskave ter investitorju posega iz 1. točke prejšnjega odstavka so: osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo.

(5) Osebni podatki posameznikov iz prejšnjega odstavka tega člena se lahko javno objavijo le, če je posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, dal privolitev za javno objavo svojih osebnih podatkov.

(6) Upravljevec evidence dovoljenj za raziskavo arheološke ostaline je ministrstvo. Pristojne organizacije obdelujejo tiste podatke v evidenci dovoljenj za raziskavo arheološke ostaline, ki jih potrebujejo pri opravljanju javne službe varstva.

(7) Podatki v evidenci dovoljenj za raziskavo arheološke ostaline se hranijo trajno.

171. člen (evidenca raziskav)

(1) Za spremljanje izvajanja raziskav ter pridobivanja natančnih podatkov o njihovih izsledkih se vodi in vzdržuje evidenca raziskav.

(2) V evidenci raziskav se podatki zbirajo, statistično obdelujejo, hranijo in uporabljajo z namenom ugotavljanja izpolnjevanja pogojev izvajalcev in pridobivanja natančnih podatkov o izvedbi in izsledkih raziskav.

(3) Evidenca raziskav vsebuje naslednje podatke:

- identifikacijske podatke o raziskavi (lokacija, vrsta raziskave, obdobje izvedbe);
- podatke o izvajalcu raziskave, vključno z osebni podatki vodje raziskave, njegovega namestnika in sodelavcev, in
- rezultate raziskave, vključno s poročilom.

(4) Osebni podatki posameznikov iz druge alineje prejšnjega odstavka so: osebno ime, izobrazba, znanstveni in strokovni naslov.

(5) Upravljavec evidence raziskav arheoloških ostalin, za katere je potrebno dovoljenje iz 86. člena tega zakona, je ministrstvo. Zavod v evidenci iz prejšnjega stavka obdeluje tiste podatke, ki jih potrebuje pri opravljanju javne službe varstva. Upravljavec evidence drugih raziskav dediščine je zavod. Ministrstvo v evidenci iz prejšnjega stavka obdeluje tiste podatke, ki jih potrebuje za opravljanje nalog po tem zakonu.

(6) Podatki v evidenci raziskav so javni in se hranijo trajno.

172. člen (razvid trgovcev)

(1) Za nadzor nad prometom s predmeti kulturne dediščine in evidenco iz 175. člena tega zakona se vodi razvid trgovcev.

(2) Razvid trgovcev vsebuje naslednje podatke: osebno ime oziroma naziv, naslov prebivališča oziroma sedež in naslov lokacije prodaje na debelo ali na drobno ali posredništva ali spletne strani za prodajo.

(3) Upravljavec razvida trgovcev je ministrstvo.

(4) Podatki v razvidu trgovcev so javni in se hranijo trajno.

173. člen (evidenca nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino)

(1) Za zagotavljanje sledljivosti pravnih poslov z dediščino zaradi preprečevanja protipravnih ravnanj z dediščino se vodi evidenca nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino.

(2) Evidenca nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino vsebuje naslednje podatke:

- podatki o izvoru dediščine,
- opis dediščine,
- prodajno oziroma nabavno ceno in
- podatke o lastniku ali posestniku in kupcu dediščine.

(3) Podatki o lastniku, posestniku in kupcu dediščine iz četrte alineje prejšnjega odstavka so: osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv in sedež, če gre za pravno osebo.

(4) Upravljavec evidence nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino je trgovec. Ministrstvo, inšpektor, organi pregona in carinski organi obdelujejo tiste podatke v evidenci nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino, ki jih potrebujejo za opravljanje nalog po tem zakonu.

(5) Podatki v evidenci nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino se hranijo trajno.

174. člen
(evidenca o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos in uvoz dediščine)

(1) Za vodenje postopka izdaje dovoljenj za izvoz, iznos in uvoz dediščine ter za nadzor nad njim se vodi evidenca o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos in uvoz dediščine.

(2) Evidenca o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos in uvoz dediščine vsebuje naslednje podatke:

1. podatki o izvozniku oziroma uvozniku dediščine;
2. podatki o lastniku;
3. številka in vrsta dovoljenja;
4. število predmetov v pošiljki;
5. zvrst predmeta;
6. avtor oziroma ustvarjalec predmeta ali njegov izvor;
7. namembna država oziroma država, iz katere se pošiljka uvaža.

(3) Podatki o izvozniku oziroma uvozniku dediščine in lastniku iz 1. in 2. točke prejšnjega odstavka so: osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo.

(4) Upravljevec evidence o izdanih dovoljenjih za izvoz ali iznos in o izvozih in iznosih dediščine je ministrstvo. Carinski organi obdelujejo tiste podatke v evidenci o izdanih dovoljenjih za izvoz ali iznos in o izvozih in iznosih dediščine, ki jih potrebujejo pri opravljanju svojih nalog v skladu s 186. členom tega zakona.

(5) Podatki v evidenci o izdanih dovoljenjih za izvoz ali iznos in o izvozih in iznosih dediščine se hranijo trajno.

175. člen
(seznam dobrih praks)

(1) Za promocijo programov, projektov in dejavnosti iz drugega odstavka 51. člena tega zakona in deljenje dobrih izkušenj, pristopov in primerov varstva nesnovne dediščine se vodi seznam dobrih praks.

(2) Seznam dobrih praks vsebuje naslednje podatke:

- opis nesnovne dediščine, na katero se program, projekt ali dejavnost nanaša,
- opis programa, projekta ali dejavnosti in
- navedbo izvajalca dobre prakse.

(3) Podatki o izvajalcu dobre prakse iz tretje alineje prejšnjega odstavka so: številka izvajalca, osebno ime, naslov prebivališča, geolokacija prebivališča, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, elektronski naslov in telefonska številka, če gre za fizično osebo, oziroma številka izvajalca, naziv, sedež, geolokacija sedeža, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, elektronski naslov in telefonska številka, če gre za pravno osebo ali drugo obliko združenja.

(4) Osebni podatki posameznikov iz prejšnjega odstavka se lahko javno objavijo, razen podatkov o elektronskem naslovu in telefonski številki izvajalca dobre prakse, če je ta fizična oseba.

(5) Upravljevec seznama dobrih praks je ministrstvo. Pristojne organizacije obdelujejo tiste podatke na seznamu dobrih praks, ki jih potrebujejo pri opravljanju javne službe varstva.

(6) Podatki na seznamu dobrih praks se hranijo trajno.

176. člen
(zbirke podatkov o stvareh z domnevo dediščine)

(1) Ministrstvo in izvajalci državne javne službe varstva lahko za potrebe varovanja dediščine v skladu s tem zakonom vodijo tudi zbirke podatkov o lokaciji stvari z domnevo dediščine, vključno z osebnimi podatki o lastnikih, upravljavcih in drugih upravičencih, ki se hranijo trajno.

(2) Evidence iz prejšnjega odstavka obsegajo:

- opis stvari z domnevo dediščine,
- lokacijo stvari z domnevo dediščine in
- podatke o lastniku, upravljavcu in drugih upravičencih.

(3) Podatki o lastniku, upravljavcu in drugih upravičencih iz tretje alineje prejšnjega odstavka so: osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv ter sedež, če gre za pravno osebo.

(4) Podatki v evidencah iz prvega odstavka tega člena se hranijo trajno.

5. oddelek

Varstvo osebnih podatkov v postopkih varstva dediščine in vodenja registra dediščine

177. člen
(osebni podatki v postopkih varstva dediščine)

(1) V postopku razglasitve spomenika ali določitve varstvenega območja dediščine se lahko v delih, ki se nanašajo na dajanje pobud, javno obravnavo in dajanje mnenj iz 22. člena tega zakona ter dajanje mnenj in pripomb iz 31. člena tega zakona, obdelujejo osebni podatki osebe, ki je podala pobudo oziroma mnenje, predlog ali pripombo. Osebni podatki se zbirajo in obdelujejo le za namen in v okviru tega postopka.

(2) Osebni podatki iz prejšnjega odstavka so: osebno ime, naslov prebivališča, elektronski naslov in telefonska številka.

(3) Podatki iz prvega odstavka tega člena se hranijo v informacijskem sistemu kulturne dediščine pet let po sprejetju akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi.

(4) Podatki iz prvega odstavka tega člena se lahko javno objavijo le, če je posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki, dal privolitev za javno objavo svojih osebnih podatkov.

(5) Pravico dostopa do osebnih podatkov iz prvega odstavka tega člena in njihove obdelave imajo ministrstvo, občina in zavod v okviru svojih pristojnosti za namen iz prvega odstavka tega člena.

(6) Pripravlavec akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi zagotavlja anonimizacijo osebnih podatkov v aktu in spremljajočih gradivih. V informacijskem sistemu kulturne dediščine se spremljajoča gradiva lahko javno objavijo le, če so anonimizirana.

(7) Določbe tega člena se smiselno uporabljajo za varstvo osebnih podatkov v postopku razglasitve predmeta ali zbirke posebnega pomena.

178. člen

(osebni podatki v postopku vodenja registra)

(1) Za namen vodenja registra se lahko zbirajo in obdelujejo osebni podatki oseb, ki so dale pobudo za vpis v register na podlagi, drugega odstavka 48. člena, drugega odstavka 50. člena in petega odstavka 168. člena tega zakona.

(2) Osebni podatki osebe iz prejšnjega odstavka so osebno ime, naslov prebivališča, elektronski naslov in telefonska številka. Osebni podatki prejšnjega odstavka se hranijo v informacijskem sistemu kulturne dediščine trajno in se lahko javno objavijo le, če je oseba, na katero se nanašajo osebni podatki, dala privolitvev za javno objavo svojih osebnih podatkov.

(3) Pravico do vpogleda in uporabe osebnih podatkov iz prvega odstavka tega člena imajo ministrstvo, služba in pristojna organizacija v okviru svojih pristojnosti za namen iz prvega odstavka tega člena.

6. oddelek Dokumentiranje dediščine

179. člen (dokumentiranje dediščine)

(1) Sestavni del informacijske podpore izvajanju varstva dediščine je tudi dokumentiranje dediščine.

(2) Dokumentiranje dediščine obsega predvsem evidentiranje gradiva, zbiranje podatkov za inventarizacijo enote dediščine, evidentiranje njenega stanja in stopnje ogroženosti ter dokumentiranje posegov. V primeru premične dediščine obsega tudi podatke o dokumentiranju akcesije in premestitve enot.

180. člen (skupna uporaba podatkov)

(1) Registriranje in dokumentiranje arhivskega in knjižničnega gradiva, ki po strokovnih merilih in mednarodnih priporočilih predstavlja arhivsko in knjižno dediščino, se izvaja v skladu s posebno zakonodajo.

(2) Izvajalci so dolžni voditi register in dokumentiranje dediščine, vključujoč knjižnično in arhivsko gradivo, v obliki in na način, ki omogoča enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini.

XVIII. POGLAVJE NADZORSTVO

1. Oddelek Splošne določbe glede nadzorstva

181. člen (inšpekcijski nadzor)

Nadzor nad izvajanjem določb tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov in drugih aktov, ki se nanašajo na varstvo dediščine, opravlja inšpektor.

182. člen (pooblastila inšpektorja)

Inšpektor ima poleg pooblastil iz zakona, ki ureja inšpekcijski nadzor, še naslednja pooblastila:

- pregledovati nepremično in premično dediščino, knjige in listine v zvezi s pravnim prometom dediščine, posegi ter z ukrepi varstva v izrednih razmerah in
- pregledovati in zahtevati vpogled v dokumentacijo, ki se nanaša na razglašanje spomenikov, izdajanje upravnih odločb lastnikom, izvoz, iznos in uvoz dediščine ter trgovanje z dediščino.

183. člen (sodelovanje z javno službo varstva)

Inšpektor lahko pri vodenju postopkov zahteva sodelovanje državnih in občinskih organov, zlasti v primerih opravljanja ogleda in ustne obravnave, od izvajalcev javne službe pa podajanje strokovnih mnenj.

184. člen (inšpekcijski zavezanci)

Inšpekcijski zavezanec po tem zakonu je pri:

- posegih: investitor posega,
- vzdrževanju in opustitvi vzdrževanja: lastnik,
- škodljivih ravnanjih: povzročitelj škode,
- trgovanju z dediščino: trgovec in
- izvozu, iznosu in uvozu: izvoznik oziroma uvoznik.

185. člen (carinski nadzor)

(1) Carinski organi opravljajo nadzor pri uvozu in vnosu iz 101. člena tega zakona ter izvozu in iznosu iz 102. člena tega zakona, pri čemer jim pristojna organizacija in inšpektor zagotavljata strokovno podporo.

(2) Podpora pristojne organizacije je brezplačna.

2. oddelek
Inšpekcijski ukrepi

186. člen (splošni inšpekcijski ukrepi)

Inšpekcijsko nadzorstvo obsega poleg ukrepov po zakonu, ki ureja inšpekcijski nadzor, tudi posebne ukrepe, določene s tem zakonom.

187. člen (inšpekcijski ukrepi v primeru nedovoljenih posegov)

Če inšpektor ugotovi, da se izvaja ali se je izvedel nedovoljen poseg, z odločbo odredi enega ali več naslednjih inšpekcijskih ukrepov:

1. ustavitev izvajanja del;
2. pridobitev kulturnovarstvenih pogojev ali kulturnovarstvenega soglasja;
3. pridobitev dovoljenja za raziskavo;
4. pridobitev spremenjenih kulturnovarstvenih pogojev oziroma spremenjenega kulturnovarstvenega soglasja, če se poseg izvaja ali je bil izveden v nasprotju z že obstoječimi pogoji oziroma soglasji oziroma so bili ti z izvedenimi deli preseženi;

5. sanacijo stanja;
6. nadomestni ukrep.

(2) Ukrep ustavitve izvajanja del velja, dokler inšpekcijski zavezanec ne pridobi kulturnovarstvenega soglasja za nameravani poseg.

(3) V primeru nedovoljenega posega v arheološke ostaline velja ustavitev del, dokler zavezanec ne zagotovi izvedbe drugega inšpekcijskega ukrepa, ki ga je z odločbo odredil inšpektor.

(4) Ukrep ustavitve izvajanja vseh del se šteje za nujni ukrep v javnem interesu v skladu z določbami zakona, ki ureja splošni upravni postopek, in ga lahko inšpektor odredi v skrajšanem postopku brez zaslišanja strank. Odločba se lahko izda ustno.

(5) Če inšpektor hkrati z ustavitvijo del odredi ukrep iz 2., 3. ali 4. točke prvega odstavka tega člena, mora zavezanec najkasneje v 15 dneh po odreditvi zaprositi za kulturnovarstvene pogoje ali za spremembo kulturnovarstvenih pogojev v skladu z 90. členom tega zakona oziroma za kulturnovarstveno soglasje oziroma spremembo kulturnovarstvenega soglasja v skladu s 89. členom tega zakona. Zavezanec mora o vložitvi vloge in pridobitvi kulturnovarstvenih pogojev obvestiti inšpektorja v sedmih dneh po prejemu. Po pridobitvi kulturnovarstvenih pogojev inšpektor določi rok, v katerem mora zavezanec zaprositi za kulturnovarstveno soglasje, zavezanec pa mora o vložitvi vloge in pridobitvi kulturnovarstvenega soglasja obvestiti inšpektorja v sedmih dneh po prejemu.

(6) Če zavezanec v 15 dneh po odreditvi ne izvede naloženega ukrepa iz 2., 3. ali 4. točke prvega odstavka tega člena oziroma je njegova vloga za pridobitev pravnomočno zavrnjena ali zavržena, inšpektor odredi sanacijo in rok za izvedbo tega ukrepa, pristojna organizacija pa za potrebe izreka sanacije določi potrebna dela in način izvedbe sanacije. Sanacija se izvede pod vodstvom pooblaščenega osebe.

(7) Če inšpekcijski zavezanec v postavljenem roku sanacije ne izvede, inšpektor odredi, da pristojna organizacija izvede dela na stroške zavezanca.

(8) Če je nedovoljeni poseg že izveden na način, ki pomeni nepovratno odstranitev celote dediščine ali arheoloških ostalin ali njihovega dela in izdaja kulturnovarstvenih pogojev ali kulturnovarstvenega soglasja ni več smiselna oziroma sanacija ni več mogoča, inšpektor odredi nadomestni ukrep.

(9) Namen nadomestnega ukrepa je izvedba javnega interesa, ki se opravi v okviru javne službe varstva, in sicer pri nedovoljenem posegu v:

- arheološke ostaline izvedba ukrepa varstva arheološkega najdišča primerljivega pomena in
- dediščino izvedba posega za ohranitev ali oživitev dediščine primerljivega pomena.

(10) Denarni znesek, ki je potreben za izvedbo nadomestnega ukrepa iz prve alineje prejšnjega odstavka, se lahko določi največ do višine vrednosti raziskave arheoloških ostalin, ki bi bila potrebna za prevod uničenih arheoloških ostalin v arhiv arheološkega najdišča.

(11) Denarni znesek, ki je potreben za izvedbo nadomestnega ukrepa iz druge alineje devetega odstavka tega člena, se lahko določi največ do višine vrednosti obnove, ki bi bila potrebna za ohranitev nepovratno odstranjenih delov dediščine.

(12) Za potrebe izreka nadomestnega ukrepa pristojna organizacija na poziv inšpektorja opredeli namen nadomestnega ukrepa in primerljiv pomen identificiranega arheološkega najdišča ali dediščine ter določi denarni znesek za izvedbo nadomestnega

ukrepa, inšpektor pa določi pristojno organizacijo, ki izvede nadomestni ukrep, in rok, v katerem mora inšpekcijski zavezanec izvesti izplačilo denarnega zneska za izvedbo nadomestnega ukrepa.

(13) Če gre za nedovoljen poseg v dediščino, za katerega je treba pridobiti gradbeno dovoljenje, inšpektor z odločbo odredi ustavitev izvajanja vseh del in zadevo odstopi v reševanje inšpektorici oziroma inšpektorju, ki je pristojen za gradnjo. Ustavitev del velja do odločitve inšpektorja iz prejšnjega stavka.

188. člen

(inšpekcijski ukrepi v primeru škode ali neposredne nevarnosti poškodovanja)

(1) Če inšpektor ugotovi, da obstaja neposredna nevarnost poškodovanja ali je škoda na spomeniku oziroma nacionalnem bogastvu že nastala, odredi rok, v katerem se mora taka nevarnost odpraviti, oziroma sprejme ukrepe za odpravo škode ali za njeno ustrezno zmanjšanje.

(2) Če inšpekcijski zavezanec v postavljenem roku ne opravi ustreznih ukrepov ali ne zagotovi potrebnih del, inšpektor odredi, da se dela izvedejo na stroške zavezanca.

(3) Dela iz prejšnjega odstavka opravi pristojna organizacija na podlagi konservatorskega načrta in pod vodstvom pooblaščenih oseb.

189. člen

(inšpekcijski ukrepi v primeru škodljivega ravnanja)

(1) Če inšpektor ugotovi, da zaradi nepravilnega vzdrževanja, ravnanja ali rabe spomenika oziroma nacionalnega bogastva ali zaradi opustitve dolžnega vzdrževanja ali ravnanja obstaja nevarnost poškodovanja dediščine, lahko tako ravnanje ali rabo prepove in odredi potrebne ukrepe za zagotovitev varstva dediščine.

(2) Če je zaradi nepravilnega vzdrževanja, ravnanja, rabe ali opustitve dolžnega vzdrževanja ali ravnanja lastnika ali posestnika oziroma osebe, ki izvaja vzdrževanje, ogroženo nacionalno bogastvo, lahko inšpektor z odločbo začasno odvzame posest in premoženje prepusti v hrambo pristojnemu muzeju do izpolnitve pogojev za vrnitev. Pogoji za vrnitev so izpolnjeni, ko sta zagotovljena ravnanje in raba nacionalnega bogastva v skladu s tem zakonom.

190. člen

(inšpekcijski ukrep v primeru izkoriščanja podobe ali imena spomenika brez soglasja lastnika)

(1) Če inšpektor ugotovi, da fizična ali pravna oseba za pridobitne namene uporablja podobo ali ime spomenika brez soglasja lastnika, lahko tako nadaljnjo rabo prepove.

(2) Inšpektor mora pri odločanju o prepovedi upoštevati predpise o avtorskih in sorodnih pravicah.

191. člen

(inšpekcijski ukrepi pri opravljanju dejavnosti v nasprotju s predpisi)

(1) Če inšpektor ugotovi, da se hrani nacionalno bogastvo v nasprotju z določbami tega zakona, lahko prepove hrambo nacionalnega bogastva ter določi ukrepe, ki jih je treba zagotoviti za varstvo in roke za izvedbo ukrepov.

(2) Če inšpektor ugotovi, da se trgovanje z dediščino opravlja v nasprotju z določbami 98. ali 99. členom tega zakona, prepove trgovanje z dediščino ter določi ukrepe, ki jih je treba zagotoviti za varstvo, in roke za izvedbo ukrepov.

192. člen (zadržanje)

(1) Če carinski organ pri opravljanju nadzora v skladu s tem zakonom utemeljeno sumi, da obravnavano blago predstavlja premožnost dediščino, ki se uvaža oziroma vnaša ali izvaža oziroma iznaša v nasprotju z določbami 101. oziroma 102. člena tega zakona, lahko takšno blago zadrži in o tem nemudoma obvesti pristojno organizacijo in inšpektorja.

(2) Pristojna organizacija mora v roku desetih delovnih dni po prejemu obvestila carinskega organa podati mnenje, ali je zadržano blago dediščina, za katero je po določbah tega zakona potrebno dovoljenje za uvoz ali vnos v skladu z 101. členom tega zakona oziroma izvoz ali iznos v skladu s 102. členom tega zakona, in o tem nemudoma obvestiti carinski organ.

(3) Če pristojna organizacija ne odloči o naravi zadržanega blaga v roku iz prejšnjega odstavka, carinski organ zadržano blago prepusti v izbrano carinsko dovoljeno rabo ali uporabo.

(4) Če pristojna organizacija ugotovi, da je zadržano blago dediščina, za katero je potrebno dovoljenje za uvoz ali vnos v skladu s 101. členom tega zakona oziroma izvoz ali iznos v skladu s 102. členom tega zakona, carinski organ zavrne prepustitev blaga v izbrano carinsko dovoljeno rabo ali uporabo.

193. člen (skladiščenje zadržanega blaga)

(1) Zadržano blago se hrani v skladu s carinskimi predpisi, ki veljajo za carinsko skladiščenje blaga.

(2) Če pristojna organizacija ugotovi, da je zadržano blago dediščina, za katero je potrebno dovoljenje za uvoz ali vnos v skladu s 101. členom tega zakona oziroma izvoz ali iznos v skladu s 102. členom tega zakona, nosi stroške skladiščenja in druge stroške, ki bi utegnili nastati v zvezi z dediščino, oseba, ki je uvažala ali vnašala oziroma izvažala ali iznašala zadevno dediščino, oziroma oseba, za račun katere se je zadevna dediščina uvažala ali vnašala oziroma izvažala ali iznašala v nasprotju z določbami tega zakona.

3. oddelek Izvajanje inšpekcijskega nadzora

194. člen (izvajanje izvršbe s prisilitvijo)

(1) Izvršba s prisilitvijo za inšpekcijske ukrepe, izdane v skladu s tem zakonom, se opravlja po določbah zakona, ki ureja upravni postopek, če ni z drugim odstavkom tega člena določeno drugače

(2) Kadar inšpektor določi izvajanje izvršbe s prisilitvijo, znaša denarna kazen za zavezanca pravno osebo največ 30.000 evrov, za zavezanca samostojno podjetnico posameznico ali samostojnega podjetnika posameznika (v nadaljnjem besedilu: samostojni podjetnik) in posameznico ali posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost (v nadaljnjem besedilu: posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost), pa največ 4.000 evrov.

195. člen
(obveščanje)

Organ, ki prejme predlog za uvedbo postopka zaradi kaznivega dejanja, mora o svojih ukrepih obvestiti inšpektorja, ki je vložil ovadbo.

196. člen
(zaseg)

(1) Inšpektor oziroma druga pooblaščenca oseba ima pravico zaseči dokumentacijo ali predmete, ki se lahko odvzamejo v postopku o prekršku ali kadar je to potrebno zaradi zavarovanja dokazov.

(2) Zasežena dokumentacija ali predmeti iz prejšnjega odstavka se do konca inšpekcijskega postopka ali postopka o prekršku hranijo pri ministrstvu.

XIX. POGLAVJE
KAZENSKÉ DOLOČBE

197. člen
(lažji prekrški)

(1) Z globo od 400 do 4.000 evrov se kaznuje za prekršek pravna oseba, samostojni podjetnik in posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost:

- ne sporoči pomanjkljivosti ali škode na spomeniku v skladu s tretjim odstavkom 72. člena tega zakona ali
- ne navede registra kot vira podatkov v skladu s šestim odstavkom 170. člena tega zakona.

(2) Z globo od 200 do 2.000 evrov se kaznuje odgovorna oseba pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka.

(3) Z globo od 100 do 600 evrov se kaznuje za prekršek posameznik, ki stori prekršek iz prvega odstavka tega člena.

198. člen
(prekrški)

(1) Z globo od 1.000 do 4.000 evrov se kaznuje za prekršek pravna oseba, samostojni podjetnik in posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost, ki:

- ne obvesti zavoda ali najbližjega muzeja o odkritju arheološke ostaline v skladu s prvim odstavkom 41. člena tega zakona ali ne poseduje dokazila o izvoru v skladu s prvim odstavkom 79. člena tega zakona,
- ne pošlje poročila o poteku in izsledkih raziskave v skladu s četrtem odstavkom 85. člena tega zakona ali
- ne dopusti dokumentiranja in raziskovanja spomenika v skladu s prvim odstavkom 74. člena tega zakona.

(2) Z globo od 400 do 4.000 evrov se kaznuje odgovorna oseba pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka.

(3) Z globo od 200 do 1.000 evrov se kaznuje za prekršek posameznik, ki stori prekršek iz prvega odstavka tega člena.

199. člen (hujši prekrški)

(1) Z globo od 2.000 do 40.000 evrov se kaznuje za prekršek pravna oseba, samostojni podjetnik in posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost, ki:

1. posega v kraj najdbe v nasprotju z drugim odstavkom 41. člena tega zakona,
2. posega v kraj najdbe v nasprotju z odločbo o arheološkimi najdišči iz 46. člena tega zakona;
3. izvaja raziskavo v nasprotju s 86. členom tega zakona;
4. ne pridobi kulturnovarstvenega soglasja v skladu z 88. členom tega zakona ali izvaja poseg v nasprotju z njim;
5. uporablja iskalnik kovin ali drugih tehničnih sredstev v nasprotju s prvim odstavkom 43. člena tega zakona,
6. ne preda arhiva arheološkega najdišča depoju v skladu s petim odstavkom 85. člena tega zakona;
7. ni vpisan v razvid trgovcev v skladu s prvim odstavkom 98. člena tega zakona;
8. ne vodi evidence nabave in prodaje ter drugih poslov v skladu z prvim odstavkom 99. člena tega zakona;
9. ne ravna z dolžno skrbnostjo v skladu s prvim odstavkom 99. člena tega zakona;
10. nima dovoljenja za uvoz oziroma vnos dediščine v skladu s prvim odstavkom 101. člena tega zakona;
11. pri hranjenju in varovanju ter prevozu nacionalnega bogastva ne izpolnjuje minimalnih strokovnih, tehničnih in prostorskih zahtev iz prvega odstavka 78. člena tega zakona;
12. ob izvozu oziroma iznosu ne predloži dovoljenja v skladu s 102. členom tega zakona;
13. ne opravi ustreznih ukrepov ali zagotovi ustreznih del na podlagi ukrepa inšpektorja iz 190. člena tega zakona;
14. ravna s spomenikom ali nacionalnim bogastvom v nasprotju z ukrepom inšpektorja iz 191. člena tega zakona.

(2) Z globo od 800 do 4.000 evrov se kaznuje odgovorna oseba pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka.

(3) Z globo od 400 do 1.200 evrov se kaznuje za prekršek posameznik, ki stori prekršek iz prvega odstavka tega člena.

(4) V primerih iz pete točke prvega odstavka tega člena se lahko izreče stranska sankcija odvzema iskalnika kovin ali drugega tehničnega sredstva skupaj z vso opremo, ki se uporablja za iskanje arheoloških ostalin

200. člen (prekrški javne službe)

(1) Z globo od 400 do 4.000 evrov se kaznuje za prekršek izvajalec javne službe varstva, če:

- ne seznani pobudnika o zavrnitvi pobude v skladu z drugim odstavkom 22. člena tega zakona,
- ne nudi strokovne pomoči v skladu z 81. členom tega zakona ali
- ne sporoči suma o nezakonitem izvoru v skladu s 143. členom tega zakona.

(2) Z globo od 200 do 1.000 evrov se kaznuje odgovorna oseba izvajalca javne službe, ki stori prekršek iz prejšnjega odstavka.

(3) Določbe tretje alineje prvega odstavka in drugega odstavka tega člena veljajo tudi za druge muzeje, vpisane v razvid muzejev, in odgovorne osebe teh muzejev.

XX. POGLAVJE PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

201. člen (registrirana dediščina)

(1) Register nepremične dediščine in register nesnovne dediščine, vzpostavljena na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE) (v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1), se štejeta za register nepremične dediščine in register nesnovne dediščine po tem zakonu.

(2) Register premične dediščine po tem zakonu se vzpostavi v enem letu od uveljavitve predpisa iz 163. člena tega zakona. Do vzpostavitve registra premične dediščine po tem zakonu se premična dediščina vpisuje v register premične dediščine iz 9. člena ZVKD-1 v skladu s Pravilnikom o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09).

202. člen (varstvo v prostorskih aktih in varstvena območja dediščine)

(1) Varstveni režim ter druga merila in pogoji za izvedbo posegov v prostor se do določitve varstvenih območij dediščine iz 30. člena tega zakona in sprejetja prostorskih aktov, pripravljenih ob upoštevanju določb tega zakona, upoštevajo za enote dediščine, vključene v prostorske akte, sprejete po uveljavitvi ZVKD-1. Če za območje dediščine prostorski akt po uveljavitvi ZVKD-1 še ni bil sprejet, se upoštevajo varstveni režim ter druga merila in pogoji za izvedbo posegov v prostor za enote dediščine, vključene v strokovne zasnove varstva, ki jih je pripravil zavod za območje obravnave prostorskega akta na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (7/99, 110/02 – ZGO-1, 126/03 – ZVPOPKD in 16/08 – ZVKD-1) (v nadaljnjem besedilu: ZVKD).

(2) Minister določi varstvena območja dediščine v štirih letih od uveljavitve tega zakona.

203. člen (varstvene usmeritve dediščine, varovane v prostoru)

(1) Če za dediščino, varovano v prostoru, ni določeno drugače, se pri posegih, za katere je treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje, upoštevajo naslednje varstvene usmeritve za prostorsko načrtovanje in za izdajanje kulturnovarstvenih soglasij:

- pri posameznih nepremičninah: ohranjajo se njihovi gabariti, zunanjščina, razmerja s sosednjimi nepremičninami in njihova uporaba,
- pri območjih naselbinske dediščine: ohranjajo se morfološka zasnova naselja, javni prostori, ulične fasade, oblika streh, gabariti, meje in silhuete naselja,
- pri območjih kulturne krajine: ohranjajo se vzorci poselitve v pokrajini, razmerja med odprtim prostorom in naselji, tradicionalna raba zemljišč in vzorci parcelacije, značilna vegetacija, prostorske dominante in panoramski pogledi, oblike terena, spominska obeležja, grobišča in pokopališča ter ostanki struktur,
- pri vrtnoarhitekturni dediščini: ohranjajo se zasnova, oblikovani elementi in pritikline in
- pri arheoloških najdiščih: ohranjajo se ostanki struktur, oblika terena in pojavnost (silhueta) najdišč.

(2) Ne glede na določbe prejšnjega odstavka se kulturnovarstveno soglasje lahko zavrne samo v primeru, da je poseg v neskladju s tem zakonom ali s prostorskim aktom.

204. člen (prikaz dediščine, varovane v prostoru)

Če se s prostorskim aktom dediščini, ki je vpisana v register in ni spomenik ali varstveno območje dediščine, določi pravni režim, se do vzpostavitve zavarovanja te dediščine na podlagi akta o razglasitvi ali akta o določitvi zanjo v okviru prostorskega akta pripravi grafični prikaz, ki je sestavni del prostorskega akta.

205. člen (kulturni spomeniki)

(1) Akti o razglasitvi kulturnih spomenikov, ki so bili izdani na podlagi Splošnega zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih redkosti (Uradni list FLRJ, št. 81/46), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 23/48), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list LRS, št. 22/58), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 26/61, in Uradni list SRS, št. 11/65) in vpisi kulturnih spomenikov v registre spomenikov na podlagi teh zakonov ter akti o razglasitvi kulturnih spomenikov na podlagi Zakona o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, in Uradni list RS, št. 8/90 in 26/92), ZVKD in ZVKD-1 ostanejo v veljavi do izdaje aktov o razglasitvi na podlagi tega zakona.

(2) Kulturni spomeniki, razglašeni z Zakonom o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96) in Zakonom o Kobilarni Lipica (Uradni list RS, št. 53/24), so spomeniki po tem zakonu.

(3) Premični kulturni spomeniki, ki so bili razglašeni na podlagi zakonov iz prvega odstavka, se štejejo za predmet ali zbirko posebnega pomena po tem zakonu.

206. člen (varstveni režim obstoječih nepremičnih kulturnih spomenikov)

(1) Če je v aktu o razglasitvi nepremičnega kulturnega spomenika, ki je začel veljati pred uveljavitvijo tega zakona, varstveni režim določen na način, iz katerega se ne da razbrati njegovega obsega, velja do uveljavitve aktov o razglasitvi na podlagi tega zakona za posamezne zvrsti nepremičnih kulturnih spomenikov naslednji splošni varstveni režim:

- posamezni spomeniki: varujejo se vse zunanje značilnosti, kot so gabariti, zasnova pročelij, tlorisni razporedi, značilni naravni in umetni materiali ter konstrukcijske značilnosti, ustrezna namembnost, značilna pojavnost v prostoru, arheološke plasti in razmerja spomenika in posebej njegovo vplivno območje. Če je kot spomenik zavarovan zgodovinski park ali vrt, se varujejo parkovna ali vrtna zasnova, način zasaditve, oblikovani naravni elementi, objekti in pritikline, namenjeni uporabi in olepšanju,
- naselbinski spomeniki: varujejo se morfološka zasnova in parcelacija naselja, javni prostori in njihova oprema, ulične fasade in strehe v njihovi materialni pojavnosti in barvni skladnosti, gabariti, meje in silhete naselja,
- arheološka najdišča: varujejo se pred posegi ali rabo, ki dejansko ali potencialno lahko poškodujejo arheološke plasti, spreminjajo arheološki kontekst ali spreminjajo okoljske dejavnike, pomembne za njihovo ohranitev, in
- zavarovana kulturna krajina: varujejo se značilna raba zemljišč, parcelacija, značilna vegetacija, prostorske dominante, odnos med poselitvijo in odprtim prostorom, kraji spomina in značilna topografska imena.

(2) Varstveni režimi iz prejšnjega odstavka, ki se nanašajo na nepremične kulturne spomenike znotraj območij, varovanih ali zavarovanih po predpisih s področja ohranjanja narave, se ne upoštevajo, če bi njihovo upoštevanje lahko povzročilo ogrožanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti, kar ugotovi organizacija, pristojna za varstvo narave, v naravovarstvenih smernicah.

(3) Akte o razglasitvi iz prvega odstavka tega člena se glede določitve varstvenih režimov uskladi s tem zakonom v roke enega leta od uveljavitve tega zakona.

207. člen

(nadomestilo za stroške hrambe arheološke najdbe ali zbirke)

(1) Oseba, ki je v skladu s prvim odstavkom 135. člena ZVKD-1 obvestila državni ali pooblaščen muzej, da hrani arheološko najdbo ali zbirko arheoloških najdb, za katero je muzej ugotovil, da gre za arheološko najdbo ali zbirko državnega pomena, je upravičena do nadomestila za stroške, ki jih je imela s hrambo arheološke najdbe ali zbirke.

(2) O nadomestilu na predlog osebe iz prvega odstavka odloči ministrstvo.

208. člen

(Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije)

(1) Naloge zavoda opravlja Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine, ustanovljen s Sklepom o ustanovitvi Javnega zavoda Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 65/08, 110/03, 54/14 in 83/18).

(2) Sklep iz prejšnjega odstavka se v treh mesecih od uveljavitve tega zakona uskladi s tem zakonom.

209. člen

(obstoječi državni muzeji)

(1) Muzeji, ki so v ZVKD-1 opredeljeni kot državni muzeji, se štejejo za državne muzeje po tem zakonu.

(2) Sklepi o ustanovitvi muzejev iz prejšnjega odstavka se uskladijo s tem zakonom v enem letu od njegove uveljavitve.

210. člen

(ureditev položaja občinskih muzejev in muzejev s pooblastilom)

(1) Muzeji in galerije, ki so pridobili pooblastilo za izvajanje državne javne službe muzejev na podlagi ZVKD-1, se financirajo v skladu z določbami ZVKD-1 do ureditve financiranja na podlagi uredbe.

(2) Pooblastilo za opravljanje državne javne službe muzejev iz 93. člena ZVKD-1 ostane v veljavi do njegovega izteka, vendar ne dlje kot deset let.

(3) Zasebni muzeji, ki niso zavod, se statusno preoblikujejo v zavod v petih letih od uveljavitve tega zakona.

211. člen
(razvid muzejev in trgovcev ter seznam usposobljenih izvajalcev)

(1) Razvid muzejev iz 87. člena ZVKD-1 se šteje za razvid muzejev po tem zakonu.

(3) Razvid trgovcev iz 174. člena tega zakona se vzpostavi šestih mesecih od sprejetja predpisa iz prvega odstavka 163. člena tega zakona.

212. člen
(uporaba nacionalnega programa za kulturo)

Do sprejetja strategije po tem zakonu se kot podlaga za potrebe priprave dokumentov razvojnega načrtovanja in določanja politik iz četrtega odstavka 8. člena tega zakona uporablja nacionalni program za kulturo, sprejet na podlagi zakona, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo, če predpisi ne določajo drugače.

213. člen
(dokončanje postopkov)

Postopki za pridobitev kulturnovarstvenih pogojev in kulturnovarstvenih soglasij, inšpekcijski postopki in drugi postopki, določeni v ZVKD-1, ki so se začeli pred uveljavitvijo tega zakona, se dokončajo po določbah ZVKD-1.

214. člen
(izvršilni predpisi)

(1) Minister izda predpise na podlagi tega zakona v enem letu od njegove uveljavitve.

(2) Vlada sprejme uredbo iz 132. člena tega zakona v enem letu od uveljavitve tega zakona.

215. člen
(prenehanje veljavnosti izvršilnih predpisov)

(1) Z dnem uveljavitve tega zakona prenehajo veljati naslednji predpisi, ki se uporabljajo do uveljavitve predpisov, izdanih na podlagi tega zakona:

1. Pravilnik o strokovnih izpitih na področju varstva kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 32/18);
2. Pravilnik o pridobivanju nazivov v dejavnostih varstva kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 47/18);
3. Pravilnik o varovanju in hranjenju nacionalnega bogastva in muzejskega gradiva, o vpisu v razvid muzejev in o podelitvi pooblastila za opravljanje državne javne službe muzejev (Uradni list RS, št. 47/12);
4. Pravilnik o postopku izdaje dovoljenj za izvoz in iznos predmetov kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 26/11);
5. Pravilnik o konservatorskem načrtu za prenovo (Uradni list RS, št. 76/10);
6. Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09);
7. Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (Uradni list RS, št. 102/10);
8. Pravilnik o označevanju kulturnih spomenikov (Uradni list RS, št. 94/21);
9. Pravilnik o arheoloških raziskavah (Uradni list RS, št. 3/13 in 56/22);
10. Pravilnik o iskanju arheoloških ostalin in uporabi tehničnih sredstev za te namene (Uradni list RS, št. 49/14);
11. Pravilnik o vlaganju in reševanju zahtevkov za financiranje predhodnih arheoloških raziskav iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 93/14 in 73/16);

12. Pravilnik o konservatorskem načrtu (Uradni list RS, št. 66/09);

(2) Predpisi iz prejšnjega odstavka se uporabljajo, če niso v nasprotju s tem zakonom.

216. člen
(pravilnik o registru)

Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09) še naprej velja kot predpis, izdan na podlagi prvega odstavka 163. člena tega zakona.

217. člen
(uredba o varstvenih območjih dediščine)

Uredba o varstvenih območjih dediščine (Uradni list RS, št. 69/22) še naprej velja kot predpis, izdan na podlagi tretjega odstavka 30. člena tega zakona.

218. člen
(druge prehodne določbe)

(1) Enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini se vzpostavi v dveh letih od uveljavitve predpisa iz 163. člena tega zakona.

(2) Muzej uskladi vpise dediščine v inventarni knjigi muzeja z 39. členom tega zakona v enem letu od uveljavitve predpisa iz četrtega odstavka 39. člena tega zakona.

219. člen
(prenehanje veljavnosti zakona)

Z dnem uveljavitve tega zakona preneha veljati ZVKD-1.

220. člen
(začetek veljavnosti)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

C. OBRAZLOŽITEV ČLENOV

K 1. členu (vsebina zakona):

S tem členom se določata vsebina in namen zakona, in sicer zakon določa varovanje slovenske kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: dediščina), vlogo države, občin in drugih oseb javnega in zasebnega prava pri njenem varstvu in pravice in obveznosti teh oseb na področju varovanja dediščine z namenom omogočanja oziroma zagotovitve celostnega ohranjanja dediščine.

Z zakonom se v slovenski pravni red prenašajo določila Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij (UL L št. 255 z dne 30. 9. 2005, str. 22), v delu, ki se nanaša na varstvo dediščine. To pomeni, da so v Sloveniji priznane tudi poklicne kvalifikacije, ki so bile pridobljene v ostalih državah članicah Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU), kar omogoča lažje gibanje strokovnjakov na področju varstva dediščine. Za izvrševanje Uredbe Sveta (ES) št. 116/2009 z dne 18. decembra 2008 o izvozu predmetov kulturne dediščine (Kodificirana različica) (UL L št. 39 z dne 10. 2. 2009, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba Sveta (ES) št. 116/2009) in Uredbe (EU) 2019/880 Evropskega parlamenta in sveta z dne 17. aprila 2019 o vnosu in uvozu predmetov kulturne dediščine (UL L št. 151 z dne 7. 6. 2019, str. 1; v nadaljnjem besedilu: Uredba (EU) 2019/888) so določene tudi omejitve, pristojni organ in kazni za kršitve v zvezi z izvozom oziroma vnosom in uvozom predmetov kulturne dediščine. Uredba (EU) 2019/880 do sedaj še ni bila prenesena v slovenski pravni red. Zakon tako zagotavlja skladnost slovenskega pravnega reda s pravnim redom EU na področju varovanja kulturne dediščine.

Zakon nadalje vzpostavlja tudi varstvo kulturne dediščine drugih držav, ki se začasno nahaja na ozemlju Republike Slovenije. To je pomembno predvsem zaradi tega, ker vseh premečnin, katerih varstvo je v skladu z mednarodnim pravom in pravom EU dolžna zagotavljati Republika Slovenija, ni mogoče opredeliti kot dediščine v smislu 2. člena.

K 2. členu (dediščina):

V členu je vsebinsko opredeljena dediščina.

V zakonu je dediščina opredeljena kot dobrine, podedovane iz preteklosti, ki imajo poseben kulturni, zgodovinski, umetniški, znanstveni, estetski, antropološki ali družbeni pomen za prebivalke in prebivalce Slovenije (v nadaljnjem besedilu: prebivalci) in ki jih prebivalci prepoznajo kot odraz svojih nenehno razvijajočih se vrednot, prepričanj, znanj in tradicij. Zakon s tem poudarja, da dediščina ni le stvar preteklosti, ampak zajema tudi vidike okolja, ki so posledica razvijajoče se interakcije med ljudmi in prostorom skozi čas. To pomeni, da je dediščina dinamičen koncept, ki se s časom spreminja in razvija. Nova opredelitev dediščine sledi mednarodni opredelitvi in opušča zastarelo ne vključujočo delitev prebivalcev na »Slovenke in Slovence, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije«, ki jo pozna veljavni Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg in 78/23 – ZUNPEOVE; v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1).

Dediščina je v posebnem odstavku opredeljena tudi kot skupno dobro, česar v ZVKD-1 ni. Zakon dediščino opredeljuje kot skupno dobro z namenom poudariti, da smo vsi odgovorni za njeno ohranitev in da lahko vsi uživamo v njenih vrednostih.

Delitev dediščine v tretjem odstavku se od trenutno veljavne ureditve v bistvenem ne razlikuje, le pojem materialne dediščine se nadomešča s pojmom snovna dediščina z namenom uskladitve s pojmom nesnovna dediščina. Zakon še naprej ohranja delitev dediščine na

snovno in nesnovno. Pri tem snovna dediščina zajema premičnine (npr. umetniška dela in vsakdanje predmete) in nepremičnine (npr. stavbe in arheološka najdišča), nesnovna dediščina pa znanja, veščine, običaje in druge oblike kulturnega izražanja, ki se prenašajo iz roda v rod.

V ZVKD-1 je dediščina vsebinsko definirana v drugem in tretjem odstavku 1. člena.

K 3. členu (varovanje dediščine in ukrepi njenega varstva):

Člen podrobno opredeljuje varovanje dediščine kot temeljni koncept zakona, ki izhaja tudi iz naslova zakona, ki se spreminja iz Zakona o varstvu kulturne dediščine v Zakon o varovanju dediščine.

Z varovanjem dediščine se zagotavlja nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine ter njeno celostno ohranjanje. To pomeni, da varovanje dediščine ni le pasivno ohranjanje obstoječega stanja, ampak je usmerjeno tudi v aktivno delovanje vseh – predvsem pa države in občin – za njeno obogatitev in razvoj.

Varovanje dediščine nadalje temelji na skrbi za dediščino in se zagotavlja predvsem z vzdrževanjem, obnovo, prenovo, oživljanjem, upravljanjem, zaščito in ohranjanjem. Ti izrazi so podrobneje opredeljeni v 4. členu.

V členu so določeni tudi ukrepi varstva, ki vključujejo pravne, upravne, organizacijske, finančne in druge ukrepe. Varstvo dediščine je ožji pojem od varovanja dediščine. Ukrepe varstva izvajajo predvsem država in občine, lahko pa jih izvajajo tudi drugi subjekti varstva, kot so zasebni muzeji in galerije ter lastniki dediščine.

V ZVKD-1 varovanje dediščine ni bil temeljni koncept, varstvo dediščine pa je bilo opredeljeno le posredno, in sicer preko ukrepov varstva.

K 4. členu (izrazi):

V členu so opredeljeni pojmi, ki se uporabljajo v besedilu zakona, saj je opredelitev pojmov nujni predpogoj za pravilno razumevanje in uporabo zakona. Zakon:

- mestoma spreminja opredelitve izrazov iz ZVKD-1, predvsem iz razloga večje jasnosti ali »prestavitve« podrobnejših opredelitev izrazov v vsebinski del zakona, in
- dodatno, predvsem iz razloga pravne varnosti, opredeljuje nekatere izraze, ki so bili v uporabi že v ZVKD-1, vendar v ZVKD-1 niso bili opredeljeni.

Člen izrazov, ki jih opredeljujejo drugi sistemski zakoni in ki imajo v zakonu isti pomen, v skladu s pravili nomotehnik ne opredeljuje, niti se izrecno ne sklicuje na opredelitve v teh zakonih, saj je to nepotrebno.

K 5. členu (subsidiarna uporaba zakona):

Člen določa, da se glede vprašanj postopka, ki niso urejena z zakonom v postopkih varstva dediščine subsidiarno uporabijo določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek, če zakon ne določa drugače. Z drsečim sklicevanjem se zagotavlja, da se bodo v postopkih varstva dediščine vselej uporabljale v trenutku odločanja veljavne določbe Zakona o splošnem upravnem postopku (v nadaljnjem besedilu: ZUP).

Subsidiarna uporaba ZUP je določena, saj gre v primeru odločanja v postopkih varstva dediščine za odločanje upravnih organov. Pri tem subsidiarna uporaba zagotavlja, da se bodo

določbe ZUP uporabljale v polnosti v vseh primerih, kadar zakon ne določa drugače (npr. drugačen način sodelovanja v postopkih).

K oddelku »Javni interes in javna korist«:

Zakon v skladu z novejšim razvojem v slovenskem pravnem redu razlikuje med institutoma javnega interesa in javne koristi.

Čeprav razmejitev med obema pravnima institutoma v (ustavno)sodni praksi in pravni teoriji ni povsem jasna, je mogoče na splošno ugotoviti, da gre v primeru javne koristi za pravni institut, ki izhaja neposredno iz Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a; v nadaljnjem besedilu: Ustava) in ki ga Ustava povezuje z dopustnostjo določenih posegov v ustavne pravice, kot sta razlastitev in retroaktivnost. Javni interes je po drugi strani pravni institut, ki je določen v zakonih in ki ga ti vsebinsko napolnjujejo, uporablja pa ga tudi Ustavno sodišče v okviru splošne presoje dopustnosti posega v ustavne pravice v skladu s tretjim odstavkom 15. člena Ustave.

Pri tem iz sodne prakse Ustavnega sodišča izhaja, da je javni interes predpogoj za javno korist.⁹ To pomeni, da je poseg v ustavne pravice (npr. razlastitev) dopusten, če zasleduje določen javni interes, ki se odraža v interesih širše skupnosti in ne zgolj posameznika. Javni interes je torej predpogoj za javno korist. Na zakonski ravni je treba zato najprej določiti javni interes, ki ga je mogoče nato v obliki javne koristi tudi zavarovati.

Navedenim teoretskim izhodiščem v 6. členu (javni interes) in 7. členu (javna korist) sledi tudi zakon.

K 6. členu (javni interes):

Člen opredeljuje javni interes na področju varovanja dediščine, in sicer kot celostno ohranjanje dediščine za sedanje in prihodnje generacije (v nadaljnjem besedilu: javni interes). S tem zakon na abstraktni ravni določa razloge, zaradi katerih je dopusten poseg v ustavne pravice pravnih in fizičnih oseb.

Z zakonom se tudi vsebinsko opredeljuje načini uresničevanja javnega interesa, in sicer so ti načini:

- identificiranje, dokumentiranje, proučevanje in interpretiranje dediščine,
- ohranitev dediščine in preprečevanje škodljivih vplivov nanjo,
- omogočanje dostopa do dediščine in do informacij o njej,
- predstavljanje dediščine javnosti in razvijanje zavesti o njenih vrednotah,
- vključevanje vedenja o dediščini v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje,
- spodbujanje kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij in
- sodelovanje javnosti v zadevah varstva dediščine.

Zakon načinov uresničevanja javnega interesa ne določa taksativno.

Javni interes uresničujejo država in občine z opravljanjem javne službe varstva dediščine (v nadaljnjem besedilu: javna služba varstva) in izvajanjem ukrepov varstva. Pri tem pa so dolžne

⁹ Iz odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-9/92 z dne 3. 2. 1994 tako izhaja: »Razlastitev je skladno z 69. členom Ustave dopustna le: (i) proti nadomestilu v naravi ali proti odškodnini; (ii) pod pogoji, ki jih določa zakon; (iii) če to zahteva javna korist. Pri razlastitvi gre za tipičen poseg države v zasebno sfero zaradi javnega interesa.«

sodelovati z lastniki dediščine, nevladnimi organizacijami, strokovnjaki in drugimi pravnimi in fizičnimi osebami.

Opredelitev javnega interesa se ne razlikuje bistveno od opredelitve javne koristi iz 2. člena ZVKD-1.

K 7. členu (javna korist):

V členu je določeno, da se lahko za uresničitev javnega interesa lastninska ali druga pravica na dediščini odvzame ali omeji v javno korist. To pomeni, da ima javni interes v točno določenih primerih, ki so določeni v tretjem odstavku, prednost pred zasebnimi interesi.

V skladu z načelom pravne varnosti iz 2. člena in varstvom zasebne lastnine iz 33. člena Ustave so taksativno našteje nepremične in premične stvari, ki so predmet javne koristi za varstvo dediščine. Predmet javne koristi za varstvo dediščine so spomeniki, varstvena območja dediščine, dediščina, varovana v prostoru, nacionalno bogastvo, arheološke najdbe in arheološka najdišča in nesnovna dediščina, ki je vpisana v register dediščine (v nadaljnjem besedilu: Register).

Javna korist za odvzem ali omejitev lastninske ali druge pravice na stvari izkazana, če je to nujno potrebno zaradi varstva dediščine. Zakon s tem predpisuje t. i. »abstraktno javno korist«, ki je predpostavka za začetek postopka za omejitve pravice. Pristojni organi pa bodo morali v vsakem posameznem primeru posebej ugotavljati, ali je izpolnjena tudi t. i. »konkretna javna korist« in v skladu z njo določiti natančen obseg omejitve pravice.

V členu je posebej določeno, da je v skladu s previdnostnim načelom dopustno omejiti pravice tudi na arheoloških ostalinah. Določba je potrebna, saj v primeru arheoloških ostalin še ni mogoče govoriti o dediščini, ki bi bila varovana v okviru drugega odstavka, temveč gre za »preddediščino«. Arheološke ostaline so v zakonu namreč opredeljene kot stvari, ki imajo potencial postati dediščina in jih je treba zato zaščititi. Zakon v nadaljnjih členih določa, kdaj je dopustno omejiti predvsem pravico do uporabe stvari za čas, ki je potreben za identifikacijo in vrednotenje arheoloških ostalin.

K 8. členu (strategija varovanja dediščine):

Člen opredeljuje strategijo varstva kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Strategija), določa način njenega sprejemanja in njeno »vlogo« v okviru varstva dediščine.

Strategijo sprejme minister, pristojen za dediščino (v nadaljnjem besedilu: minister), ki mora pred tem pridobiti mnenje Sveta za varovanje kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Svet), ki ga zakon vzpostavlja kot strokovno posvetovalno telo na področju varovanja dediščine. S tem se zagotavlja strokovnost Strategije. Upoštevanje sestavo Sveta se z mnenjem sveta zagotavlja tudi, da je Strategija v največji možni meri usklajena z različnimi deležniki na področju varovanja dediščine.

Strategija je lahko tudi del nacionalnega programa za kulturo ali samostojen dokument Vlade Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada), kar zagotavlja večjo fleksibilnost pri njenem sprejemanju in spreminjanju. Če je samostojen dokument, se sprejema za obdobje štirih let in vsebuje tudi dolgoročne usmeritve.

Strategija predstavlja podlago za pripravo dokumentov razvojnega načrtovanja in določanja politik na področju kulture, urejanja prostora, varstva okolja, varstva v izrednih razmerah, graditve, stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, turizma, kmetijstva in gozdarstva, raziskovanja ter informacijske družbe, vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter drugih vsebinsko povezanih področjih.

Ureditev Strategije ne odstopa bistveno od ureditve v 73. členu ZVKD-1, zaradi zasledovanja najvišje možne stopnje varovanja dediščine pa se dodaja možnost sprejetja ločene strategije varovanja dediščine za posamezno zvrst dediščine, če minister oceni, da je to zaradi posebnosti njenega varovanja smotno.

K 9. členu (javna služba varstva):

Člen splošno opredeljuje javno službo varstva, ki zajema varstvo arheoloških ostalin, nepremične dediščine, premične dediščine in nesnovne dediščine. S členom se določajo tudi organi oziroma osebe, ki opravljajo javno službo varstva.

Natančen obseg izvajanja javne službe določi v sklepu ali pogodbi o financiranju, kot je določeno v okviru posameznih institutov zakona. Glede podrobnejše ureditve določitve obsega izvajanja javne službe zakon napotuje na določbe krovnega zakona na tem področju, in sicer na zakon, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo. Torej na vsakokrat veljavni Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (v nadaljnjem besedilu: ZUJIK).

Ureditev javne službe varstva ne odstopa bistveno od ureditve v 81. členu ZVKD-1.

K 10. členu (nadzor nad izvajanjem javne službe varstva):

Člen ureja nadzor nad izvajanjem javne službe varstva, ki ga skladno s prvim odstavkom izvaja ministrstvo.

Kadar ministrstvo ugotovi, da izvajalec javne službe varstva ne opravlja javne službe v skladu s predpisi ali odločitvijo ministrstva, mu lahko naloži odpravo pomanjkljivosti ali nepravilnosti in določi rok za izvedbo teh dejanj. Če izvajalec javne službe varstva v roku ne odpravi pomanjkljivosti oziroma nepravilnosti, so posledice takšnega ravnanja odvisne od tega, kdo je ustanovitelj izvajalca.

V primeru, da je ustanovitelj izvajalca javne službe varstva država, je posledica lahko razrešitev poslovnega organa ali organa upravljanja. Člen v zvezi s samim postopkom razrešitve napotuje na uporabo zakona, ki ureja zavode. Torej na vsakokrat veljavni Zakon o zavodih (v nadaljnjem besedilu: ZZ)

V preostalih primerih, kjer država ni upravičena izvrševati ustanoviteljskih pravic, pa je posledica:

- pri izvajalcih, katerih ustanovitelj je občina: razrešitev poslovnega organa s strani pristojnega organa občine, če se ta tako odloči, in
- pri izvajalcih, katerih ustanovitelj je oseba zasebnega prava: prenehanje pooblastila zasebnega muzeja za izvajanje javne službe muzejev.

V členu je nadalje določena tudi pristojnost ministrstva v zvezi z razreševanjem vprašanj o obsegu javne službe varstva in kompetenčnih sporov med različnimi izvajalci te javne službe.

Ureditev javne službe varstva ne odstopa bistveno od ureditve v 82. členu ZVKD-1, je pa člen ubeseden bolj jasno.

K oddelku »Načela«:

Zakon v primerjavi z ZVKD-1 bistveno večjo pozornost namenja načelom varovanja dediščine (v nadaljnjem besedilu: načelo) in jih celovito ureja na enem mestu. Pri tem zakon v oddelek prenaša obstoječa načela, ki jih je moč razbrati v 4. členu in 5. členu ZVKD-1, z namenom

modernizacije in višje stopnje varovanja dediščine pa vključuje tudi nova načela, ki sledijo mednarodnim trendom na področju varovanja dediščine in ki so odraz problematik, s katerimi se sooča sodobna družba.

Načela so pomembna, saj služijo kot razlagalno vodilo za interpretacijo drugih splošnih in abstraktnih določb zakona, sploh v primerih, kadar je mogočih več pravnih interpretacij. Načela primarno zavezujejo državne in občinske organe pri izvajanju njihovih nalog v skladu z zakonom, vendar pa načela tudi pravnim in fizičnim osebam nalagajo določene obveznosti pri »interakcijah« z dediščino in arheološkimi ostalinami.

Številna načela predstavljajo novost v slovenskem pravnem redu in kot taka prispevajo k njegovemu razvoju v skladu z gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi spremembami ter trajnimi strukturnimi spremembami v družbi.

K 11. členu (načelo skupne odgovornosti):

Načelo skupne odgovornosti poudarja, da je dediščina dela globalnega bogastva in kot taka prispeva k skupni identiteti človeštva. Zato je dediščina skupno dobro sedanjih in prihodnjih generacij, njeno uničenje pa vpliva na posameznike, širše skupnosti in družbo kot celoto. Upošteva se navedeno člen določa, da je varstvo dediščine skupna odgovornost države, občin, lastnikov dediščine, nevladnih organizacij, strokovnjakov in drugih.

Načelo omogoča razlago določb zakona skozi razumevanje dediščine kot povezovalnega elementa celotne družbe. Gre za izraz temeljne vrednote varstva dediščine kot nečesa, kar je skupno vsem pripadnikom neke skupine in družbe kot celote. S tem je vzpostavljeno mišljenje, da je vsak odgovoren za dediščino oziroma za njeno varstvo, ker je le-ta del njega samega.

K 12. členu (načelo medsebojnega spoštovanja):

Načelo medsebojnega spoštovanja poudarja pomen spoštovanja raznolikosti kultur in vrednot pri varstvu dediščine. Dediščina je namreč temelj za razumevanje človeške zgodovine in preteklih dosežkov, ki so bili ustvarjeni prek medosebnega sodelovanja številnih generacij. Pomen dediščine tako presega posameznika, skupino ali nacijo, z njenim varstvom pa se razvija strpna in vključujoča družba. Vse navedeno pa prispeva k medkulturnemu dialogu in razumevanju.

Razlaga določb zakona mora v skladu s tem načelom vselej temeljiti na priznavanju in spoštovanju različnih kulturnih izrazov in vrednot ter na zavezanosti k varstvu dediščine različnih kultur, skupin in posameznikov. Spodbujanje strpnosti in vključenosti je torej ključni element varovanja dediščine.

K 13. členu (načelo odpornosti in trajnostnega razvoja):

Načelo odpornosti poudarja, da se z varovanje dediščine zagotavlja odpornost dediščine na različne šoke in spremembe v družbi, kot so gospodarske krize, socialne neenakosti in okoljske katastrofe.

Načelo trajnostnega razvoja poudarja, da je dediščina pomemben del trajnostne rabe prostora in naravnih virov. Zato mora varovanje dediščine upoštevati gospodarsko, socialno in ekološko funkcijo dediščine z namenom, da se zagotovi varovanje dediščine in da se istočasno z varovanje ne ogroža razvoja družbe ter rabe prostora in naravnih virov.

Načelo odpornosti in trajnostnega razvoja tako odseva potrebo po zagotavljanju varovanja dediščine pred spremembami in izzivi, s katerimi se sooča sodobni svet in ki lahko predstavljajo nevarnost za ohranitev dediščine za prihodnje generacije. Razlaga določb

zakona mora zato temeljiti na zavedanju, da je treba pri odločanju o ukrepih varstva upoštevati tako sedanjost kot tudi prihodnost družbe in okolja in da je treba z varovanjem dediščine zagotavljati trajnostno upravljanje.

K 14. členu (previdnostno načelo):

Previdnostno načelo poudarja, da je dediščina edinstvena, posegi vanjo pa so pogosto nepovratni. Zaradi tega je z dediščino treba ravnati previdno in z zavedanjem, da ne gre za nekaj, kar je lahko obnovljivo.

Načelo določa, da se je vsakdo dolžan vzdržati posegov v dediščino (v nadaljnjem besedilu: poseg), ki predstavljajo nevarnost za poškodovanje ali uničenje dediščine ali stvari, za katere se lahko domneva, da imajo lastnosti dediščine. Pristojna organizacija pa lahko zavrne izdajo soglasja, če je podana visoka raven tveganja za poškodovanje oziroma uničenje dediščine.

Pristojna organizacija ima nadalje pristojnost oziroma obveznost, da sprejme ukrepe za obvladovanje tveganja za varstvo dediščine, kadar je mogoče na podlagi razpoložljivih informacij utemeljeno domnevati, da grozi nevarnost za poškodovanje ali uničenje dediščine ali stvari, za katero je mogoče domnevati, da ima lastnost dediščine.

Razlaga določb zakona v skladu s tem načelom pristojnim organizacijam omogoča, da ne dopustijo posegov, četudi v postopku ni mogoče z gotovostjo dokazati, da bo določen poseg poškodoval ali uničil dediščino – zadošča že visoka stopnja verjetnosti. Poleg tega jim načelo nalaga tudi obveznost, da v takšnih primerih sprejmejo ukrepe za obvladovanje tveganja za varstvo dediščine in stvari, za katere je mogoče domnevati, da imajo lastnosti dediščine.

Previdnostno načelo se je sicer sprva razvilo kot mednarodnopravni institut okoljskega prava, vendar je mogoče v zadnjem času zaslediti težnjo po širitvi tega instituta na druga področja, kjer so spremembe nepovratne. Tem trendom z uzakonitvijo previdnostnega načela na področju varstva dediščine sledi zakon.

K 15. členu (načelo skrbnega ravnanja):

Načelo skrbnega ravnanja poudarja, da morajo lastniki, upravljavci in uporabniki dediščine z njo ravnati skrbno, spoštljivo in preudarno ter ob upoštevanju vrednot različnih kultur in družbenega pomena dediščine. Načelo še določa, da je vsakdo dolžan pristojno organizacijo obvestiti o obstoju stvari, za katero domneva, da ima lastnosti dediščine, in s takšno stvarjo ravnati v skladu z določbami zakona.

Načelo omogoča razlago določb zakona skozi zavedanje, da je vsakdo dolžan odgovorno pristopiti k varovanju dediščine in da morajo biti njegova (aktivna in pasivna) ravnanja v zvezi z dediščino – ne glede na lastništvo dediščine – vselej skladna z zakonom.

K 16. členu (načelo omejitve pravic):

Načelo omejitve pravic poudarja, da se pravice na dediščini lahko omejijo le v javno korist, kadar je to potrebno za varstvo dediščine, ali s pravicami drugih. Pravice je dopustno omejiti v najmanjšem možnem obsegu, ki je potreben za uresničevanje javnega interesa. Zato morajo država, občine in drugi subjekti varstva med več različnimi ukrepi izbrati tiste, ki so najmanj omejujoči za lastnike oziroma posestnike dediščine.

Razlaga določb zakona mora v skladu s tem načelom vselej temeljiti na načelu sorazmernosti, ki državne in občinske organe ter druge subjekte varstva sicer zavezuje že na podlagi načela pravne države iz 2. člena Ustave.

Ureditev načela omejitve pravic ne odstopa od ureditve v 5. členu ZVKD-1.

K 17. členu (načelo dostopnosti):

Načelo dostopnosti poudarja, da ima vsakdo pravico do dostopa do dediščine in uživanja v njenih vrednotah. Pri tem se pravica do dostopa do dediščine zagotavlja zlasti z:

- zagotavljanjem enakega dostopa do dediščine vsem, ne glede na invalidnost, starost, gmotno stanje ali katerokoli drugo osebno okoliščino,
- državno in lokalno javno službo varstva dediščine,
- digitalnim dostopom do dediščine,
- izobraževalnimi programi na področju varstva dediščine in
- javno dostopnostjo informacij v zvezi z dediščino in zbirk podatkov iz zakona.

Država in občine imajo nadalje obveznost prizadevanja zagotavljanja enakih možnosti dostopa do dediščine vsem z izvajanjem aktivnih ukrepov varstva dediščine.

Načelo omogoča razlago določb zakona skozi prizmo zagotavljanja dostopa do dediščine vsem. Z ukrepi varstva si je vselej treba prizadevati, da je dostop do dediščine zagotovljen najširšemu krogu ljudi, država in občine pa so zavezane tudi k aktivnemu delovanju z namenom zagotavljanja enakih možnosti za dostop do dediščine vsem – gre za t. i. »institut razumne prilagoditve«.

K 18. členu (načelo transparentnosti):

Načelo transparentnosti poudarja pomen transparentnosti v postopkih varstva dediščine. Postopki morajo biti dostopni, pregledni in razumljivi. Država, občine in drugi subjekti varstva pa morajo omogočiti sodelovanje lastnikov dediščine, nevladnih organizacij, strokovnjakov in drugih v postopkih varstva dediščine. Informacije o varstvu dediščine morajo biti javno dostopne v skladu z zakonom, ki ureja dostop do informacij javnega značaja.

Razlaga – predvsem postopkovnih – določb zakona mora temeljiti na zavedanju, da morajo državni in občinski organi ter drugi subjekti varstva postopke varstva dediščine voditi na način, ki v največji možni meri olajšuje dostop do teh postopkov in zagotavlja njihovo preglednost in razumljivost. Državne in občinske organe ter druge subjekte varstva k takemu ravnanju zavezuje že drugi odstavek 39. člena in 44. člen Ustave.

K 19. členu (načelo celostnega ohranjanja dediščine):

Načelo celostnega varstva dediščine poudarja, da mora varstvo dediščine temeljiti na celostnem in sistematičnem pristopu, ki zagotavlja celostno ohranjanje dediščine. Država zagotavlja celostno varstvo dediščine z izvajanjem javne službe varstva.

Razlaga določb zakona mora v skladu s tem načelom vselej temeljiti na zavedanju, da morajo biti različni ukrepi varstva med seboj usklajeni, saj je le tako mogoče zagotavljati celostni in sistematični pristop k varstvu dediščine.

K oddelku »Nepremična dediščina«:

Vzpostavitev posebnega varstva na nepremični dediščini vsebinsko ne odstopa bistveno od ureditve v ZVKD-1. Zakon uvaja spremembe predvsem v zvezi z digitalizacijo postopkov vzpostavitve posebnega varstva, in sicer določa možnost oziroma obveznosti uporabe Informacijskega sistema kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Informacijski sistem) za državne in občinske organe, stranke in zainteresirano javnost ter uvaja možnost izvedbe javne obravnave s pomočjo digitalnih tehnologij (preko spleta).

Zakon ob tem s številnimi instituti še vedno omogoča sodelovanje strank in zainteresirane javnosti v postopku vzpostavitve posebnega varstva osebno ali preko pošte.

K 20. členu (varstvo nepremične dediščine):

Člen določa način vzpostavitve posebnega varstva na nepremični dediščini. Posebno varstvo se na nepremični dediščini vzpostavi:

- z razglasitvijo za spomenik: gre za najvišjo stopnja varstva, ki se dodeli nepremični dediščini izjemnega pomena in ki ima za posledico določene obveznosti za lastnika nepremičnine,
- z določitvijo varstvenega območja dediščine: gre za določitev območij, na katerih se nahaja nepremična dediščina, ki je pomemben del prostorskih ureditev in za katero veljajo posebne varstvene usmeritve in
- s pridobitvijo statusa dediščine, varovane v prostoru: gre za najnižjo stopnjo varstva, in sicer se s prostorskim aktom lahko določi obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja pred posegi v nepremičnino in varstvene usmeritve za posege vanjo.

Posebno varstvo se lahko vzpostavi le na nepremični dediščini, ki je vpisana v Register. S tem se zagotavlja, da država in občine ne morejo določiti posebnega varstva za nepremičnine, ki niso bile identificirane in vrednotene v strokovnem postopku, ki ga opravlja Zavod za varstvo kulturne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Zavod). Kljub temu bo lahko lastnik v postopku vzpostavitve posebnega varstva še vedno zatrjeval in dokazoval, da nepremičnina ne predstavlja dediščine v smislu zakona in da torej ne bi smela biti vpisana v Register. To pomeni, da vpis nepremične dediščine v Register ne ustvarja pravnih posledic za lastnika dediščine.

V členu je iz didaktičnih razlogov poudarjeno, da nepremična dediščina, ki ne uživa posebnega varstva iz prvega odstavka, uživa varstvo na podlagi splošnih določb zakona. S tem se skladno z namenom zakona zagotavljajo temeljni standardi varstva dediščine za vse nepremičnine, ki jih je mogoče opredeliti kot nepremično dediščino, neodvisno od izpolnjevanja pogojev za posebno varstvo in neodvisno od ravnanja državnih in občinskih organov ter drugih subjektov varstva.

K 21. členu (spomenik):

V členu so določeni pogoji za razglasitev nepremične dediščine za spomenik, in sicer se le-ta razglasi za spomenik, če:

- predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti,
- je pomemben del prostora ali kulturne dediščine Slovenije ali njenih lokalnih skupnosti ali
- predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov in pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom.

Pri tem se lahko nepremična dediščina razglasi, bodisi za spomenik državnega pomena, če je izjemnega pomena za državo, bodisi za spomenik lokalnega pomena, če je posebnega pomena za občino. S tem se omogoča vzpostavitev posebnega varstva tudi na nepremični dediščini, ki sicer ne izpolnjujejo pogoja »izjemnega pomena za državo«, je pa takšnega »izjemnega pomena za občino«, da to utemeljuje posebno varstvo nepremične dediščine.

Glede na pojavno raznolikost nepremičnin, ki izpolnjujejo zakonske pogoje za razglasitev za spomenik, zakon s ciljem zagotovitve ustreznega ravnotežja med zagotavljanjem čim večjega obsega varstva nepremične dediščine in varstvom pravice do zasebne lastnine iz 33. člena Ustave razlikuje med posamezniki spomeniki, kadar je treba zavarovati le posamezno stavbo

ali drug objekt, in spomeniški območji, kadar je treba zavarovati širše območje, na katerem se nahaja skupina stavb, naselje ali identificirano arheološko najdišče.

Z namenom zagotavljanja celostnega varstva spomenika in preprečevanja škodljivih vplivov na spomenik iz okolice se nadalje šteje, da je del spomenika tudi neposredna okolica spomenika in pritikline, ki z njim sestavljajo prostorsko, funkcionalno ali pomensko celoto, če so vpisane v seznam pritiklin.

Ureditev spomenika ne odstopa od ureditve v 11. členu ZVKD-1, je pa člen ubeseden bolj jasno.

K 22. členu (razglasitev spomenika):

Člen določa, da se postopek za razglasitev spomenika začne s pripravo predloga za razglasitev spomenika (v nadaljnjem besedilu: predlog za razglasitev), ki ga Zavod pripravi v Informacijskem sistemu. Predlog za razglasitev pripravi Zavod po lastni presoji ali na pobudo vsakogar. Neodvisno od »predlagatelja« lahko Zavod začne postopke, če ocenjuje, da so izpolnjeni pogoji za razglasitev nepremične dediščine za spomenik iz prvega odstavka 21. člena zakona. Pri tem se mora Zavod v primeru zavrnitve pobude do nje vsebinsko opredeliti. Posebno upravno oziroma sodno varstvo zoper zavrnitev pobude ni predvideno, saj Zavod z njeno zavrnitvijo ne odloči o pravici, obveznosti ali pravni koristi pobudnika.

Posameznik lahko pobudo vloži elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Zavod v predlogu za razglasitev lahko opredeli tudi kategorije varstvenih režimov, ki so primeroma naštetje v tretjem odstavku. Te kategorije so naslednje:

- zahteve glede varovanja spomenika,
- zahteve glede posegov,
- ukrepe za varstvo pred izrednimi razmerami;
- omejitve pravnega prometa,
- način upravljanja spomenika,
- zahteve glede raziskovanja, proučevanja in dokumentiranja in
- zahteve glede dostopnost spomenika za javnost, zlasti časovni okvirji.

V členu je podrobno urejeno tudi sodelovanje strank in zainteresirane javnosti v postopku razglasitve spomenika.

Lastniku dediščine, za katero je predlagano, da se razglasi za spomenik, se tako omogoča, da v osmih dneh poda svoje mnenje o razglasitvi. Zavod lastnika o pripravi predloga obvešča po pošti ali z javnim naznanilom, kadar je to zaradi okoliščin primera (npr. večje število lastnikov ali njihova težja dosegljivost oziroma neznan naslov) primernejše. Izjemoma Zavodu lastnika ni treba posebej obveščati, če se izvede javna obravnava. Lastnik lahko mnenje vloži elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti. Zavod pa se mora do mnenja opredeliti v predlogu za razglasitev ter o tem obvestiti lastnika, na enak način kot je lastnik vložil mnenje.

Zakon z namenom zmanjševanja obremenjevanja okolja in stroškov predvideva možnost, da se seznanitvi lastnika ne prilaga dokumentacije v fizični obliki, temveč se lahko lastnika seznanijo, da je mogoče do vse dokumentacije dostopati v Informacijskem sistemu in v fizični obliki na sedežu območne enote zavoda oziroma občine. V tem primeru ima lastnik možnost do kopiranja dokumentacije v skladu z določbami ZUP.

Predvidena je tudi možnost izvedbe javne obravnave o razglasitvi spomenika, ki jo lahko Zavod izvede po lastni presoji, mora pa jo mora izvesti, če gre za razglasitev spomeniškega območja. Dolžnost izvedbe obvezne javne obravnave v postopku razglasitve nepremičnin za

spomeniško območje se določa zaradi večjega obsega posledic na pravice in obveznosti lastnikov dediščine in drugih oseb. Zainteresirana javnost se o izvedbi javne obravnave obvesti preko Informacijskega sistema, in sicer najmanj deset dni pred javno obravnavo. Dokumentacija je zainteresirani javnosti dostopna v Informacijskem sistemu in v fizični obliki na sedežu območne enote zavoda oziroma občine. V tem primeru imajo posamezniki možnost kopiranja dokumentacije v skladu z določbami ZUP.

Na javni obravnavi se predstavijo razlogi za razglasitev, osnutek akta o razglasitvi in kartografska dokumentacija, vsako pa lahko ustano ali pisno poda svoje mnenje. Zavod se mora do teh mnenj opredeliti v predlogu za razglasitev.

Z osmim odstavkom se ureja posebnosti postopka razglasitve spomenika lokalnega pomena, in sicer se določa, da ga izvedbe pristojni organ občine. V preostalem delu odstavka napotuje na uporabo določb tega člena o postopku razglasitvi spomenika državnega pomena.

Ureditve postopka razglasitve spomenika v temeljih ne odstopa od ureditve v 12. členu ZVKD-1. V členu je postopek podrobneje urejen, prav tako člen predvideva možnost digitalizacije postopka. V skladu z nekaterimi drugimi novejšimi zakoni tudi opušča obveščanje zainteresirane javnosti preko dnevnih časopisov in ga nadomešča z objavami v Informacijskem sistemu.

K 23. členu (akt o razglasitvi):

Člen ureja obliko in vsebino akta o razglasitvi spomenika (v nadaljnjem besedilu: akt o razglasitvi). Določa se, da se spomenik državnega pomena razglasi z odlokom Vlade, spomenik lokalnega pomena pa z odlokom občine.

Akta o razglasitvi mora vsebovati:

- identifikacijo spomenika,
- vrednosti dediščine,
- varstveni režim,
- varovane sestavine,
- vplivno območje, če je to potrebno zaradi zagotavljanje prostorske celovitosti spomenika,
- varstveni režim v vplivnem območju,
- morebitno obveznost javne dostopnosti spomenika,
- zahteve glede upravljanja in
- podatke o pritiklinah spomenika.

Meje spomenika in vplivnega območja se v aktu o razglasitvi določijo tako, da jih je mogoče grafično prikazati v katastru stavb. S tem zakon zasleduje čim bolj določno opredelitev mej spomenika oziroma vplivnega območja, ki lahko v naravi potekajo tudi čez določeno zemljišče in torej niso vezane na meje zemljišča.

Zaradi varstva pravnega prometa in zagotavljanja javnosti se predvideva obveznost zaznambe pravnega spomenika in njegovega vplivnega območja v zemljiški knjigi. Pri tem se vplivno območje spomenika v zemljiški knjigi zaznamuje le, če je tako določeno z aktom o razglasitvi. Zemljiškoknjžno sodišče vpiše zaznambo v zemljiško knjigo po uradni dolžnosti skladno z zakonom, ki ureja zemljiško knjigo. Torej skladno z vsakokrat veljavnim Zakonom o zemljiški knjigi (v nadaljnjem besedilu: ZZK).

Zakon predvideva obveznost objave akta o razglasitvi v Uradnem listu Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Uradni list) ali v uradnem glasilu občine, saj gre skladno s sodno prakso Ustavnega sodišča za splošni pravni akt.¹⁰

Ureditev oblike in vsebine akta o razglasitvi ne odstopa bistveno od ureditve v 13. členu ZVKD-1, so pa določene ubeseditve prilagojene novejši terminologiji v slovenskem pravnem redu.

K 24. členu (razglasitev na podlagi sporazuma):

Člen določa možnost sklenitve sporazuma med državo in občino o skupnem ohranjanju dediščine, ki se nahaja na obsežnejšem območju z razvojnimi izzivi (določitev spomenika državnega pomena). K sporazumu pa lahko pristopijo tudi drugi subjekti varstva, ki imajo na območju pomembne razvojne naloge ali pristojnosti za izvajanje posameznih razvojnih politik.

Sporazum obsega obveznosti in pravice podpisnikov glede varovanja dediščine, razvojnega načrtovanja, urejanja prostora in izvajanja mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republike Slovenija

Vlada na podlagi sporazuma razglasi območje za spomenik državnega pomena za čas veljavnosti sporazuma, vendar največ za obdobje petih let. To obdobje se lahko vsakokrat podaljša za novo obdobje, ki ne sme biti daljše od petih let. S podaljšanjem sporazuma morajo soglašati podpisniki sporazuma, s čimer se zasleduje temeljno načelo civilnega prava, da se morajo s prenovitvijo oziroma novacijo obveznosti strinjati vsi pogodbeniki.

Če podpisniki sporazuma svojih obveznosti ne izpolnjujejo, Vlada odloči o predčasnem prenehanju statusa spomenika, saj v tem primeru ni več zagotovljeno ohranjanje dediščine.

Ureditev oblike in vsebine akta o razglasitvi ne odstopa bistveno od ureditve v 14. členu ZVKD-1, je pa člen ubeseden bolj jasno.

K 25. členu (enotno varstvo spomenikov in narave):

Člen ureja možnost enotnega varstva spomenikov in narave.

Območje, na katerem se nahaja dediščina, ki izpolnjuje pogoje za razglasitev za spomenik po zakonu, in ki istočasno izpolnjuje pogoje za ustanovitev širšega zavarovanega območja narave po zakonu, ki ureja ohranjanje narave, se lahko z enotnim aktom hkrati zavarovati kot spomenik in kot širše zavarovano območje narave (v nadaljnjem besedilu: območje enotnega zavarovanja). S tem zakon zasleduje poenostavitev postopkov in predvsem zagotovitev učinkovitejšega varstva kulturne in naravne dediščine, kadar se ti na določenem območju prepletata.

Sklep o začetku postopka za enotno zavarovanje sprejme Vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave. Pogoj za začetek postopka je, da se območji prostorsko prekrivata, varstvene in razvojne usmeritve pa so dopolnjujoče in v medsebojni povezavi učinkovitejše. V zvezi s postopkom priprave in razglasitve drugi odstavek napotuje na smiselno uporabo določb zakona o razglasitvi spomenika in določb zakona, ki ureja ohranjanje narave, o ustanovitvi širšega zavarovanega območja.

Akt o zavarovanju območja enotnega zavarovanja sprejme Vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave. V aktu se določi tudi naziv območja enotnega zavarovanja, in sicer se lahko območje poimenuje kot spomenik v skladu z zakonom ali kot

¹⁰ Sklep Ustavnega sodišča št. U-I-181/07 z dne 13. 12. 2007, 8. točka obrazložitve.

eno od širših zavarovanih območij v skladu z zakonom, ki ureja ohranjanje narave (npr. narodni park).

V postopku enotnega varstva spomenikov in narava je predvideno enakopravno sodelovanje ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave, saj varovanje dediščine nima prednosti pred ohranjanjem narave.

Ureditev oblike in vsebine akta o razglasitvi ne odstopa od ureditve v 15. členu ZVKD-1.

K 26. členu (razglasitev spomenika, ki vpliva na ohranjanje narave):

Člen ureja primere, ko se razglasitev spomenika nanaša na območje, ki je že varovano ali zavarovano v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave. V takih primerih je potrebno usklajevanje med varovanjem dediščine in varovanjem narave.

V primeru razglasitve spomenika državnega pomena, ki se nanaša na območje, ki je varovano ali zavarovano v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, se tako meje spomenika in njegov varstveni režim v aktu o razglasitvi določijo na podlagi usklajenega predloga ministra, pristojnega za kulturo, in ministra, pristojnega za ohranjanje narave.

V primeru razglasitve spomenika lokalnega pomena, ki se nanaša na območje, ki je varovano ali zavarovano v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, pa se meje spomenika in njegov varstveni režim v aktu o razglasitvi določijo v soglasju z ministrom, pristojnim za ohranjanje narave.

K 27. členu (začasna razglasitev):

Člen ureja primere, ko je zaradi zagotovitve varstva nepremične dediščine nujno potrebna njena začasna razglasitev za spomenik državnega pomena ali za spomenik lokalnega pomena, saj ni mogoče čakati na izvedbo postopka razglasitve spomenika. Gre torej za situacije, ko obstaja nevarnost za uničenje ali okrnitev spomeniških vrednosti, ki se lahko učinkovito zaščitijo zgolj preko instituta začasne razglasitve.

Skladno z izjemno naravo instituta so določeni posebni pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da se lahko dediščina začasno razglasi za spomenik državnega pomena, in sicer mora za konkretno dediščino obstajati:

- možnost utemeljenega sklepanja, da so izpolnjeni pogoji za razglasitev nepremične dediščine za spomenik, in
- nevarnost, da bo dediščina uničena ali bodo okrnjene njene vrednosti v prostoru, če ne bo začasno razglašena za spomenik.

Ob izpolnjenosti teh pogojev lahko minister na predlog Zavoda sprejme odlok o začasni razglasitvi.

Postopek se začne s predlogom Zavoda, ki mora utemeljiti izpolnjenost pogojev iz prvega odstavka in predlagati varstveni režim v obsegu, ki omogoča najnujnejše varstvo. Hkrati mora Zavod v predlogu predlagati tudi vplivno območje ter varstveni režim v njem, ki še zagotavlja prostorsko celovitost spomenika.

Ministrstvo z odlokom o začasni razglasitvi določi razlog za začasno razglasitev, varstveni režim in obdobje začasne razglasitve nepremične dediščine za spomenik državnega pomena.

Ker gre za začasni institut, s katerim se močno poseže v pravice lastnika je obdobje začasne razglasitve nepremične dediščine za spomenik državnega pomena že na zakonski ravni

omejeno na največ eno leto. To obdobje lahko minister v primeru utemeljenih razlogov podaljša največ še za eno leto. Minister pa lahko z odlokom tudi razveljavi začasno razglasitev, če prenehajo razlogi zanjo pred iztekom obdobja začasne razglasitve.

V postopku sprejemanja začasne razglasitve se ne uporabljajo določbe o pripravi predloga za razglasitev, o obveščanju lastnikov v času priprave ter o javni obravnavi. Predpostavka za začasno razglasitev je namreč obstoj immanentne nevarnosti uničenja ali okrnitve spomeniških vrednosti, zaradi česar je treba zagotoviti čim hitreje sprejete odloka o začasni razglasitvi. Vidika nujnosti ukrepanja tudi utemeljuje ustavno dopustnost omejitev pravic, ki bi jih javnost in predvsem lastnik dediščine sicer imela v običajnem postopku razglasitve za spomenik državnega pomena. Da pa se te pravice vseeno zagotovijo v kasnejšem postopku, je določena obveznost, da mora Zavod istočasno s predlogom za začasno razglasitev začeti tudi postopek priprave predloga za razglasitev. Nepravočasna priprava predloga za razglasitev zato tudi ni razlog za podaljšanje začasne razglasitve, s čimer se zmanjšuje nevarnost za »zlorabo« instituta začasne razglasitve.

Kadar se začasna razglasitev nanaša na območja, varovana ali zavarovana v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave, mora Zavod o predlogu za začasno razglasitev obvestiti ministra, pristojnega za ohranjanje narave.

Zakon predvideva tudi možnost, da sprejme minister odlok o začasni razglasitvi v primeru, ko je Zavod pripravil predlog za razglasitev za spomenik lokalnega pomena, vendar predstavniški organ občine predloga za razglasitev v celoti ali v bistvenem delu ni upošteval. S tem se daje državi možnost zavarovanja dediščine lokalnega pomena, če je Zavod presodil, da gre za dediščino, na kateri je treba vzpostaviti posebno varstvo, občina pa ni sprejela ustreznih ukrepov za njeno varstvo.

Odlok o začasni razglasitvi, njenem podaljšanju in razveljavitvi objavi se objavi v Uradnem listu ali v uradnem glasilu občine, saj gre za splošni pravni akt. S tem se zagotavlja, da je dostopen in znan vsem, poleg tega pa se s tem omogoča sodno varstvo lastnika dediščine, ki je začasno razglašena za spomenik.

Z enajstim odstavkom je določeno, da se določbe o začasni razglasitvi dediščine za spomenik državnega pomena smiselno uporabljajo tudi za začasno razglasitev spomenika lokalnega pomena, ki jo sprejme občina za spomenik lokalnega pomena na svojem območju.

Ureditev začasne razglasitve je v bistvenem enaka ureditvi v ZVKD-1, zaradi zasledovanja cilja večje sistematičnosti predloga zakona, pa je umeščena v podpoglavje o nepremični dediščini.

K 28. členu (dvakratna razglasitev):

Člen določa, da si v primerih, ko je nepremična dediščina razglašena za spomenik državnega pomena in za spomenik lokalnega pomena, varstveni režimi in drugi ukrepi varstva v obeh aktih o razglasitvi ne smejo nasprotovati. V primeru nasprotovanja v tem delu veljajo določbe akta o razglasitvi spomenika državnega pomena in ukrepi varstva, izdani na njegovi podlagi. Člen torej določa primarnost varstva, ki izhaja iz varstva dediščine na državni ravni.

Dvakratna razglasitev je v zakonu urejeno enako kot v ZVKD-1. Ohranja se torej ureditev kolizijskih pravil za primer, ko je ista stvar razglašena tako za spomenik državnega kot tudi za spomenik lokalnega pomena.

K 29. členu (prenehanje statusa spomenika):

V členu je določeno, da je postopek, po katerem preneha status spomenika, enak postopku, predpisanem za njegovo razglasitev. Prenehanje statusa spomenika se lahko tako določi le, če spomenik ne izpolnjuje več pogojev, ki so določeni v prvem odstavku 21. člena zakona. O prenehanju statusa spomenika odloči organ, pristojen za razglasitev spomenika, pri čemer pa mora pridobiti soglasje zavoda. S tem se zagotavlja, da vlada oziroma pristojni organ občine – kot političen organ – ne moreta samovoljno odvzeti statusa spomenika nepremični dediščini, ki je (bila) utemeljeno razglašena za spomenik.

Postopek prenehanja statusa spomenika lahko začne organ, pristojen za razglasitev spomenika, po lastni presoji, ali na predlog Zavoda oziroma lastnika dediščine. Če predlog za začetek postopka prenehanja poda Zavod, se šteje, da je bilo podano njegovo soglasje, ki se sicer zahteva za prenehanje statusa spomenika. Ni namreč logično, da bi Zavod podal predlog za začetek postopka prenehanja statusa spomenika, če z njegovim prenehanjem nebi soglašal.

Prenehanja statusa spomenika se mora odražati tudi v ustreznih spremembah zemljiškoknjižnega stanja. Zakon zato določa, da se zaznamba na podlagi akta o prenehanju statusa spomenika izbriše, pri čemer mora organ, pristojen za razglasitev spomenika, z aktom o prenehanju seznaniti zemljiškoknjižno sodišče, ki v skladu z ZZK po uradni dolžnosti odloči o izbrisu zaznambe spomenika.

Akt o prenehanju statusa spomenika se kot splošni pravni akt objavi v Uradnem listu ali v uradnem glasilu občine. Na ta način se zagotavlja, da je dostopen in znan vsem, poleg tega pa se omogoča tudi sodno varstvo.

K 30. členu (varstvena območja dediščine):

Člen opredeljuje varstveno območje dediščine, in sicer se le-to določi z namenom celostnega ohranjanja nepremične dediščine, ki je zaradi svojih vrednot in razvojnih potencialov pomemben del prostorskih ureditev. Merila za določitev varstvenih območij dediščine so predvsem njen družbeni pomen, zgodovinski kontekst in značilnosti ter vrednosti dediščine v prostoru.

Podrobnejša določitev varstvenih območij dediščine ter varstvenih usmeritev in podrobnejših meril za njihovo določitev je s tretjim odstavkom prepuščena Vladi, saj gre za materijo, ki jo je treba skladno z načelom delitve oblasti iz 3. člena Ustave prepustiti v urejanje izvršilni veji oblasti.

Kadar je nepremična dediščina na varstvenem območju dediščine razglašena za spomenik, veljajo v primeru nasprotja varstvenih režimov določbe akta o razglasitvi, če zagotavljajo višjo stopnjo varstva dediščine. S tem zakon razrešuje kolizijo med različnimi varstvenimi režimi v korist najvišje stopnje varstva dediščine.

K 31. členu (določitev varstvenih območij dediščine):

V člen ureja postopek določitve varstvenih območij dediščine.

Postopek začne Zavod s pripravo predloga za določitev varstvenih območij dediščine (v nadaljnjem besedilu: predlog za določitev). Zavod predlog za določitev pripravi na podlagi podatkov iz Registra in prikaza vrednotenja dediščine v prostoru. Predlog za določitev se pripravi v Informacijskem sistemu.

Zakon nadalje natančno ureja tudi sodelovanje javnosti in občine v postopku določitve varstvenih območij dediščine, pri čemer se zgleduje po ureditvi v prostorski zakonodaji.

Ministrstvo mora tako pred sprejetjem odloka o določitvi varstvenih območij dediščine javnosti omogoči vpogled v predlog za določitev in izvesti javno predstavitev, javnosti pa mora omogočiti tudi dajanje predlogov in pripomb na objavljen predlog za določitev v roku, ki ni krajši od 30 dni. Ministrstvo nadalje z javnim naznanilom v Informacijskem sistemu in v svetovnem spletu določi kraj in čas za vpogled, rok za podajo predlogov in pripomb ter datum javne. V času do roka za oddajo predlogov in pripomb je predlog za določitev dostopen v elektronski obliki v Informacijskem sistemu in v fizični obliki na kraju in v času, ki je določen v javnem naznanilu. Predlogi in pripombe pa se lahko vložijo v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Ministrstvo mora s predlogom za določitev seznaniti tudi občino, na območju katere je predvideno varstveno območje dediščine. Občina lahko poda mnenje k predvideni določitvi varstvenega območja dediščine v roku 30 dni.

Po izteku roka za dajanje predlogov, pripomb in mnenj se mora ministrstvo v sodelovanju z Zavodom do njih opredeliti. Opredelitev se v anonimizirani obliki objavi tudi v Informacijskem sistemu. Z anonimizacijo podatkov se zagotavlja varstvo osebnih podatkov.

V primerih, kadar se predvideno varstveno območje dediščine nanaša na območje, varovano ali zavarovano skladno s predpisi s področja ohranjanje narave, je predvideno, da minister določi meje varstvenega območja dediščine in varstvene usmeritve v soglasju z ministrom, pristojnim za ohranjanje narave. S tem se zagotavlja, da se zaradi zasledovanja interesa varovanja dediščine prekomerno ne poseže v ohranjanja narave.

K 32. členu (akt o določitvi):

V členu je določeno, da minister z aktom o določitvi določi varstvena območja dediščine in predpiše podrobnejše varstvene usmeritve v povezavi s posameznimi lastnostmi dediščine v varstvenih območjih. Akt o določitvi vsebuje:

- identifikacijo varstvenega območja dediščine,
- vrsto varstvenega območja dediščine,
- cone znotraj varstvenega območja dediščine,
- varovane sestavine in podrobnejše varstvene usmeritve za cone in
- določitev meje varstvenega območja dediščine in con.

Možnost določitve con znotraj varstvenega območja dediščine se v zakonu vzpostavlja zato, ker so lahko varstvena območja dediščina zelo raznolika, kar terja določitev različnih varovanih sestavin in varstvenih usmeritev znotraj tega območja.

Varstveno območje dediščine in cone določijo tako, da jih je mogoče grafično prikazati v katastru nepremičnin. S tem zakon zasleduje čim bolj določno opredelitev varstvenega območja dediščine in posameznih con, kar je ključno za pravno varnost.

Za izvedbo postopka določitve varstvenih območij dediščine in objavo gradiv se uporablja Informacijski sistem. Akt o določitvi pa se objavi v Uradnem listu tako, da se v njem objavi tekstualni del, grafični del pa se objavi z navedbo identifikacijske številke, pod katero je akt o določitvi v celoti objavljen v informacijskem sistemu kulturne dediščine. Akt o določitvi se objavi v Informacijskem sistemu hkrati z objavo v uradnem listu.

K 33. členu (sprememba ali ukinitve varstvenega območja dediščine):

Člen ureja postopek spremembe ali ukinitve varstvenega območja dediščine in določa, da o načinu spremembe ali ukinitve varstvenega območja dediščine odloči minister po postopku, ki

je predpisan za določitev varstvenega območja dediščine. Postopek spremembe ali ukinitve varstvenega območja dediščine lahko tako minister začne le na predlog Zavoda.

K 34. členu (dediščina, varovana v prostoru):

Člen določa, da pridobi nepremična dediščina status dediščine, varovane v prostoru, s sprejetjem prostorskega akta, ki določa obveznost pridobitve kulturnovarstvenega soglasja pred posegi vanjo. Posebno varstvo se torej vzpostavi neposredno na podlagi prostorskega akta in v obsegu, kot izhaja iz prostorskega akta.

K 35. členu (določitev prostorsko izvedbenih pogojev):

V členu je predvidena dodatna možnost za določitev višje stopnje varstva dediščine s prostorskim aktom, in sicer se lahko s prostorskim aktom določijo tudi varstvene usmeritve, ki jih Zavod upošteva pri izdaji kulturnovarstvenega soglasja. Varstvene usmeritve se določijo s prostorskimi izvedbenimi pogoji za varstvo dediščine. Ti pogoji se lahko nanašajo predvsem na lego in velikost, tlorisne in višinske gabarite, oblikovanje, prostorske dominante, gradbene linije, parcelacije, namembnosti in dostopnosti za javnost.

Pri tem morajo nabor in vsebinske rešitve prostorskih izvedbenih pogojev temeljiti na strokovnih podlagah, smernicah in mnenjih, izdanih v postopkih priprave prostorskih aktov, in biti pripravljeni tako, da zadostijo javnemu interesu.

S tretjim odstavkom se glede določitve prostorskih izvedbenih pogojev napotuje na smiselno uporabo zakona, ki ureja urejanje prostora. Torej na vsakokrat veljavni Zakon o urejanju prostora (v nadaljnjem besedilu: ZUreP).

K oddelku »Premična dediščina«:

Ureditev premične dediščine v zakonu bistveno odstopa od ureditve v ZVKD-1. Posebno varstvo premične dediščine se ne zagotavlja več z institutom premičnega spomenika, pač pa institutom nacionalnega bogastva. Nastop posebnega varstva tako ni več odvisen od registracije oziroma drugega akta državnega organa, temveč le-to nastopi po samem zakonu, če premičnina izpolnjuje zakonske pogoje za nacionalno bogastvo.

S sistemskimi spremembami ureditve posebnega varstva premične dediščine se zasleduje predvsem višja stopnja njenega varstva, ki je v zakonu v bistvenem primerljiva z varstvom nepremične dediščine. Skladno s tem namenom se uvaja tudi predkupna pravica države na premični dediščini, ki se sicer ureja v ločenem poglavju.

K 36. členu (posebno varstvo premične dediščine):

Člen določa, da se posebno varstvo premične dediščine vzpostavi s pridobitvijo statusa nacionalnega bogastva.

Iz didaktičnih razlogov je v členu poudarjeno, da premična dediščina, ki ne uživa posebnega varstva kot nacionalno bogastvo, uživa varstvo na podlagi splošnih določb zakona. S tem se skladno z namenom zakona zagotavljajo temeljni standardi varstva dediščine za vse premičnine, ki jih je mogoče opredeliti kot premično dediščino, neodvisno od izpolnjevanja pogojev za posebno varstvo in neodvisno od ravnanja državnih in občinskih organov ter drugih subjektov varstva.

K 37. členu (nacionalno bogastvo):

V členu so taksativno določene kategorije premične dediščine, ki štejejo za nacionalno bogastvo po zakonu. Nacionalno bogastvo je premična dediščina, ki je:

- inventarizirana kot del zbirke muzeja, ki je vpisan v razvid muzejev,
- inventarizirana kot del zbirke javnega arhiva, javne knjižnice ali cerkve oziroma druge verske skupnost,
- arheološka najdba,
- pritiklina spomenika ali
- predmet ali zbirka posebnega pomena.

Premična dediščina pridobi status nacionalnega bogastva na podlagi zakona, torej *ex lege*, kar pomeni, da ni potrebna razglasitev dediščine za nacionalno bogastvo. To z drugimi besedami pomeni, da se posebno varstvo na premični dediščini vzpostavi takoj, ko so za to izpolnjeni zakonski pogoji in ni odvisna od ravnanja državnih in občinskih organov ter drugih subjektov varstva.

K 38. členu (predmet ali zbirka posebnega pomena):

Člen uvaja institut predmeta ali zbirke posebnega pomena, ki v ZVKD-1 ni urejen. Gre za premično dediščino, ki ni vpisana v inventarno zbirko muzeja, vpisanega v razvid muzejev, ki ima za Republiko Slovenijo kulturno vrednost zaradi svojega pomena (v nadaljnjem besedilu: pogoj kulturne vrednosti) in ki je javno dostopna.

Za predmet ali zbirko posebnega pomena je nadalje ključno, da je v lasti oseb zasebnega prava, čeprav zakon tega ne določa kot pogoj.

Premična dediščina status predmeta ali zbirke posebnega pomena z razglasitvijo. To posledično pomeni, da je tudi vzpostavitev posebnega varstva na tej dediščini odvisna od razglasitve in ne nastopi na podlagi zakona.

S tretjim odstavkom se določa, kdaj se šteje, da je izpolnjen pogoj kulturne vrednosti, in sicer se šteje, da je ta pogoj izpolnjen, če je:

- premična dediščina delo pomembnega ustvarjalca oziroma ustvarjalke v Republiki Sloveniji,
- povezana s pomembnim dogodkom ali osebnostjo v zgodovini Slovenije,
- pomembno vplivala na razvoj umetnosti, umetniških gibanj in umetniških praks v Sloveniji,
- povezana z lokacijo, nepremično ali naravno dediščino, pomembno za Slovenijo,
- predmet ali zbirka, ki ima poseben znanstveni, raziskovalni in izobraževalni pomen,
- predmet ali zbirka, ki simbolizira ali predstavlja nacionalno identiteto, ali
- edini ali izjemno redek predmet določene zvrsti dediščine, kot so opredeljene v pravilniku iz četrtem odstavku 131. člena tega zakona.

Ministrstvo začne postopek razglasitve premične dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena po lastni presoji, če oceni, da je izpolnjen pogoj kulturne vrednosti. Vsakdo pa lahko na ministrstvo naslovi pobudo za razglasitev premične dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena, na katero pa ministrstvo ni vezano. Pobuda se lahko vloži elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Ministrstva mora pred razglasitvijo dediščine za predmet ali zbirko posebnega pomena pridobiti soglasje lastnika dediščine. Lastnik dediščine se obvešča po pošti ali z javnim naznanilom, če je ta način zaradi težke dosegljivosti ali neznanega naslova primernejši. S tem se zagotavlja, da lahko nastopijo pravne posledice posebnega varstva premične dediščine le v soglasju z lastnikom in da država ne more enostransko poseči v zasebno lastnino osebe.

Akt o razglasitvi dediščine za nacionalno bogastvo sprejme minister na podlagi mnenja Službe za premično dediščino in muzeje, ki ga ta pripravi v sodelovanju s pristojnim muzejem. S pritegnitvijo strokovnih služb kot mnenjedajalcev v postopek odločanja se zagotavljajo strokovne podlage za odločanje ministra. Predmet ali zbirka posebnega pomena se razglasi z odločbo ministra.

Odločba mora vsebovati splošne podatke o predmetu ali zbirki, podatke o lastniku, utemeljitev izpolnjevanje pogoja kulturne vrednosti, pristojni muzej, omejitve razpolaganja, podatke o javnih dostopnosti predmeta ali zbirke, priložilo z opisom in fotografijo predmeta ali zbirke.

Z devetim odstavkom se določa obveznost vsakokratnega lastnika, ki mora o spremembi lastništva predmeta ali zbirke posebnega pomena obvestiti ministrstvo. S tem se zagotavlja sledljivost lastništva na predmetih ali zbirkah posebnega pomena, kar je nujni predpogoj za učinkovito varovanje nacionalnega bogastva in uveljavljanje predkupne pravice države na teh predmetih.

K 39. členu (inventarizacija):

Člen ureja postopek inventarizacije premične dediščine, ki z vpisom v inventarno knjigo muzeja postane muzejski predmet oziroma muzejska zbirka in posledično nacionalno bogastvo. Ureditev inventarizacije na zakonski ravni je potrebna, saj se posebno varstvo premične dediščine vzpostavi prav z njenim vpisom v inventarno knjigo muzeja.

Muzej lahko v inventarno knjigo muzeja vpiše kot muzejski predmet oziroma muzejsko zbirko tisto premično dediščino, ki:

- je v lasti ustanovitelja muzeja,
- ni vpisana v inventarno knjigo muzeja, ki je vpisan v razvid muzejev, in
- izpolnjuje pogoj kulturne vrednosti.

Poleg tega lahko muzej vpiše v inventarno knjigo muzeja tudi premično dediščino, ki ima posebno kulturno vrednost za regijo ali lokalno okolje, četudi ta ne izpolnjuje pogoja kulturne vrednosti. S tem se predvsem občinskemu muzejem omogoča inventarizacijo premične dediščine, ki ne izpolnjuje pogoja »kulturne vrednosti«, je pa takšnega »posebnega kulturnega pomena za regijo ali lokalno okolje«, da to utemeljuje posebno varstvo.

Z zakonom se določa tudi način izpisa predmeta iz inventarne knjige muzeja, saj izbris premične dediščine iz inventarne knjige muzeja nujno pomeni tudi izgubo statusa nacionalnega bogastva. V členu so zato taksativno določeni razlogi za izbris. Predmet se lahko izbriše iz inventarne knjige muzeja zgolj:

- na podlagi pravnomočne sodne ali inšpekcijske odločbe,
- če muzej ugotovi, da je izvor premične dediščine sporen ali
- če muzej ugotovi, da predmet ne izpolnjuje pogoja kulturne vrednosti ali posebne kulturne vrednosti za regijo ali lokalno okolje.

Podrobnejši postopek vpisa v inventarno knjigo muzeja in izpisa iz nje določi minister s podzakonskim aktom, saj gre pri inventarizaciji za materijo, ki je izrazito strokovno-tehnične narave in kot taka ne sodi v zakon.

Inventarizacija v ZVKD-1 ni bila sistematično urejena, kar je muzejem povzročalo številne težave v praksi.

K oddelku »Arheološke ostaline«:

Vzpostavitev varstva na arheoloških ostalinah je v zakonu umeščena v poseben oddelek. Posebno ureditev terja predvsem opredelitev arheoloških ostalin kot »preddediščine«, torej kot stvari, za katere obstaja verjetnost, da so dediščina, in ki jih je treba najprej strokovno identificirati in vrednotiti – to nalogo v okviru javne službe varstva opravlja Zavod. Arheološke ostaline so skladno s 4. členom vse stvari in sledovi človekovega delovanja iz preteklosti, ki se nahajajo na površju, v zemljo in vodi in:

- katerih ohranitev in preučevanje prispevata k odkrivanju zgodovinskega razvoja človeštva in njegove povezanosti z naravnim okoljem,
- za katere sta glavni vir informacij arheološko raziskovanje ali odkritja in
- za katere je mogoče domnevati, da so v zemlji ali vodi vsaj 100 let in da imajo lastnosti dediščine.

K 40. členu (varstvo arheoloških ostalin):

Člen določa, da arheološke ostaline uživajo varstvo na podlagi zakona. To pomeni, da za nastop varstva ni potrebno aktivno ravnanje države, občine ali drugih subjektov varstva.

K 41. členu (odkritje arheološke ostaline):

V členu je določeno dolžno ravnanje oziroma postopanje posameznika, ki odkrije arheološko ostalino.

Vsak, ki odkrije arheološko ostalino, mora poskrbeti za njeno ohranitev in o odkritju takoj, najkasneje naslednji delovni dan obvestiti Zavod ali najbližji muzej. Dolžnost obvestila o odkritju imajo poleg najditelja tudi lastnik zemljišča, drug stvarnopravni upravičenec na zemljišču ali posestnik zemljišča, v primeru graditve objekta pa tudi investitor in odgovorni vodja del, če so z odkritjem seznanjeni. Obvestitev se v zakonu določa kot obvezna, saj je nujna predpostavka za to, da lahko Zavod izvedbe ustrezne ukrepe za zaščito arheoloških ostalin in njihovo identifikacijo, ki so opredeljeni v naslednjih členih.

Z namenom zaščite območja, na katerem je bila najdena arheološka ostalina, se tudi določa, da lahko v kraj odkritja arheološke ostaline posega le pooblaščen oseba Zavoda, če niso podane izjeme iz drugega odstavka.

Pooblaščen oseba postopa v skladu s 44. členom (če gre za arheološko najdbo) ali v skladu s 46. členom (če gre za arheološko najdišče).

K 42. členu (dostop do arheoloških ostalin za potrebe varstva):

Člen določa obveznost zagotovitve dostopa do arheoloških ostalin lastnikom in posestnikom zemljišč zaradi varstva arheoloških ostalin.

Pri izvedbi zemeljskih del je treba tako dopustiti dostop pooblaščen osebe Zavoda na neograjeno zemljišče, po predhodnem obvestilu lastniku oziroma posestniku pa tudi na ograjeno zemljišče in v objekte, razen v stanovanjske prostore, ne glede na to, ali so arheološke ostaline najdene ali ne. S tem daje zakon pooblaščenim osebam Zavoda pravno podlago za »nadzor« nad gradbišči in drugimi območji, na katerih se izvajajo dela, z namenom zagotovitve varstva arheoloških ostalin, ki se potencialno nahajajo na tem območju. Pooblaščen oseba Zavoda za dostop na zemljišče oziroma v objekte ne potrebuje sodne odredbe.

Pooblaščen oseba Zavoda ima v primerih, če lastnik ali posestnik nepremičnine oziroma druga oseba ne dovoli dostopa, pravico izvesti te aktivnosti ob pomoči policije. S tem se

pooblaščenim osebam Zavoda omogoča dostop do zemljišča oziroma drugega območja tudi v primeru nasprotovanja lastnika oziroma posestnika ali druge osebe.

Lastnik ali posestnik, ki so se mu zaradi zagotovitve varstva arheoloških ostalin poslabšali pogoji za gospodarsko izkoriščanje nepremičnine, je upravičen do nadomestila ob smiselni uporabi 155. člena zakona. Ta člen določa, da je lastnik spomenika upravičen do nadomestila, če se mu zaradi vzpostavitve varstvenega režima poslabšajo pogoji za gospodarsko izkoriščanje spomenika in tega v okviru varstvenega režima ni mogoče nadomestiti z drugo dejavnostjo. V tem členu so nadalje opredeljena tudi merila za določanje višine nadomestila in postopek njegovega uveljavljanja. Z navedeno določbo se zagotavlja sorazmernost posega v pravico do zasebne lastnine lastnika zemljišča.

K 43. členu (iskanje arheoloških ostalin):

V členu je urejeno iskanje arheoloških ostalin in uporaba iskalnikov kovin ter drugih tehničnih sredstev za te namene. Iskanje arheoloških ostalin je dopustno:

- samo na območjih, ki ne uživajo posebnega varstva ali niso arheološko najdišče, vpisano v Register,
- s predhodnim dovoljenjem Zavoda in
- pod pogojem, da ga izvaja strokovno usposobljena oseba.

Z namenom seznanjajo javnosti s prepovedjo iz prvega odstavka se določa tudi pojasnilna dolžnost prodajalcev, ki morajo kupce pri nakupu iskalnikov kovin opozoriti, da je njihova uporaba z namenom pridobivanja arheoloških najdb prepovedana.

Podrobnejše predpisovanje pogojev za izvajanje dejavnosti iskanja arheoloških ostalin je prepuščena podzakonskemu urejanju ministra.

K 44. členu (odločba o arheološki najdbi):

Člen ureja postopanje pooblaščenih oseb Zavoda v primeru odkritja arheološke ostaline, ki je premoženje. Pooblaščenim osebam Zavoda mora v sedmih dneh proučiti, ali gre pri arheološki ostalini za dediščino. Za potrebe identifikacije lahko pooblaščenim osebam Zavoda začasno vzame odkrito premoženje.

Zavod mora najditelju, lastniku zemljišča in osebi, ki je Zavod obvestila o odkritju, izdati odločbo, da je arheološka ostalina dediščina, če se v postopku raziskave arheološke ostaline ugotovi, da premoženje izpolnjuje pogoje iz 4. člena in ima vrednosti dediščine. V primeru »pozitivne« odločbe torej zakon predvideva izdajo konstitutivne odločbe. Če se v postopku identifikacije ugotovi, da gre za arheološko najdbo, namreč lastninska pravica na premoženju preide na Republiko Slovenijo z izdajo odločbe oziroma z njeno pravnomočnostjo.

Če se v postopku izvedbe raziskave arheološke ostaline izkaže, da ne gre za dediščino, se odvzete premoženje vrnejo, najditelju pa se izda odločba, da premoženje ni dediščina. Z izdajo »negativne« odločbe se zagotavlja predvsem pravna varnost najditelja, ki lahko nato z odkritjem prosto razpolaga.

Predvidena je tudi možnost podaljšanja roka za izvedbo raziskave arheološke ostaline za dodatnih sedem dni, če pooblaščenim osebam Zavoda raziskave arheološke ostaline v prvotnem roku ni mogla opraviti.

Zakon določa nesuspendivnost pritožbe zoper odločbo o arheološki najdbi. To pomeni, da se lahko arheološka najdba še pred dokončnostjo preda v hrambo pristojnemu muzeju, s čimer se zagotavlja višja stopnja varstva dediščine.

K 45. členu (nagrada naključnemu najditelju arheološke najdbe):

Člen določa možnost podelitve nagrade naključnemu najditelju arheološke najdbe, s čimer se želi stimulatивно vplivati na posameznike, da Zavodu oziroma najbližjemu muzeju prijavijo odkritje arheološke ostaline (preprečevanje kršitev).

Naključni najditelj arheološke najdbe je upravičen do nagrade, če je ravnal skladno z zakonom in če je arheološka najdba posebnega ali izjemnega pomena. Višina nagrade pri tem ne sme presegati vrednosti odkritja. Postopek odločanja o upravičenosti do nagrade izvede ministrstvo na predlog najditelja ali muzeja, ki mu je bila arheološka najdba predana. V postopku ministrstvo ugotovi pomen arheološke najdbe in višino nagrade, in sicer na podlagi strokovnega mnenja pristojnega muzeja. Zoper odločitev ministrstva pa je dopustno vložiti tožbo pri upravnem sodišču.

K 46. člen (odločba o arheološkem najdišču):

V členu je urejeno postopanje Zavoda v primeru, kadar pooblaščen oseba Zavoda utemeljeno domneva, da so na določenem zemljišču arheološke ostaline in da grozi nevarnost za njihovo poškodovanje ali uničenje. Pri tem za postopanje Zavoda v skladu s tem členom ni relevantno, kaj je podlaga za utemeljenost domneve. Domneva je tako lahko utemeljena na podlagi odkritja arheološke ostaline, izvedbe nenivazivne raziskave arheološke ostaline ali proučevanja obstoječega strokovnega gradiva.

Zavod v takšnem primeru zemljišče določi za arheološko najdišče, dokler se ne opravi raziskava arheoloških ostalin. V primeru, da utemeljena domneva izhaja iz odkritja arheološke ostaline na zemljišču, je treba odločbo izdati v sedmih oziroma 14 dneh po njenem odkritju. Z odločbo o arheološkem najdišču Zavod določi območje najdišča ter vrsta in obseg raziskave arheološke ostaline, lahko pa tudi omeji ali prepove gospodarsko in drugo rabo zemljišča, ki ogroža obstoj arheoloških ostalin.

Zaradi posega v lastninsko pravico se že na zakonski ravni določa omejitve veljavnosti odločbe o arheološkem najdišču. Odločba je lahko veljavna največ šest mesecev in je v nobenem primeru ni mogoče podaljšati.

Dodatno je omejeno trajanje odločbe o arheološkem najdišču na zemljišču, za katero ima investitor pridobljeno pravnomočno gradbeno dovoljenje za pripravljala dela ali za gradnjo objekta ali drug poseg v prostor, saj lahko povzroči zamik izvedbe del resno škodo lastniku oziroma investitorju. Raziskavo arheoloških ostalin je treba zato v teh primerih opraviti v roku 60 dni od izdaje odločbe, če lastnik ne soglaša z daljšim rokom. Minister pa lahko na predlog Zavoda rok podaljša za največ 30 dni, če raziskave arheoloških ostalin ni bilo mogoče opraviti v prvotnem roku iz utemeljenih razlogov, ki niso na strani Zavoda.

Razlogi, ki utemeljujejo podaljšanje raziskave arheoloških ostalin, so primeroma določeni v sedmem odstavku. Gre predvsem za primere, ko je izvedba raziskave arheoloških ostalin obsežnejša oziroma težavnejša zaradi terena, vremenskih razmer in podobnih razlogov.

Zakon predvideva tudi, da pritožba zoper odločbo o arheološkem najdišču ne zadrži izvršitve, kar pomeni, da njene posledice nastopijo z dnem izdaje. S tem se zagotavlja višja stopnja varstva arheoloških ostalin.

K oddelku »Nesnovna dediščina«:

Varstvo nesnovne dediščine v zakonu deloma odstopa od ureditve v ZVKD-1. Zakon tako med drugim ne predvideva več razglašanja nesnovne dediščine za kulturni spomenik, saj v stroki takšna ureditev ni bila dobro sprejeta in v praksi ni v celoti zaživela. Poleg navedenega se z

zakonom vzpostavlja seznam dobrih praks. Seznam dobrih praks je sicer informativne narave, vendar omogoča lažje povezovanje med deležniki nesnovne dediščine ter deljenje izkušenj in načinov za bolj učinkovito varovanje nesnovne dediščine. V nasprotju z nepremično in premično dediščino se vzpostavitev varstva nesnovne dediščine v zakonu še naprej zagotavlja z vpisom praks, izrazov, znanja in veščin v Register. To pomeni, da je vpis nesnovne dediščine v Register konstitutiven pogoj za nastop posledic.

K 47. členu (varstvo nesnovne dediščine):

Člen ureja varstvo nesnovne dediščine in določa, da se varstveni režim na nesnovni dediščini vzpostavi z vpisom v Register. To pomeni, da je vpis v Register tisto dejanje države, ki povzroči nastanek pravnih posledic, ki izhajajo iz zakona.

Nesnovna dediščina je v zakonu opredeljena kot prakse, predstavitve, izrazi, znanja in veščine, ki jih skupnosti, skupine in posamezniki (t. i. nosilci nesnovne dediščine) prenašajo iz roda v rod in jih nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino. V Register pa se lahko vpišejo tudi z njimi povezane premičnine, kot so orodje, predmeti in izdelki, in kulturni prostori, v katerih se dediščina predstavlja ali odraža, saj so slednji nerazdružljivo povezani z nesnovno dediščino. Skupaj predstavljajo enoto nesnovne dediščine.

V Register se lahko vpišejo tudi prakse, predstavitve, izrazi, znanja in veščine, za katere je prenos iz roda v rod zmanjšan do te mere, da je ogrožen obstoj te nesnovne dediščine. S tem zakon omogoča tudi varstvo nesnovne dediščine, ki je ogrožena oziroma ji grozi »izumrtje« in ki sicer ne bi mogla biti vpisana v Register.

Pri naštevanju vrst nesnovne dediščine v četrtem odstavku se sledi Unescovi Konvenciji o varovanju nesnovne kulturne dediščine (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 2/08). Nesnovna dediščina so tako zlasti:

- ustna izročila in izrazi, vključno z jezikom,
- uprizoritve in predstavitve,
- družbene prakse, rituali in praznovanja,
- znanje in prakse o naravi in svetu in
- tradicionalna obrtna znanja, spretnosti in veščine.

Določena so tudi merila, ki jih mora nesnovna dediščina izpolnjevati, da se lahko vpiše v Register. Nesnovna dediščina mora izpolnjevati predvsem naslednja merila:

- je pomemben del življenja na ozemlju Republike Slovenije ali lokalnih skupnosti,
- predstavlja vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo in prostorom,
- predstavlja izrazit dosežek ustvarjalnosti ali dragoceno prispeva h kulturni raznolikosti,
- se izvaja ob spoštovanju etičnih načel,
- je s strani prebivalcev prepoznana kot skupna nesnovna dediščina, trajno pomembna za lokalno skupnost ali širše območje in
- je dostopna in predstavljena javnosti.

Določitev podrobnejša merila za vpis nesnovne dediščine v Register je prepuščena Koordinatorju varstva nesnovne dediščine (v nadaljnjem besedilu: Koordinator).

K 48. členu (vpis nesnovne dediščine v register nesnovne dediščine):

V členu je urejen postopek vpisa nesnovne dediščine v Register. Ta se začne s predlogom za vpis enote nesnovne dediščine v Register, ki ga pripravi Koordinator. Koordinator pripravi

predlog po lastni presoji ali na pobudo kogarkoli. Neodvisno od vložene pobude je Koordinator kot strokovni organ izključno pristojen za odločitev o začetku postopka vpisa nesnovne dediščine v Register in torej ni vezan na pobudo. Koordinator lahko začne postopek le, če oceni, da so izpolnjeni pogoji za vpis prakse, predstavitev, izrazi, znanja in veščine iz 47. člena.

Koordinator pripravi predlog za vpis v Informacijskem sistemu, pobuda pa se lahko vložijo elektronsko, osebno ali po pošti.

Koordinator lahko nadalje v predlogu za vpis predlaga tudi dodatne varstvene usmeritve poleg tistih, ki so primeroma naštetih v zakonu, če presodi, da je to potrebno. Poleg tega ima možnost, da lahko v predlogu za vpis predlaga, da se istočasno z vpisom nesnovne dediščine v Register v njem evidentira tudi nosilca, če ta izpolnjuje zakonsko določene pogoje in z vpisom soglaša.

O vpisu enote nesnovne dediščine in evidentiranju nosilca v Registru odloči ministrstvo.

K 49. členu (varstvene usmeritve za nesnovno dediščino):

V členu so urejene varstvene usmeritve za nesnovno dediščino, ki v praksi predstavljajo ukrepe za zagotovitev obstoja in obogatitve nesnovne dediščine (varovanje nesnovne dediščine). Pri tem so primeroma naštetih konkretni varstveni ukrepi, ki vključujejo prepoznavanje, dokumentiranje, raziskovanje, zaščito, spodbujanje, prenašanje in oživitve različnih vidikov nesnovne dediščine.

S tretjim odstavkom se poudarja pomen premičnin in kulturnih prostorov, povezanih z nesnovno dediščino na eni strani in pomen koordinacije med vidiki varstva dediščine in drugimi pravicami in obveznostmi, ki so z njo povezane, na drugi strani. Varstvo nesnovne dediščine predvsem ne sme izvotliti drugih pravic pravnih in fizičnih oseb. Varstvene usmeritve za nesnovno dediščino morajo tako po eni strani upoštevati z nesnovno dediščino povezane premičnine in kulturne prostore ter po drugi strani morebitne avtorske in sorodne pravice, ki izhajajo iz nesnovne dediščine.

K 50. členu (evidentiranje):

Člen ureja postopek evidentiranja nosilca nesnovne dediščine v Registru, ki se začne na predlog Koordinatorja. Koordinator pripravi predlog po lastni presoji ali na podlagi pobude. Koordinator lahko začne postopek evidentiranja le, če oceni, da so izpolnjeni pogoji za evidentiranje posameznika. Koordinator pripravi predlog za evidentiranje v Informacijskem sistemu, pobuda pa se vložijo elektronsko v Informacijskem sistemu, osebno ali po pošti.

Pobudo za evidentiranje lahko na Koordinatorja naslovi tudi nosilec sam. S tem zakon varuje interese posameznika, ki želi biti evidentiran kot nosilec in ki je lahko tako neposredno vključen in upoštevan v postopku varstva.

Kot nosilca nesnovne dediščine se lahko v Registru evidentira posameznika, skupino ali skupnost, ki poustvarja nesnovno dediščino kot odziv na svoje okolje, jo formalno in neformalno prenaša skupnosti ter se aktivno vključuje v njeno varovanje.

Ministrstvo evidentira nosilca na predlog Koordinatorja. Ker ima evidentiranje določene posledice za posameznika, predvsem v zvezi z javno objavo njegovih osebnih podatkov, mora Koordinator pred tem pridobiti njegovo soglasje za evidentiranje.

K 51. členu (seznam dobrih praks):

S členom se vzpostavlja seznam dobrih praks, ki je namenjen promociji programov, projektov in dejavnosti, ki zagotavljajo obstoj in obogatitev nesnovne dediščine. Seznam dobrih praks je

informativne narave in je namenjen deljenju dobrih izkušenj, pristopov in primerov varovanja nesnovne dediščine med deležniki varstva nesnovne dediščine. S tem se olajšuje izmenjevanje znanja na področju varovanja nesnovne dediščine.

Na seznam dobrih praks se tako vpisujejo programi, projekti in dejavnosti ter njihovi izvajalci, ki:

- zagotavljajo obstoj oziroma obogatitev nesnovne dediščine,
- zagotavljajo spoštovanje nesnovne dediščine in nosilcev ali
- dvigujejo zavedanje o pomembnosti nesnovne dediščine na lokalni in državni ravni.

Izvajalca dobre prakse se lahko v Registru evidentira le z njegovim soglasjem.

S četrtem odstavkom se glede vprašanj, ki jih ta člen ne ureja, napotuje na smiselno uporabo določb zakona, ki urejajo vpis nesnovne dediščine v Register oziroma evidentiranje. Določba je potrebna, saj postopek vpisa na seznam dobrih praks v členu ni podrobno urejen.

K 52. členu (varstvo dediščine v planih):

Člen ureja varstvo dediščine v postopku prostorskega načrtovanja in določa, da mora pripravljavec plana pri njegovi pripravi upoštevati varovanje dediščine in vanj vključevati ustrezne ukrepe varstva. Upoštevanje varovanja dediščine je treba zagotoviti v vseh fazah njihove priprave, predvsem pa pri pripravi tistih delov plana, ki so neposredna podlaga za izdajanja soglasij za posege. S tem se zagotavlja, da se že v fazi prostorskega načrtovanja upoštevajo morebitni vplivi na dediščino in da so sprejeti ustrezni ukrepi za njeno varovanje.

Varovanje dediščine v planih se zagotavlja:

- z upoštevanjem aktov o razglasitvi spomenikov in določitvi varstvenih območij ter rezultatov raziskav arheoloških ostalin,
- s presojo vplivov na dediščino v okviru presojanja vplivov na okolje in
- z upoštevanjem smernic in mnenj pristojnih organov.

Z namenom zagotavljanja višje stopnje varovanja dediščine se določa, da je treba presojo vplivov na dediščino izvesti tudi, če v območju posega ni spomenikov ali varstvenih območij dediščine, vendar se pričakuje posreden ali neposreden vpliv na dediščino ali arheološke ostaline.

Za območje določenega plana, za katerega ne obstaja (dovolj podroben) prikaz vrednotenja dediščine v prostoru, se lahko nadalje pripravi tudi strokovna zasnova. Strokovna zasnova vsebuje podatke o dediščini, njenih vrednostih, ranljivosti, razvojnem potencialu in drugih pomembnih informacijah. Strokovno zasnovo pripravi Zavod v obsegu, ki ustreza zahtevnosti obravnavane problematike, omogoča usklajevanje razvojnih in varstvenih interesov v postopku priprave plana in dopolnjuje informacijo za presojo vplivov na dediščino. Zavod lahko po lastni presoji – glede na potrebe varovanja dediščine – strokovno zasnovo pripravi za posamezno enoto dediščine ali posamezno območje z več enotami dediščini.

K 53. členu (obvezne sestavine prostorskih aktov):

Člen določa obvezne sestavine prostorskih aktov. V prostorskih aktih, ki imajo neposreden vpliv na dediščino o njeno varstvo, in v prostorskih ukrepih, izdanih na podlagi predpisov o urejanju prostora, ima pripravljavec obveznost upoštevanja varovanja spomenikov in varstvenih območij dediščine. Prostorske ureditve v vplivnem območju spomenika pa morajo biti prilagojene tako, da ne okrnijo družbenega pomena in vrednosti spomenika v prostoru.

To pomeni, da mora pripravljavec prostorskega akta pri načrtovanju prostora vselej upoštevati značilnosti in vrednosti spomenika in varstvenih območij dediščine ter zagotoviti, da se ohrani njihova celovitost.

K 54. členu (smernice):

S členom je določena obveznost pridobitve smernic v postopku priprave prostorskega akta. S smernicami se določajo usmeritve, izhodišča in pogoje za varstvo dediščine v prostorskem aktu, izda pa jih ministrstvo.

Smernice obsegajo predvsem usmeritve za celostno ohranjanje dediščine, predloge rešitev in ukrepov varstva dediščine ter prostorskih izvedbenih pogojev za varstvo dediščine in predlog, vrsto, obseg in vsebino strokovnih podlag, ki jih je treba izdelati. S smernicami se lahko nadalje določijo tudi vplivna območja dediščine, za katere se predlaga varovanje dediščine na podlagi prostorskega akta, ter prikaz vplivnih območij in vrste in vire podatkov, ki omogočajo presojo vplivov na okolje.

Z zakonom se nadalje določa podlaga za opredelitev potrebnih raziskav arheoloških ostalin za potrebe njihove identifikacije v smernicah, če obstoječi podatki ne omogočajo (dovolj natančne) presoje vplivov na arheološke ostaline. Raziskave arheoloških ostalin opravi Zavod v okviru javne službe. Na ta način se v zakon prenašajo zaveze celostnega ohranjanja arheološke dediščine, predvsem na način, da se arheologija vključuje v vse faze urejanja prostora, da se omogoči sistematično posvetovanje med arheologi in pripravljavci prostorskih aktov ter da se skozi presoje vplivov na okolje zagotavlja sprejemanje odločitev, kjer so upoštevana arheološka najdišča in položaj v prostoru.

Smernice, ki se ne nanašajo na spomenike in varstvena območja dediščine, so priporočilne narave. Identifikacija, vrednotenje in vpis arheološkega najdišča in druge nepremične dediščine v Register tako za lastnika in posestnika nima pravnih posledic, zaradi česar se v zakonu tudi ne zagotavlja pravnega varstva zoper akt identifikacije, vrednotenja oziroma vpisa v Register.

K 55. členu (predlog prostorskih izvedenih pogojev):

Člen ureja predlog prostorskih izvedbenih pogojev za varovanje dediščine, ki se določi kot del smernic. Predlog prostorskih izvedbenih pogojev se določi po enotah urejanja prostora in posameznih enotah dediščine, in sicer predvsem glede lege in velikosti, parcelacije, gradbenih linij, gabaritov, namembnosti, dostopnosti in oblikovanja javnih prostorov. S predlogom prostorskih izvedbenih pogojev se določi tudi primere, v katerih je treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje za posege v dediščino, ki je vpisana v Register, ali v enoto urejanja prostora. Lastnik bo lahko v postopku pridobitve kulturnovarstvenega soglasja še vedno zatrjeval in dokazoval, da nepremičnina ne predstavlja dediščine v smislu zakona in da torej ne bi smela biti vpisana v Register. Vpis nepremične dediščine v Register zato ne ustvarja pravnih posledic za lastnika dediščine.

K 56. členu (strokovna podlaga za prenovo območja z dediščino):

Člen ureja pripravo strokovne podlage za prenovo območja z dediščino, ki se šteje za strokovno podlago za načrtovanje prenove območja skladno s predpisi o urejanju prostora. Strokovna podlaga se pripravi za območja naselbinske dediščine, kulturne krajine ali območja druge dediščine, ki je spomenik ali varstveno območje dediščine, z namenom načrtovanja prenove območja in ohranjanja vrednosti dediščine.

S strokovno podlago se opredeli predvsem:

- območje dediščine in sestavne dele območja dediščine,
- splošne značilnosti območja dediščine v njegovem širšem prostorskem, časovnem in kulturnem kontekstu,
- prostorske značilnosti območja dediščine v odnosu do okolice, njegova zasnova in oblikovanost ter značilnosti njegovih sestavnih delov,
- oceno stanja dediščine glede na okolico,
- oceno stanja območja dediščine in sestavnih delov na območju in
- usmeritve za varovanje dediščine.

Zakon v zvezi z določitvijo obsega, vsebine in rokov za izdelavo strokovne podlage napotuje na smiselno uporabo predpisov s področja urejanja prostora. To pomeni, da se skladno z ZUreP obseg, vsebina in roki prilagodijo vrsti, vsebini in namenu prostorskega akta in se določijo v začetnem delu postopka njegove priprave.

Strokovno podlago pripravi Zavod.

K 57. členu (mnenje):

Člen določa obveznost pridobitve mnenja ministrstva o sprejemljivosti predlaganih rešitev z vidika varstva dediščine pred sprejetjem prostorskega akta. Mnenje ministrstva je za pripravljavca akta obvezujoče. Ministrstvo lahko namreč v primeru negativnega mnenja napoti pripravljavca prostorskega akta, da napravi določene spremembe in dopolnitve.

Pripravljavec prostorskega akta mora zahtevi za izdajo mnenja priložena predlog prostorskega akta in obrazložitev o upoštevanju smernic, s čimer se ministrstvu omogoča vsebinsko presojo sprejemljivosti predlaganih rešitev.

S četrtem odstavkom se določa, da neupoštevanje smernic, ki so priporočilne narave, ni razlog za izdajo negativnega mnenja. To je logična posledica dejstva, da smernice niso zavezujoče.

K 58. členu (presoja vplivov na svetovno dediščino):

S členom se ureja posebno ureditev varstva dediščine, ki je vpisana na Seznam svetovne dediščine iz 11. člena Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list SFRJ – MP, št. 56/74).

Določa se, da je treba v postopku priprave plana, katerega izvedba lahko pomembno vpliva na svetovno dediščino, njeno vplivno območje ali njeno širše vplivno območje, vselej izvesti presojo vplivov na dediščino. Pri tem zakon obveznost izvedbe presoje vplivov na dediščino »veže« le na primere pomembnih vplivov na svetovno dediščino. S tem se preprečuje nepotrebno podaljševanje postopkov, kadar se s pripravo plana le posredno vpliva na svetovno dediščino in torej ni nevarnosti za njeno poškodovanje ali uničenje.

Presoja vplivov na svetovno dediščino se (obvezno) izvede tudi pred graditvijo ali drugim posegom v prostor, ki lahko posega v svetovno dediščino, v njeno vplivno območje ali v njeno širše vplivno območje, ne glede na »kvaliteto« vpliva.

V členu je podrobno določeno tudi postopanje ministrstva oziroma organa, ki vodi postopek. Ministrstvo oziroma organ, ki vodi postopek, je dolžan o postopku obvestiti Odbor za svetovno dediščino, ga zaprositi za menjene in prekiniti postopek do prejema njegovega mnenja, vendar najdlje za 12 mesecev. Najdaljše trajanje prekinitve postopka je določeno glede na povprečno trajanje odločanja Odbora za svetovno dediščino, ki zaseda praviloma enkrat letno. Zoper sklep o prekinitvi postopka ni posebne pritožbe, kar pomeni, da lahko posameznik pravno varstvo zoper sklep uveljavlja skupaj s pritožbo zoper končno odločitev.

Pri presoji vplivov na svetovno dediščino se z namenom ohranjanja izjemne univerzalne vrednosti svetovne dediščine:

- opredeli razvojne možnosti ter pričakovane pozitivne in negativne vplive na svetovno dediščino,
- preuči alternativne možnosti in njihove vplive in
- določi omilitvene ukrepe, ki jih je treba upoštevati pri izvedbi posega v prostor ali graditve z namenom ohranjanja izjemne univerzalne vrednosti svetovne dediščine.

S tem členom zakon sledi načelom presoje vplivov v kontekstu svetovne dediščine, ki ga natančneje določajo Operativne smernice za izvajanje Konvencije o svetovni dediščini (ki se redno dopolnjujejo oziroma spreminjajo) in metodologija za izvedbo presoj.

K 59. členu (raziskava arheoloških ostalin na območju prostorskega akta):

V členu je urejena možnost Zavoda, da po uveljavitvi prostorskega akta opravi dodatne raziskave arheoloških ostalin za potrebe njihove identifikacije, kadar te niso bile opravljene dovolj natančno v postopku priprave tega prostorskega akta. S tem se omogoča odprava pomanjkljivosti, do katerih je prišlo v postopku priprave prostorskega akta in zaradi katerih bi bile lahko arheološke ostaline izpostavljene tveganju poškodovanja oziroma uničenja v primeru graditve oziroma drugih posegov v prostor.

Takšne raziskave arheoloških ostalin se lahko opravijo na območjih prostorskih aktov, ki so podlaga za izdajo kulturnovarstvenih soglasij, Zavod pa jih izvaja v skladu s programom dela in finančnim načrtom Zavoda. S tem se daje Zavodu pristojnost za pripravo načrta glede izvedbe dodatnih raziskav arheoloških ostalin, kar mu omogoča, da se osredotoči na tista območja v prostorskih aktih, za katera obstaja največja potreba po natančnejši določitvi ukrepov varstva arheoloških ostalin. V praksi se je namreč pokazalo, da Zavod ne razpolaga s sredstvi in strokovnim kadrom, ki bi omogočal izvedbo vse potrebnih raziskav arheoloških ostalin.

K 60. členu (ravnanje v izrednih razmerah):

Člen določa dolžno ravnanje subjektov varstva v primeru naravnih in drugih nesreč in izrednega ali vojnega stanja. Subjekti varstva morajo tako v izrednih razmerja izvajati ukrepe varstva za zaščito dediščine, zmanjševanje škode na dediščini ter za preprečevanje protipravne prilastitve dediščine in drugih ravnanj in pojavov, katerih temeljni namen oziroma posledica je uničenje ali poškodovanje dediščine.

Poleg navedenega morajo subjekti varstva, ki izvajajo javno službo varstva, z namenom boljšega obvladovanja tveganj, zmanjšanja ranljivosti dediščine ter omejevanja škode na dediščini v primeru izrednih razmer, načrtovati in izvajati ustrezne ukrepe varstva preventivno.

K 61. členu (posebni začasni ukrepi za varstvo dediščine v izrednih razmerah):

V členu je določena pravna podlaga za odreditev posebnih začasnih ukrepov v primeru izrednih razmer s podzakonskim aktom. S podzakonskim aktom se lahko zaradi varovanja dediščine posega v pravice in obveznosti pravnih in fizičnih oseb.

Minister posebne začasne ukrepe odredi s sklepom, če je mogoče na podlagi informacij o varnostnem tveganju pristojnih varnostnih in obveščevalnih služb in informacij, ki jih ministru posredujejo subjekti varstva, ki izvajajo javno službo varstva, utemeljeno sklepati, da obstaja nevarnost za namerno uničevanje ali nedovoljeno odtujitev dediščine. Posebni začasni ukrepi se lahko nanašajo tudi na zaščito objektov, v katerih se hrani dediščina.

Skladno z načelom legalitete iz 120. člena Ustave so posebne začasne ukrepe, ki jih lahko v sklepu odredi minister, določeni taksativno. Ti ukrepi so:

- omejitev ali prepoved dostopa ali gibanja na območju spomenika, vplivnega območja spomenika in arheološkega najdišča ali na območju, na katerem se hrani ali nahaja nacionalno bogastvo,
- izročitev nacionalnega bogastva v hrambo pristojnemu muzeju za čas trajanja nevarnosti,
- premestitev nacionalnega bogastva na varno lokacijo in

Minister lahko sprejeme tudi druge ukrepe, s katerimi se zmanjša ali prepreči možnost za poškodovanje ali uničenje dediščine zaradi izrednih razmer, vendar le če se z njimi ne določa pravic in obveznosti pravnih in fizičnih oseb.

Skladno s splošnim načelom sorazmernosti iz 2. člena Ustave se določa, da lahko minister odredi samo tiste posebne začasne ukrepe, ki so nujno potrebni, da se prepreči ali zmanjša nevarnost za nastanek škode na dediščini zaradi izrednih razmer.

Zaradi intenzivnosti posega v človekove pravice in svoboščine se z zakonom podrobno določa vsebina sklepa o odrediti posebnih začasnih ukrepov. V sklepu se določijo obseg in vrste ukrepov, dediščina, na katero se ti ukrepi nanašajo, območja, za katere velja omejitev ali prepoved dostopa ali gibanja in čas veljavnosti ukrepov, ki ne sme presegati 30 dni.

Odlok o začasnih ukrepih objavi v Uradnem listu, saj gre za splošni pravni akt. S tem pa se zagotavlja tudi obveščanje javnosti.

K 62. členu (odprava posledic izrednih razmer na dediščini):

S členom se vzpostavlja pravna podlaga za financiranje ukrepov za odpravo posledic škode na dediščini zaradi izrednih razmer iz javnih sredstev. Za odpravo posledic škode na dediščini, ki je nastala kot posledica izrednih razmer, se lahko tako za ukrepe, ki niso financirani na podlagi drugih predpisov, ki urejajo odpravo posledic škode zaradi izrednih razmer, namenijo sredstva iz državnega proračuna v skladu s tem členom.

Sredstva se dodeljujejo na podlagi načrta odprave posledic škode, s katerim se določijo ukrepi za odpravo posledic škode na dediščini zaradi izrednih razmer in oceni višina potrebnih sredstev po posameznih ukrepih.

Izrecno je določeno, da stroški vključujejo tudi sredstva, ki so potrebna za izvedbo strokovnega nadzora nad izvedenimi ukrepi, saj je le-ta ključen za zagotavljanje ustrezne ravni varovanja dediščine. Strokovni nadzor nad izvedenimi ukrepi opravljata Zavod (nepremična dediščina) in Služba za premično dediščino in muzeje (premična dediščina).

S petim odstavkom se napotuje na smiselno uporabo določb zakona, ki ureja odpravo posledic naravnih nesreč, za vsa vprašanja, ki jih člen ne ureja. Minister pa lahko s podzakonskim aktom podrobneje predpiše pogoje za pridobitev sredstev za odpravo posledic izrednih razmer na dediščini in način njihove pridobitve.

K 63. členu (lastninska pravica na dediščini):

Člen določa, da pravne in fizične osebe lastninsko pravico na dediščini pridobivajo in z njo razpolagajo v skladu z zakonom. To pomeni, da lastninska pravica na dediščini ni absolutna, temveč je omejena zaradi varovanja dediščine.

K 64. členu (lastništvo arheoloških najdb):

V členu je določeno, da je arheološka najdba, ki jo kdor koli odkrije ali drugače pridobi na površju, v zemlji ali vodi na ozemlju Slovenije, last Republike Slovenije, če se z odločbo Zavoda ugotovi, da je dediščina.

Pri tem se določa izjema za arheološke najdbe, ki izvirajo iz vojnih grobišč in za katere je lastništvo ugotovljeno. Odvzem lastninske pravice svojcem na teh predmetih bi bil že iz pietetnih razlogov v očitnem nasprotju s človekovo pravico do osebnega dostojanstva iz 34. člena Ustave.

Z namenom varovanja arheoloških najdb je nadalje določeno, da je razpolaganje z arheološkimi najdbami, ki so bile nezakonito izkopane ali drugače nezakonito pridobljene iz arheoloških najdišč na ozemlju Republike Slovenije ali ki so bile zakonito izkopane in nezakonito obdržane, prepovedano. Pravni posli in enostranske izjave volje pa so nični.

K 65. členu (lastništvo premične dediščine v muzejih):

Člen ureja lastništvo muzejskih predmetov in muzejskih zbirk.

Muzejski predmeti in muzejske zbirke, katerih odkup je (so)financirala Republika Slovenija v (so)lasti Republike Slovenije. Smiselno enako velja tudi za (so)lastništvo muzejskih predmetov in muzejskih zbirk, katerih odkup je (so)financirala občina. S tem zakon ureja razmerja v primerih, kadar je odkup muzejskih predmetov in muzejskih zbirk (so)financiran s strani države oziroma občine. V praksi se je namreč pokazalo, da lahko prihaja v teh primerih do določenih zapletov, ki jih je smiselno reševati že na ravni zakona

S tretjim odstavkom se določa lastništvo Republike Slovenije na arheoloških najdbah, ki so vpisane v inventarno knjigo muzeja, ki izvaja državno javno službo muzejev. Enaka ureditev velja tudi za premično dediščino, ki je vpisana v inventarno knjigo državnega muzeja.

Splošno se določa tudi, da je premična dediščina, vpisana v inventarno knjigo muzeja, last ustanovitelja muzeja, če zakon ne določa drugače.

K 66. členu (dediščina brez lastnika):

Člen ureja vprašanje lastništva dediščine, kadar je dediščina brez lastnika ali njen lastnik ni znan in ga tudi ni mogoče ugotoviti ali če dediščina ostane brez lastnika. Dediščina v teh primerih postane last Republike Slovenije.

Ureditev se ne spreminja od ubeseditve v 7. členu ZVKD-1.

K 67. členu (predkupna pravica na nepremični dediščini):

Člen določa predkupno pravico države in občine na nepremični dediščini in način njenega uveljavljanja.

Država ima tako predkupno pravico na spomeniku državnega pomena in na nepremičninah v njegovem vplivnem območju, če je tako določeno v aktu o razglasitvi. Občina pa ima predkupno pravico na spomeniku lokalnega pomena, ki ga je razglasila, na nepremičnini v vplivnem območju tega spomenika, če je tako določeno v aktu o razglasitvi, in na nepremičnini iz prvega odstavka, ki je na območju občine, če država ni izkoristila predkupne pravice v skladu s tem členom.

V členu so nadalje predvidene izjeme, ko predkupna pravica države ali občine ne velja. Predkupna pravica tako ne velja za nepremičnine na spomeniškem območju, razen za

arheološka najdišča ali če akt o razglasitvi spomenika določa obveznosti zaznambe spomeniškega območja v zemljiški knjigi. S tem se omejuje predkupna pravica v primerih spomeniških območij, ki pogosto predstavljajo večja območja, ki so razglašena za spomenik državnega ali lokalnega pomena (na primer celotna stara mestna jedra), kjer je predkupna pravica potrebna zgolj na posameznih spomenikih, ki so kot taki razglašeni samostojno. Razlog za omejitev predkupne pravice izhaja iz prakse, ki je pokazala, da ni treba, da bi se predkupna pravica zagotavljala za vsako nepremičnino, ki je del spomeniškega območja, če sama po sebi ni samostojen spomenik.

Da lahko država in občina uveljavljata predkupno pravico, je določeno, da mora lastnik nepremičnine o nameravani prodaji pisno obvestiti predkupnega upravičenca. Ponudba mora vsebovati podatke o nepremičnini, ceni in drugih pogojih prodaje. Minister ali pristojni organ občine mora v 30 dneh sporočiti lastniku, ali bo država oziroma občina izkoristila predkupno pravico. Če država predkupne pravice ne izkoristi, o tem minister obvesti občino, na območju katere je nepremičnina, ki lahko predkupno pravico izkoristi v nadaljnjih 30 dneh. Gre za standardni rok, ki ne odstopa od ureditve v drugih področnih zakonih.

Predkupni upravičenec lahko predkupno pravico prenese tudi na tretjo osebo, če se s tem izboljšata ohranitev in javna dostopnost spomenika ter zagotovi takšna uporaba, ki je skladna z njegovim družbenim pomenom. Če je predkupni upravičenec država, odloča o prenosu predkupne pravice na tretjo osebo vlada, če je upravičenec občina, pa pristojni organ občine.

S sedmim odstavkom se ureja primere, kadar nihče od predkupnih upravičencev predkupne pravice ne uveljavi oziroma predkupni upravičenec od njene uveljavitve odstopi. Lastnik lahko v teh primerih proda dediščino drugemu kupcu, pri čemer pa pogodbeni cena ne sme biti nižja od ponudbene cene. S tem zakon preprečuje »izigravanje ureditve« s tem, da bi lastnik dediščine njen odkup državi oziroma občini ponudil po izrazito visoki ceni.

»Zlorabe« se nadalje preprečujejo tudi z določbo, da lahko notar overi podpis prodajalca in kupca na kupoprodajni pogodbi pred potekom 30 oziroma 60 dni le, če prodajalec predloži izjavo predkupnega upravičenca, da odstopa od uveljavitve predkupne pravice.

Pogodba o prodaji nepremične dediščine, ki je sklenjena v nasprotju s tem členom, je nična, razen če status spomenika oziroma njegovega vplivnega območja ni bil zaznamovan v zemljiški knjigi in kupec ni vedel in tudi ni mogle vedeti, da ima nepremičnina status spomenika oziroma vplivnega območja spomenika.

Glede na pomen dediščine in javni interes se določa, da imajo predkupni upravičenci po zakonu prednost pred predkupnimi upravičenci po drugih zakonih, razen v primeru predkupne pravice države na nepremičninah v zavarovanih območjih, za katere je država sprejela akt o zavarovanju, ki se izvaja v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave.

Predkupna pravica po tem členu je izključena v primeru prodaje bližnjim sorodnikom ali osebi javnega prava, katere ustanoviteljica je država ali občina. Kot bližnji sorodniki se štejejo lastnikov zakonec, sorodnik v ravni vrsti do kateregakoli kolena, posvojiteljica oziroma posvojitelj ter posvojenka oziroma posvojenec.

K 68. členu (predkupna pravica na premični dediščini):

S tem členom zakon vzpostavlja predkupno pravico države na premični dediščini, s čimer se varstvo premične dediščine približuje varstvu nepremične dediščine. Država ima tako predkupno pravico na dediščini s statusom nacionalnega bogastva.

Da lahko država uveljavlja predkupno pravico v skladu s tem členom, se določa, da mora lastnik o nameravani prodaji dediščine s statusom nacionalnega bogastva obvestiti Službo za

premično dediščino in muzeje, ki pripravi mnenje o uveljavitvi predkupne pravice. Lastnik lahko Službo za premično dediščino in muzeje obvesti osebno, po pošti ali pa elektronsko preko Informacijskega sistema dediščine. Služba za premično dediščino in muzeje mora nato najkasneje v roku sedmih dni ministrstvu posredovati obvestilo o nameravani prodaji skupaj z mnenjem. Predkupno pravico v imenu države uveljavlja ministrstvo.

Rok za uveljavitev predkupne pravice 60 dni.

Pogodba o prodaji nacionalnega bogastva, ki je sklenjena v nasprotju s tem členom, je nična, razen če status nacionalnega bogastva ni bil zaznamovan v Registru in kupec ni vedel in tudi ni mogel vedeti, da ima premičnina status nacionalnega bogastva.

S petim odstavkom se v zvezi z vprašanji, ki jih ta člen ne ureja, napotuje na smiselno uporabljajo določb zakona o predkupni pravici na nepremični dediščini. Določba je potrebna, saj postopek uveljavljanja predkupne pravice na premični dediščini v členu ni podrobno urejen.

K 69. členu (razlastitev):

V členu je urejena razlastitev, ki ne odstopa od splošnih pravil o dopustnosti razlastitve in ki določajo, da se lahko ukrep izvede samo za namene in pod pogoji iz zakona, proti odškodnini ali povračilu v naravi, in skladno z načelom sorazmernosti.

Zakon razlastitev omejuje le na nepremično dediščini s statusom spomenika. Pri tem je razlastitev dopustna le:

- če je spomenik ogrožen in njegove ohranitve ni mogoče doseči na drug način ali če ni mogoče drugače zagotoviti dostopnosti spomenika v skladu z aktom o razglasitvi in
- če je poseg v lastninsko pravico sorazmeren javni koristi, zaradi katere pride do razlastitve.

Razlastitev za spomenike državnega pomena predlaga vlada, razlastitev za spomenike lokalnega pomena pa pristojni organ občine, ki je spomenik razglasila. Nasprotni udeleženec - razlastitveni zavezanec pa je fizična ali pravna oseba ali oseba javne prava, razen države, ki ima v lasti spomenik, ki je predmet razlastitve.

V zvezi z načinom in postopkov odvzema lastninske pravice šesti odstavek napotuje na uporabo določb zakona, ki ureja urejanje prostora.

K 70. členu (omejitev prenosa lastninske pravice na zbirki):

Člen določa omejitev prenosa lastninske pravice na zbirki s statusom nacionalnega bogastva z namenom preprečevanja njihovega »razpada«. Prenos lastninske pravice na zbirki s statusom nacionalnega bogastva je tako dopusten le, če se s prenosom zagotavlja ohranjanje zbirke.

K 71. členu (prepoved obremenitve nacionalnega bogastva):

Člen določa, da so pravni posli in enostranske izjave volje, s katerimi se obremenjuje nacionalno bogastvo, nični.

K 72. členu (dolžnost obveščanja):

Člen vzpostavlja obveznost lastnika oziroma posestnika dediščine oziroma stvari, za katere se domneva, da imajo lastnosti dediščine, ki je dolžan obveščati pristojno organizacijo oziroma seznanjati kupca o stanju oziroma statusu dediščine.

Lastniki in posestniki morajo tako, pristojni organizaciji na njen poziv nuditi potrebne podatke o dediščini oziroma o stvari, za katero se domneva, da ima lastnosti dediščine. Stroške zbiranja podatkov nosi država.

Nadalje se vzpostavlja tudi dolžnost lastnika oziroma posestnika spomenika ali nacionalnega bogastva:

- da pristojni organizaciji nemudoma sporoči pomanjkljivost ali škodo na spomeniku ali nacionalnem bogastvu in
- da seznanjeni kupca s spomeniškim statusom oziroma statusom nacionalnega bogastva in omejitvami, ki iz tega izhajajo.

Ureditev obveščanja o dediščini ostaja enaka ureditvi v 56. členu ZVKD-1.

K 73. členu (javna dostopnost spomenikov):

Člen ureja javno dostopnost spomenika. Obseg in časovna obveznost dostopnosti spomenika javnosti sta določena v aktu o razglasitvi.

S tretjim odstavkom se urejajo situacije, ko se za obnovo ali siceršnji obstoj spomenika namenijo javna sredstva, in sicer mora biti v takem primeru dostopnost spomenika zagotovljena v skladu z določbami v pogodbi oziroma odločbi o sofinanciranju ukrepov varstva. V takem primeru se časovna obveznost določi glede na obseg sofinanciranja ter umetniške in zgodovinske vrednosti spomenika, pri čemer ne sme biti nižja od časovne obveznosti, določene v aktu o razglasitvi.

K 74. členu (dostop do spomenika za potrebe njegovega varstva):

Člen ureja dostop do spomenika za potrebe njegovega varstva. Lastnik oziroma posestnik mora pooblaščenim osebam zavoda dopustiti dokumentiranje in raziskovanje spomenika, če tega ne stori, pa lahko te aktivnosti izvede ob pomoči policije. Lastnik oziroma posestnik ima v primeru nastanka škode, povzročene z aktivnostmi za potrebe varstva spomenika, pravico do odškodnine. S tem se zagotavlja sorazmernost posega v lastninsko pravico lastnika spomenika.

K 75. členu (dolžnost varstva spomenika):

Člen opredeljuje dolžnost varstva spomenikov. Lastnik je dolžan varovati spomenik v okviru svojih zmožnosti, pri čemer zavod lahko z odločbo določi konkretne ukrepe, ki jih mora lastnik izvesti, ob upoštevanju njegovih koristi od spomenika. Če lastnik ne ravna v skladu z odločbo, lahko zavod izvede potrebne ukrepe na njegovo stroške, pri čemer ima država pravico uveljavljati povračilo stroškov. Pri oceni sorazmernosti varovanja zavod upošteva koristi, povezane s statusom spomenika, lastnik pa se ne more sklicevati na povečane stroške varovanja, ki izhajajo iz prejšnjih opustitev. Lastnik je dolžan posredovati podatke o svojem obdavčljivem premoženju in prihodku.

K 76. členu (označevanje spomenikov in nacionalnega bogastva):

Ta člen ureja označevanje spomenikov, identificiranih arheoloških najdišč in nacionalnega bogastva. Z namenom izboljšanja dostopa javnosti se spomeniki in identificirana arheološka najdišča označijo. Označijo se lahko tudi nepremičnine, v katerih se hrani nacionalno bogastvo. Spomenik ali arheološko najdišče se ne označi, če je to v nasprotju s koristmi varstva dediščine ali drugo javno koristjo. Način označevanja predpiše minister.

K 77. členu (omejitev oglaševanja):

Člen uvaja omejitve oglaševanja na spomenikih in v njihovi okolici. Takšna ureditev zagotavlja, da se dediščino spoštuje tudi prek vzdrževanja njenega zunanjšega izgleda in njene okolice.

Iz tega razloga je na spomenikih in varstvenih območjih dediščine omejeno postavljanje trajnih ali začasnih objektov, naprav in predmetov za oglaševanje.

Kot oglaševanje po tem zakonu se ne šteje oglaševanje za lastne potrebe, kot je obveščanje javnosti o kulturnih dogodkih in prireditvah. Poleg oglaševanja za lastne potrebe je dovoljeno tudi drugo oglaševanje, če tako določa akt o razglasitvi oziroma akt o določitvi in pod pogoji, ki jih določa prostorski izvedeni akt. Oglaševanje iz prejšnjega stavka ne sme biti v nasprotju z vrednostmi dediščine.

Četrti odstavek določa, da dopustne oblike oglaševanja predpiše minister na način, ki ne krni izgleda nepremične dediščine prekomerno.

K 78. členu (hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva):

Člen ureja hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva. Za hranjenje in varovanje mora skrbeti lastnik nacionalnega bogastva oziroma posestnik.

Ustreznost hranjenja in varovanja preverja pristojni muzej, ki daje lastnikom oziroma posestnikom nacionalnega bogastva tudi navodila in nasvete za njegovo hranjenje in varovanje. Šteje se namreč, da pristojni muzej poseduje ustrezno znanje za hrambo in varovanje tega tipa premične dediščine. Lastnik oziroma posestnik mora prav tako zagotoviti varen prevoz nacionalnega bogastva.

Lastnik oziroma posestnik nacionalnega bogastva lahko posodi nacionalno bogastvo drugi osebi za razstavljanje ali druge namene. V takem primeru lahko s pogodbo nanjo začasno prenese tudi obveznosti izpolnjevanja zahtev glede hranjenja in prevoza.

Minimalne strokovne, tehnične in prostorske za hranjenje in varovanje ter prevoz nacionalnega bogastva predpiše minister.

K 79. členu (hranjenje arheoloških najdb in postopek za pridobivanje dokazila o izvoru):

Člen ureja hranjenje arheoloških najdb, ki je dovoljeno le, če lastnik poseduje dokazilo o izvoru. Hranjenje arheoloških najdb, ki so varovane kot dediščina, je namreč mogoče le na ustrezni pravni podlagi.

Ta člen ureja tudi oblike in postopek pridobivanja dokazila o izvoru. Dokazilo o izvoru je listina, kot je sklep o dedovanju, dovoljenje o izvozu, oporoka, pogodba, odločba sodišča ali upravnega organa, izpisek iz evidence prodaje, ali druga verodostojna listina, iz katere izhaja, da je oseba arheološko najdbo pridobila v last ali hrambo.

V primeru, da oseba hrani arheološko najdbo brez ustreznega dokazila, mora o tem obvestiti ministrstvo. Ministrstvo nato izvede postopek za ugotavljanje izvora najdbe. Po potrebi se postopek izvede v sodelovanju s pristojnim muzejem. Posestnik arheološke najdbe mora za potrebe postopka in priprave strokovnega mnenja pooblaščen osebi pristojnega muzeja dovoliti dokumentiranje in raziskovanje najdbe. Postopek se zaključi z odločbo.

V primeru ugotovitve, da arheološka najdba ne izvira z ozemlja Republike Slovenije, da je bila odkrita ali drugače pridobljena pred 31. 7. 1945 ali da je predpisi, ki so veljali v času odkritja ali drugačne pridobitve niso opredeljevali kot dediščino v lasti države, arheološka najdba

ostane v posesti trenutnega hranitelja. Na ta način se varuje pravice osebe, ki je arheološko najdbo hranila pred začetkom postopka, saj je ni nikoli hranila v nasprotju z zakonodajo.

Odločba šteje kot dokazilo o izvoru za potrebe hrambe na ozemlju Republike Slovenije in ne kot dokazilo o lastništvu ali kot dovoljenje iz prvega odstavka 102. člena zakona.

K 80. členu (odtujitev dediščine v lasti države ali občine):

Člen ureja odtujitev dediščine v lasti države ali občine. Spomenik v lasti države ali občine je dopustno odtujiti v primerih, ki so določeni v prvem odstavku ter izjeme od dopustnosti odtujitve, ki so določene v drugem in tretjem odstavku.

Določena pa je tudi izjema od izjem, in sicer je ne glede na obstoj razloga iz drugega ali tretjega odstavka odtujitev spomenika v lasti države lahko dopustna, kadar gre za prenos lastninske pravice med državo in občino ter je hkrati izpolnjen eden od pogojev iz prvega odstavka.

Odločitev o odtujitvi spomenika v lasti države sprejme Vlada, na podlagi predhodnega soglasja ministra,

odločitev o odtujitvi spomenika v lasti občine pa pristojni organ občine.

Šesti odstavek določa, da se minister v mnenju iz 79. člena opredeli tudi do izpolnjevanja pogojev za odtujitev iz prvega in tretjega odstavka tega člena.

Odtujitev arheološke najdbe, odkrite na ozemlju Republike Slovenije, ni dovoljena. Prav tako ni dovoljena odtujitev nacionalnega bogastva v lasti države ali občine, ki ga hrani pristojni muzej, razen v primeru, da gre za izmenjavo predmeta, ki pomeni bistveno dopolnitev muzejske zbirke. O taki odtujitvi odloča minister ali pristojni organ občine, ki je ustanoviteljica muzeja, na predlog muzeja. Izjemo se v zakonu določa z namenom, da se muzejem omogoča dopolnjevanje zbirk, kar lahko počnejo tudi preko izmenjave predmetov z drugimi muzeji.

Sredstva, dosežena s prodajo dediščine v lasti države ali občine, se lahko namenijo le za ukrepe varstva dediščine ali nakup dediščine. Na ta način se hkrati spodbuja vlaganje v dediščino in preprečuje, da bi država ali občina sredstva, dosežena z odtujitvijo dediščine, porabila za druge namene.

K 81. členu (pravica do pojasnil, nasvetov in navodil):

Člen ureja pravico do pojasnil, nasvetov in navodil. Lastnik oziroma posestnik nepremične dediščine ima pravico do brezplačnih pojasnil, nasvetov in navodil zavoda v zvezi z lastnostmi, družbenim pomenom in varovanjem nepremične dediščine. Zavod je namreč osrednja organizacija, ki se ukvarja z varstvom nepremične dediščine in poseduje ustrezno znanje za ravnanje z nepremično dediščino v skladu z zakonskimi omejitvami.

Lastnik oziroma posestnik premične dediščine oziroma nacionalnega bogastva pa ima tudi pravico do nekaterih brezplačnih nasvetov pristojnega muzeja. Pristojni muzej je namreč organizacija, ki se specializirano ukvarja z varstvom posamezne zvrsti premične dediščine, in torej poseduje ustrezno znanje za ravnanje s premično dediščino, ki ne nacionalno bogastvo.

Določen je tudi način uveljavitve teh pravic, in sicer lahko lastnik oziroma posestnik pravice uveljavlja z vložitvijo zahtevka pri pristojni organizaciji.

V nujnih primerih, ko dediščini grozi neposredna nevarnost poškodovanja ali uničenja, mora organizacija lastniku ali posestniku nemudoma nuditi strokovno pomoč, najkasneje pa je to dolžna storiti v treh dneh od vložitve zahtevka.

K 82. členu (prepoved uporabe podobe in imena spomenika brez soglasja lastnika):

Člen ureja prepoved uporabe podobe in imena spomenika brez soglasja lastnika ter določa, da lahko lastnik za uporabo določi nadomestilo. Višino nadomestila za uporabo podobe in imena spomenikov v lasti države določi minister s podzakonskim aktom.

S tem se preprečuje uporabo podobe ali imena spomenika, ki bi bila krnila vrednosti spomenika.

K 83. členu (poseg):

Člen opredeljuje, kaj se šteje za poseg v dediščino. Poseg je vsako dejanje, ki kakorkoli, predvsem trajno in nepovratno spreminja videz, strukturo, notranja razmerja in uporabo dediščine ali arheološke ostaline ali ki dediščino ali arheološko ostalino uničujejo, razgrajujejo ali spreminjajo njeno lokacijo.

V členu je primeroma naveden seznam posegov, ki ni izčrpen, saj lahko poseg predstavlja tudi kakršnokoli drugo dejanje, ki vpliva na dediščino. Pomembno je, da se pred vsakim posegom v dediščino oziroma arheološke ostaline preveri, ali je ta dopusten in ali je zanj potrebno pridobiti kulturnovarstveno soglasje oziroma drugo dovoljenje.

Poseg je trajen, če dediščine ni mogoče povrniti v prvotno obliko brez nesorazmernih stroškov. Gre za t. i. nepovratnost posega, na kar je zaradi splošne krhkosti in dragocenosti dediščine treba posebej paziti.

K 84. členu (opredelitev in vrste raziskav):

Člen opredeljuje raziskave kot dela, s katerimi se proučujejo dediščina, deli dediščine in arheološke ostaline in pridobivajo podatki o njihovi pristnosti, pomenu, stanju in ogroženosti ter dela, s katerimi se arheološka ostalina nadzorovano odstrani. Raziskave so izrednega pomena za varovanje dediščine, saj omogočajo identifikacijo in vrednotenje arheoloških ostalin in dediščine ter določanje ukrepov za njihovo varstvo.

Raziskave se delijo glede na njihovo invazivnost, pri čemer je bistveno, da se vsaka raziskava ne šteje za poseg v dediščino. Neinvazivne raziskave se tako ne štejejo za poseg, kar pomeni, da zanje ni treba pridobiti kulturnovarstvenega soglasja ali dovoljenja za raziskavo. Ne bi bilo namreč smiselno, da bi se za preučevanje dediščine, ki ne ogroža, premika, spreminja ali kakorkoli drugače posega v dediščino, zahtevalo posebno dovoljenje.

Oseba, ki vodi raziskavo, je dolžna v največji možni meri uporabiti metode in tehnologije, ki omogočajo neinvazivne in bolj šibko invazivne raziskave. Če je cilj raziskave mogoče doseči na različne načine, je treba za raziskovanje dediščine uporabiti način, ki vanjo manj posega.

Raziskave se delijo tudi glede na predmet, in sicer na raziskave arheološke ostaline in raziskave drugih zvrsti dediščine. Raziskave arheološke ostaline so po ureditvi ločene, saj so opredeljene bolj podrobno kot raziskave druge dediščine.

K 85. členu (raziskave arheološke ostaline):

Člen ureja raziskavo arheološke ostaline, ki je že dediščina in uživa posebno varstvo v skladu z 20. členom, pa tudi tiste, ki še ni dediščina, vendar ima potencial to postati. Raziskava arheološke ostaline za identifikacijo se opravi z namenom ugotoviti, ali ima arheološka ostalina lastnosti dediščine. Raziskava arheološke ostaline za določitev ukrepov varstva pa se opravi na tistih arheoloških ostalinah, ki že uživajo posebno varstvo po 20. členu, vendar je za določitev natančnejših ukrepov varstva opraviti dodatne raziskave. V ta del so vključene tudi

raziskave arheološke ostaline, s katerimi se arheološko ostalino odstrani. Iz tega razloga se ureditev raziskave arheološke ostaline razlikuje od ureditve raziskav druge dediščine.

Raziskavo arheološke ostaline se opravi pred posegi ali pred graditvijo z namenom pridobivanja informacij, določitve ukrepov varstva arheološke ostaline in arheološkega najdišča ter delne ali popolne odstranitve arheološke ostaline.

Raziskave arheološke ostaline za identifikacijo se opravijo v primerih iz 44., 46. in petega odstavka 54. člena zakona ter v primerih, da pretekle raziskave niso bile opravljene dovolj natančno. Raziskave opravi Zavod v okviru izvajanja javne službe in je tudi edini, ki ima pristojnost opravljanja raziskav.

Raziskava arheološke ostaline za določitev ukrepov varstva se opravi, če to zahteva Zavod s kulturnovarstvenimi pogoji kot pogoj za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja.

Pooblaščen oseba, ki vodi raziskave arheološke ostaline, mora po koncu del Zavodu v enem mesecu poslati celovito poročilo o poteku in izsledkih raziskave arheološke ostaline, v šestih mesecih po zaključku raziskave pa mora Zavodu predati celotno in originalno dokumentacijo.

Del raziskave je tudi poterska obdelava arhiva arheološke raziskave.

Trajno hranjenje arhivov raziskave arheološke ostaline se zagotavlja v depojih pristojnih muzejev ali v depojih regij. S tem se zagotavlja trajno hranjenje podatkov glede že opravljenih raziskav arheoloških ostalin.

Določeno je tudi, da se ureditev gradbišča oziroma spremljevalnih del v zvezi s posegom, ki se štejejo za gradnjo po predpisih s področja graditve objektov, ne štejejo za del raziskave arheološke ostaline. Ne zasledujejo namreč njenih zakonsko določenih namenov, pač pa so le spremljevalni posegi.

K 86. členu (dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline):

Člen ureja dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline, ki ga je treba pridobiti pred začetkom raziskave arheološke ostaline. Dovoljenje se izda pravni ali fizični osebi zasebnega prava, ki razpolaga s kadri, opremo in sredstvi, ki omogočajo izvedbo raziskave arheoloških ostalin v skladu s strokovnimi standardi določenimi v pravilniku iz petega odstavka člena. Dovoljenje za raziskavo se lahko izda le pod pogoji, da raziskavo vodi posameznik, ki izpolnjuje pogoje za imenovanje vodje raziskave, jo nadzoruje zavod in da so za raziskavo, vključno s potersko obdelavo arhiva raziskave, zagotovljena zadostna finančna sredstva. Navedeni pogoji namreč omogočajo minimalno kakovost izvedbe raziskave arheoloških ostalin, ki jo vodi in nadzoruje ustrezno strokoven kader, ki ima na voljo sredstva za posege, za katere presodi, da so potrebni.

Dovoljenje za raziskavo arheološke ostaline izda minister. Za dajanje mnenj v postopku izdaje dovoljenja za raziskavo minister imenuje strokovno komisijo, ki zagotavlja strokovnost odločanja. To so strokovnjaki arheologi s področja varstva nepremične in premične dediščine ter strokovnjaki z akademskega področja.

Dovoljenje za raziskavo je časovno omejeno in preneha veljati po poteku dveh let od njegove pravnomočnosti, razen če se raziskava, zaradi katere je bilo dovoljenje dano, začne izvajati v tem roku. Čas veljavnosti dovoljenja za raziskavo, ki je bilo izdano v postopkih sofinanciranja raziskav arheoloških ostalin iz drugega odstavka 159. člena, se določi skladno s predpisi o izvrševanju državnega proračuna.

Minister s pravilnikom predpiše postopek in pogoje za izdajo dovoljenja za raziskavo, zahteve za izvajanje, nadzor ter strokovne standarde raziskave arheoloških ostalin in način ter obseg dela strokovne komisije. Gre za materijo tehnične narave, zato se jo ureja s podzakonskim aktom.

K 87. členu (pogoji za imenovanje vodje in drugih udeležencev raziskave arheološke ostaline):

Člen ureja pogoje, ki jih morajo izpolnjevati vodja in ostali udeleženci raziskave arheološke ostaline. Določa tudi posebne pogoje za sodelujoče pri izvajanju podvodne raziskave, saj se na tak način lahko zagotavlja kar največja varnost udeležencev raziskave, ki so v teh primerih izpostavljeni bistveno večji nevarnosti za zdravje in življenje.

K 88. členu (kulturnovarstveno soglasje):

Člen ureja kulturnovarstveno soglasje, ki je upravni akt, s katerim Zavod dovoljuje poseg v nepremično dediščino. Kulturnovarstveno soglasje je treba pridobiti za poseg v

- spomenik,
- vplivno območje spomenika, če to obveznost določa akt o razglasitvi,
- varstveno območje dediščine, če akt o določitvi ne določa drugače, in
- dediščino varovano v prostoru v skladu s prostorskim aktom.

Posebej so določeni pogoji, pod katerimi je mogoče izdati soglasje za odstranitev dediščine zaradi izgube varovanih sestavin. Predvideno je tudi, da se lahko v takem primeru določijo ukrepi z namenom dokumentarnega varstva dediščine, kot to ureja deveti odstavek 168. člena zakona. Prav tako so določeni razlogi, zaradi katerih ni mogoče izdati soglasja za odstranitev dediščine. Kulturnovarstvenega soglasja za odstranitev tako ni mogoče izdati, če se ugotovi, da je izguba varovanih sestavin posledica namernega poškodovanja oziroma uničenja. Ne bi bilo namreč dopustno dovoliti odstranitve dediščine zaradi izgube varovanih sestavin, če jo je posameznik poškodoval za doseg tega namena. Prav tako kulturnovarstvenega soglasja za odstranitev ni mogoče izdati, če za posamezno nepremično velja odlok o začasni razglasitvi za spomenik na podlagi 27. člena zakona, saj se v takem primeru začasno predpostavlja, da ima sestavine dediščine, kar pomeni, da je pojmovno nemogoče, da bi bila odstranjena zaradi njihove izgube.

Določene so tudi situacije, v katerih kulturnovarstveno soglasje ni potrebno, in sicer kulturnovarstveno poglavje ni potrebno za:

- poseg, ki je nujen za odvrnitev nepredvidljive nevarnosti uničenja ali poškodovanja dediščine ali za odvrnitev nevarnosti za ljudi in premoženje (v nadaljnjem besedilu: nujni poseg). O nujnem posegu je treba takoj po njegovi izvedbi obvestiti zavod in zaprositi za izdajo naknadnega kulturnovarstvenega soglasja,
- raziskavo, ki jo opravlja zavod v okviru javne službe varstva,
- raziskavo arheoloških ostalin, za katero je potrebno dovoljenje iz 86. člena tega zakona, in
- poseg v arheološko najdišče, če ne gre za poseg v tla in na območju ne velja drug varstveni režim, zaradi katerega je pred posegom treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje.

Kulturnovarstveno soglasje ima status mnenja po zakonu, ki ureja graditev objektov.

K 89. členu (izdaja kulturnovarstvenega soglasja):

Člen ureja postopek izdaje kulturnovarstvenega soglasja. Določen je način vložitve vloge in potrebne priloge, ki so odvisne od vrste posega.

Nadalje so določeni primeri, ko Zavod izda kulturnovarstveno soglasje, in sicer ga izda pri posegu v določene varovane institute. Zavod v kulturnovarstvenem soglasju določi način ravnanja v primeru odkritja dediščine ali arheoloških ostalin med posegom, način izvedbe del in način strokovnega nadzora nad njihovo izvedbo, vključno z načinom potrjevanja posameznih faz izvedbe.

Pri odločanju o izdaji kulturnovarstvenega soglasja zavod pretehta razloge za poseg oziroma raziskavo in razloge za ohranjanje dediščine v obstoječi obliki v skladu s previdnostnim načelom. Zavod pri odločanju o izdaji kulturnovarstvenega soglasja v prid odobritve posega upošteva okoliščino, da predlagani poseg omogoča vzpostavitev trajnih gospodarskih temeljev za ohranjanje ali obogatitev dediščine.

Zavod lahko zavrne izdajo soglasja le, če poseg ni v skladu s predpisi iz četrtega odstavka tega člena ali v primeru enajstega odstavka 90. člena tega zakona. Šteje se, da je bilo kulturnovarstveno soglasje izdano, če so bili kulturnovarstveni pogoji pridobljeni in če zavod ni odločil drugače v 15 dneh po vložitvi vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja. V primeru, da so kulturnovarstveni pogoji bili izdani, molk zavoda ne sme škodovati vlagatelju zahteve.

K 90. členu (kulturnovarstveni pogoji):

Člen določa postopek pridobitve kulturnovarstvenih pogojev, ki jih mora oseba pridobiti pred izdajo kulturnovarstvenega soglasja in s katerimi lahko Zavod določi njeno dolžno ravnanje za pridobitev le-tega.

Določa se način vložitve vloge in potrebne priloge, ki so odvisne od vrste projekta. Določeno je tudi, za katere posege se lahko določijo pogoji in pa, katere obveznosti se lahko določijo kot kulturnovarstveni pogoj za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja.

Eden od možnih pogojev je oprava raziskave arheološke ostaline, ki se določi, če Zavod upravičeno domneva, da so v nepremičnini, ki je predmet posegov, neodkrita dediščina ali arheološke ostaline, in grozi nevarnost za njihovo poškodovanje ali uničenje. V primeru posega v spomenik se lahko določi tudi priprava konservatorskega načrta.

Šteje se, da pogoji za izdajo kulturnovarstvenega soglasja niso potrebni in se lahko vloži vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja, če Zavod pogojev ni izdal v 30 dneh od vložitve vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev. Določeno je tudi, kaj se v takem primeru šteje kot kulturnovarstveni pogoji za poseg v posameznih primerih.

V primeru, ko Zavod na podlagi vloge za izdajo kulturnovarstvenih pogojev ugotovi, da je poseg sprejemljiv in da kulturnovarstveni pogoji niso potrebni, se vloga za kulturnovarstvene pogoje šteje kot vloga za izdajo kulturnovarstvenega soglasja in lahko Zavod na podlagi te ugotovitve izda kulturnovarstveno soglasje. Takšna ureditev se uporablja z vidika ekonomičnosti, saj skrajša nepotrebno dolge postopke.

Izrecno je določeno, da kulturnovarstveni pogoji niso upravni akt.

Vsebino, oblike in način priprave konservatorskega načrta ter podrobnejši postopek izvedbe presoje vplivov na svetovno dediščino predpiše minister.

K 91. členu (čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja in kulturnovarstvenih pogojev):

Člen določa čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja in kulturnovarstvenih pogojev, ki so omejeni na dve leti od njihove pravnomočnosti. Če se ta rok izteče v času postopka izdaje kulturnovarstvenega soglasja, se čas veljavnosti kulturnovarstvenih pogojev podaljša do pravnomočne odločitve o kulturnovarstvenem soglasju. To preprečuje nastanek situacije, ko bi kulturnovarstveni pogoji izgubili veljavnost, preden bi bilo kulturnovarstveno soglasje, na podlagi katerega se poseg lahko začne izvajati, izdano.

Tudi čas veljavnosti kulturnovarstvenega soglasja je omejen na dve leti od njegove pravnomočnosti, razen če se poseg začne izvajati v tem roku. Če je treba za poseg pridobiti gradbeno dovoljenje in se dvoletni rok izteče v času postopka njegove izdaje, se čas veljavnosti podaljša do pravnomočne odločitve o njegovi izdaji.

K 92. členu (izravnalni ukrep):

Člen opredeljuje izravnalni ukrep in posledice naložitve izvedbe izravnalnega ukrepa. Gre za to, da se lahko v primeru, ko je bila arheološka ostalina v območju arheološkega najdišča, ki uživa posebno varstvo iz 20. člena zakona, skupaj s kontekstom nenadzorovano odstranjena, njena odstranitev vseeno dovoli, če se stranki naloži izvedba izravnalnega ukrepa. To velja ne glede na določbo prvega odstavka 86. člena zakona.

Izravnalni ukrep je definiran kot plačilo denarnega zneska v vrednosti povzročene škode, ki nastane zaradi takšne nenadzorovane odstranitve arheološke ostaline. Namen izravnalnega ukrepa je omiliti škodo, ki nastane zaradi odstranitve dediščine. Višino izravnalnega ukrepa določi ministrstvo v ugotovitvenem postopku na podlagi obsega posega v arheološko najdišče in primerjalnega vrednotenja Zavoda. Navodilo za določitev in izvedbo izravnalnega ukrepa pri odstranitvi arheoloških ostalin se objavi na spletu.

Izravnalni ukrep mora biti po učinku sorazmeren pomenu arheološke ostaline, katere odstranitev se dovoli.

K 93. členu (upravljanje dediščine):

Člen vsebinsko opredeljuje dejavnosti, ki spadajo pod krovni pojem upravljanja dediščine. Upravljanje dediščine je izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila dediščina razglašena za spomenik, in obsega predvsem vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe, dostopnosti, predstavljanje javnosti in spremljanje stanja spomenika.

Upravljavca dediščine morajo imeti vsi spomeniki, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija. Drugi spomeniki morajo imeti upravljavca dediščine, če to določa akt o razglasitvi.

Četrty odstavek ureja načine, na katere lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, zagotovi upravljanje dediščine, za katerega je s tem aktom določeno, da mora imeti upravljavca dediščine. Vlada lahko za upravljanje dediščine takega spomenika pooblasti subjekt varstva iz tretjega odstavka 9. člena tega zakona, ki je pristojen na ozemlju očine, kjer je takšen spomenik, in je ustanovljen z namenom upravljanja spomenikov.

Upravljanje dediščine se lahko poveri tudi upravljavcu zavarovanega območja narave, če je tako določeno v aktu o zavarovanju zavarovanega območja narave in če je upravljavec strokovno usposobljen za upravljanje s spomeniškim območjem. Na ta način se zagotavlja skladnost med režimom varstva dediščine in režimom varstva narave. Hkrati se kvaliteta varstva dediščine s tem ne niža, saj se od takega upravljavca še vedno zahteva usposobljenost za varovanje dediščine.

Upravljanje dediščine se izvaja na podlagi načrta upravljanja dediščine iz 94. člena zakona.

Osmi odstavek ureja situacijo, v kateri bi upravljavec dediščine iz četrtega odstavka tega člena v obnovo in vzdrževanje spomenika v lasti države ali občine vlagal lastna sredstva in prevzemal druga bremena ali tveganja. V takem primeru lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, z upravljavcem sklene koncesijsko pogodbo o upravljanju spomenika za obdobje, ki je sorazmerno s finančnimi vložki in tveganji upravljavca. Koncesijska pogodba se sklene v skladu s predpisi, ki urejajo javno-zasebno partnerstvo.

K 94. členu (načrt upravljanja dediščine):

Člen predvideva načrt upravljanja dediščine, s katerim se določa strateške in izvedbene usmeritve za ohranjanje spomenika in način izvajanja njegovega varstva. Načrt upravljanja dediščine se sprejme za obdobje petih let, pri čemer vsebuje tudi dolgoročne usmeritve, ki presegajo to obdobje. Načrt upravljanja dediščine je treba sprejeti za vse spomenike, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija ali če to določa akt o razglasitvi.

Tretji odstavek določa pristojnost priprave in sprejetja načrt upravljanja dediščine, v četrtem odstavku pa je opredeljena minimalna vsebina načrta upravljanja, ki vsebuje vsaj:

- pregled vrednosti spomenika z namenom zagotovitve njihovega obstoja in obogatitve,
- vizijo varstva in razvoja,
- strateške in izvedbene cilje upravljanja,
- upravljavsko strukturo,
- načrt dejavnosti s finančnim okvirom, še posebej za zagotavljanje dostopnosti in upravljanje obiska,
- ukrepe za varstvo v izrednih razmerah,
- kazalnike in način spremljanja izvajanja in
- rok veljavnosti načrta in način njegovega dopolnjevanja in spreminjanja.

V primeru skupnega upravljanja več teritorialno ali vsebinsko povezanih spomenikov, ki jih upravlja isti upravljavec, se za vse spomenike lahko sprejme enoten načrt upravljanja dediščine, kar je smiselno tako z vidika ekonomičnosti postopka kot tudi z vidika preprečevanja neskladnega režima varstva.

Načrt upravljanja dediščine načrt se sprejme v soglasju z ministrom, pristojnim za ohranjanje narave, če se spomeniško območje prekriva z območjem, ki je zaščiteno na področju ohranjanja narave. Pri pripravi Načrt upravljanja dediščine sodeluje tudi organizacija, pristojna za ohranjanje narave. To zagotavlja usklajen pristop k varovanju kulturne in naravne dediščine.

K 95. členu (upravljanje območja enotnega zavarovanja):

Člen ureja upravljanje območja enotnega zavarovanja, ki je območje, zavarovano kot spomenik in kot zavarovano območje narave. Načrt upravljanja območja enotnega zavarovanja sprejme Vlada na predlog ministra in ministra, pristojnega za ohranjanje narave. Vlada imenuje tudi upravljavca območja enotnega zavarovanja.

Upravljavec območja enotnega zavarovanja mora biti strokovno usposobljen za opravljanje nalog ohranjanja naravnih vrednot in varstva dediščine na območju enotnega zavarovanja. Pogoji strokovne usposobljenosti na obeh področjih zagotavlja, da se kvaliteta varstva narave ali dediščine ne niža.

Minister z upravljavcem območja enotnega zavarovanja sklene pogodbo, s katero opredeli naloge spomeniškega upravljanja.

K 96. členu (javna služba upravljanja dediščine):

Člen opredeljuje javno službo upravljanja dediščine. Država ali občina določi, da javni zavod iz druge in tretje alineje četrtega odstavka 93. člena zakona upravljanje dediščine spomenikov državnega pomena opravlja kot javno službo varstva. Ta javni zavod lahko poleg upravljanja dediščine v okviru javne službe opravlja tudi nekatere druge dejavnosti.

K 97. členu (oddajanje v najem):

Člen ureja možnost oddajanja v najem, in sicer se spomenik ali del spomenika v lasti države ali občine lahko pod določenimi pogoji odda v najem osebi zasebnega ali javnega prava ter v dedni najem fizični osebi. Spomenik ali del spomenika se lahko odda v najem ali dedni najem za določen čas, vendar ne dlje kot za 50 let.

Spomenik ali del spomenika se lahko odda v najem tudi pod tržno vrednostjo najemnine, kar je mogoče le, če oddaja spomenika ali njegovega dela v najem z izbrano metodo v skladu z zakonom, ki ureja stvarno premoženje države in samoupravnih lokalnih skupnosti, ni bila uspešna niti v ponovljenem postopku. Nižanje najemnine je zakonsko omejeno in sicer na največ petdeset odstotkov pod tržno vrednostjo najemnine. Dodatna ureditev velja za dolgoročni najem, ki je sklenjen za več kot deset let. Pri takem najemu se lahko po znižani ceni s pogodbo določi tudi obseg vzdrževalnih del, ki jih mora opraviti najemnik po preteku petih let. Predvideva namreč se, da bo dediščina tekom dolgoročnega najema potrebna vzdrževalnih del.

Oddaja v najem se v takem primeru lahko izvede s sklenitvijo neposredne pogodbe, če se neposredna pogodba sklepa najpozneje v šestih mesecih od dneva, ko se je izkazalo, da oddaja v najem z izbrano metodo ni bila uspešna niti v ponovljenem postopku.

Država ali občina lahko v določenih primerih na podlagi pisne izjave enostransko odstopi od pogodbe o oddaji spomenika ali njegovega dela v najem.

Odločitev o oddaji spomenika ali dela spomenika v lasti države v najem sprejme minister. Za spomenik ali del spomenika v lasti občine tako odločitev sprejme pristojni organ občine.

Sredstva, dosežena z oddajo spomenika ali njegovega dela v najem, se lahko namenijo le za ukrepe varstva dediščine ali nakup dediščine. S tem se dosega preprečevanje izkoriščanja spomenikov zgolj za pridobivanje finančnih sredstev, ki ne bi bila usmerjena nazaj v varstvo.

K 98. členu (opravljanje dejavnosti):

Člen ureja način opravljanja dejavnosti trgovanja s premično dediščino, ki jo pravne in fizične osebe lahko opravljajo le, če so vpisane v razvid trgovcev iz 174. člena zakona. To pomeni, da je vpis v razvid pogoj za ukvarjanje s prodajo, nakupom ali posredovanjem premične dediščine.

Določen je postopek vpisa v razvid in način ter vsebino vložitve predlog za vpis. O vpisu v razvid ministrstvo trgovca obvesti.

S tem členom se zagotavlja nadzor nad trgovanjem s premično dediščino in preprečuje nezakonito trgovanje. Vpis v evidenco omogoča ministrstvu, da spremlja dejavnost trgovcev in ukrepa v primeru kršitev zakona.

K 99. členu (obveznosti trgovca):

Ta člen določa obveznosti trgovca pri trgovanju z dediščino. Trgovec mora pri trgovanju preveriti izvor dediščine z dolžno skrbnostjo, kar pomeni, da se mora prepričati, da ni bila

protipravno pridobljena, in da se z njo trguje v skladu z zakonom. Prav tako mora voditi evidenco o nabavi in prodaji dediščine, s čimer je dediščina lažje sledljiva, promet z njo pa preverljivo zakonit.

Predvidena je tudi pojasnilna dolžnost trgovca, ko prodaja dediščino. Takšna ureditev zagotavlja informiran nakup dediščine ob zavedanju vseh omejitev, ki veljajo za promet z njo. Kupec dediščine tako lahko tudi zaupa, da kupuje dediščino s preverjenim izvorom.

K 100. členu (trgovanje s kulturno dediščino drugih držav):

Ta člen določa, da se določbe o trgovanju z dediščino uporabljajo tudi za trgovanje s kulturno dediščino drugih držav. To pomeni, da morajo tudi trgovci, ki se ukvarjajo s kulturno dediščino drugih držav, ravnati z dolžno skrbnostjo, voditi evidenco in seznaniti kupca z morebitnimi omejitvami.

K oddelku »Uvozu in izvozu«:

Glede uvoza se ureditev varstva dediščine usklajuje z zakonodajo EU, natančneje z Uredbo (EU) 2019/880. Ureditev izvoza se v bistvenem ne spreminja.

K 101. členu (uvoz in vnos):

Ta člen ureja uvoz in vnos premične dediščine v Republiko Slovenijo. Ureditev zagotavlja skladnost slovenskega pravnega reda s pravnim redom EU. Hkrati je njen namen zagotavljati, da se v Republiko Slovenijo ne uvaža protipravno pridobljena dediščina.

Za uvoz predmetov kulturne dediščine, ki jih v delih B in C navaja Priloga Uredbe (EU) 2018/880, iz tretjih držav, je potrebno dovoljenje ministra, ki se izda v skladu z Uredbo (EU) 2019/880.

Pri vnosu dediščine se zahteva predložitev dovoljenja za iznos, če ga izvorna država članica EU predpisuje. To pomeni, da mora organizator razstave ali trgovec predložiti tako dovoljenje ob vnosu kulturne dediščine na ozemlje Republike Slovenije, če pristojni organ to zahteva.

K 102. členu (izvoz in iznos):

Ta člen ureja izvoz in iznos premične dediščine iz Republike Slovenije. Za izvoz in iznos premične dediščine, ki je uvrščena na seznam, ki ga sprejme minister, in za izvoz in iznos nacionalnega bogastva je potrebno dovoljenje ministra.

Trajni izvoz ali iznos nacionalnega bogastva je prepovedan. Od prepovedi obstaja le ena izjema in sicer se tovrsten izvoz ali iznos dovoljuje v primeru izmenjave muzejskega, arhivskega in knjižničnega gradiva.

V primeru začasnega izvoza ali iznosa so pogoji milejši. Začasni izvoz ali iznos dediščine se namreč dovoli, vendar za največ eno leto od datuma prehoda državne meje, z možnostjo podaljšanja za skupno največ pet let.

Ministrstvo lahko dovoljenje za iznos ali izvoz začasno prekliče, če obstaja sum zlorabe dovoljenja. To pomeni, da ima ministrstvo možnost preprečiti nastanek škodljivih posledic, če bi obstajal sum, da bo dediščina izvožena ali iznesena iz ozemlja Republike Slovenije nezakonito ali da je že bila izvožena ali iznesena nezakonito. Začasni preklic dovoljenja ni neomejen, pač pa lahko velja od ugotovitve dejanskega stanja, vendar največ tri mesece. Med trajanjem začasnega preklica izvoz ali iznos ni dovoljen, že izvoženo oziroma izneseno

dediščino pa je treba vrniti na ozemlje Republike Slovenije. Če se zloraba dovoljenja za izvoz ali iznos tudi dejansko ugotovi, minister dovoljenje prekliče.

Ministrstvo vodi evidenco o dovoljenjih za izvoz ali iznos. Na ta način se zagotavlja pregled nad dediščino, ki je oziroma bo zakonito zapustila ozemlje Republike Slovenije. Podrobnejši način izdaje dovoljenja za izvoz ali iznos ter vodenja evidence o dovoljenjih za izvoz ali iznos določi minister.

K 103. členu (vračanje protipravno odstranjene dediščine):

Člen ureja vračanje protipravno odstranjene dediščine. Ministrstvo koordinira vračanje premične dediščine, ki je bila protipravno odstranjena iz Republike Slovenije in vračanje kulturne dediščine druge države, če je bila ta iz nje odstranjena in vnesena v Republiko Slovenijo. Vračanje se izvaja v skladu z mednarodnimi pogodbami, podpisnica katerih je Republika Slovenija, in zakonom, ki ureja vračanje protipravno odstranjenih predmetov kulturne dediščine.

K 104. členu (rok za vlaganje zahtevkov za vračanje):

Upravičenci lahko vlagajo zahtevke v roku enega leta od dneva, ko so bili seznanjeni s tem, da je dediščina v Sloveniji. Zahtevek se lahko vloži najkasneje 30 let po protipravni odstranitvi dediščine, oziroma pred potekom 75 let, če gre za premičnino iz javne zbirke ali zbirke cerkve.

K 105. členu (plačilo odškodnine dobrovernemu posestniku):

Člen določa, da je dobroverni posestnik, ki je dediščino pridobil po tem, ko je bila protipravno odstranjena, upravičen do pravične odškodnine. Do pravične odškodnine je upravičen na podlagi odločbe pristojnega sodišča po tem, ko je premično dediščino vrnil v Republiko Slovenijo. Odškodnino se krije iz proračuna Republike Slovenije, ki lahko nato zahteva vrnitev plačane odškodnine od osebe, ki je dediščino protipravno odstranila.

K 106. členu (postopki vračanja z državami Evropske unije):

Člen določa, da vračanje protipravno odstranjene premične dediščine ali kulturne dediščine drugih držav iz držav članic EU v Republiko Slovenijo ter iz Republike Slovenije v države članice EU ureja poseben zakon.

K poglavju »Imuniteta in jamstvo za povračilo škode«:

Zakona uvaja institut imunitete pred zasegom. Imuniteta pred zasegom je pravno jamstvo, na podlagi katerega je premična dediščina ali kulturna dediščina druge države zaščitena pred izdajo kateregakoli ukrepa v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku, ki bi preprečeval ali omejeval razpolaganje z njo.

Zahteva po zasegu premične dediščine in kulturne dediščine druge države se pojavlja v sporih, ki so neposredno povezani s premično dediščino ali kulturno dediščino drugih držav, pa tudi v sporih, kjer bi se predmet lahko zasegel iz naslova druge obveznosti. Vlagatelj zahteve bo to načeloma storil, če presodi, da bo njegova možnost pridobiti dotični predmet v državi, kjer se začasno nahaja, večja kot v državi, kjer se nahaja običajno. Lastniški spori glede premične dediščine in kulturne dediščine druge države so še zlasti številčni na geografskem območju Vzhodne Evrope zlasti iz razloga razlastitve predmetov v času komunističnih in socialističnih režimov.

Imuniteta pred zasegom je način varovanja premične dediščine in kulturne dediščine druge države. Prvenstveni razlog za uvajanje tega instituta je zagotavljanje varnosti predmetov, ki

imajo zaradi statusa dediščine ali kulturne dediščine druge države poseben pomen in vrednost. Skrb držav in tujih institucij varstva dediščine, da bodo predmeti dediščine in kulturne dediščine drugih držav zaseženi v času, ko so posojene na začasne razstave v tujino, ovira njihovo mobilnost. Gre torej za problematiko, ki pomembno vpliva tako na kroženje dediščine, kot tudi na mednarodne odnose med državo (ali njeno institucijo), ki premično dediščino ali kulturno dediščino druge države posoja, in državo (ali njeno institucijo), ki jo prejema za potrebe začasne razstave.

Mobilnost dediščine je ključnega pomena tako za njeno prepoznavnost v mednarodnem okolju kot tudi za udejstvovanje povezovalnega vidika njenih vrednosti. Njeno ohranjanje služi kot ključen povezovalni element družbe in spodbuja strpnost in sobivanje raznolikih kultur. Kot taka pa je lahko kulturna dediščina najbolj učinkovita ravno, če ji je omogočeno kroženje v mednarodnem prostoru. Mobilnost na začasnih razstavah mora biti seveda regulirana v mejah interesa in odgovornosti države, ki dediščino posodi, vendar pa gre zagotovo za vidik, ki se mora v okviru meddržavnih odnosov spodbujati. Mobilnost premične dediščine in tuje kulturne dediščine je izrednega pomena tudi z izobraževalnega in raziskovalnega vidika, saj v slovenski prostor vnaša nove vidike in spoznanja na področju varstva dediščine. Na tak način se tudi konkretnije osmišlja slovensko dediščino v svetovnem prostoru.

Zagotavljanje imunitete pred zasegom premične dediščine in kulturne dediščine drugih držav spodbuja promet z njimi. Države in njihove institucije se namreč lažje in bolj množično odločajo za izvoz na začasne razstave, če jim je zagotovljeno, da v času, ko so predmeti posojeni, ne bodo zaseženi. Zaradi tega je institut imunitete pred zasegom primerjalno pravno urejen v številnih državah članicah EU, med drugim v Avstriji, Estoniji in Franciji. Podrobnejši opis nekaterih izbranih ureditev instituta je vsebovan v uvoda zakona. Institut je urejen tudi mednarodnopravno, saj je predmet mednarodnih pogodb in konvencij, nekatere države pa ga priznavajo kot del mednarodnega običajnega prava.

Čeprav institut imunitete pred zasegom omogoča zagotovilo tujim institucijam, ki predmete posojajo, da le-ti ne bodo predmet zasega in posledično sredstvo v trgovskih in lastniških sporih, to ne pomeni, da gre za imuniteto pred jurisdikcijo. Ne glede na imuniteto je tako glede premične dediščine in kulturne dediščine druge države mogoče začeti pravdni postopek.

Institut imunitete pred zasegom premične dediščine in kulturne dediščine druge države je iz vseh navedenih razlogov smiselno vpeljati v slovenski pravni red. Pri tem ne gre za prekomeren poseg v načelo delitve oblasti. Garancija imunitete pred zasegom, ki se podeli s strani izvršilne veje oblasti, resda v določeni meri omejuje izvršilni postopek, vendar je poseg utemeljen in urejen skladno z Ustavo. Omejitve izvršbe namreč niso nedovoljene. Nenazadnje že sam Zakon o izvršbi in zavarovanju (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 93/07, 37/08 – ZST-1, 45/08 – ZArbit, 28/09, 51/10, 26/11, 17/13 – odl. US, 45/14 – odl. US, 53/14, 58/14 – odl. US, 54/15, 76/15 – odl. US, 11/18, 53/19 – odl. US, 66/19 – ZDavP-2M, 23/20 – SPZ-B, 36/21, 81/22 – odl. US in 81/22 – odl. US) določa vrsto predmetov, ki so iz izvršbe povsem izvzeti, to so npr. različni osebni predmeti, gospodinjski predmeti in hišne živali. Izvršba proti pravnim osebam, podjetnikom in zasebnikom pa je omejena tudi z onemogočanjem izvršbe na delovne stroje in orodje, ki je nujno potrebno za opravljanje dejavnosti. Omejitve izvršbe so torej že sprejete v zakonodaji, če je njihov obstoj utemeljen.

Pomen mobilnosti premične dediščine in kulturne dediščine druge države ter zagotovitev njene vrnitve v državo, ki jo je posodila, ustrezno utemeljuje omejitev izvršbe. V javnem interesu je, da se mobilnost dediščine spodbuja. Pri tem pa imuniteta ni omogočena neomejeno, pač pa zgolj preprečuje izdajo ukrepov, ki bi preprečevali ali omejevali razpolaganje z dediščino v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku. V kazenskem postopku, ki prav tako uresničuje javni interes, imuniteta ni predvidena.

Zakon nenazadnje ustrezno določno opredeljuje pogoje, pod katerimi se lahko poseže v izvršbo in posledično v ustavno zagotovljeno pravico, čeprav se konkretna odločitev o podelitvi imunitete pred zasegom podeljuje s strani ministra v soglasju z ministrom, pristojnim za zunanje zadeve.

V poglavju se uvaja tudi institut jamstva za povračilo škode na premični dediščini. Namen uvedbe posebnega jamstva za povračilo škode na dediščini je spodbujanje posojanja dediščine v tujino. S tem se zagotavlja prepoznavnost dediščine v mednarodnem okolju, kar je pomemben vidik ohranjanja dediščine. To je mogoče doseči predvsem s spodbujanjem mobilnosti in začasne posoje dediščine na razstave v tujino. Z namenom zmanjšanja tveganja poškodovanja, uničenja ali izgube dediščine za slovenske institucije, ki predmete dediščine posojajo, lahko Republika Slovenija jamči za povračilo morebitne škode na razstavi v tujini. To velja tudi za razstave, ki se sicer odvijajo na območju Republike Slovenije, vendar si predmete dediščine izposoja muzej iz tujine.

K 107. členu (imuniteta pred zasegom)

Člen opredeljuje imuniteto pred zasegom in določa, da to pravno jamstvo uresničuje minister, ki lahko v soglasju z ministrom, pristojnim za zunanje zadeve, tuji pravni osebi javnega prava podeli imuniteto pred zasegom premične dediščine ali kulturne dediščine druge države, ki jo ima le-ta v posesti kot lastnik ali na drugi zakoniti pravni podlagi.

Imuniteta pred zasegom preprečuje izdajo kateregakoli ukrepa v civilnem sodnem postopku ali upravnem postopku, ki bi preprečeval ali omejeval razpolaganje s premično dediščino ali kulturno dediščino druge države.

Pravno jamstvo imunitete pred zasegom se lahko podeli za namen posoje premične dediščine ali kulturne dediščine druge države zaradi njenega razstavljanja v muzejih, vpisanih v razvid muzejev na območju Republike Slovenije.

K 108. členu (pogoji za podelitev imunitete pred zasegom):

Člen določno opredeljuje pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da se imuniteta lahko podeli in opredeljuje javni interes, ki predstavlja enega od določenih pogojev. Javni interes za podelitev imunitete je podan zlasti, kadar je premična dediščina ali kulturna dediščina druge države pomemben del razstave, in je brez podelitve imunitete pred zasegom ne bi bilo mogoče razstaviti na ozemlju Republike Slovenije ali bi bilo to povezano z nesorazmernimi stroški.

Določeno je tudi, da se imuniteta pred zasegom ne more podeliti za premično dediščino, vrnitev katere zahteva Republika Slovenija. Posameznika, ki Republiki Sloveniji ne želi vrniti premične dediščine, ta institut namreč ne sme varovati.

K 109. členu (postopek podelitve imunitete pred zasegom):

Člen podrobno ureja postopek podelitve imunitete pred zasegom, s čimer se zagotavlja predvidljivost in transparentnost podeljevanja imunitete pred zasegom.

Prvi odstavek določa, da se postopek začne z vložitvijo vloge za podelitev imunitete s strani organizatorja razstave, v drugem odstavku pa je urejena vsebina vloge za podelitev imunitete pred zasegom.

Imuniteta pred zasegom se podeli z izjavo ministra, ki mora vsebovati točno določene elemente, predvidene v četrtem odstavku. Dodatno lahko minister v izjavi določi tudi omejitve izvoza posojene kulturne dediščine v tretje države. Minister izjave ne more preklicati, razen v primeru določenih kršitev.

Postopek podelitve imunitete pred zasegom podrobneje določi minister s pravilnikom.

K 110. členu (obveznosti Republike Slovenije iz mednarodnih pogodb):

Člen določa, da določbe o imuniteti pred zasegom ne vplivajo na obveznosti Republike Slovenije, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb. Republika Slovenija je namreč ne glede na zakon vezana na dolžnosti, ki jih je sprejela s podpisom mednarodnih pogodb.

K 111. členu (jamstvo za povračilo škode):

Člen ureja jamstvo za povračilo škode, kar pomeni, da lahko vlada za predmete, ki so razstavljeni na začasni razstavi v Republiki Sloveniji ali tujini, izda jamstvo za povračilo neposredne materialne škode zaradi poškodovanja, uničenja ali izgube.

Jamstvo za povračilo škode lahko izda za razstave v tujini, če predmete iz prejšnjega odstavka posoja slovenska pravna oseba javnega prava in če jamstva za povračilo škode ne prevzame organizator razstave v tujini ali pa za razstave v Republiki Sloveniji, ki jih organizira in si predmete iz prejšnjega odstavka iz tujine izposoja muzej, ki izvaja državno javno službo muzejev, vendar le za škodo, ki je nastala v Republiki Sloveniji.

Tretji odstavek določa višino jamstva za povračilo škode, ki lahko znaša do največ 80 % nastale škode.

K 112. členu (postopek izdaje jamstva za povračilo škode):

Člen predpisuje postopek izdaje jamstva za povračilo škode. Ta se začne z vložitvijo vloge za izdajo jamstva, ki jo vloži slovenska pravna oseba javnega prava ali organizator razstave v Republiki Sloveniji. To sta edina subjekta, ki po drugem odstavku 111. člena lahko prejmeta jamstvo za povračilo škode. Določena je vsebina vloge.

Za podelitev jamstva je pristojna vlada. To naredi s sklepom, v katerem določi razstavljeno kulturno dediščino, glede katere je izdano jamstvo za povračilo škode, njeno vrednost in višino jamstva za povračilo škode v odstotkih. Določi lahko tudi omejitve glede načina transporta in hranjenja razstavljenih kulturnih dediščin.

Postopek izdaje jamstva za povračilo škode podrobneje določi minister s pravilnikom.

K 113. členu (lastnost jamstva za povračilo škode):

Člen določa, da so jamstva nepreklicna, brezpogojna in se unovčujejo na prvi pisni poziv upnika. To pomeni, da so za Republiko Slovenijo dokončna ne glede na okoliščine. Unovčeno jamstvo mora Republika Slovenija plačati najkasneje v roku 8 delovnih dni od prejema poziva upnika, iz katerega je razvidno, da je nastala škoda, ki jo priznava 111. člen zakona, tj. da je nastala neposredna materialna škoda zaradi poškodovanja, uničenja ali izgube.

K 114. členu (regresni zahtevek):

Člen določa, da se s podelitvijo jamstva država pridobi regresni zahtevek proti povzročitelju škode. V primeru plačila škode ima pravico zahtevati vračilo plačanih zneskov od tistega, ki je škodo povzročil.

K 115. členu (višina sredstev):

Člen določa, da se skupna višina jamstev na letni ravni določi s predpisi o izvajanju državnega proračuna, kar pomeni, da bodo sredstva ustrezno predvidena vnaprej.

K Svetu za kulturno dediščino (116. člen):

Zakon uvaja nov organ na področju varstva dediščine, to je Svet. Njegova naloga je svetovanje ministru pri oblikovanju politik in sprejemanju ukrepov na področju varovanja dediščine. Strokovna posvetovalna telesa za področje varstva dediščine so v ureditvah držav članic EU pogosto prisotna. Uvedba strokovnega telesa je smiselna, saj je varstvo dediščine visoko specializirana panoga, izvajanje katere mora dosegati visoke standarde kakovosti.

K 116. členu (svet):

Člen opredeljuje svet kot strokovno posvetovalno telo, ki ga ustanovi minister na področju varovanja dediščine in določa njegovo sestavo ter subjekte, ki lahko predlagajo po enega člana sveta. Za člane sveta se predlaga strokovnjake, ki so priznani na svojem področju in imajo tako znanje kot izkušnje na področju varovanja dediščine. Njihova funkcija je posvetovalna, kar pomeni, da lahko s svojim strokovnim pregledom problematike pripomorejo k boljši regulaciji področja.

Člane v svet imenuje minister, ki mora pri imenovanju članov sveta upoštevati načelo uravnotežene zastopanosti spolov.

Člani sveta imenovani so imenovani za obdobje petih let z možnostjo ponovnega imenovanja. Delo članov je častno, upravičeni so do povračila potnih in drugih stroškov, povezanih z delom v svetu.

Svet opravlja svoje naloge v skladu z zakonom in sklepom o ustanovitvi sveta, ki ga sprejme minister, način svojega dela svet podrobneje uredi s poslovníkom, ki mora biti v skladu z zakonom in sklepom o ustanovitvi.

K 117. členu (zavod):

Člen definira Zavod kot javni zavod, ki ga je ustanovila država za izvajanje javne službe varstva nepremične dediščine in z njo povezane premične in nesnovne dediščine. To pomeni, da je Zavod osrednja institucija na področju varstva dediščine v Republiki Sloveniji in ima pomembno vlogo pri ohranjanju kulturne identitete Republike Slovenije ter zagotavljanju trajnostnega razvoja.

K 118. členu (organiziranost zavoda):

Člen opredeljuje organizacijo Zavoda, ki ga sestavljajo naslednje organizacijske enote: območne enote, Restavratorski center, Center za preventivno arheologijo in Center za razvoj. Območne enote so pristojne za varstvo dediščine na svojem območju, medtem ko centri opravljajo specializirane naloge na področju restavratorstva, arheologije in razvoja.

Območne enote so novost, ki uresničuje strateški cilj decentralizacije opravljanja zakonskih nalog javne službe varstva na svojem območju. Regionalna organiziranost omogoča višjo raven specializacije posamezne enote za območje, ki ga ureja, pa tudi učinkovito delovanje na celotnem ozemlju Slovenije. Na ta način se bo zagotavljala kvalitetna strokovna podpora na različnih področjih varstva kulturne dediščine. Navsezadnje pa decentralizacija omogoča tudi bolj ekonomično razporeditev delovnih nalog Zavoda. Meje območnih enot in število določi minister.

K 119. členu (organizacijske enote):

Člen ureja organizacijske enote in njihove vodje. Prvi odstavek določa, da ima vsaka organizacijska enota zavoda vodjo, ki organizira in vodi delo ter je odgovoren za strokovnost dela. Imenovan je za dobo pet let in ima možnost ponovnega imenovanja. Vodjo organizacijske enote imenuje in razrešuje direktor Zavoda, če nastopijo razlogi za razrešitev direktorja iz ZZ, po predhodnem mnenju sveta Zavoda.

K 120. členu (skupne naloge zavoda):

Člen določa skupne naloge Zavoda. Gre za skupne naloge, ki jih Zavod opravlja kot javno službo varstva. Obseg skupnih nalog Zavoda se je skrčil, predvsem zaradi strukturnih sprememb v njegovi organizaciji.

Zavod izvaja javno službo varstva v skladu s programom dela in finančnim načrtom zavoda, v katerem se opredelijo vrste in obseg dejavnosti javne službe.

Strateške in izvedbene usmeritve za delovanje Zavoda določa strateški načrt v skladu z ZUJIK. Na podlagi strateškega načrta Zavod pripravi akcijski načrt, s katerim se za obdobje petih let določijo aktivnosti, obseg in čas za njihovo uresničitev ter kazalce za spremljanje izvajanja. Akcijski načrt sprejme ustanovitelj na predlog Zavoda po predhodnem mnenju organov Zavoda in ministrstva.

Peti odstavek določa, da program dela zavoda in njegov finančni načrt temeljita na strateškem in akcijskem načrtu. Tovrstna ureditev načrtovanja omogoča, da Zavod ni preobremenjen in da se lahko kvalitetno posveti ciljnim nalogam ter ima zanje na voljo zadostno količino sredstev.

K 121. členu (naloge območnih enot):

Člen določa naloge območnih enot. Te so pristojne za varstvo dediščine na svojem območju in kot javno službo varstva opravljajo različne naloge, določene v prvem odstavku. V skladu z drugim odstavkom območne enote v okviru javnega pooblastila izdajajo tudi kulturnovarstvene pogoje in soglasja ter izdajajo odločbe o arheološki najdbi in arheološkem najdišču.

Naloge se izvajajo na območju posamezne območne enote, direktor Zavoda pa lahko dodeli izvajanje nalog drugim enoti, če je to smiselno za varstvo dediščine. S tem se omogoča prilagajanje pri izvajanju nalog varstva.

K 122. členu (naloge Restavratorskega centra):

Člen ureja naloge Restavratorskega centra, ki kot javno službo varstva opravlja določene naloge na področju konservatorstva-restavradorstva, ter določa dejavnosti, ki jih Zavod v okviru Restavratorskega centra lahko izvaja kot druge dejavnosti Zavoda.

K 123. členu (naloge Centra za preventivno arheologijo):

Člen ureja naloge Centra za preventivno arheologijo, ki kot javno službo varstva opravlja določene naloge na področju preventivne arheologije, ter določa dejavnosti, ki jih Zavod v okviru Centra za preventivno arheologijo lahko izvaja kot druge dejavnosti Zavoda.

K 124. členu (naloge Centra za razvoj):

Člen ureja naloge Centra za razvoj, ki kot javno službo opravlja varstva določene naloge vezane na raziskovalno in razvojno delo na področju varstva kulturne dediščine. S svojim

delom Center za razvoj prispeva k izboljšanju strokovnih podlag za varstvo kulturne dediščine in k razvoju novih, učinkovitejših metod ohranjanja dediščine.

Center za razvoj lahko določene naloge opravlja tudi kot drugo dejavnost zavoda.

K 125. členu (druge dejavnosti zavoda):

Člen opredeljuje druge dejavnosti zavoda, ki jih lahko Zavod opravlja poleg dejavnosti javne službe. To pomeni, da Zavod določene svoje storitve lahko prodaja na trgu. Vendar opravljanje tržne dejavnosti ne sme vplivati na obseg in kakovost zagotavljanja javne službe. Zavod mora vedno dati prednost nalogam, ki jih izvaja v okviru javne službe varstva, tržna dejavnost pa lahko predstavlja le dopolnilno dejavnost. Javna služba varstva in tržna dejavnost zavoda morata biti dosledno ločeni, pri čemer se mora tržna dejavnost izvajati le v strogih zakonskih omejitvah.

Predviden obseg tržne dejavnosti določi Zavod v soglasju z ustanoviteljem v programu dela in finančnem načrtu Zavoda. Zavod lahko preseže predviden obseg tržne dejavnosti le v soglasju z ministrstvom.

Pri opravljanju tržne dejavnosti mora Zavod določiti ceno storitev tako, da so vanjo všteti vsi stroški. K ceniku storitev daje soglasje svet Zavoda.

Za zagotavljanje ločevanja med opravljanjem javne službe varstva in tržne dejavnosti mora Zavod prihodke in odhodke javne službe ter tržne dejavnosti voditi ločeno.

Zavod mora presežek prihodkov nad odhodki, ustvarjen s tržno dejavnostjo, nameniti za izvajanje in razvoj dejavnosti, za katere je ustanovljen, to je opravljanje javne službe varstva. Prav tako mora pokritje presežka odhodkov nad prihodki, ustvarjenega iz javne službe, nameniti tudi presežek prihodkov nad odhodki, ustvarjen iz tržne dejavnosti. Opravljanje javne službe varstva je namreč njegova primarna dejavnost. O načinu poravnave primanjkljaja odloči minister na predlog sveta Zavoda.

Po drugi strani pa presežka odhodkov nad prihodki iz tržne dejavnosti Zavod ne sme pokriti iz sredstev javne službe. To bi namreč pomenilo, da bi javna služba Zavoda financirala njegovo tržno dejavnost.

K poglavju »Muzeji«:

Muzeji imajo pomembno vlogo pri ohranjanju in predstavljanju dediščine javnosti. S svojim delovanjem prispevajo k razvoju kulture, izobraževanja in turizma. Del opravljanja muzejske dejavnosti je tudi spodbujanje kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij. S tem se poudarja pomen solidarnostnega povezovanja med različnimi kulturami, ohranjanje vrednosti ter pomen dediščine za širšo skupnost. Muzeji imajo pri tem nujno izobraževalno in raziskovalno funkcijo.

K 126. členu (muzej):

Člen opredeljuje muzej kot pravno osebo javnega ali zasebnega prava ali njeno organizacijska enota, ki opravlja muzejsko dejavnost. Drugi odstavek primeroma določa, kaj se šteje kot muzejska dejavnost.

Določen je tudi pričakovan način delovanja in postopanja muzejev, ki morajo svoje naloge opravljati etično, profesionalno in v sodelovanju z različnimi skupnostmi. Visoki standardi strokovnosti namreč zagotavljajo učinkovito in korektno ohranjanje dediščine ter razumevanje njenega pomena. S svojim delovanjem muzeji spodbujajo tudi vključevanje, raznovrstnost in

trajnost dediščine. To pomeni, da morajo k varstvu pristopati s sprejemanjem razgibane kulturne sestave družbe.

K 127. členu (vrste muzejev):

Člen opredeljuje različne vrste muzejev glede na ustanovitelja. V Republiki Sloveniji obstajajo tri vrste muzejev:

- državni muzeji, ki jih ustanovi država za opravljanje državne javne službe muzejev,
- občinski muzeji, ki jih ustanovi občina (občina ali več občin) za opravljanje lokalne javne službe muzejev in
- zasebni muzeji, ki jih ustanovi fizična ali pravna oseba zasebnega prava.

K 128. členu (državni muzej):

Člen definira državni muzej kot javni zavod, ki ga ustanovi država za opravljanje državne javne službe muzejev. Državni muzej je vedno vključen v mrežo slovenskih muzejev, saj je ta organizirana z namenom zagotavljanja izvajanja državne javne službe muzejev.

Državni muzej je lahko tudi organizacijska enota javnega zavoda, katerega ustanoviteljica je država, ali organizacijska enota državnega organa. Mogoče je namreč, da se z muzejsko dejavnostjo ukvarja le del javnega zavoda in ne celotni javni zavod ali organ v sestavi.

Akt o ustanovitvi državnega muzeja sprejme Vlada. V njem se uredi področje delovanja in poslanstvo državnega muzeja.

Državni muzej poleg opravljanja javne službe opravlja tudi nekatere druge naloge, ki jih opredeljuje četrti odstavek.

K 129. členu (občinski muzej):

Člen definira občinski muzej kot javni zavod, ki ga ustanovi občina za opravljanje lokalne javne službe muzejev. Akt o ustanovitvi občinskega muzeja sprejme pristojni organ ustanovitelja (občine) in v njem določi področje delovanja in poslanstvo občinskega muzeja.

Občinski muzej lahko ustanovi tudi več občin skupaj. Država zagotavlja posebne spodbude za skupno ustanavljanje občinskih muzejev. Namen ureditve je spodbujanje medobčinskega sodelovanja na področju varstva dediščine v muzejih, saj se z novo ureditvijo vzpostavljajo ugodnejši pogoji za vstop občin v vlogo soustanoviteljic občinskih muzejev.

Posebne spodbude se izvajajo in uveljavljajo na podlagi strategije in programa spodbujanja povezovanja občinskih muzejev. Strategijo sprejme minister, ki mora pri tem upoštevati sredstva, določena v sprejetem proračunu Republike Slovenije.

K 130. členu (zasebni muzej):

Člen opredeljuje zasebni muzej kot zavod, ki ga ustanovi fizična ali pravna oseba zasebnega prava. Za razliko od državnih in občinskih muzejev gre torej za zavod zasebnega prava. Ustanovitelj zasebnega muzeja z aktom o ustanovitvi določi področje delovanja in poslanstvo muzeja.

K 131. členu (razvid muzejev):

Člen opredeljuje razvid muzejev, v katerega se vpisujejo muzeji, ki izpolnjujejo določene pogoje, in sicer morajo hraniti dediščino z lastnostmi nacionalnega bogastva, zagotavljati dostopnost zbirk javnosti, imeti načrt varovanja in izpolnjevati druge strokovne zahteve.

Predlog za vpis v razvid muzejev vloži muzej sam ob pogoju, da je podano soglasje ustanovitelja. Muzej, katerega ustanoviteljica je država, se vpiše v razvid muzejev po uradni dolžnosti. Tak muzej ne more biti ustanovljen, če ne izpolnjuje pogojev, ki jih za vpis v razvid muzejev določa četrti odstavek.

Muzej se izbriše iz razvida muzejev na predlog muzeja ali ustanovitelja ali po uradni dolžnosti, če muzej preneha ali če se ugotovi, da muzej ne izpolnjuje več pogojev za vpis v razvid.

Razvid muzejev vodi ministrstvo.

K 132. členu (mreža slovenskih muzejev):

Člen opredeljuje mrežo slovenskih muzejev, s katero se zagotavlja izvajanje državne javne službe muzejev na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Mrežo slovenskih muzejev sestavljajo državni muzeji, občinski muzeji in muzeji s pooblastilom. Muzeji s pooblastilom so lahko del mreže slovenskih muzejev, če opravljanja državne javne službe muzejev na določenem območju ali področju dediščine ni mogoče zagotoviti z državnimi in občinskimi muzeji. Ostali muzeji namreč ne opravljajo državne javne službe muzejev.

V mrežo slovenskih muzejev lahko vključeni le muzeji, ki so vpisani v razvid muzejev, kar pomeni, da morajo izpolnjevati pogoje, kot jih določa četrti odstavek 131. člena.

Vlada na predlog ministra sprejme uredbo o mreži slovenskih muzejev, s katero uredi:

- področja premične in nesnovne dediščine, na katerih se izvaja državna javna služba muzejev,
- občinske muzeje, ki so del mreže slovenskih muzejev,
- način financiranja državne javne službe muzejev,
- področno in območno pristojnost muzejev, ki so del mreže slovenskih muzejev,
- pogoje za opravljanje državne javne službe muzejev in
- podrobnejši postopek podelitve pooblastila iz 135. člena tega zakona.

Pri opredelitvi področja premične dediščine vlada upošteva okoliščine iz petega odstavka, pri določanju območne pristojnosti muzeja pa okoliščine iz šestega odstavka.

Vlada lahko določi občinski muzej kot del mreže slovenskih muzejev samo ob pogoju, da je podano soglasje ustanovitelja.

V osmem odstavku so primeroma določeni pogoji, ki jih vlada lahko predpiše za opravljanje državne javne službe muzejev.

K 133. členu (državna javna služba muzejev):

Člen določa obveznost države, da zagotavlja državno javno službo muzejev. Državno javno službo muzejev sicer opravljajo muzeji z upravljanjem muzejskih zbirk in drugimi nalogami, kot so dokumentiranje, proučevanje, predstavljanje in ohranjanje dediščine.

Območna pristojnost državnega muzeja je ozemlje Republike Slovenije. Drugačno območno pristojnost takega muzeja se lahko opredeli zgolj z uredbo, ki določi tudi območno pristojnost posameznega občinskega muzeja ali muzeja s pooblastilom, ki opravljata državno javno službo muzejev.

Četrti odstavek opredeljuje področno pristojnost muzejev, ki opravljajo državno javno službo muzejev. Področna pristojnost državnega muzeja so posamezne zvrsti dediščine, ki spadajo na področje delovanja državnega muzeja. Opredeli jih minister v pravilniku. Področno pristojnost občinskega muzeja ali muzeja s pooblastilom določi uredba.

Peti odstavek opredeljuje obseg državne javne službe, ki obsega:

- delo z muzejskimi zbirkami za njihovo ohranjanje, vključno z dokumentacijo, proučevanjem in preventivno konservacijo,
- dopolnjevanje muzejskih zbirk z odkupi, volili, donacijami in raziskavami,
- omogočanje dostopa do informacij o muzejskih zbirkah,
- predstavljanje muzejskih zbirk javnosti,
- delo z obiskovalci,
- izvajanje konservatorsko-restavratorskih posegov,
- nadzor nad varstvom nacionalnega bogastva,
- svetovanje lastnikom zbirk glede vodenja inventarnih knjig,
- evidentiranje dediščine,
- raziskovanje premične in nesnovne dediščine,
- izvajanje programov za razvijanje zavesti o dediščini,
- izvajanje programov pripravištva, izpopolnjevanja in prakse za izobraževalne programe različnih stopenj,
- sodelovanje v postopkih varstva dediščine v skladu s tem zakonom,
- upravljanje z depoji in
- spodbujanje kulturnega in kreativnega sektorja.

Z uredbo se lahko določi tudi posamezno območno pristojnost za območja, na katerih živijo Slovenci, ki živijo zunaj meja Republike Slovenije. Namen take ureditve je uresničevanje interesov zamejskih Slovencev ter ohranjanje njihovega stika z Republiko Slovenijo in dediščino. Muzej pri opravljanju državne javne službe muzejev postopa ob smiselni uporabi določb zakona, ki ureja odnose Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, in v skladu s predpisi, ki veljajo na ozemlju države, na območju katere živijo Slovenci.

K 134. členu (dostopnost državne javne službe muzejev):

Člen opredeljuje dostopnost državne javne službe muzejev. Eden od ukrepov za dostopnost državne javne službe muzejev je pravilo, da morajo muzeji, ki opravljajo državno javno službo muzejev, oblikovati cenovno politiko tako, da je muzej dostopen najširšemu krogu obiskovalcev. To pomeni, da jim zaračunavanje vstopnine ni prepovedano, mora pa biti v takšnem cenovnem okvirju, ki zagotavlja dostopnost državne javne službe muzejev.

Prav tako so individualni obiskovalci muzeja, ki opravlja državno javno službo muzejev, ki so mlajši od 16 let, oproščeni plačila vstopnine za dostop do stalnih zbirk muzeja. Oprostitev se nanaša zgolj na posameznike, ne pa tudi na organizirane skupine takšnih obiskovalcev.

Za zagotavljanje dostopnosti morajo biti stalne zbirke in razstave najmanj en dan v mesecu brezplačno dostopne javnosti.

Četrti odstavek določa, da morajo biti stalne zbirke in razstave javnosti dostopne najmanj 6 dni na teden in 48 ur tedensko.

K 135. členu (pooblastilo):

S členom se ureja postopek podelitve pooblastila zasebnim muzejem za izvajanje državne javne službe muzejev. Pooblastilo se lahko podeli za določeno področje dediščine in za celotno območje Republike Slovenije ali za ožje območje.

Postopek se začne z objavo javnega razpisa s strani ministrstva. Za prijavo na razpis mora zasebni muzej pridobiti soglasje ustanovitelja in izpolnjevati zahteve, določene v uredbi in javnem razpisu. Vlogi za prijavo morajo biti priloženi:

- ustanovitveni akt muzeja,
- koncept ureditve in razvoja muzeja,
- soglasje ustanovitelja
- soglasje občine oziroma občin, na območju katerih bo muzej izvajal državno javno službo muzejev,
- soglasje muzeja, ki na območju občin izvaja državno javno službo in
- dokazila o izpolnjevanju drugih zahtev.

Ministrstvo v postopku pridobi mnenje Službe ter Vladi predlaga najprimernejšega kandidata. Vlada s sklepom izbere muzej, ki se mu podeli pooblastilo, in določi začetek, trajanje ter področje in območje izvajanja javne službe muzejev.

Ministrstvo, izbrani muzej in njegov ustanovitelj nato sklenejo pogodbo o izvajanju javne službe, v kateri se določijo podrobnosti izvajanja, financiranja, nadzora, pogodbene sankcije in način spreminjanja pogodbe.

Ministrstvo redno preverja izpolnjevanje zahtev in pogodbenih obveznosti ter v primeru nepravilnosti muzeju naloži njihovo odpravo. Rok za odpravo nepravilnosti ne sme biti krajši od 60 dni.

K 136. členu (prenehanje pooblastila):

Člen opredeljuje razloge za prenehanje pooblastila za izvajanje državne javne službe muzejev.

Pooblastilo preneha:

- s potekom časa, za katerega je bilo podeljeno,
- z izbrisom muzeja iz razvida,
- na predlog muzeja ali ustanovitelja ali
- z odvzemom pooblastila.

Odvzem pooblastila se izvede zaradi neizpolnjevanja zahtev iz uredbe ali kršitve pogodbe. Neizpolnjevanje zahtev je razlog za odvzem, če muzej v predpisanem roku ne odpravi nepravilnosti, kršitev pogodbe pa, če muzej ravna s sredstvi javne službe v nasprotju s pogodbo, s svojim ravnanjem škoduje dediščini ali ne odpravi drugih nepravilnosti.

Vlada odvzame pooblastilo na predlog ministrstva. Po prenehanju pooblastila mora ustanovitelj zagotoviti ustrezno varstvo dediščine. Dediščino, pridobljeno na podlagi opravljanja državne javne službe muzejev, pa mora predati drugemu muzeju, ki ga določi minister.

K 137. členu (izvajanje državne javne službe muzejev v občinskem muzeju):

Ta člen ureja izvajanje državne javne službe muzejev v občinskih muzejih. Po določitvi občinskega muzeja kot dela mreže slovenskih muzejev v uredbi, ministrstvo, občinski muzej in njegov ustanovitelj sklenejo pogodbo o izvajanju državne javne službe. Pogodba določa obseg in način izvajanja javne službe, financiranje, poročanje in nadzor. Ministrstvo redno

preverja izpolnjevanje zahtev in pogodbenih obveznosti ter v primeru nepravilnosti muzeju naloži njihovo odpravo.

K 138. členu (financiranje državne javne službe muzejev):

Člen določa način financiranja državne javne službe muzejev. Država financira delovanje državnih muzejev in sofinancira državno javno službo v občinskih muzejih. Sofinanciranje v občinskih muzejih je omejeno na največ 80 % stroškov delovanja, preostanek pa krije ustanovitelj. V muzejih s pooblastilom država sofinancira stroške javne službe skladno s pogodbo.

Država lahko občinskim muzejem, ki jih ustanovi več občin skupaj, sofinancira tudi stroške delovanja dislociranih enot. Vstopnina in drugi prihodki muzeja se štejejo za prihodek od opravljanja javne službe. Če ustanovitelj občinskega muzeja ne financira svojega deleža, mu ministrstvo naloži odpravo nepravilnosti.

K 139. členu (lokalna javna služba muzejev):

Člen opredeljuje lokalno javno službo muzejev, ki jo opravljajo občinski muzeji.

V občinskih muzejih, ki ne opravljajo državne javne službe, obsega:

- upravljanje, proučevanje in predstavljanje muzejskih zbirk in
- omogočanje dostopa javnosti do informacij o njih.

V občinskih muzejih, ki opravljajo državno javno službo, pa lokalna javna služba poleg tega vključuje še proučevanje in predstavljanje druge dediščine lokalnega pomena ter izvajanje programov in dogodkov lokalne skupnosti na področju varstva dediščine.

K 140. členu (financiranje lokalne javne službe muzejev):

Člen ureja financiranje lokalne javne službe muzejev, ki se financira iz proračuna občine.

K 141. členu (Služba za premično dediščino in muzeje):

Člen opredeljuje Službo kot notranjo organizacijsko enoto Narodnega muzeja Slovenije. Služba opravlja različne naloge, med drugim vodi register premične dediščine, izvaja analize muzejske dejavnosti, pripravlja skupne dokumente za muzeje, sodeluje v upravnih postopkih, opravlja naloge za muzeje na podlagi dogovora, sodeluje pri varovanju nesnovne dediščine, izvajanju strokovnih izpitov, povezovanju s strokovnimi združenji, mednarodnih projektih in drugih nalogah v skladu z zakonom.

K 142. členu (hranjenje in varovanje muzejskega gradiva):

Člen določa, da morajo muzeji hraniti in varovati muzejsko gradivo v skladu s standardi, ki jih določi minister. Ob prenehanju muzeja mora ustanovitelj zagotoviti trajno hranjenje gradiva, če ga ne prenese na drug muzej.

K 143. členu (preverjanje izvora premične dediščine):

Ta člen nalaga muzejem dolžnost preverjanja izvora premične dediščine pri njenem pridobivanju. Vsak sum o nezakonitem izvoru morajo muzeji naznaniti inšpektorju.

K 144. členu (prenos muzejskega gradiva):

Člen ureja prenos muzejskega gradiva ob prenehanju muzeja. Prenos je možen le na drug muzej, vpisan v razvid muzejev. Ustanovitelj mora o prenosu obvestiti ministrstvo, ki lahko uveljavlja predkupno pravico. Pristojni muzej pred prenosom pregleda gradivo in potrdi inventarno knjigo.

K 145. členu (sofinanciranje programov in projektov v muzejih):

Člen določa pravno podlago za sofinanciranje programov in projektov varstva dediščine s statusom nacionalnega bogastva v muzejih, ki ne opravljajo državne javne službe. Sofinanciranje se izvaja na podlagi javnega poziva ali razpisa. Finančna sredstva se zagotavljajo v obsegu, določenem v proračunu. Postopek javnega poziva ali razpisa se izvede v skladu z ZUJIK.

K 146. členu (javna služba varstva nesnovne dediščine):

S tem členom se ureja javna služba varstva nesnovne dediščine, ki jo opravljajo Koordinator, muzeji, ki opravljajo državno ali lokalno javno službo muzejev, in Zavod.

Nesnovna dediščina je v zakonu opredeljena kot prakse, predstavitve, izrazi, znanja, veščine in z njimi povezani predmeti ter prostori, ki jih skupnosti, skupine in posamezniki prenašajo iz roda v rod. Za razliko od snovne dediščine, ki jo sestavljajo »oprijemljivi« predmeti, je nesnovna dediščina »živa« in se nenehno spreminja.

Naloge Koordinatorja opravlja Slovenski etnografski muzej. Slovenski etnografski muzej je državni muzej, ki je specializiran za varovanje nesnovne dediščine.

Koordinator v okviru javne službe varstva opravlja naslednje naloge:

- identificira, dokumentira, proučuje, vrednoti in interpretira nesnovno dediščino,
- predlaga vpis nesnovne dediščine v Register,
- predlaga evidentiranje nosilcev,
- predlaga vpis programov, projektov in dejavnosti na seznam dobrih praks,
- oblikuje podrobnejša merila iz šestega odstavka 47. člena zakona,
- svetuje nosilcem glede varovanja nesnovne dediščine,
- usklajuje delo muzejev in zavoda v zvezi z varovanjem nesnovne dediščin ter z njo povezanih premičnin in kulturnih prostorov,
- predstavlja nesnovno dediščino javnosti in pri tem sodeluje z njenimi nosilci, posamezniki, skupinami in skupnostmi,
- izvaja raziskovalne projekte v zvezi z varovanjem nesnovne dediščine in pri tem sodeluje z drugimi izobraževalnimi, raziskovalnimi in znanstvenimi organizacijami,
- sodeluje pri programih in projektih na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija in
- opravlja druge naloge v zvezi z nesnovno dediščino po naročilu ministrstva.

Koordinator opravlja tudi druge naloge v skladu z zakonom.

Naloge muzejev, ki opravljajo državno ali lokalno javno službo muzejev, in Zavoda na področju varstva nesnovne dediščine so določene v drugih členih zakona.

K 147. členu (spremljanje stanja):

Člen Koordinatorju nalaga obveznost rednega spremljanja stanja nesnovne dediščine in njenih nosilcev, z namenom odzivanja na spremembe in morebitno ogroženosti nesnovne dediščine. Koordinator mora opraviti pregled posamezne enote nesnovne dediščine in njenih nosilce

najmanj enkrat na pet let, lahko pa ga opravi pogosteje, če oceni, da je to zaradi varovanja posamezne enote nesnovne dediščine smotrno.

Koordinator lahko na podlagi ugotovitev ministrstvu predlaga spremembo vpisa v Registru.

K 148. členu (status nevladne organizacije v javnem interesu):

Ta člen določa pogoje in postopek za pridobitev statusa nevladne organizacije v javnem interesu na področju varovanja dediščine. Nevladne organizacije imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju varovanja dediščine, saj s svojim delovanjem dopolnjujejo javne institucije in zagotavljajo nadzor nad njihovim delovanjem.

Status nevladne organizacije na področju varovanja dediščine lahko pridobi nevladna organizacija, ki s svojim delovanjem pomembno prispeva k

- varovanju dediščine,
- razvijanju zavesti o dediščini,
- širitvi znanja in spretnosti, povezanih z dediščino ali
- usposabljanju in vseživljenjskem učenju na področju varovanja dediščine.

Pogoji so določeni alternativno.

Nevladna organizacija pridobi status z odločbo ministra, ki jo ta izda v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo, in zakonom, ki ureja status nevladne organizacije v javnem interesu.

K 149. členu (pravica nevladne organizacije):

V členu so določene posebne pravice nevladne organizacije v javnem interesu. Nevladna organizacija lahko

- daje mnenja in predloge v zadevah varstva dediščine,
- sodeluje v posvetovalnih telesih ministrstva in občin,
- sodeluje pri pripravi strateških dokumentov in
- opravlja druge naloge na podlagi javnih razpisov.

Z zakonom se nevladnim organizacija zagotavlja predvsem možnost dajanja mnenj oziroma predlogov in sodelovanja pri sprejemanju določitev.

Nevladna organizacija v javnem interesu, ki je hkrati lastnik dediščine, lahko izjemoma sodeluje tudi v zadevah varstva te dediščine, če ni podan konflikt interesov med njeno vlogo lastnika in varuha dediščine. V primeru dvoma o obstoju konflikta interesov odloča minister.

K 150. členu (opravljanje prostovoljnega dela):

Člen ureja opravljanje prostovoljskega dela v javni službi varstva, ki ga lahko opravljajo posamezniki, ki razvijajo zavest o dediščini in o njenem pomenu informirajo javnost, spremljajo stanje dediščine na terenu.

Prostovoljsko razmerje med prostovoljcem in izvajalcem javne službe varstva se ureja s pogodbo v skladu z določbami zakona, ki ureja prostovoljstvo, če zakon ne določa drugače.

K 151. členu (strokovno delo na področju javne službe varstva):

Ta člen ureja strokovno delo na področju javne službe varstva in določa pogoje, ki jih morajo izpolnjevati strokovni delavci za delo v javni službi varstva. S tem se na zakonski ravni zagotavlja strokovnost osebe, ki deluje na področju varstva dediščine, in posledično višja stopnja njenega varstva.

Strokovni delavci morajo imeti ustrezno izobrazbo s področja varstva kulturne dediščine, opravljeno usposabljanje in opravljen strokovni izpit. Strokovni delavec mora opraviti usposabljanje najkasneje v dveh letih od sklenitve delovnega razmerja na področju javne službe varstva, če je strokovni izpit določen kot pogoj za zasedbo delovnega mesta, pa tudi strokovni izpit. Strokovnemu delavcu, ki strokovnega izpita ne opravi preneha delovno razmerje naslednji dan po poteku roka.

Oseba z opravljenim strokovnim izpitom pridobi strokovni naziv prve stopnje.

Zahteve za imenovanje v strokovni naziv so:

- ustrezna izobrazba oziroma kvalifikacija,
- opravljen strokovni izpit na področju varstva kulturne dediščine,
- delovne izkušnje na področju varstva kulturne dediščine in
- izpolnjevanje pogojev, ki jih določi minister.

Minister skladno s četrnim odstavkom predpiše vrste in stopnje strokovnih nazivov, pogoje za usposabljanje in postopek za opravljanje strokovnega izpita.

Poklicne kvalifikacije za delo v varstvu se državljanom Evropske unije, Evropskega gospodarskega prostora in Švicarske konfederacije priznavajo v skladu z zakonom, ki ureja priznavanje poklicnih specifikacij.

S petim in sedmim odstavkom se vzpostavlja tudi podlaga za vodenje evidence o osebah, ki so pridobili strokovni naziv na področju varstva dediščine, in evidence o osebah, ki jim je bila priznana ustrezna tuja poklicna kvalifikacija. Evidenci vodi ministrstvo.

K 152. členu (izpopolnjevanje za delo v varstvu):

S členom se poudarja pomen stalnega strokovnega izpopolnjevanja posameznikov, ki delujejo na področju varstva dediščine. Posamezniki imajo pravico in dolžnost, da se strokovno izpopolnjujejo, in sicer ne glede na to, ali so zaposleni v javnih zavodih, kot so Zavod in državni muzeji, ali so delujejo na trgu kot restavratorji in arheologi.

Izpopolnjevanja je mogoče razdeliti na nadaljevalna in dopolnila, z njimi pa posameznik, ki dela v dejavnosti varstva dediščine, pogloblja svoje znanje o varstvu dediščine in novih dognanjih in metodah v stroki ter razvija kompetence in strokovno napreduje na področju varstva dediščine.

Po izpopolnjevanju za delo v varstvu posameznik prejme potrdilo, da ga je opravil. Potrdilo je lahko pogoj za zaposlitev ali nadaljevanje dela. S tem se zagotavlja stalni strokovni razvoj zaposlenih in poudarja, da je to tudi njihova dolžnost.

K 153. členu (pravica do nadomestila):

Člen ureja pravico lastnika spomenika do nadomestila, kadar varstveni režim negativno vpliva na možnosti gospodarskega izkoriščanja spomenika. Lastnik spomenika je upravičen do nadomestila, če se mu zaradi varstvenega režima poslabšajo pogoji za gospodarsko izkoriščanje spomenika in če te izgube ni mogoče nadomestiti z drugo dejavnostjo v okviru varstvenega režima.

Varstveni režim spomenika lahko vključuje različne omejitve, ki vplivajo na gospodarsko izkoriščanje, kot so omejitve glede gradnje, prenove, namembnosti ali uporabe spomenika. Te omejitve so nujno potrebne za varovanje spomenika, vendar lahko lastniku povzročijo finančno škodo. Zato ZVKD-2 določa pravico do nadomestila, ki lastniku omogoča delno pokritje te škode.

Kot pogoj za pridobitev pravice do nadomestila se določa, da varstveni režim dejansko omejuje obseg in način gospodarskega izkoriščanja spomenika v primerjavi z dejavnostjo ali rabo, ki jo je spomenik zagotavljal pred razglasitvijo. Lastnik tako ni upravičen do nadomestila, če pred razglasitvijo ni gospodarsko izkoriščal spomenika v večjem obsegu ali ni imel zagotavljenega dohodka v skladu s predpisi.

Višina nadomestila se v skladu s tretjim odstavkom določi na podlagi naslednjih meril:

- razlika v prihodkih: upošteva se razlika med prihodki, ki jih je lastnik ustvarjal pred uveljavitvijo varstvenega režima, in prihodki, ki jih lahko pričakuje po uveljavitvi režima,
- gospodarske koristi: upoštevajo se morebitne gospodarske koristi, ki jih lastnik pridobi zaradi statusa spomenika, kot so na primer povečan turistični obisk ali možnost pridobitve javnih sredstev za obnovo, in
- možnost pridobitve javnih sredstev: upošteva se možnost pridobitve javnih sredstev za izvedbo ukrepov, ki bi omilili izgubo prihodkov.

Nadomestilo se lahko izplača v enkratnem znesku ali v letnih obrokih. Za spomenike državnega pomena se nadomestilo določi s pogodbo med ministrstvom in lastnikom, za spomenike lokalnega pomena pa s pogodbo med občino in lastnikom.

Lastnik lahko zahtevek za nadomestilo uveljavlja v enem letu od uveljavitve akta o razglasitvi spomenika. Ministrstvu in občini pa se določa 60-dnevni instrukcijski rok za odločitev o zahtevku lastnika. Če se država oziroma občina in lastnik ne moreta sporazumeti o višini nadomestila, o tem odloči sodišče, po pravilih nepravdnega postopka. V primeru, da ministrstvo oziroma pristojni organ občine zahtevek za nadomestilo zavrne po temelju, pa se po pravnomočnosti zavrnilne odločbe zahtevek za nadomestilo uveljavlja s tožbo v pravnem postopku.

K 154. členu (vlaganje javnih sredstev za varovanje nepremične dediščine):

S členom se ureja pravno podlago za financiranje ukrepov varstva spomenikov, varstvenih območij dediščine in dediščine varovane v prostoru iz javnih sredstev. Pri tem se določa prednostno financiranje ukrepov varstva spomenikov.

Javna sredstva se lahko vložijo tudi za sofinanciranje obresti za bančna posojila, namenjena izvedbi ukrepov varstva, ali financiranje interventnih ukrepov varstva, ki so nujni in ki zahtevajo takojšnjo izvedbo. Pri tem se lahko javna sredstva vložijo tudi za financiranje interventnih ukrepov varstva nepremične dediščine zunaj meja Republike Slovenije, ki so v nacionalnem interesu. Odločitev o izpolnjenosti pogoja nacionalnega interesa sprejme vlada na predlog ministra.

Javna sredstva države za izvedbo teh ukrepov se zagotovijo v okviru letnih proračunskih sredstev ministrstva, pristojnega za kulturo, namenjenih za kulturno dediščino. Višina pa se določi s sklepom ministra, pristojnega za kulturo.

O vlaganju javnih sredstev se sklene pogodba med državo ali občino kot financerjem in lastnikom ali investorjem kot upravičencem ob upoštevanju predpisov, ki urejajo uresničevanje javnega interesa za kulturo.

Z namenom preprečevanja okoriščanja lastnika iz javnih sredstev mora ta v primeru prodaje ali izgube lastništva nad nepremično dediščino iz drugih razlogov vrniti javna sredstva, ki so bila vložena vanjo, če je prišlo do izgube lastninske pravice pred potekom roka, določenega v pogodbi o vlaganju javnih sredstev.

Javna sredstva se izplačujejo po izvedbi del, določenih s pogodbo, s čimer se zmanjšuje možnost zlorab. V primeru, da se izkaže, da dela niso bila izvedena v skladu s pogodbo, pa je upravičenec že izplačana sredstva dolžan vrniti.

V členu se vzpostavlja tudi pravna podlaga, da se kot delež sredstev, ki jih mora zagotoviti lastnik ali investitor, lahko upošteva tudi vrednost del, ki jih lastnik ali investitor na podlagi navodil pristojne organizacije izvede v lastni režiji. To je mogoče, če je tako določeno s pogodbo o vlaganju javnih sredstev. Z namenom zmanjševanja stroškov se omogoča, da se vrednost del določi s primerjavo cen na trgu in ne s cenilcem.

K 157. členu (vlaganje javnih sredstev za varovanje nesnovne dediščine):

S tem členom se omogoča vlaganje javnih sredstev tudi v varovanje nesnovne dediščine. Država ali občina lahko namreč v okviru svojih možnosti prispeva javna sredstva za projekte varovanja nesnovne dediščine, ki je vpisana v Register.

Z namenom zagotavljanja najvišje stopnje varovanja nesnovne dediščine se določa, da je treba pri projektih, ki se financirajo iz javnih sredstev, zagotoviti sodelovanje nosilcev.

Javna sredstva se lahko vložijo tudi za izvedbo interventnih ukrepov varstva, ki so nujni in ki zahtevajo takojšnjo izvedbo, in interventnih ukrepov varstva nesnovne dediščine zunaj meja Republike Slovenije, ki so v nacionalnem interesu. Odločitev o izpolnjenosti pogoja nacionalnega interesa sprejme vlada na predlog ministra.

Javna sredstva države za izvedbo teh ukrepov se zagotovijo v okviru letnih proračunskih sredstev ministrstva, pristojnega za kulturo, namenjenih za kulturno dediščino. Višina pa se določi s sklepom ministra, pristojnega za kulturo.

O vlaganju javnih sredstev se sklene pogodba med državo ali občino kot financerjem in izvajalcem projekta oziroma ukrepov varstva kot upravičencem ob upoštevanju predpisov, ki urejajo uresničevanje javnega interesa za kulturo.

Javna sredstva se izplačujejo po izvedbi del, določenih s pogodbo, s čimer se zmanjšuje možnost zlorab. V primeru, da se izkaže, da dela niso bila izvedena v skladu s pogodbo, pa je upravičenec že izplačana sredstva dolžan vrniti.

K 156. členu (sofinanciranje programa občine za obnovo spomenikov):

Ta člen (ki je povzet po ZVKD-1) omogoča, da ministrstvo nameni občini dodatna sredstva iz državnega proračuna za sofinanciranje programa vzdrževanja in obnove spomenikov, ki ga sprejme občina. Pri tem je predpogoj za sofinanciranje, da občina za program obnove nameni sredstva iz svojega proračuna vsaj v višini deleža iz državnega proračuna. S tem se občine spodbuja, da redno vzdržujejo spomenike na svojem področju in da sprejmejo konkreten program njihovega varstva.

Pri določanju višine sofinanciranja programa obnove ministrstvo upošteva število spomenikov na območju občine, morebitne že sklenjene pogodbe o sofinanciranju programa na območju občine in določbe predpisov, ki urejajo financiranje občin.

O sofinanciranju se sklene pogodba med ministrstvom in občino, pri čemer je sestavni del pogodbe načrt porabe sredstev. Če občina pripravi program obnove spomenikov za obdobje do štirih let, se lahko sklene ustrezna večletna pogodba, pri čemer se letna višina sredstev določa z aneksom k osnovni pogodbi.

V členu se določa tudi način izbire občin, ki so deležne sofinanciranja, s čimer se zagotavlja enako obravnavo občin. Skladno s petim odstavkom ministrstvo izbere občine, ki so upravičene do sofinanciranja programa obnove, na podlagi javnega razpisa v skladu z zakonom, ki ureja uresničevanje javnega interesa na področju kulture.

K 157. členu (financiranje raziskav arheoloških ostalin):

Člen določa, da stroške raziskave arheoloških ostalin, ki je potrebna zaradi gradnje ali drugega posega v arheološko najdišče, ki uživa posebno varstvo kot spomenik, varstveno območje dediščine ali dediščine varovane v prostoru, krije investitor.

Izjemoma se lahko stroški raziskave arheološke ostaline krijejo iz državnega proračuna, in sicer:

- za določitev sestave in obsega arheoloških ostalin na stavbnem zemljišču, če gradi investitor, ki je fizična oseba, stanovanje za lastne potrebe, ali če se na stavbnem zemljišču gradijo neprofitna najemna stanovanja,
- kot del priprav na obnovo objekta, če posege izvaja investitor, ki je fizična oseba, z namenom zagotovitve stanovanja za lastne potrebe ali, če se posegi izvajajo z namenom zagotovitve prostorov, namenjenih izvajanju dejavnosti, ki so v javnem interesu,
- kot del priprav za ureditev ali obnovo javnih površin ali
- za potrebe presoje vplivov izvedbe planov na arheološke ostaline.

Javna sredstva se zagotavljajo po zmožnostih države, kar pomeni, da ne gre za pravico oseb do kritja stroškov raziskave arheološke ostaline.

Iz državnega proračuna se krijejo stroški za raziskavo arheološke ostaline le v sorazmernem delu z neto površino ki je dejansko namenjena stanovanju za lastne potrebe, neprofitnim najemnim stanovanjem ali prostorom, namenjenim izvajanju dejavnosti, ki so v javnem interesu. S tem se zagotavlja, da se iz javnih sredstev krije le tisti delež stroškov, katerega kritje iz javnih sredstev je v javnem interesu.

V primeru da je investitor ali soinvestitor neposredni ali posredni uporabnik državnega proračuna stroški raziskave arheoloških ostalin bremenijo tega proračunskega uporabnika v deležu, ki ga za celotno investicijo zagotavlja državni proračun.

Podrobnejši način financiranja raziskav arheoloških ostalin predpiše minister.

K 158. členu (zagotavljanje sredstev za varstvo dediščine)

Člen določa pravno podlago za zagotavljanje sredstev za varovanje dediščine v proračunu Republike Slovenije. V proračunu se zagotavljajo sredstva za:

- izvajanje državne javne službe varstva,
- financiranje raziskav v skladu s 159. členom zakona,
- sofinanciranje programov obnove spomenikov v skladu s 158. členom zakona,
- posebne spodbude iz tretjega odstavka 129., 138. in 140 člena zakona,
- izplačilo nadomestila v skladu s 155. členom zakona,

- financiranje izvedbe posebnih inšpekcijskih ukrepov iz 189., 190., 191., 192. in 193. člena zakona,
- sofinanciranje programov in projektov v muzejih iz 143. člena zakona,
- udejanjanje predkupne pravice iz 67. in 68. člena zakona,
- razlastitve v skladu z 69. člena zakona,
- vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nepremične dediščine iz 156. zakona,
- vlaganje javnih sredstev za ukrepe varstva nesnovne dediščine iz 157. zakona,
- odkup muzejskih predmetov in muzejskih zbirk v skladu s 65. členom zakona.

K 159. členu (uporaba zakona):

Člen določa, da se osebni podatki obdelujejo v skladu s sistemskim zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov. To pomeni, da mora obdelavo podatkov vselej temeljiti na temeljnih načelih obdelave osebnih podatkov, kot so:

- zakonitost: obdelava mora imeti zakonsko podlago,
- sorazmernost: obdelovani morajo biti le podatki, ki so nujno potrebni za doseg namena,
- namenskost: podatki se lahko uporabljajo le za namene, za katere so bili zbrani in
- varnost: podatki morajo biti ustrezno varovani pred nepooblaščenim dostopom in zlorabo.

Nadzor nad obdelavo osebnih podatkov opravljajo državni nadzorniki za varstvo osebnih podatkov v okviru pooblastil iz zakona, ki ureja informacijskega pooblaščenca. S tem se zagotavlja, da ima Informacijski pooblaščenec Republike Slovenije pristojnost za nadzor nad zakonitostjo obdelave osebnih podatkov v postopkih varstva dediščine.

K 160. členu (pridobitev in uporaba podatkov):

V členu je določen način pridobivanja osebnih podatkov in njihova uporaba s strani ministrstva in izvajalec javne službe varstva za potrebe varovanja dediščine.

Prvi odstavek določa viri podatkov, in sicer se podatki lahko pridobivajo iz evidenc o nepremičninah (zemljiški kataster, kataster stvar, zemljiška knjiga in register nepremičnin) in davčnih evidenc (podatki za odmero davka na dajanje nepremičnin v najem, za promet z nepremičnin in za dedovanje nepremičnin ter za odmero davka na premoženje). Pri tem se lahko iz navedenih evidenc pridobivajo tudi osebni podatki o lastnikih in upravljalcih nepremičnin.

Drugi taksativno odstavek določa, kateri osebni podatki se lahko pridobivajo o fizičnih in pravnih osebah, ki so lastniki, upravljalci nepremičnin. Ti podatki so:

- fizične osebe: osebno ime, datum rojstva, naslov prebivališča in elektronski naslov in
- pravne osebe: naziv, sedež in elektronski naslov.

S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Tretji odstavek pooblašča ministrstvo in izvajalce državne javne službe varstva, da za potrebe varovanja dediščine na kraju samem dokumentirajo in fotografirajo ali na drug način reproducirajo enote dediščine.

Četrti odstavek taksativno našteva postopke, v katerih se lahko uporabljajo podatki, pridobljeni v skladu s tem členom. Ti postopki so

- vodenje Registra,

- dokumentiranje dediščine,
- identificiranje in evidentiranje dediščine,
- razglasitev in začasna razglasitev spomenika,
- določitev varstvenega območja dediščine,
- razglasitev predmetov ali zbirk posebnega pomena,
- izdaja odločbe o arheološki najdbi in odločbe o arheološkem najdišč,
- izdaja kulturnovarstvenih pogojev in kulturnovarstvenega soglasja,
- izdaja dovoljenja za raziskave arheoloških ostalin,
- izdaja dovoljenja za odstranitev arheološke ostaline z izvedbo izravnalnega ukrepa,
- izvajanje določb o predkupni pravici, razlastitvi, nadomestilu in odškodnini,
- izvajanje javne službe varstva v zvezi z uporabo, upravljanjem in drugim ravnanjem z dediščino, in
- nadzor nad izvajanjem zakona.

Peti odstavek pooblašča občino za pridobitev osebnih podatkov iz evidenc o nepremičninah in davčnih evidenc za namen izvajanja postopka razglasitve spomenika lokalnega pomena.

K 161. členu (podzakonski akt o registriranju in dokumentiranju dediščine):

Člen vsebuje pooblastilo ministru za izdajo podzakonskega akta, s katerim se določijo podrobnejša vsebina in način vodenja Registra in drugih evidenc, minimalna vsebina in način dokumentiranja dediščine ter skupna merila in zahteve za enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini.

K 162. členu (informacijski sistem kulturne dediščine):

Člen ureja vzpostavitev in delovanje Informacijskega sistema, ki je skladno s prvim namenjen za opravljanje nalog javne službe varstva, pomoč občinam pri varovanju dediščine in omogočanje elektronskega poslovanja na področju varovanja dediščine.

Drugi odstavek določa vsebino Informacijskega sistema. Informacijski sistem tako vsebuje podatke:

- Registra,
- evidence kulturnovarstvenih soglasij,
- evidence dovoljenj za raziskavo arheološke ostaline,
- seznama dobrih praks,
- o spomenikih in aktih o razglasitvi,
- o varstvenih območjih dediščine in aktih o določitvi,
- prikaza vrednotenja dediščine v prostoru in
- druge podatke za izvajanje ukrepov varstva.

Skladno s tretjim odstavkom se podatki iz Informacijskega povezujejo s podatki o nepremičninah, s čimer se omogoča lažje in učinkovitejše upravljanje s podatki o nepremični dediščini in z njo povezani premični in nesnovni dediščini.

Četrty odstavek določa, da se z Informacijskim sistemom omogoča elektronsko poslovanje na področju varstva dediščine, vključno z vodenjem, vzdrževanjem, povezovanjem in dostopom do podatkov, ki so vključeni v Informacijski sistem.

S petim odstavkom se določa, da se zbirke podatkov vodijo v elektronski obliki, vključno z obveznostjo skeniranja dokumentov v fizični obliki. Nadalje se z namenom sledljivosti in varstva osebnih podatkov določa evidentiranje vseh dostopov do osebnih podatkov. Gre za vzpostavitev t. i. »digitalne sledi«.

Šesti odstavek določa, da so podatki v Informacijskem sistemu javni in dostopni na svetovnem spletu, če zakon ne določa drugače. Dostop do podatkov je tudi brezplačen.

K 163. členu (povezovanje podatkov):

S členom se zagotavlja povezovanje Informacijskega sistema z drugimi informacijskimi sistemi. S povezovanjem se zasleduje lažje in učinkovitejše vodenje taksativno naštetih postopkov in evidenc na področju varovanja dediščine.

Podatki se pridobivajo brezplačno in z neposrednim elektronskim povezovanjem do naslednjih zbirk podatkov:

- register prostorskih enot in register naslovov,
- kataster nepremičnin,
- kataster javne infrastrukture,
- zbirke prostorskega informacijskega sistema,
- zemljiška knjiga,
- centralni register prebivalstva,
- Poslovni register Slovenije,
- evidence o davkih in knjigovodske evidence in
- evidence naravovarstvenega informacijskega sistema.

Člen taksativno določa tudi osebne podatke, ki jih lahko ministrstvo in drugi subjekti varstva pridobivajo iz posamezne zbirke, ter povezovalni znak.

K 164. členu (prikaz vrednotenja dediščine v prostoru):

Člen ureja prikaz vrednotenja dediščine v prostoru, ki je del Informacijskega sistema. Namen prikaza je celovita predstavitev dediščine v prostoru, vključno z njenim družbenim pomenom, varovanimi sestavinami, omejitvami in potencialom.

Drugi odstavek določa vsebino prikaza, ki vključuje:

- podatke o dediščini iz Registra,
- podatke o raziskavah arheoloških ostalin in drugih raziskavah dediščine,
- podatke o pravnih režimih varstva nepremične dediščine,
- prikaz območij dediščine v prostoru,
- prikaz razvojnega potenciala dediščine in dobrih praks,
- vplive na dediščino in ostale omejitve zunaj območja dediščine,
- prikaz ranljivosti in ogroženosti dediščine,
- prikaz zgodovinskih stanj in zgodovinskega razvoja dediščine,
- interaktivno tridimenzionalno pregledovanje dediščine,
- strokovne zasnove in
- druge usmeritve in podatke, ki so pomembni za celostno ohranjanje dediščine.

Tretji odstavek določa, da prikaz vrednotenja dediščine v prostoru vodi ministrstvo za celotno ozemlje Republike Slovenije na podlagi podatkov iz Informacijskega sistema, podatkov, ki jih posreduje Zavod, in drugih podatkov.

S četrtem odstavkom se nalaga obveznosti rednega posodabljanja prikaza vrednotenja dediščine v prostoru, s čimer se zagotavlja ažurnost in točnost podatkov.

K 165. členu (register):

Člen opredeljuje namen Registra in njegovo delitev na register nepremične dediščine, register premične dediščine in register nesnovne dediščine.

Namen Registra je:

- informacijska podpora: v okviru Registra se zagotavljajo podatki, ki so nujno potrebne za varovanje dediščine,
- strokovna identifikacija: podatki v Registru omogočajo identifikacijo dediščine in
- pregled nad dediščino: z vpisom dediščine v Register se omogoča spremljanje stanja dediščine in morebitnih sprememb.

Register je namenjen tudi predstavljanju, raziskovanju, vzgoji, izobraževanju in ozaveščanju javnosti o dediščini.

K 166. členu (vpis v register):

V členu je urejen postopek vpisa dediščine v Register.

Prvi odstavek določa, da se v Register vpisujejo vse tri vrste dediščine: premična, nepremična in nesnovna dediščina.

Drugi, tretji, četrtim in peti odstavek urejajo vpis nepremične dediščine v register nepremične dediščine. Ministrstvo nepremično dediščina vpiše v Register na predloga Zavoda, ki ga Zavod pripravi po lastni presoji ali na podlagi pobude. Pobudo lahko na Zavod naslovi vsakdo, in sicer elektronsko v informacijskem sistemu kulturne dediščine, osebno ali po pošti. Nepremična dediščina se lahko v Register vpiše kot posamezna nepremičnina (npr. stavba ali arheološko najdišče) ali kot območje dediščine (npr. skupina stavb, naselje ali kulturna krajina).

Šesti odstavek določa, da premično dediščino v register premične dediščine vpisuje Služba za premično dediščino in muzeje. Muzejski predmeti in muzejske zbirke se v Register vpisujejo na podlagi podatkov, ki so jih Službi za premično dediščino in muzeje dolžni posredovati muzeji in druge pristojne organizacije. Drugo premično dediščino vpisuje Služba za premično dediščino in muzeje po uradni dolžnosti.

Nesnovna dediščina se vpisuje v register nesnovne dediščine v skladu s postopki, ki so določeni v 48., 49. in 51. členu zakona, ki določajo način vzpostavitve varstva nesnovne dediščine.

Z osmim odstavkom se vzpostavlja možnost evidentiranja dediščine, ki je bila uničena ali ni iz drugega razloga nima več vrednostni dediščine, v Registru. S tem se zagotavlja dokumentarno varstvo dediščine tudi po njenem prenehanju. Ker takšna dediščina ne obstaja več, se v postopkih varstva šteje, da ni vpisana v Register.

Deveti odstavek določa, da vpis v register nepremične dediščine in register premične dediščine nima pravnih posledic, zato obveščanje lastnika dediščine o vpisu dediščine v Register ni predvideno.

K 167. členu (vsebina registra):

Člen določa vsebino Registra in podatke, ki se obdelujejo v Registru.

Skladno s prvim odstavkom vsebuje register tri vrste podatkov o dediščini, in sicer osnovne, varstvene in predstavitvene podatke.

Drugi odstavek določa, da osnovni podatki obsegajo:

- identifikacijo dediščine,

- opis dediščine,
- datacijo dediščine,
- lokacijo dediščine,
- avtorja oziroma ustvarjalca dediščine,
- karakteristično fotografijo ali posnetek dediščine,
- varstvene usmeritve in
- povezavo z drugimi enotami dediščine, ki je vpisana v Register.

Skladno s tretjim odstavkom osnovni podatki o nesnovni dediščini obsegajo tudi podatke o nosilcu.

Četrti odstavek določa, da se varstveni podatki v Registru vodijo za spomenike in nacionalno bogastvo in obsegajo podatke iz akta o razglasitvi oziroma odločbe o razglasitvi predmeta ali zbirke posebnega pomena, podatke o varstvenem režimu in podatke o lastniku spomenika ali nacionalnega bogastva.

Peti odstavek določa, da predstavitveni podatki o dediščini obsegajo informacije, ki dediščino ponazarjajo v besedilni, grafični ali drugi medijski obliki.

V šestem, sedmem in osmem odstavku so taksativno naštetni osebni podatki o lastniku dediščine, avtorju oziroma ustvarjalcu dediščine in nosilcu:

- podatki o lastniku: osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv ter sedež, če gre za pravno osebo,
- podatki o avtorju oziroma ustvarjalcu dediščine: osebno ime ter opis ustvarjanja, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in opis ustvarjanja, če je imetnik avtorskih pravic pravna oseba.
- podatki o nosilcu: številka nosilca, osebno ime, naslov prebivališča, geolokacija prebivališča, elektronski naslov, telefonska številka, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, če gre za fizično osebo, oziroma številka nosilca, naziv, sedež, geolokacija sedeža, elektronski naslov, telefonska številka, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, če gre za pravno osebo ali drugo obliko združevanja, ki je nosilec.

S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Za potrebe Registra se zbirajo in obdelujejo zgolj tisti podatki, ki so nujno potrebni za zagotavljanje varovanja dediščine.

K 168. členu (obdelovanje podatkov v registru):

S členom se določa, da sta upravljavca Registra ministrstvo (za register nepremične dediščine in register nesnovne dediščine) in Služba za premično dediščino in muzeje (za register premične dediščine) in da lahko podatke v Registru obdelujejo pristojne organizacije in ministrstvo za potrebe opravljanja javne službe varstva oziroma za opravljanje drugih nalog v skladu z zakonom.

Skladno z drugim odstavkom lahko ministrstvo in pristojne organizacije obdelujejo le tiste podatke v Registru, ki jih potrebujejo za opravljanje svojih nalog. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Tretji odstavek določa izjemo od javnosti osebnih podatkov, ki so objavljeni v Informacijskem sistemu, saj bi javna objava določenih osebnih podatkov prekomerno posegla v pravico do varstva osebnih podatkov in zasebnosti iz 35. člena oziroma 38. člena Ustave. V Informacijskem sistemu se tako javno ne objavijo naslednji podatki:

- podatki o lastniku spomenika ali nacionalnega bogastva,
- podatki o elektronskem naslovu in telefonski številki nosilca, če je ta fizična oseba, in
- podatki o lokaciji premične dediščine, ki ni javno dostopna.

Četrty in peti odstavek določata obveznost pristojnih organizacij ter fizičnih in pravnih oseb v zvezi z zagotavljanjem podatkov za potrebe Registra. Pristojne organizacije ter določene fizične in pravne osebe, pri katerih nastajajo vsebine, pomembne za Register, morajo tako redno in v predpisani obliki upravljavcu posredovati podatke, ki so potrebni za vzdrževanje in posodabljanje Registra. Osebe so dolžne te podatke posredovati brezplačno.

Skladno s šestim odstavkom mora uporabnik Registra pri uporabi podatkov iz Registra navesti Register kot vir podatkov.

Sedmi odstavek določa, da se podatki v Registru hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K oddelku »Evidence«:

Zakon na enem mestu ureja evidence, ki vsebujejo podatke, pomembne za zagotavljanje varovanja dediščine. Evidence so urejene ločeno, in sicer vsak člen za posamezno evidenco določa njen namen, vsebino, upravljavca in način obdelovanja podatkov.

K 169. členu (evidenca kulturnovarstvenih soglasij):

Člen ureja evidenco kulturnovarstvenih soglasij, ki se vodi v Informacijskem sistemu. Namen evidence je spremljanje posegov in stanja dediščine, izvajanje statističnih raziskav na področju dediščine in poročanje.

Evidenca vsebuje podatke o:

- vlagatelju vloge za izdajo kulturnovarstvenega soglasja in investitorju posega,
- posegu,
- nepremičninah, na katerih se poseg izvaja,
- dediščini, ki je predmet posega,
- kulturnovarstvenih pogojih in soglasjih,
- izvedenih raziskavah in
- druge podatke o posegu.

Četrty odstavek taksativno določa osebne podatke o vlagatelju in investitorju posega, ki se obdelujejo v evidenci. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Skladno s petim odstavkom se lahko podatki o vlagatelju in investitorju javno objavijo le s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Šesti odstavek določa, da sta upravljavca evidence Zavod in ministrstvo.

Sedmi odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 170. členu (evidenca dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin):

Člen ureja evidenco dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin, ki se vodi v Informacijskem sistemu. Namen evidence je spremljanje posegov in stanja dediščine, izvajanje statističnih raziskav na področju dediščine in poročanje.

Evidenca vsebuje podatke o:

- vlagatelju in investitorju posega ter naročniku raziskave,
- posegu,
- nepremičninah, na katerih se poseg izvaja,
- dediščini, ki je predmet posega,
- kulturnovarstvenih pogojih in kulturnovarstvenem soglasju,
- dovoljenjih za raziskave arheoloških ostalin in odstranitvev arheoloških ostalin in
- druge podatke o posegu.

Četrti odstavek taksativno določa osebne podatke o vlagatelju, investitorju in naročniku, ki se obdelujejo v evidenci. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Skladno s petim odstavkom se lahko podatki o vlagatelju, investitorju in naročniku javno objavijo le s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Šesti odstavek določa, da je upravljavec evidence ministrstvo. Podatke v evidenci pa lahko obdelujejo tudi pristojne organizacije za potrebe opravljanja javne službe varstva. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Sedmi odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

Ta člen ureja evidenco dovoljenj za raziskave arheoloških ostalin, ki se vodi v Informacijskem sistemu. Namen evidence je spremljanje posegov v arheološko ostalino in dediščino.

K 171. členu (evidenca raziskav):

Člen ureja evidenco raziskav, ki se vodi z namenom spremljanja izvajanja raziskav, vključno z ugotavljanjem izpolnjevanja pogojev izvajalcev raziskav, in pridobivanje podatkov o njihovih izsledkih.

Evidenca vsebuje podatke o:

- identifikacijske podatke o raziskavi,
- podatke o izvajalcu raziskave, vključno z osebnimi podatki vodje raziskave, njegovega namestnika in sodelavcev, in
- rezultate raziskave.

Četrti odstavek taksativno določa osebne podatke vodje raziskave, njegovega namestnika in sodelavcev, ki se obdelujejo v evidenci. Ti podatki so osebno ime, izobrazba ter znanstveni in strokovni naslov. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Peti odstavek določa, da je upravljavec evidence raziskav arheoloških ostalin ministrstvo, evidence drugih raziskav dediščine pa Zavod. Podatke v evidenci raziskav, ki je ne vodo ministrstvo oziroma Zavoda, lahko ta obdeluje za potrebe opravljanja nalog po zakonu oziroma javne službe varstva. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Šesti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 172. členu (razvid trgovcev):

Člen ureja razvid trgovcev z dediščino, ki se vodi z namenom nadzora nad prometom s predmeti dediščine.

Drugi odstavek določa, da razvid trgovcev vsebuje zgolj podatke o osebnem imenu oziroma nazivu, naslovu prebivališča oziroma sedežu in naslovu lokacije prodaje na debelo ali na drobno ali posredništva ali spletne strani za prodajo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Tretji odstavek določa, da je upravljavec razvida trgovcev ministrstvo.

Četrti odstavek določa, da se podatki v razvidu trgovcev hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 173. členu (evidenca nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino):

Člen ureja evidenco nabave in prodaje ter drugih poslov z dediščino, ki je namenjena zagotavljanju sledljivosti pravnih poslov in preprečevanje protipravnih ravnanj v zvezi z dediščino.

Evidenca vsebuje podatke o:

- izvoru dediščine,
- opisu dediščine,
- prodajni ali nabavni ceni in
- lastniku ali posestniku in kupcu dediščine.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o lastniku, posestniku in kupcu dediščine. Ti podatki so osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv in sedež, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrti odstavek določa, da je upravljavec evidence je trgovec. Podatke v evidenci lahko ta obdelujejo ministrstvo, inšpektor, organi pregona in carinski organi, če te podatke potrebujejo za opravljanje nalog po zakonu. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Četrti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 174. členu (evidenca o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos in uvoz dediščine):

Člen ureja evidenco o izdanih dovoljenjih za izvoz, iznos in uvoz dediščine, ki je namenjena vodenju teh postopkov in nadzoru nad njimi.

Evidenca vsebuje podatke o:

- izvozniku ali uvozniku dediščine,
- lastniku dediščine,
- vrsti in številki dovoljenja,
- številu in zvrsti predmetov,

- avtorju oziroma ustvarjalcu predmeta ali njegovemu izvoru in
- namembni državi oziroma državi, iz katere se pošiljka uvaža.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o izvozniku oziroma uvozniku in lastniku dediščine. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča in elektronski naslov, če gre za fizično osebo, oziroma naziv, sedež in elektronski naslov, če gre za pravno osebo. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrty odstavek določa, da je upravljavec evidence ministrstvo, carinski organi pa lahko obdelujejo tiste podatke v evidenci, ki jih potrebujejo pri opravljanju svojih nalog v skladu z zakonom. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Peti odstavek določa, da se podatki v evidenci hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 175. členu (seznam dobrih praks):

Člen ureja seznam dobrih praks, na katerega se vpisujejo programi, projekti in dejavnost, ki zagotavljajo obstoj oziroma obogatitev nesnovne dediščine. Namen seznama dobrih praks je promocija dobrih programov, projektov in dejavnosti ter deljenje dobrih izkušenj, pristopov in primerov varstva nesnovne dediščine.

Seznam dobrih praks vsebuje podatke o:

- opisu nesnovne dediščine,
- opisu programa, projekta oziroma dejavnosti in
- izvajalcu dobre prakse.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o izvajalcu dobre prakse. Ti podatki so številka izvajalca, osebno ime, naslov prebivališča, geolokacija prebivališča, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, elektronski naslov in telefonska številka, če gre za fizično osebo, oziroma številka izvajalca, naziv, sedež, geolokacija sedeža, opis dejavnosti in karakteristična fotografija ali posnetek, elektronski naslov in telefonska številka, če gre za pravno osebo ali drugo obliko združenja. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Četrty odstavek daje pravno podlago za javno objavo osebnih podatkov izvajalca dobre, razen podatkov o elektronskem naslovu in telefonski številki izvajalca dobre prakse. Glede na to da se za evidentiranje izvajalca na seznamu dobrih praks zahteva njegovo soglasje, je javna objava osebnih podatkov izvajalca dobre prakse dopustna.

Peti odstavek določa, da je upravljavec seznama dobrih praks ministrstvo, pristojne organizacije pa lahko obdelujejo tiste podatke s seznama dobrih praks, ki jih potrebujejo pri opravljanju javne službe varstva. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Šesti odstavek določa, da se podatki na seznamu dobrih praks hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 176. členu (zbirke podatkov o stvareh z domnevo dediščine):

S členom se ureja pravna podlaga za vodenje zbirk podatkov o stvareh z domnevo dediščine.

Prvi odstavek določa, da lahko ministrstvo in izvajalci javne službe varstva vodijo zbirke podatkov o stvareh z domnevo dediščine za potrebe varovanja dediščine.

Evidence lahko vsebujejo podatke o:

- opisu stvari,
- lokaciji stvari in
- lastniku, upravljavcu in drugih upravičencih.

Tretji odstavek taksativno določa osebne podatke o lastniku, upravljavcu in drugih upravičencih. Ti podatki so osebno ime, datum rojstva in naslov prebivališča, če gre za fizično osebo, oziroma naziv ter sedež, če gre za pravno osebo.

Četrti odstavek določa, da se podatki v evidencah hranijo trajno, saj je zgolj tako mogoče zagotoviti, da se podatki o dediščini ohranjajo za prihodnje generacije.

K 177. členu (osebni podatki v postopkih varstva dediščine):

Ta člen ureja obdelavo osebnih podatkov v določenih postopkih varstva dediščine, natančneje v postopkih razglasitve spomenika in določitve varstvenega območja dediščine. Člen ureja pravno podlago za obdelavo osebnih podatkov v delih postopka, ki se nanašajo na dajanje pobud, javno obravnavo, dajanje mnenj v postopku razglasitve ter dajanje mnenj in pripomb v postopku določitve varstvenega območja.

Prvi odstavek določa, da se osebni podatki zbirajo in obdelujejo izključno za namen postopkov razglasitve spomenika oziroma določitve varstvenega območja dediščina in le v okviru teh postopkov. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Drugi odstavek taksativno določa, kateri osebni podatki se lahko zbirajo. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča, elektronski naslov in telefonska številka. S tem se zagotavlja sorazmernost in preprečuje nepotrebno zbiranje podatkov.

Tretji odstavek določa rok hrambe podatkov v Informacijskem sistemu, ki je omejen na pet let po sprejetju akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi. S tem se zagotavlja, da se podatki hranijo najkrajši potreben čas.

Četrti odstavek določa, da se osebni podatki lahko javno objavijo le s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Peti odstavek določa, da imajo pravico dostopa do podatkov ministrstvo, občina in Zavod, vendar le v okviru svojih pristojnosti in za namen, določen v prvem odstavku. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

Šesti odstavek nalaga pripravljavcu akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi, da zagotovi anonimizacijo osebnih podatkov v aktu in spremljajočih gradivih. Enako velja za javno objavo spremljajočih gradiv v Informacijskem sistemu.

Sedmi odstavek določa smiselno uporabo določb tega člena tudi za varstvo osebnih podatkov v postopku razglasitve predmeta ali zbirke posebnega pomena.

K 178. členu (osebni podatki v postopku vodenja registra):

V členu je določena pravna podlaga za zbiranje in obdelavo osebnih podatkov v postopku vodenja Registra.

Prvi odstavek določa, da se osebni podatki lahko zbirajo le od oseb, ki so dale pobudo za vpis v Register v skladu z zakonom.

Drugi odstavek taksativno določa, kateri osebni podatki se lahko zbirajo. Ti podatki so osebno ime, naslov prebivališča, elektronski naslov in telefonska številka. Osebni podatki se trajno hranijo v Informacijskem sistemu, javno pa se lahko objavijo samo s privolitvijo posameznika, na katerega se nanašajo.

Tretji odstavek določa, da imajo pravico dostopa do podatkov ministrstvo, Služba za premično dediščino in muzeje in pristojne organizacije, vendar le v okviru svojih pristojnosti in za namen, določen v prvem odstavku. S tem se omejuje obdelava osebnih podatkov na najnižjo možno mero.

K 179. členu (dokumentiranje dediščine):

Člen določa, da je dokumentiranje dediščine sestavni del informacijske podpore izvajanju varstva dediščine. Dokumentiranje dediščine v skladu z drugim odstavkom vključuje predvsem:

- evidentiranje gradiva,
- zbiranje podatkov za inventarizacijo,
- evidentiranje stanja in stopnje ogroženosti in
- dokumentiranje posegov.

Pri premični dediščini dokumentiranje vključuje tudi podatke o akcesije in premestitve enot, s čimer se zagotavlja sledljivost premične dediščine.

K 180. členu (skupna uporaba podatkov):

Člen ureja skupno uporabo podatkov, ki se nanašajo na arhivsko in knjižnično dediščino in v zvezi z njenim registriranjem in dokumentiranjem napotuje na poseben zakon. Pri tem morajo tudi izvajalci, ki vodijo register in dokumentiranje knjižničnega in arhivskega gradiva, le-to voditi v obliki in na način, ki omogoča enoten prikaz javnega digitalnega gradiva o dediščini. S tem se zagotavlja interoperabilnosti in dostopnosti podatkov.

K 181. členu (inšpekcijski nadzor):

Člen ureja izvajanje inšpekcijskega nadzora nad spoštovanjem določb zakona, na podlagi zakona izdanih predpisov in drugih aktov, ki urejajo varstvo dediščine. Za izvajanje nadzora je pristojen inšpektor, pristojen za dediščino.

Ta določba zagotavlja pravno podlago za izvajanje nadzora nad spoštovanjem določb zakona v praksi. S tem se krepi varovanje kulturne dediščine, saj se z inšpekcijskimi ukrepi zagotavlja, da se predpisi dejansko upoštevajo.

K 182. členu (pooblastila inšpektorja):

Člen natančneje določa pooblastila inšpektorja pri izvajanju inšpekcijskega nadzora. Poleg splošnih pooblastil, ki jih ima inšpektorju v skladu z zakonom, ki ureja inšpekcijski nadzor, ima inšpektor tudi naslednja posebna pooblastila:

- pregledovanje nepremične in premične dediščine: inšpektor ima pravico pregledovati tako nepremično (npr. stavbe, arheološka najdišča) kot premično dediščino (npr. umetniški predmeti, arhivsko gradivo),
- pregledovanje knjig in listin: inšpektor ima pravico pregledati knjige in listine, ki so povezane s pravnim prometom z dediščino (npr. pogodbe o prodaji), posegi v dediščino

(npr. gradbena dovoljenja) ter z ukrepi varstva v izrednih razmerah (npr. načrti o izvajanju preventivnih ukrepov za varstvo dediščine v izrednih razmerah) in

- pregledovanje in vpogled v dokumentacijo: inšpektor lahko pregleda in zahteva vpogled v dokumentacijo, ki se nanaša na razglašanje spomenikov, izdajanje upravnih odločb lastnikom, izvoz, iznos in uvoz dediščine ter trgovanje z dediščino.

Posebna pooblastila so nujna za izvajanje učinkovitega nadzora nad varovanjem dediščine.

K 183. členu (sodelovanje z javno službo varstva):

Člen opredeljuje sodelovanje inšpektorja z drugimi državnimi in občinskimi organi ter izvajalci javne službe varstva pri vodenju inšpekcijskih postopkov. Inšpektor lahko zahteva sodelovanje državnih in občinskih organov, zlasti v primeru opravljanja ogleda ali ustne obravnave, od izvajalcev javne službe varstva pa lahko zahteva podajanje strokovnih mnenj v inšpekcijskih postopkih. Zakon s tem zagotavlja strokovno podporo in usklajeno delovanje različnih deležnikov pri varovanju kulturne dediščine.

K 184. členu (inšpekcijski zavezanci):

Člen taksativno določa zavezance, ki so odgovorni za spoštovanje predpisov na področju zakona in nad katerim se lahko izvaja inšpekcijski nadzor.

Inšpekcijski zavezanec je pri:

- posegih: investitor posega,
- vzdrževanju in opustitvi vzdrževanja: lastnik dediščine,
- škodljivih ravnanjih: povzročitelj škode,
- trgovanju z dediščino: trgovec in
- izvozu, iznosu in uvozu: izvoznik oziroma uvoznik.

Jasna in določna opredelitev inšpekcijskih zavezancev je ključna za učinkovito izvajanje inšpekcijskega nadzora na eni in za zagotavljanje pravne varnosti naslovnikov pravnih norm na drugi strani.

K 185. členu (carinski nadzor):

Člen ureja sodelovanje carinskih organov pri nadzoru nad uvozom, vnosom, izvozom in iznosom kulturne dediščine. Določa, da carinski organi opravljajo nadzor pri prehodu meje, pri čemer jim pristojna organizacija (verjetno Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije) in inšpektor zagotavljata strokovno podporo. Ta podpora je brezplačna. S tem se zagotavlja strokovni nadzor nad pretokom kulturne dediščine čez mejo in preprečuje nezakonit izvoz ali uvoz. Sodelovanje carinskih organov in strokovnih služb je ključno za učinkovito varstvo kulturne dediščine pred nezakonitimi aktivnostmi.

K 186. členu (splošni inšpekcijski ukrepi):

Ta člen predstavlja uvod v sklop določb zakona o inšpekcijskih ukrepih in določa, da inšpekcijsko nadzorstvo poleg ukrepov, ki jih določa zakon, ki ureja inšpekcijski nadzor, obsega tudi posebne ukrepe, določene z zakonom. Skladno z navedenim členom se v postopku inšpekcijskega nadzora nad varovanjem dediščine uporabljajo tako splošne določbe o inšpekcijskem nadzoru kot tudi posebne določbe, ki so prilagojene posebnostim varovanja dediščine.

K 187. členu (inšpekcijski ukrepi v primeru nedovoljenih posegov):

Člen podrobno ureja inšpekcijske ukrepe v primeru nedovoljenih posegov.

Prvi odstavek določa posebne ukrepe, ki jih lahko odredi inšpektor z odločbo, če ugotovi nedovoljen poseg:

- ustavitev del,
- pridobitev kulturnovarstvenih pogojev ali kulturnovarstvenega soglasja,
- pridobitev dovoljenja za raziskavo,
- pridobitev spremenjenih kulturnovarstvenih pogojev ali kulturnovarstvenega soglasja,
- sanacija stanja in
- nadomestni ukrep.

Inšpektor lahko odredi enega ali več posebnih ukrepov, poleg tega pa lahko odredi tudi splošne ukrepe, ki jih določa zakon, ki ureja inšpekcijski nadzor.

Drugi in tretji odstavek ureja trajanje ukrepa ustavitve del. Ustavitev del velja, dokler zavezanec ne pridobi ustreznega kulturnovarstvenega soglasja za poseg ali ne zagotovi izvedba drugega inšpekcijskega ukrepa v primeru arheoloških ostalin.

Četrty odstavek določa, da se ukrep ustavitve del šteje za nujni ukrep v javnem interesu in se lahko odredi v skrajšanem postopku z ustno odločbo. S tem zakon omogoča hitro postopanje inšpektorja, kadar bi kasnejša izdaja inšpekcijskega ukrepa ogrozila arheološke ostaline oziroma dediščino.

Peti odstavek ureja dolžno postopanje zavezanca v primeru, da mu inšpektor odredi ukrep pridobitve dovoljenj pristojnih organov, in sicer zakon zavezancu določa roke za vložitev vloge za pridobitev dovoljenja in obveščanje inšpektorja po pridobitvi dovoljenja.

Šesti in sedmi odstavek urejata postopek v primeru, kadar zavezanec ne izvede naloženih ukrepov pridobitve dovoljenja oziroma kadar je njegova vloga za izdajo dovoljenja zavržena ali zavrnjena. Inšpektor v teh primerih odredi sanacijo in rok za njeno izvedbo, pristojna organizacija pa za potrebe izreka sanacije določi potrebna dela in način izvedbe sanacije. Če inšpekcijski zavezanec v postavljenem roku sanacije ne izvede, inšpektor odredi, da pristojna organizacija izvede dela na stroške zavezanca.

Osmi odstavek ureja primere, kadar je nedovoljeni poseg že izveden na način, ki pomeni nepovratno odstranitev dediščine ali arheoloških ostalin, in sanacija ni več mogoča. V tem primeru je namreč postopanje inšpektorja po šestem in sedmem odstavku nesmiselno. Inšpektor v teh primerih skladno z osmim odstavkom odredi nadomestni ukrep.

Deveti, deseti, enajsti in dvanajsti odstavek natančneje določajo vsebino in način izvedbe nadomestnega ukrepa. Namen nadomestnega ukrepa je nadomestitev škode, ki je nastala zaradi odstranitve dediščine ali arheoloških ostalin, zato mora biti izveden nadomestni ukrep, ki je z vidika javnega interesa primerljivega pomena. Pri tem je denarni znesek, ki je potreben za izvedbo nadomestnega ukrepa, zamejen z višino vrednosti raziskave arheoloških ostalin ali obnove, ki bi jo bilo treba izvesti za prevod uničenih arheoloških ostalin v arhiv arheološkega najdišča oziroma ohranitev nepovratno odstranjenih delov dediščine. Nadomestni ukrep, ki ga je treba izvesti, določi pristojna organizacija, inšpektor pa določi pristojno organizacijo, ki izvede nadomestni ukrep, in rok, v katerem mora inšpekcijski zavezanec izvesti izplačilo denarnega zneska za njegovo izvedbo.

Trinajsti odstavek določa, da inšpektor v primeru nedovoljenih posegov, za katere je treba pridobiti gradbeno dovoljenje, odredi ustavitev vseh del in zadevo odstopi pristojnemu gradbenemu inšpektorju v nadaljnjo obravnavo.

K 188. členu (inšpekcijski ukrepi v primeru škode ali neposredne nevarnosti poškodovanja):

Člen določa ukrepe v primeru, kadar je škoda na dediščini že nastala ali grozi neposredna nevarnost za poškodovanja dediščine. Inšpektor v tem primeru zavezancu določi rok za odpravo nevarnosti oziroma sprejem ukrepov za odpravo škode ali njeno zmanjšanje.

Drugi odstavek urejata postopanje inšpektorja v primeru ne izvedbe ukrepov v postavljenem roku s strani zavezanca. Inšpektor v tem primeru odredi, da dela izvede pristojna organizacija na stroške zavezanca.

Skladno s tretjim odstavkom se dela izvajajo na podlagi konservatorskega načrta in pod vodstvom pooblaščenih oseb.

K 189. členu (inšpekcijski ukrepi v primeru škodljivega ravnanja):

S tem členom so določeni ukrepi v primeru škodljivega ravnanja z dediščino, kot so nepravilno vzdrževanje, ravnanje ali raba, ali opustitev dolžnega vzdrževanja, zaradi katerega obstaja nevarnost poškodovanja dediščine. Inšpektor lahko prepove takšno ravnanje oziroma rabo in odredi potrebne ukrepe za zagotovitev varstva dediščine.

V primeru ogroženosti nacionalnega bogastva lahko inšpektor skladno z drugim odstavkom začasno z odločbo tudi odvzame posest in premoženje prepusti v hrambo pristojnemu muzeju. Lastniku oziroma posestniku se premoženje vrne v posest, ko zagotovi ravnanje in rabo nacionalnega bogastva v skladu z zakonom.

K 190. členu (inšpekcijski ukrep v primeru izkoriščanja podobe ali imena spomenika brez soglasja lastnika):

Ta člen ureja inšpekcijski ukrep v primeru uporabe podobe ali imena spomenika za pridobitne namene brez soglasja lastnika. Inšpektor lahko takšno rabo prepove, pri čemer mora upoštevati predpise o avtorskih in sorodnih pravicah.

K 191. členu (inšpekcijski ukrepi pri opravljanju dejavnosti v nasprotju s predpisi):

Člen določa inšpekcijske ukrepe v primeru hrambe nacionalnega bogastva ali trgovanja z dediščino v nasprotju z zakonom. Inšpektor lahko prepove hrambo oziroma trgovanje z dediščino in odredi ukrepe, s katerimi se zagotovi varovanje dediščine.

K 192. členu (zadržanje):

V členu je urejen postopek zadržanja blaga s strani carinskih organov, če obstaja sum, da gre za premoženje dediščine, ki se uvaža, vnaša, izvaža ali iznaša v nasprotju z zakonom.

Prvi odstavek določa, da lahko carinski organ v primeru utemeljenega suma nezakonitega uvoza, vnosa, izvoza ali iznosa dediščine takšno blago zadrži in o tem nemudoma obvesti pristojno organizacijo in inšpektorja.

Skladno z drugim odstavkom mora pristojna organizacija v desetih delovnih dneh podati mnenje o tem, ali zadržano blago predstavlja dediščino, za katero je v skladu z zakonom treba pridobiti dovoljenje za uvoz ali vnos oziroma izvoz ali iznos, in o tem nemudoma obvestiti carinski organ.

Tretji in četrti odstavek določata postopanje carinskega organa po prejemu mnenja pristojne organizacije. V primeru skladnosti uvoza, vnosa, izvoza ali iznosa z zakonom carinski organ blago prepusti v izbrano carinsko dovoljeno rabo ali uporabo, sicer jo zavrne.

K 193. členu (skladiščenje zadržanega blaga):

Člen določa, da se zadržano blaga hrani v skladu s carinskimi predpisi, pri čemer nosi stroške skladiščenja oseba, ki je uvažala, vnašala, izvažala ali iznašala dediščino v nasprotju z zakonom.

K 194. členu (izvajanje izvršbe s prisilitvijo):

Ta člen ureja način izvršbe inšpekcijskih ukrepov, ki jih inšpektorji izrečejo v skladu z zakonom. Pri tem napotuje na uporabo določb zakona, ki ureja upravni postopek, razen glede višine denarne kazni, ki jo je mogoče izreči zavezancu v primeru izvršbe s prisilitvijo. Ta za pravne osebe znaša največ 20.000 evrov, za samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravljajo dejavnost, pa največ 2.000 evrov.

K 195. členu (obveščanje):

Člen določa obveznost obveščanja inšpektorja o ukrepih, ki jih organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj, izvajajo v (pred)kazenskem postopku, če je kazensko ovadbo vložil inšpektor. S tem se zagotavlja koordinacija med organi odkrivanja in pregona na eni ter inšpekcijskega nadzorstva na drugi strani.

K 196. členu (zaseg):

S tem členom se opredeljuje pristojnost inšpektorja oziroma druge pooblaščen osebe za zaseg dokumentacije ali predmetov, ki se lahko odzamejo v postopku o prekršku, ali kadar je to potrebno zaradi zavarovanja dokazov.

Drugi odstavek določa, da se zasežena dokumentacija ali predmeti hranijo pri ministrstvu do konca inšpekcijskega postopka ali postopka o prekršku.

K 197. členu (lažji prekrški):

Člen določa lažje prekrške in globo zanje. Kot lažji prekršek se šteje, če oseba:

- ne sporoči pomanjkljivosti ali škode na spomeniku v skladu s tretjim odstavkom 72. člena zakona ali
- ne navede registra kot vira podatkov v skladu s šestim odstavkom 170. člena zakona.

Globe so določene v razponu:

- od 400 do 4.000 evrov za pravne osebe, samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravljajo dejavnost,
- od 200 do 2.000 evrov za odgovorne osebo pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek in
- od 100 do 600 evrov za posameznike, ki storijo prekršek.

K 198. členu (prekrški):

Člen določa prekrške in globo zanje. Kot prekršek se šteje, če oseba:

- ne obvesti zavoda ali najbližjega muzeja o odkritju arheološke ostaline v skladu s prvim odstavkom 41. člena zakona ali ne poseduje dokazila o izvoru v skladu s prvim odstavkom 79. člena zakona,
- ne pošlje poročila o poteku in izsledkih raziskave v skladu s četrtem odstavkom 85. zakona ali
- ne dopusti dokumentiranja in raziskovanja spomenika v skladu s prvim odstavkom 74. člena zakona.

Globe so določene v razponu:

- od 1.000 do 4.000 evrov za pravne osebe, samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravlja dejavnost,
- od 400 do 4.000 evrov za odgovorne osebo pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek in
- od 200 do 1.000 evrov za posameznike, ki storijo prekršek.

K 199. členu (težji prekrški):

Člen določa težje prekrške in globo zanje. Kot težji prekršek se šteje, če oseba:

- posega v kraj najdbe v nasprotju z odločbo o arheološkem najdišču iz 46. člena zakona;
- izvaja raziskavo v nasprotju s 86. členom zakona,
- ne pridobi kulturnovarstvenega soglasja v skladu z 88. členom zakona ali izvaja poseg v nasprotju z njim,
- uporablja iskalnik kovin ali drugih tehničnih sredstev v nasprotju s prvim odstavkom 43. člena zakona,
- ne preda arhiva arheološkega najdišča depoju v skladu s šestim odstavkom 85. člena zakona, ni vpisan v razvid trgovcev v skladu s prvim odstavkom 98. člena zakona,
- ne vodi evidence nabave in prodaje ter drugih poslov v skladu z prvim odstavkom 99. člena zakona,
- ne ravna z dolžno skrbnostjo v skladu s prvim odstavkom 99. člena zakona,
- nima dovoljenja za uvoz oziroma vnos dediščine v skladu s prvim odstavkom 101. člena zakona,
- pri hranjenju in varovanju ter prevozu nacionalnega bogastva ne izpolnjuje minimalnih strokovnih, tehničnih in prostorskih zahtev iz prvega odstavka 78. člena zakona,
- ob izvozu oziroma iznosu ne predloži dovoljenja v skladu s 102. členom zakona,
- ne opravi ustreznih ukrepov ali zagotovi ustreznih del na podlagi ukrepa inšpektorja iz 190. člena zakona ali
- ravna s spomenikom ali nacionalnim bogastvom v nasprotju z ukrepom inšpektorja iz 191. člena zakona.

Globe so določene v razponu:

- od 2.000 do 40.000 evrov za pravne osebe, samostojne podjetnike in posameznike, ki samostojno opravlja dejavnost,
- od 800 do 4.000 evrov za odgovorne osebo pravne osebe, samostojnega podjetnika in državnega ali občinskega organa, ki stori prekršek in
- od 400 do 1.2000 evrov za posameznike, ki storijo prekršek.

S četrtem odstavkom se določa možnost izreka stranske sankcije odvzema iskalnika kovin ali drugega tehničnega sredstva skupaj z vso opremo, ki se uporablja za iskanje arheoloških ostalin, v primeru njihove uporabe pri iskanju arheoloških ostalin v nasprotju s prvim odstavkom 43. člena ZVKD-2

K 200. členu (prekrški javne službe):

Člen določa prekrške v zvezi z izvajanjem javne službe varstva in globo zanje. Kot prekršek se šteje, če oseba:

- ne seznaniti pobudnika o zavrnitvi pobude v skladu z drugim odstavkom 22. člena zakona,
- ne nudi strokovne pomoči v skladu z 81. členom zakona ali
- ne sporoči suma o nezakonitem izvoru v skladu s 143. členom zakona.

Globe so določene v razponu, in sicer se odgovora oseba izvajalca javne službe varstva, ki stori prekršek, kaznuje z globo od 200 do 1.000 evrov.

S tretjim odstavkom se razširja veljavnost kazenske določbe tudi na druge muzeje, vpisane v razvid muzejev, in odgovorne osebe teh muzejev.

K 201. členu (registrirana dediščina):

Člen določa, da se dediščina, ki je bila vpisana v register dediščine iz ZVKD-1, šteje za dediščino, vpisano v Register za potrebe zakona. Do vzpostavitve Registra se dediščina še naprej vpisuje v register dediščine iz ZVKD-1 in se prav tako šteje za dediščino, vpisano v Register za potrebe zakona. S členom se nadalje določa tudi rok enega leta po sprejetju predpisa iz 163. člena zakona za vzpostavitev Registra.

Člen zagotavlja kontinuiteto vodenja registra dediščine in preprečuje situacije, ko dediščine ne bi bilo mogoče vpisati v noben register dediščine.

K 202. členu (varstvo v prostorskih aktih in varstvena območja dediščine):

Ta člen ureja varstvo dediščine do določitve varstvenih območij dediščine in sprejetja prostorski aktov v skladu z zakonom. Do takrat se upoštevajo obstoječi varstveni režimi, določeni v prostorskih aktih, sprejetih po uveljavitvi ZVKD-1, če za določeno območje prostorski akt po uveljavitvi ZVKD-1 še ni bil sprejet, pa se upoštevajo strokovne zasnove varstva, ki jih je pripravil Zavod na podlagi prejšnjega Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 7/99, 110/02 – ZGO-1, 126/03 – ZVPOPKD in 16/08 – ZVKD-1; v nadaljnjem besedilu: ZVKD). Člen tudi določa rok štirih let za ministra, da določi varstvena območja dediščine po novem zakonu. Ta določba zagotavlja neprekinjeno varstvo dediščine v prostoru.

K 203. členu (varstvene usmeritve dediščine, varovane v prostoru):

V členu so določa splošne varstvene usmeritve za dediščino, varovano v prostoru, kadar ta ne uživa varstva na podlagi drugega predpisa. Pri posegih, za katere je treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje, se upoštevajo naslednje varstvene usmeritve:

- pri posameznih nepremičninah: ohranjajo se njihovi gabariti, zunanjščina, razmerja s sosednjimi nepremičninami in njihova uporaba,
- pri območjih naselbinske dediščine: ohranjajo se morfološka zasnova naselja, javni prostori, ulične fasade, oblika streh, gabariti, meje in silhete naselja,
- pri območjih kulturne krajine: ohranjajo se vzorci poselitve v pokrajini, razmerja med odprtim prostorom in naselji, tradicionalna raba zemljišč in vzorci parcelacije, značilna vegetacija, prostorske dominante in panoramski pogledi, oblike terena, spominska obeležja, grobišča in pokopališča ter ostanki struktur,
- pri vrtnoarhitekturni dediščini: ohranjajo se zasnova, oblikovani elementi in pritikline in
- pri arheoloških najdiščih: ohranjajo se ostanki struktur, oblika terena in pojavnost (silhueta) najdišč.

Z varstvenimi usmeritvami v tem členu se torej zagotavlja minimalno varstvo dediščine, ki ne uživa drugega varstva. Pri tem je raven varstva dediščine na podlagi tega člena omejeno, saj se lahko kulturnovarstveno soglasje v primeru nasprotovanja varstvenim usmeritvam zavrne le, če je hkrati podano tudi neskladje posega z zakonom ali prostorskim aktom.

K 204. členu (prikaz dediščine varovane v prostoru):

Ta člen ureja varstvo dediščine, za katero se pravni režim določi s prostorskim aktom in ki ni spomenik ali varstveno območje dediščine. Do vzpostavitve posebnega varstva na dediščini na podlagi akta o razglasitvi oziroma akta o določitvi, se za takšno dediščino pripravi grafični prikaz, ki je sestavni del prostorskega akta.

K 205. členu (kulturni spomeniki):

S členom se ureja pravni položaj nepremičnih in premičnih kulturnih spomenikov, ki so bili razglašeni na podlagi Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 23/48), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list LRS, št. 22/58), Zakona o varstvu kulturnih spomenikov v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 26/61, in Uradni list SRS, št. 11/65), Zakona o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, in Uradni list RS, št. 8/90 in 26/92), ZVKD in ZVKD-1.

Za nepremične kulturne spomenike je določeno, da ostanejo njihovi akti o razglasitvi v veljavi do izdaje aktov o razglasitvi na podlagi zakona, nepremični kulturni spomeniki pa se štejejo za spomenike po ZVKD-2. Za spomenike po zakonu se štejejo tudi kulturni spomeniki razglašeni z Zakonom o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96) in Zakonom o Kobilarni Lipica (Uradni list RS, št. 53/24).

Za premične kulturne spomenike, ki so bili razglašeni na podlagi ZVKD in ZVKD-1, se določa, da se štejejo za nacionalno bogastvo po zakon, saj zakon instituta premičnega kulturnega spomenika ne pozna.

S členom se zagotavlja pravno podlago za nepretrgano varstvo spomenikov in nacionalnega bogastva.

K 206. členu (varstveni režim obstoječih nepremičnih kulturnih spomenikov):

V členu je določen splošni varstveni režim za obstoječe nepremične kulturne spomenike, če v aktu o razglasitvi, ki je začel veljati pred uveljavitvijo zakona, ni jasno določen obseg varstva. Splošni varstveni režim obsega naslednje varstvene usmeritve:

- posamezni spomeniki: varujejo se vse zunanje značilnosti, kot so gabariti, zasnova pročelij, tlorisni razporedi, značilni naravni in umetni materiali ter konstrukcijske značilnosti, ustrezna namembnost, značilna pojavnost v prostoru, arheološke plasti in razmerja spomenika in posebej njegovo vplivno območje. Če je kot spomenik zavarovan zgodovinski park ali vrt, se varujejo parkovna ali vrtna zasnova, način zasaditve, oblikovani naravni elementi, objekti in pritikline, namenjeni uporabi in olepšanju,
- naselbinski spomeniki: varujejo se morfološka zasnova in parcelacija naselja, javni prostori in njihova oprema, ulične fasade in strehe v njihovi materialni pojavnosti in barvni skladnosti, gabariti, meje in silhete naselja,
- arheološka najdišča: varujejo se pred posegi ali rabo, ki dejansko ali potencialno lahko poškodujejo arheološke plasti, spreminjajo arheološki kontekst ali spreminjajo okoljske dejavnike, pomembne za njihovo ohranitev in

- zavarovana kulturna krajina: varujejo se značilna raba zemljišč, parcelacija, značilna vegetacija, prostorske dominante, odnos med poselitvijo in odprtim prostorom, kraji spomina in značilna topografska imena.

Splošni varstveni režim se ne upošteva, če bi ogrožal naravne vrednote na območjih, varovanih po predpisih o ohranjanju narave.

Zaradi čimprejšnje zagotovitve spomeniku ustrezno prilagojenega varstvenega režima se s tretjim odstavkom določa enoletni rok za uskladitev aktov o razglasitvi z zakonom.

K 207. členu (prijava arheološke najdbe):

Ta člen ureja prehodno obdobje za osebe, ki hranijo arheološke najdbe brez potrčila o izvoru. Določa rok enega leta od uveljavitve zakona, v katerem morajo te osebe o hrambi arheološke najdbe obvestiti ministrstvo. Če oseba ravna v skladu s tem členom, se ne kaznuje za predhodna kazniva dejanja in prekrške v zvezi s to arheološko najdbo. Konkretno, gre za prekrške, ki se nanašajo na nedovoljeno raziskovanje in iskanje arheološke ostaline, opustitev obvestila pristojne organizacije in nedovoljeno hrambo arheološke najdbe, in kaznivo dejanje, ki se nanaša na tatvino arheološke najdbe Republiki Sloveniji, ki je posledica dejstva, da si je oseba arheološko najdbo ob odkritju prisvojila.

Ministrstvo na podlagi obvestila izvedbe postopek po 79. členu zakona, prijavitelj pa je upravičen do nadomestila za stroške, ki jih je imel z dotedanjo hrambo arheološke najdbe, če je v postopku ugotovljeno, da je ta last Republike Slovenije.

S prehodno določbo se želi spodbuditi posamezniki, ki nezakonito hranijo arheološke najdbe, da takšno hrambo prijavijo in se s tem izognejo morebitnemu prekrškovnemu in kazenskemu postopku.

K 208. členu (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije):

Člen določa, da naloge Zavoda (še naprej) opravlja Javni zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine. Zaradi sprememb pri delovanju Zavoda, ki jih predvideva zakon, je s členom določen tudi rok treh mesecev za uskladitev Sklepa o ustanovitvi Zavoda z zakonom.

K 209. členu (obstoječi državni muzeji):

S členom se določa, da se muzeji, ki so bili v ZVKD-1 opredeljeni kot državni muzeji, štejejo za državne muzeje tudi po zakonu, pri čemer pa mora ustanovitelj v enoletnem roku sklepe o ustanovitvi uskladiti z zakonom, če je to potrebno.

K 210. členu (ureditev položaja občinskih muzejev in muzejev s pooblastilom):

Člen ureja ureditev opravljanja in financiranja državne javne službe po ZVKD-1, ki so jo opravljali muzeji in galerije na podlagi pooblastila po uveljavitvi zakona. Muzeji in galerije se financirajo v skladu z določbami ZVKD-1 do ureditve financiranja v uredbi, pooblastila za opravljanje državne javne službe po ZVKD-1 ostanejo v veljavi do njihovega izteka, vendar ne dlje kot deset let. S tem se zagotavlja, da država prekomerno ne posega v že izoblikovane pravne položaje muzejev in galerij, hkrati pa se omogoča prehod na ureditev izvajanja državne javne službe muzejev v zakonu.

Za zasebne muzeje, ki statusno pravno niso urejeni kot zavodi se določa pet letni rok za statusno preoblikovanje v zavod. Petletni rok zasebnim muzejem omogoča, da svoje poslovanje prilagodijo zakonu.

K 211. členu (razvid muzejev in trgovcev ter seznam usposobljenih izvajalcev):

V členu je določeno, da se razvid muzejev iz 87. člena ZVKD-1 šteje za razvid muzejev po zakonu, saj se njegova vsebina z zakonom ne spreminja. Razvida trgovcev se vzpostavi v šestih mesecih od sprejetja predpisa iz 163. člena ZVKD-2.

K 212. členu (uporaba nacionalnega programa za kulturo):

Člen določa, da se do sprejetja strategije po zakonu kot podlaga za pripravo dokumentov razvojnega načrtovanja in določanje politik na področju kulture, urejanja prostora, varstva okolja in narave, varstva v izrednih razmerah, graditve, stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, turizma, kmetijstva in gozdarstva, raziskovanja ter informacijske družbe, vzgoje, izobraževanja, usposabljanja in vseživljenjskega učenja ter drugih vsebinsko povezanih področjih uporablja nacionalni program za kulturo, sprejet na podlagi zakoni, ki ureja uresničevanje javnega interesa za kulturo, če predpisi ne določajo drugače.

K 213. členu (dokončanje postopkov):

Člen ureja vprašanje časovne veljavnosti ZVKD-1 v postopkih, ki so bili začeti, niso pa se zaključili pred uveljavitvijo ZVKD-1. Ti postopki se dokončajo po določbah ZVKD-1, s čimer se zagotavlja pravno varnost naslovnikov pravnih norm.

K 214. členu (izvršilni predpisi):

S tem členom se ministru in vladi določa eno letni rok za sprejetje podzakonskih predpisov na podlagi zakona.

K 215. členu (prenehanje veljavnosti izvršilnih predpisov):

Člen določa prenehanje veljavnosti izvršilnih predpisov, izdanih na podlagi ZVKD-1. Z uveljavitvijo zakona tako prenehajo veljati:

- Pravilnik o strokovnih izpitih na področju varstva kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 32/18),
- Pravilnik o pridobivanju nazivov v dejavnostih varstva kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 47/18),
- Pravilnik o varovanju in hranjenju nacionalnega bogastva in muzejskega gradiva, o vpisu v razvid muzejev in o podelitvi pooblastila za opravljanje državne javne službe muzejev (Uradni list RS, št. 47/12),
- Pravilnik o konservatorskem načrtu za prenavo (Uradni list RS, št. 76/10),
- Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09),
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (Uradni list RS, št. 102/10),
- Pravilnik o označevanju kulturnih spomenikov (Uradni list RS, št. 94/21),
- Pravilnik o arheoloških raziskavah (Uradni list RS, št. 3/13 in 56/22),
- Pravilnik o iskanju arheoloških ostalin in uporabi tehničnih sredstev za te namene (Uradni list RS, št. 49/14),
- Pravilnik o vlaganju in reševanju zahtevkov za financiranje predhodnih arheoloških raziskav iz državnega proračuna (Uradni list RS, št. 93/14 in 73/16),
- Pravilnik o konservatorskem načrtu (Uradni list RS, št. 66/09) in
- Pravilnik o postopku izdaje dovoljenj za izvoz in iznos predmetov kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 26/11).

Z namenom zagotovitve nemotenega prehoda na novo ureditev se ti predpisi, kolikor ne nasprotujejo zakonu, uporabljajo do uveljavitve predpisov, izdanih na podlagi zakona.

K 216 (pravilnik o registru)

Člen določa, da Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/09) še naprej velja kot predpis.

K 217. členu (uredba o varstvenih območjih dediščine):

Člen določa, da Uredba o varstvenih območjih dediščine (Ur. l. RS, št. 69/22) ostaja v veljavi kot predpis, izdan na podlagi tretjega odstavka 30. člena zakona in ostaja v veljavi, saj se vsebina pravne podlage za njeno sprejetje z zakonom ne spreminja. S tem se omogoča nadaljnje noveliranje podzakonskega predpisa.

K 218. členu (druge prehodne določbe):

Ta člen vsebuje prehodne določbe, ki ne sodijo v druge člene poglavja.

S prvim odstavkom se določa rok dveh let od uveljavitve podzakonskega predpisa iz 163. člena zakona za vzpostavitev enotnega prikaza javnega digitalnega gradiva o dediščini. Z drugim odstavkom pa se muzejem določa rok enega leta od uveljavitve podzakonskega predpisa iz četrtega odstavka 39. člena zakona za uskladitev vpisov muzejskih predmetov in muzejskih zbirk v inventarnih knjigah muzejev z 39. členom zakona.

K 219. členu (prenehanje veljavnosti zakona):

Člen določa prenehanje veljavnosti ZVKD-1 z dnem uveljavitve zakona. Skladno z 215. členom zakona se ZVKD-1 kljub prenehanju veljave še naprej uporablja za postopke, ki so se začeli pred uveljavitvijo zakona.

K 220. členu (začetek veljavnosti):

Člen določa standardni začetek veljave zakona, in sicer začne zakon veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu.